
יהוה
INSTITVTIO THEOLOGICA
ANDOVER. FVNDATA MDCCCVII.
Ps CXIX 169
בדברך הבינני
JOH XVII 17.
ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι
ΑΚΡΟΓΩΝΙ
ΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

MACARII AEGYPTII

EPISTOLAE, HOMILIARUM LOCI, PRECES

AD FIDEM

VATICANI, VINDOBONENSIUM, BEROLINENSIS, ALIORUM

CODICUM

PRIMUS EDIDIT

HENRICUS IOSEPHUS FLOSS

SS. THEOL. ET PHIL. DR., IN CONVICTORIO THEOLOGORUM CATHOLICORUM REPETENS, SS. THEOL. IN UNIVERSITATE FRIDERICIA GUILELMIA RHENANA PRIVATIM DOCENS.

Accedunt:

I. De Macariorum Aegyptii et Alexandrini vitis quaestiones criticae et historicae.

II. Acta Macariorum Aegyptii et Alexandrini ad codd. mss. fidem partim recognita, partim primum edita.

III. Tabula in lapide incisa.

COLONIAE, BONNAE, BRUXELLIS
SUMPTIBUS I. M. HEBERLE (H. LEMPERTZ)
MDCCCL.

Bonnae, formis C. & F. Krüger.

Qui Gennadii (de viris illustribus cap. 11) verba haec legit: „Macarius monachus, ille Aegyptius, signis et virtutibus clarus unam tantum ad iuniores professionis suae scripsit epistolam, in qua docet, illum perfecte posse Deo servire, qui conditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei adversum omne, quod in hac vita suave est, auxilium implorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae debitum munus obtinuerit", ei non fieri potest quin suboriatur suspicio, Macarium Aegyptium doctrinae Pelagianae, e qua continentia naturae, non donum gratiae sit, quasi facem praetulisse. Unde Oudinus in Commentariis de scriptoribus et scriptis ecclesiasticis v. *Macarii tres monachi*, aliique, inter quos Petitdidierius in libro, qui inscribitur: Remarques sur la bibliotheque des auteurs ecclesiastiques de Mr. Du Pin Paris 1692 T. II p. 198 sqq., homilias quoque, quae Macarii Aegyptii nomine feruntur, puro puto Pelagianismo infectas esse probare sunt conati. Verum enim epistola a Petitdidierio l. l. p. 220 e codice ms. abbatiae s. Vitoni (s. Vanne) prolata ab ea, quam Gennadius commemorat, et argumento et toto habitu ita distat, ut eadem cum illa nullo modo haberi possit. Quam ipsissimam me ante hos aliquot annos in codice ms. olim Treverensi, quem Dr. Binterim v. cl. pretio emptum nuper Bollandistis in Belgia dono dedit, detexisse eo magis gaudeo, quod eam ne levissima quidem eiusmodi haereseos macula conspersam esse statim mihi persuasi. Quo factum est, ut Macario Aegyptio operam impenderem. Quum vero mox viderem, ea, quae in libris excusis ad Macarios pertinentia inveniuntur, admodum manca esse,

neque ulla parte sufficere, in itinere literario, quod RR. et Ill. Archiepiscopi benevolentia adiutus et summi nostri Regiminis subsidiis munitus per Germaniam et Italiam institui, omnia, quae ad Macarios spectantia in libris scriptis reperire poteram, diligenter conquirere et describere eo lubentius suscepi, quod Macarius Aegyptius, inter anachoretas post s. Antonium clarissimus, primus e genere monachorum fuit, cuius ad nos scripta pervenerunt. Collegi igitur ea, qua per cetera studia critica licuit, cura non solum Macarii Aegyptii scripta, sed etiam utriusque Macarii, Aegyptii et Alexandrini, acta, quae consilio diu pensitato nunc demum edere suscepi. Sed quum virorum doctorum consilio incitatus vitas Macariorum scriptis praemittere, historias ac fabulas de iis traditas congerere et critice dispicere inciperem, liber me invito ita augebatur, ut consilium de ipsis Macariorum scriptis disputandi, id quod initio mihi prae ceteris proposueram, abiicere deberem. De scriptis Macariorum iam editis ea, quae in codicibus inveni ab editionibus recedentia, *curis criticis* breviter exposui, unde videbis, non tantum Macarii Aegyptii *homilias*, quales hucusque editae sunt, miserrime depravatas ac mutilatas, sed etiam quae feruntur Macarii Aegyptii *opuscula* saeculo demum XII ex homiliis compilata, *sermonem* denique, qui Macarii Alexandrini vocatur, supposititium esse. Ordinem capitum genuinorum Historiae Lausiacae, quam de monachis quarti saeculi Palladius episcopus Helenopolitanus scripsit, ad codicum fidem in fine adiectum cuivis historiae studioso non ingratum fore confido.

In textu graeco constituendo codicem Berolinensem, quem summi Regiminis liberalitate huc transmissum identidem inspicere licuit, ceterorumque codicum apographa mea religiose et nonnunquam fortasse iusto verecundius secutus sum. Est enim, ubi coniecturas, primum animo conceptas sed sepositas, nunc in textu legi malim, velut p. 208 l. 19 τῶν λογισμῶν καὶ μοιχευομένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, μό-

νου δηλαδὴ, p. 205 l. 27 [οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες] utpote e margine illata, p. 207 l. 19 ὅπως δὲ vel ὅπως τε δεῖ, p. 210 l. 6 ὀκνεῖτε, p. 211 l. 10 ἑαυτὸν, l. 23 οὖσι, p. 212 l. 23 ἔχῃ, p. 213 l. 15 πάντοτε τὸ, l. 20 κελεύων, p. 215 l. 20 ὅστις, l. 21 τούτῳ τῷ μέρει αὐτῆς, l. 22 κτήματος, p. 220 l. 28 ἧς, p. 225 l. 9 ἐξειλήσας, p. 226 l. 14 οὐχ εὑρισκόμενοι, l. 15 καταβυθήσονται καὶ omitt., p. 230 l. 13 χωρεῖ, p. 254 l. 11 πολλοὺς καὶ χαλεπούς, p. 272 l. 19 f. πολυπράγμονα? p. 273 l. 6 εἰκότως ὅ τε διαῤῥήξας, p. 275 l. 3 παρέβαλες, p. 277 l. 5 ὑπόδειγμα.

In accentibus ponendis si quid hic illic typothetae incuria vel oculi mei peccaverint, postquam innumeros in codice male positos correxi, benevole condonabis. Ita nunc video p. 199 l. 14 corrigendum esse σύνεσίν σου, p. 200 l. 11 κριτής, l. 32 πολεμοῦντάς με, p. 201 l. 2 Χριστοῦ, p. 202 l. 26 ᾧ τις, p. 205 l. 13 καρδίᾳ, p. 208 l. 15 ἀδελφούς, p. 213 l. 30 μέχρι, p. 219 l. 24 εὐχῆς, p. 222 l. 28 et 29, p. 223 l. 33 et 34 σταθμίον et ζυγίον, p. 224 l. 7 κόσμον, p. 228 l. 1 κόσμῳ, p. 229 l. 3 εὐπρέπειαν. p. 231 l. 25 ἀκούσιά μού εἰσι, 253 l. 14 νυκτερινῷ, p. 255 l. 23 εἰπόντος, p. 256 l. 16 ἐτόλμησας σὺ, p. 257 l. 15 πῶς σὺ, p. 260 l. 2 τῦφον, p. 263 l. 5 μετὰ σοῦ, p. 264 l. 1 ὑπερβολῇ, l. 8 εἶπον σὺ, p. 266 l. 9 ἑκατὸν, p. 268 l. 9 προςέσχεν, p. 270 l. 10 Ἀλεξάνδρειαν, p. 271 l. 16 Ἀλεξανδρῖνος, l. 20 ποτὲ, l. 22 τυφλὸν, p. 273 l. 16 et 17 παιδίον, p. 274 l. 25, 287 l. 2, 288 l. 3 οὐκ ἔστιν, p. 277 l. 6 μοί τινα, p. 297 l. 20 τις, p. 307 l. 27 ἀπό τινος.

Praeterea errata typographica, quae nunc plagulas typis excusas perlegens deprehendi, ut ita corrigas, peto: p. 16 l. 17 *Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus*, p. 29 l. 16 *illo*, p. 36 l. 15 *tres* pro *duae*, p. 57 l. 8 *multa*, p. 84 l. 13 *ibi* pro *bi*, p. 88 l. 3 *etiam* pro *iam*, p. 120 l. 2 *quas*, p. 121 l. 17 *etsi* pro *eist*, p. 199 l.

12 *ἁγίου*, l. 21 *μὴ συγχωροῦντος*[2]), p. 206 l. 14 *κάθηται*[2]), l. 17 [3]), l. 30 [4]), l. 34 *ἐκάθητο*, p. 208 l. 25 *προεστῶτας*, p. 210 l. 28 *κεκωνημένον*, p. 211 l. 3 *ὡς*, *ὅτι* p. 215 l. 7 *ἐναίκησις*, *ἕκαστος* l. 31 *δεῖ*, *κατὰ*, p. 216 l. 2 *προςκαρτεροῦντα*, *πράγματι τοσούτῳ*, *μετὰ*, p. 223 l. 21 *ὁτιοῦν*, p. 231 l. 18 *ἱλάσθητί μοι*, p. 238 l. 25 ***tria***, p. 240 l. 32 ***leguntur alia*** pro ***sequuntur***, p. 251 l. 12 *ἱκετεύων ἐπὶ δύο ἡμέρας*, *ὑπελώφησε*, p. 253 l. 16 *ἐξηράνθη*, p. 254 l. 6 *ἐλεφαντίησεν*, p. 257 l. 18 *ὑπενεγκεῖν*, p. 266 l. 20 *ὅρος*, p. 290 l. 18 *ἤγετο*, p. 292 l. 22 *ἀκηκοώς*, l. 34 [3]).

Specimina manus codicum in tabula, quam libro subiunxi, expressa in aedibus bibliothecae Palatinae Vindobonensis Iosephus Muellerus amanuensis, e codice Berolinensi ego ipse accurate descripsi. Reliquum est, ut bibliopolae votis obsequens, certis de causis quadringenta triginta tantum huius libri exemplaria typis excusa et publici iuris facta esse, moneam lectorem.

Bonnae Cal. Dec. MDCCCXLIX.

Index capitum.

De Macariorum Aegyptii et Alexandrini vitis quaestiones criticae et historiae.

Macarii Aegyptii Epistolae, Homiliarum loci, Preces ad fidem codd. Vaticani, Vindobonensium, Berolinensis nunc primum edita.

Appendix quae continet Acta Macariorum Aegyptii et Alexandrini ad codd. mss. fidem partim recognita, partim primum edita.

DE

MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI

VITIS

QUAESTIONES CRITICAE ET HISTORICAE.

Caput I.

Prolegomena.

§. 1. In vastissimis Libyae desertis, haud procul a paludibus Nitriae nitro uberrimis, quatuor hodiedum extant monasteria. Quorum quidem unum, quod inde ab Itali cujusdam, qui paludes istas pretio conduxit, castello in Nitria sito horis circiter octo asino vectus attingis, ad nostra usque tempora *monasterium sancti Macarii* appellatur; cetera tria, quorum singulis alia nomina indita sunt, in universum *Abu Macar* monasteria vocantur, et tota regio *Macariana eremus*. Istic monachi paucissimis anni diebus carne vescuntur, ceterum pane vivunt et lentibus bulbo et oleo permixtis, atque in cellulis ea tantum, quae per arctissimam portam intrat, luce illuminatis habitant, precibus dediti. Primo mane surgunt, et ad ecclesiam properant, ubi adsistunt innixi baculis, quos Macarianos hodiedum nominant. Atque senem ibi conspicere licet centum viginti annos natum, senectute, vigiliis et pernicioso sub fervescente sole arenae colore oculorum lumine privatum, animo caelum spectantem et vix unam diei horam somno largientem. Fratres nudis, quoad calor arenae permittit, pedibus incedunt, ecclesiam non nisi nudis pedibus intrant. Quodsi Tischendorf, cuius narratione usi sumus [1]), habitum fratrum illorum ex omni parte descripsisset, veteres Scetis solitudinis

1) Constantin Tischendorf: Reise in den Orient. 1846. T. I p. 110 sqq.

fratres (Scete nomine Macariana ista eremus et antiquis et nostris temporibus vulgo appellatur), eos nimirum, qui ab Euagrio, Cassiano, aliis describuntur, cernere crederes. Aedificia illorum monasteriorum etiamnunc quadrata aut quadrilonga forma sunt et muris, intra quos hortulus nutritur, obsepta. Caecum autem senem quendam, qui ter altare circumiens iuvenili voce alleluia canebat, aut senem illum centum viginti annorum, qui cella egrediens abeunti benedicebat, si quis viderit, eodem sine dubio, quo Tischendorf, ineffabili venerationis sensu perfundetur. Circum ea, quae dixi, quatuor monasteria et Nitriae montes, qui, paullulum eminentes, istas in ampla valle paludes includunt, in arenosis atque immensis solitudinibus hinc illinc creberrima moenia conspiciuntur, testantia, quanta olim monasteriorum copia ibi extiterit [1].

§. 2. Macarius ille, cuius nomine eremus et monasteria hodiedum appellantur (ipsius imago, qua baculo innixus conspicitur, istic frequentissima est [2]), ni omnia fallunt, Aegyptius Macarius fuit, primus Scetis solitudinis incola [3], clarus virtutibus, egregius atque invictus athleta Dei [4]. Ac moenia vicina, quae in mediis illis desertis creberrima extant, monasteriorum, quae quarto saeculo circum Nitriam et in Cellulis floruerunt innumera, venerandae antiquitatis reliquiae sunt, neque iniuste fratres Macariani coenobii ex traditione monasterium suum ante mille quingentos annos fundatum esse contenderunt [5], quod, licet non de muris, qui nunc cernuntur, tamen de prima coenobii fundatione certo dici potest. Nec silentio praetereunda esse perpulchra illa traditio videtur, qua praete-

---

1) Tischendorf l. l. G. Wilkinson: Modern Egypt and Thebes. Vol. I. 1843 p. 382 sqq.

2) Tischendorf l. l. p. 123.

3) Cassian. Coll. XV cap. 3 ed. Gazaei. Lips. 1733. p. 468.

4) Historia Lausiaca Palladii Macarios, Aegyptium et Alexandrinum, vocat *γενναίους ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους ἀθλητάς*. cf. infra caput II.

5) Tischendorf l. l. p. 127.

riti saeculi cuidam in illis regionibus peregrinanti [1]) abbas Macariani monasterii affirmavit, in Scete et in Nitriae montibus olim tot extitisse monasteria, quot annus dies numeret, idque, si rem, non verba, spectas, cum variis quarti et quinti saeculi enarrationibus optime convenit. Macarii Aegyptii monasterium in Scete situm „per diei et noctis iter" a Nitria distabat, ut refert scriptor libri secundi vitarum Patrum, quas edidit Rosweidus [2]); Nitriae montium monasteria fundaverat S. Ammon, qui superstite adhuc S. Antonio diem supremum obiit [3]), ideoque, quod infra patebit, Macarios nostros aetate aliquantulum praecessit. Ille vero locus, ubi alter Macarius Alexandrinus cognominatus, qui aequalis Aegyptio fuit, sedebat, ob cellularum ibi dispersarum multitudinem Cellia seu Cellulae nominabatur, quae eodem illo auctore distabant decem fere milliaria a Nitria in interiore deserto [4]). Unde colligitur, Alexandrini habitationem, licet Nitria in medio utriusque posita esset, certe haud multum ab Aegyptii monasteriis remotam fuisse. Tanta autem fama duorum Macariorum erat inter illius regionis fratres, ut eidem auctori patres quidam in Celliis narrarent, duos in locis istis Macarios „quasi duo caeli lumina refulsisse" [5]), et Palladius, qui una cum Macario Alexandrino tres annos habitaverat in Celliis, illorum laudes referens singulari quadam introductione opus sibi esse putaret, „ne tanta narrans mentiri videretur" [6]). Vitae severitas paene incredibilis tum in innumeris Aegypti monasteriis vige-

---

1) Patri Sicardo. Tischendorf l. l. p. 117. cf. Wandslebii descriptionem monasteriorum codice arabico antiquo desumptam. Paulus Sammlung der merkwürdigsten Reisen in den Orient. T. III p. 255 sqq.

2) VV. PP. ed. Rosw. lib. II cap. 29 (Ed. Antv. 1628) p. 481, 1 cf. infra Caput IV.

3) Vita S. Antonii, Opp. S. Athanasii ed. Bened. Patavii 1777. T. I. P. II. p. 672 (cap. 60); VV. PP. ed. Rosw. p. 51, 1 (cap. 32). Vita Pachomii cap. I. VV. PP. Rosw. p. 113, 2.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1.

5) VV. PP. ed. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

6) Hist. Laus. cf. infra Caput II.

bat, quo referenda sunt crebra et longa ieiunia[1]), omnis fere carnis abstinentia[2]), vigiliae[3]), habitatio in cellulis, in quibus vix poterat corpus moveri[4]), et alia, quae duriora in monasteriis exerceri solebant. A monachis in monasteriis degentibus distinguendi sunt eremitae, qui maioris spiritualis perfectionis gratia abbate consentiente in interiorem solitudinem se abdebant, ubi parvam cellam inhabitantes singulis diebus aquam e monasterio missam cum pane recipiebant[5]); nonnumquam vero et ipsi locum aquosum sibi eligebant, quo sererent et panem sua manu conficerent[6]). Sed eremitica vita etiam abbates aut senes monasteriorum saepissime utebantur, ita quidem, ut soli se in cellam monasterio vicinam reciperent, quod quidem de Antonio[7]), Macario Aegyptio[8]), aliis relatum legimus. Eremitarum denique severitatem longissime superabant anachoretae[9]), qui, saepenumero totam paene vitam in interiore solitudine sine

---

1) Alii post quinque dies, alii post duos, alii post tres, alii semel tantum in hebdomade comederunt, alii hebdomades integras ieiunarunt. cf. Rosweidi *indicem rerum in vitas Patrum* s. v. *ieiunium*.

2) „De carnibus vero et vino tacere melius puto quam quidquam dicere, quando nec apud plurimos quidem monachorum istiusmodi aliquid reperiatur.“ Vita S. Antonii Opp. Athan. I. l. p. 638 (cap. 7). VV. PP. ed. Rosw. p. 38, 1 (cap. 6).

3) Vigiliae et nocturnae orationes apud monachos creberrimae erant. cf. Rosweidi *indicem* s. v. *vigiliae*.

4) Talem cellulam inhabitavit Macarius Alexandrinus. cf. infra Caput III.

5) Sulpicius Severus Dial. I cap. 10. Bibl. Gallandii T. VIII p. 405, 2. cf. Vit. S. Antonii, Opp. Athan. l. l. cap. 50. VV. PP. Rosw. cap. 24. 25.

6) Ita S. Antonius. Vita S. Antonii, Opp. Athan. l. l. p. 665 (cap. 50). VV. PP. Rosw. p. 48, 2 (cap. 25).

7) Vita S. Antonii, Opp. Athan. l. l. p. 662 (cap. 45). VV. PP. Rosw. p. 47, 2 (cap. 22).

8) Cf. infra Caput II.

9) „Habitant plerique in eremo sine ullis tabernaculis, quos anachoretas vocant; vivunt herbarum radicibus, nullo unquam certo loco consistunt, ne ab hominibus frequententur; quas nox coegerit, sedes habent“. Sulp. Sever. l. l. cap. 15 (Rosw. l. l. p. 540, 2).

ulla hominis ope degentes, per quinquaginta saepe annos et amplius nullius hominis vultum aspiciebant, radicibus, pomis, herbis vescentes. Nec sine voluptate fervescentem solis ignem, sitis ardorem, defectum aquae in honorem Christi ferebant. Nonnunquam viator desertum peragrans ante ipsorum obitum quasi a Deo missus superveniebat, qui nudos eos longisque capillis in corpore obtectos in ultima hora reficiebat, et honesto tumulo sepeliebat [1]). Fratres autem in monasteriis semper nudis pedibus et baculis innixos incessisse, caput cucullo indutum et humeros scapulari, corpus zona cinctum habuisse, insuper melotem i. e. ovinam pellem gessisse, apud Euagrium [2]), Cassianum [3]) et in VV. PP. editionis Rosweidianae copiosissime narratur.

§. 3. Solitariam in Aegypto vitam quarti saeculi et, quo inde late diffusa est, in Syria et Palaestina uberius describere, ab hoc loco alienum est. Quanquam haec pauca adiungenda duximus. Pater monachicae institutionis in Aegypto S. Antonius magnus fuit; nam „necdum ante eum tam crebra erant in Aegypto monasteria, neque omnino quisquam aviam solitudinem noverat, sed quicunque in Christi servitute sibimet ipsi prodesse cupiebat, non longe a sua villa separatus instituebatur“ [4]). Antonius vero, licet vita eius multos patres ad imitationem inflammaverit et „cunctis ad imitandum praeclare proposita“ [5]) novum illum ad eremos concursum multum promoverit, minime hunc interiorem gentis Aegyptiacae religiosum animi sensum temere procreavit, verum tempora illa Aegypti ad

1) Vita Onuphrii. VV. PP. Rosw. p 99 sqq. De coenobitis et anachoretis Hieron. ep. 22 ed. Migne T. I. p. 419 sqq. Cassian. Coll. XVIII cap. 4 sqq.

2) In libro, qui inscriptus est: Capita practica ad Anatolium. Bibl. Gall. T. VII p. 553 sqq.

3) cf. de coenobiorum institutis lib. I. Opp. Cassiani ed. Gazaeus p. 4 sqq.

4) Vita S. Antonii, Opp. Ath. l. l. p. 634 (cap. 3). VV. PP. Rosw. p. 36, 2 (cap. 3).

5) Vita S. Pachomii cap. 1. VV. PP. Rosw. p. 113, 2.

vitam monachicam quam maxime inclinabant. „Post persecutionem Diocletiani et Maximiani crudelium principum multitudo gentium (in monasteria) intravit et fecunditas ecclesiae fructus amplissimos coepit exhibere [1].“ Nam „considerantes, qui crediderant, martyrum passiones eorumque sincerum circa Christum confessionis affectum, coeperunt et ipsi per gratiam Domini Sanctorum vitam conversationemque sectari et huius institutionis esse, ut etiam his illud aptaretur apostoli: circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes et montibus, in speluncis et cavernis terrae [2].“ Vides studium martyrii, timorem Dei atque curam verae salutis animae viros illos in eremum eduxisse, in qua vitam in Deo collocatam viverent, et morte pro Christo in persecutionibus subeunda non dignati nunc sibi ipsi et mundo morerentur, ut exsurgerent in Christo. Anachoreticam et solitariam quarti saeculi vitam continuatum martyrium dicas, novum quoddam martyrii genus, quod, quo magis ipsorum voluntatem Deus ducere dignaretur ad exitum, ipsi sibi imponebant, ac tanquam viam perfectiorem securioremque sibi eligebant, saecularem vitam, id quod bene observes, minime despicientes [3]. Ex illo autem interiore tantum, quod spiritus effervescens operatur, desiderio sanctitatis exemploque a senibus sanctis ad imitandum proposito explicari potest, quod tota quasi Aegyptus senes

1) Ibid. p. 114, 1.

2) Prolog. in vitam S. Pachomii. Ibid. p. 113, 1.

3) Revelatur Paphnutium sanctitate similem esse symphoniaco cuidam, qui in vico quodam cantandi arte victum quaerebat. Eundem revelatur similem esse praeposito vici cuiusdam vicini. Idem sanctitate similis iudicatur negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaide. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 16 p. 473 sqq. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44, 45, 45. Macario vox Dei: „Macari, inquit, necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate.“ Ibid. lib. III, 97 p. 515, 1. Talia vero exempla in VV. PP. multa inveniuntur.

illos in deserto sit secuta, et una cum eis lubentissime asperrimos vitae labores tulerit, quod post sex vel septem decennia vastissimae solitudines monasteriis sanctisque viris ita fuerint refertae, ut, „quanti populi in urbibus habebantur, tantae paene in desertis multitudines monachorum haberentur" [1]), quod ad horribiles Scetis locos e palatio Arsenius [2]), e mollibus aedibus iuvenes tenerae aetatis [3]) ad labores vix ferendos properaverint, quod Nitria mons quinque millibus [4]), Scete magno numero monachorum [5]), Cellia innumeris abundaverint cellulis [6]), regiones ad Memphim et Babylonem pertinentes ingenti monachorum multitudine affluxerint [7]), circa Nilum numerosissima conspecta sint monasteria [8]), quod Serapion fere decem millia monachorum rexerit [9]), quod in Tabennis Pachomius pergrandem fratrum copiam regula tenuerit [10]), civitas Oxyrynchus in Thebaide monachis fuerit intrinsecus et extrinsecus repleta et circumdata, aedes publicae nec non templa antiquae superstitionis a monachis inhabitata sint, et per totam civitatem multo plura monasteria, quam domus extiterint, ita ut urbs tota una ecclesia esse videretur, atque episcopus loci viginti millia virginum et decem millia monachorum

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 7 p. 461, 2. Hist. Laus. ed. Meursii cap. 52, Opp. Meursii ex recens. J. Lami. Florentiae 1746. T. VIII p. 497.
2) *Index* Rosweidi s. v. *Arsenius*.
3) VV. PP. Rosw. lib. VI, 3, 2. lib. III, 195. cf. infra cap. VI.
4) Hist. Laus. l. l. cap. 8 p. 359.
5) cf. infra caput II.
6) VV. PP. Rosw. lib. III, 26 p. 501, 1. lib. II, 22 p. 478, 1.
7) Ibid. lib. II, 18 p. 476, 1.
8) Sulp. Sev. Dial. I, 10, 17. Bibl. Gall. T. VIII p. 405. 407.
9) VV. PP. Rosw. lib. II, 18 p. 476, 1. Hist. Laus. Opp. Meurs. l. l. cap. 77 p. 537. Codicibus Vindobonensibus historiae Lausiacae, de quibus infra disseremus, nihil de Serapione continetur.
10) Vita Pachomii, VV. PP. Rosw. p. 112 sqq. VV. PP. Rosw. lib. III, 34. Hist. Laus. l. l. cap. 39. Opp. Meurs. p. 454. Monasterium quoque virginum Pachomius sorori suae exstruxit. Vita Pach. cap. 28 p. 124, 1. cf. Hist. Laus. ibid. cap. 40 sqq. p. 457 sqq.

inibi habitare affirmaret [1]. Ex interno tantum martyrii sensu, qui totam Aegyptum inflammabat, ex aspectu libidinosae paucorum paganorum vitae, ex desiderio anteactae vitae severiore disciplina corrigendae, e senum eremitarum constantia, patientia, virtutibus, miraculis Dei ope patratis, intelligi potest ille concursus ad monasteria vitaeque severitas, quae nimia saepenumero cuipiam videatur e vulgari more modoque iudicanti, atque effecit, ut exeunte quarto saeculo Aegyptus cunctis terris religionis facem praetulerit. Hieronymus e Dalmatia, Rufinus ex Italia, Sulpicius Severus e Massilia, Euagrius e Ponto, Palladius e Constantinopoli, Cassianus aliique e Palaestina, nobiles viri et feminae [2] e Roma Aegyptum petunt, ut aspectu et consuetudine senum fructus spiritus sancti sibi colligant. Ad Francos [3] usque et Indos [4] fama curationum, quas per senes Deus efficiebat, penetravit. Aegyptus unum monasterium, cuius filiae essent Syria et Palaestina [5], esse videbatur. Tanta inter omnes illos monachos disciplina vigebat, tamque mire quemvis trahebat seniorum exemplum, ut duo iuvenes, aegroto eremitae ficus aliquot deportare iussi, cum a via aberrassent, post nonnullos dies defuncti fame invenirentur in deserto, intactis ficubus, quas aegroto tradituri fue-

---

1) VV. PP. Rosw. lib. II, 5; Paradisus, Opp. Meursii T. VIII p. 642; Codd. Vindobb. Hist. Laus. cf. Appendicem; edita vero exemplaria Historiae Laus. de Oxyrhyncho civitate nihil narrant. De monasteriis civitatis Antinoi in Thebaide sitae Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 96.

2) Fabiola, Paula, Marcella, aliae, quarum vitas Hieronymus pulcherrime epistolis suis descripsit. Opp. Hier. ed. Migne T. I.

3) Vita Hilarionis cap. 17. VV. PP. Rosw. p. 79.

4) Vita Barlaam eremitae a Joanne Damasceno conscripta cap. 1. VV. PP. Rosw. p. 243, 1.

5) Hilarion († 371), Antonii discipulus, prima Palaestinae et Syriae monasteria exstruxit. „Habebat Dominus Jesus in Aegypto senem Antonium, habebat in Palaestina Hilarionem iuniorem". Vita Hilarion. cap. 10, VV. PP. Rosw. p. 78, 1. De Hilarione cf. Soz. hist. eccl. III, 14 ed. Valesii p. 519 sqq. et Epp. Hieron.

rant[1]). Qua obedientia quosdam modum severitatis excessisse vix negari potest; sed e contraria parte libertatis atque inertiae modus multo saepius exceditur et extraordinaria tempora non ordinariis normis diiudicanda sunt. Simeon Stilites[2]) ille, qui totum paene vitae tempus in columna stabat, et altero genu arescente vermibusque e corpore ebullientibus in altero sano insistebat solo per integros multos annos, qui, quum mater clamaret: pater tuus propter te tristitia confectus decessit, ac lacrimas profunderet acerbissimas, ita ut testante discipulo, qui vitam eius descripsit, omnes qui aderant flerent, ipse quidem „audiens vocem genetricis posuit faciem suam in manus suas et ploravit amare"[3]), sed de proposito suo hominum vires excedente moveri non poterat, — ille, inquam, Simeon Stilites quid non exemplo severitatis suo effecit! quot paganos incultos hoc inaudito spectaculo Christo lucratus est! quanta nominis fama per totum percrebescens Orientem infideles concussit et Christianos inflammavit! Fructus autem quam uberes e mirabili illo Orientis ad angelicam vitam volatu in ecclesiam redundarint, et argumento sunt quarti et quinti saeculi patres, qui sancto studio eius temporis nutriti ad maximam illam sanctitatis et magnitudinis claritatem evehebantur, et ostendunt cetera, quae sequuntur, saecula, quibus monachica vita ad occidentales quoque regiones accessit. In quas e monachica vita, praecipue inde a tempore S. Benedicti, fructus redundasse amplissimos, nemo negat.

§. 4. Sed incommoda quoque ex indiscreto quorundam et superabundanti studio[4]) interdum emanasse fatendum est.

---

1) Cassian. lib. V de spir. gastr. cap. 40. VV. PP. ed. Rosw. p. 551, 1.
2) VV. PP. Rosw. p. 170 sqq.
3) Ibid. cap. 8. p. 172, 2.
4) Huc pertinent Uales, Hero, Ptolemaeus, virgo lapsa, Stephanus, Eucarpius, de quibus narrat Historia Lausiaca ed. Meurs. capp. 32. 33. 34. 35. 105. Alios infelices monachos recenset Cassian. Coll. II. capp. 5. 6. 7. 8.

Quid, quod ipsi fundatores et primi illius vitae auctores, quum ingens hominum multitudo cuiusvis aetatis omnisque vitae conditionis atque generis ad eos confluеret, ad finem, quem initio sibi proposuissent, non pervenire se questi sint! Illo, quo S. Antonius moriebatur, anno S. Hilarion, qui in Syriae desertis monasteria instituerat, cum grande aedificium et multitudinem secum habitantium turbasque eorum cerneret, qui diversis languoribus et immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita ut omni genere hominum tota solitudo repleretur, quotidie flebat moerens ac dicens: rursus se ad saeculum reversum esse, monasterii nomine ad dispensationem fratrum se villae possessiones et supellectilem habere; quare postea aedes in Juliani apostatae persecutione, dum ipse abfuit, dirutas restituere noluit, sed in vastitates secessit [1]. Neque infitior, indignos nonnunquam ad monasteria confugisse, cuius rei exempla apud scriptores invenimus, licet plurimi impii senum mansuetudine pii tandem effecti sint [2]; immo ipsas haereses ex caecis nonnullorum studiis interdum processisse [3]. Sed nihilominus tempora illa salutem ecclesiae quam maxime promoverunt. Quod tribus prioribus saeculis martyres, id quarto et ineunte quinto saeculo anachoretae,

1) Vita Hilarion. cap. 23 sqq. VV. PP. Rosw. p. 81, 1 sqq.

2) Ipsos latrones ab iis conversos et monachos factos esse legimus. VV. PP. ed. Rosw. lib. X cap. 166 p. 912, 1. Ibid. p. 77, 1. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 99 et alibi. A veris monachis, coenobitis scilicet et anachoretis, de quibus solis hic agitur, distinguendi sunt isti pseudomonachi, quos Hieronymus Remobooth, Cassianus Sarabaitas, alii *Βόσκοι* seu pabulatores vocarunt. Hieronymus: „hi, inquit, bini vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitratu ac ditione viventes, . . . et quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint, maioris est pretii . . . Apud hos affectata sunt omnia; laxae manicae, caligae follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, detrectatio clericorum, et si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum.“ Ep. 22. Cassian. Coll. XVIII, 7.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 36. De monacho hieracita infra cap. II. De monachis Origenismum profitentibus Sulp. Sever. Dial. I, 6. Bibl. Gall. T. VIII p. 404, 2 sqq.

eremitae, monachi Orientis tanquam novi quidam innumeri martyres [1]) efficiebant. Nam ut martyrum cruciatibus fides ac vita Christianorum sibi facem accendebat, ita severitate illorum, qui mundum prorsus spernebant, ceterorum fidelium voluntas incendebatur. Ut martyrum constantia paganismi vim frangebat, ita solitariorum exemplum ultima templa diruit. Ut e vultu martyrum, quum ad crudelissima supplicia pergerent, hilaritas et laetitia caeli effulgebat, ita in ardore et studio, quo hi omnia carnis supplicia ipsi sibi imponebant, christianae religionis virtus revelabatur. Ut tria priora saecula sine historia martyrii eorum, qui se Christo addixerant, intelligere nequis, ita quarti et quinti saeculi ecclesiae historia cum hoc novo martyrio monastico, ex quo iustam lucem suam accipit, arctissime cohaeret. Macariis autem nostris id debetur, quod post Antonium primi fere extiterint magni illius in Aegypto saeculi quarti religiosae animorum inflammationis auctores et promotores: quo quidem in genere quantum excelluerint, viva illa traditio, quae Macarii nomen ad nostram usque aetatem prae ceteris omnibus, qui in istis vastitatibus Libyae olim vixerunt, per quindecim saecula tulit [2]), haud parum demonstrat. Signa vero et prodigia, ab his senibus facta, quamvis a scriptoribus illius temporis saepenumero praeter verisimilitudinem narrentur, vix tamen semper psychologice, ut multi fecerunt, aut alio quodam naturali modo interpreter. Quisquis Christiano nomine non indignus est, magnis temporibus manum Dei in hominibus magna fecisse profiteri paratus est. Idque ipsum cur hic non statuatur, quum idem in apostolis et patribus ecclesiae minime infitiemur, non intelligo. In fabulosa autem narrationum *forma* si saepenumero offenderis, scito et cum gentis Aegyptiae indole et cum singulari senum vivendi genere temporumque insuper natura eam intime cohaerere; quocirca illis libris de

1) Cassianus anachoretas et coenobitas „vivos martyres" vocat. Coll. XVIII, 7.

2) Tischendorf l. l. p. 119.

patribus scriptis poesin quandam contineri dixerim a factis ac prodigiis senum profectam, sed fama et poetica gentis atque aetatis indole mire excultam et exornatam.

§. 5. Sed haec de primordiis vitae monachicae sufficiunt. Jam antequam, quae de Macariis leguntur, digerere incipiamus, de fontibns breviter moneamus. Auctores, qui Macariorum tempore aut paullo post mortem eorum in Aegypto fuerunt, ita ut vel Macarios ipsi viderint vel ab eorum aequalibus edocti sint, nomino Euagrium, Rufinum, Hieronymum, Palladium, Cassianum. Quorum, si Macarios spectas, locupletissimus atque fidissimus testis est Palladius, qui secundo Theodosii magni imperantis anno ad portum Alexandriae appulit [1], triginta sex mensibus in monasteriis, quae circa Alexandriam erant, peractis in montem Nitriae secessit [2], et in Celliis, in quibus novem annos transigebat, tres una cum Macario Alexandrino vixit [3]. Aegyptius vero Macarius anno, antequam Palladius in solitudinem egrediebatur, mortuus erat [4]. Itaque facile intelligis, auctoritatem Palladii maximi faciendam esse, idque eo magis, quum se fidum spectatorem exhibeat et longa annorum serie „ex virtute gesta sanctorum sanctarumque in Aegypti solitudine et in Libya et Thebaide et Syene et Tabennis, deinde in Mesopotamia, Palaestina et Syria et in partibus Occidentis et Romae et in Campania et in iis, quae sunt circa eas, partibus“, ipse peregrinando cognoverit [5]. Liber, quem Palladius de monachis edidit, Lauso cuidam praeposito dedicatus est, unde nomen ***historiae Lausiacae***, aut simpliciter ***Lausiacae*** (graece Ἱστορία πρὸς Λαῦσον) traxit. Cuius tres extant latinae versiones valde inter se differentes. Ex quibus ea, quae ceteris duabus multo locupletior est, Gentiano Her-

1) Hist. Laus. cap. 1. Opp. Meurs. T. VIII p. 348.
2) Ibid. cap. 8 p. 360.
3) Ibid. cap. 21 p. 396.
4) Ibid. cap. 20 p. 396.
5) Prolog. ad Hist. Laus. Opp. Meurs. l. l. p. 340. VV. PP. Rosw. p. 706.

veto interprete XLI capita complectitur [1]). Altera, quae pariter ac ceterae apud Rosweidum legitur, incerto vetere interprete, capitibus XX constat [2]). Tertia denique, itidem incerto vetere interprete, LVIII capitibus prodiit hoc indice: „Heraclidis Paradisus“ [3]), qui quidem titulus falsus est, quum legendum sit „Palladii paradisus“, ut est in vetustissimo codice eiusdem versionis ineunte Sec. IX scripto, quem adii Romae in bibliotheca monasterii *Yerusalemme in Croce.* [4]) Heraclidis paradisus alius omnino liber fuisse videtur, cuius codices Romae in bibliotheca Christinae adservantur [5]). Sed ad illas tres versio-

---

1) Primum prodiit Parisiis 1555. 4.; recusa est ibidem 1570. 4 atque cum scholiis Laurentii Barrensis in eius historia christiana veterum Patrum Paris. 1583. fol. p. 55. nec non in Bibl. PP. cur. de la Bigne. Paris. 1589 et 1610 T. VII, et VV. PP. Rosw. lib. VIII, p. 704 sqq.

2) Edita est in VV. PP., quae triplici vice sine typographi, loci et anni nota tempore nascentis typographiae prodierunt. fol.; recusa est in Theodorici Loher a Stratis prototypo veteris ecclesiae Coloniae 1547. fol. et VV. PP. Rosw. p. 984 sqq.

3) Eam sub hoc titulo: „Heraclidis Paradisus“ primus videtur edidisse Jac. Faber Stapulensis. Paris. 1504. Collata cum Codice mss. Veneto, qui non Heraclidem, sed Palladium scriptorem recte profitetur, prodiit in Vitis per Aloysium Lipomannum collectis T. III. Venet. 1554. Denique extat VV. PP. Rosw. p. 939 sqq. De variis hisce trium versionum editionibus cf. Opp. Meurs. ex rec. Lami T. VIII p. 667, 1. VV. PP. Rosw. Proleg. XIV. p. XLIV.

4) Huius Bibliothecae codice XLI. fol. 9. haec legis: „*Incipit liber, qui appellatur paradysus Palladii monachi, qui fuit discipulus Euagrii.* Multi quidem multos variosque libros etc.“ Textus Codicis a libro impresso parum nobis discrepare visus est. Codex Venetus quoque, quem inspeximus, Palladium scriptorem prae se fert.

5) In catalogo latino Bibl. Christinae Romae legis: „Cod. Nr. 432 Heraclidis Paradisus sive lib. de VV. SS. Patrum ad Lausum praepositum palatii.“ Nomine scriptoris omisso in catalogo latino Bibl. Vaticanae legis: „2. Paradisus, liber sic inscriptus de vitis Sanctorum, 353 Nr. 499; denuo 363 Nr. 1312.“ Graviter dolemus, quod gravioribus rebus nimis occupati hos codices Romae excutere non potuimus.

nes historiae Lausiacae accedit graeci textus itidem triplex editio, quarum nulla cum versionibus convenit. Princeps graeca editio prodiit e codice bibliothecae Palatinae cura Meursii capitibus CIII [1]), eaque haud parum a versione Herveti, prorsus autem a ceteris versionibus distat. Quo quidem textu Meursiano longe pleniorem e codicibus Regiis una cum versione Herveti capitibus CLI edidit Fronto Ducaeus [2]). Denique capita nonnulla in hac ceterisque editionibus omissa tanquam nova quaedam illius editionis supplementa vulgavit Cotelerius [3]). Quibus additamentis et Ducaei et Cotelerii auctam editionem iam habes in collectione Operum Meursii ex recensione Lami [4]). Caveo teste in Isaaci Vossii bibliotheca codex Lausiacae inveniebatur, qui editis duplo auctior fuit [5]). Ex omnibus vero istis, quae habentur editionibus nulla ita comparata est, ut genuini textus speciem prae se ferat. Vides igitur, difficultatem maximam hic nobis oboriri. Sed commode evenit, ut in bibliotheca Caesarea Vindobonensi genuinam, quod mihi quidem videtur, historiam Lausiacam adhuc incognitam repererim in duobus Codd. Mss., quorum utroque integra continetur, membranaceo et pervetusto uno, chartaceo altero [6]). Ac ge-

---

1) Lugd. Bat. 1616. 4. Meursius notas addidit eruditas, nonnulla etiam e codice Bibliothecae Regiae Parisiensis, cum Lutetiae versaretur, supplevit.

2) Auctarium Bibl. PP. Paris. 1624. fol. T. II p. 893—1053. Bibl. PP. Paris. 1654. T. XIII. Accedunt Ducaei notae.

3) Mon. Ecc. Graec. Lut. Paris. 1677. T. III p. 117—120 et p. 158—170.

4) T. VIII. Florentiae 1746. fol. p. 334—670.

5) Guill. Cave: Hist. litt. de *Palladio* (ed. Bas. 1741 T. I p. 376). Meursius quoque Palladii quandam *διήγησιν περὶ τῶν καθ' Αἴγυπτον διαλαμψάντων πατέρων* invenit. Meursius: „id quoque opus, inquit, si placere hanc Historiae Lausiacae editionem intellexero, communicabo.“ Sed nunquam hoc fecit, neque satis certo scimus, quid illo inedito libro comprehensum fuerit. cf. Opp. Meursii T. VIII p. 668.

6) Alter est Cod. ms. hist. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 84, olim 29, membranac., pervetustus, optimae notae 4. et constat foliis 123. Al-

nuitatis notam huic inedito textui vindico, cum propter nexum rerum, a qua parte nihil desideratur, tum propter simplicitatem dictionis et praeclaram totius libri dispositionem. Edita exemplaria historiae Lausiacae si cum textu horum codicum confers, mire interpolata et babylonica quadam confusione affecta apparent, ita ut, quae in medio libro legenda sunt, legantur in fine, et, quae ad finem pertinent, medium locum occupent [1]. Quare primum genuino historiae Lausiacae de Macariis textu, quem ex codicibus descripsi, infra utemur; deinde edita exemplaria comparabimus. Varietates illae in exemplaribus inde natae esse videntur, quod ex aliis de vita patrum scriptis modo plura, modo pauciora in historiam Lausiacam translata atque antiquis iam temporibus cum ea commixta sint. E quo numero praecipue illum Heraclidis paradisum fuisse existimo, qui dedicatus fuisse videtur [2] eidem Lauso praeposito, cui Palladius historiam Lausiacam inscripsit. Sic ex prooemiis duobus historiae Lausiacae, quae Meursiana editio affert, prius, quod a verbis: *Ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ κ. τ. λ.* incipit [3], equidem Heraclidi tribuerim. Nam Palladium ambas dedicatorias epistolas, quae ibi leguntur, operi suo praefixisse, vix crediderις; Vindobonenses vero codices, priore omissa, statim ab altera, quae incipit: *Μακαρίζω κ. τ. λ.* [4], ordiuntur. Praeterea edita historiae Lausiacae exemplaria haud exigua receperunt incrementa e graeco et latino textu libri VV. PP., qui in collectione Rosweidi ordine secundus est [5]. Atque ipsum hunc librum, ut mox videbimus, Rufinus e graeco in

ter chartaceus est Cod. ms. hist. graec. Nr. 9, olim 42, antiquus, fol. maiore, quo Lausiaca continetur fol. 163 — 230. cf. Commentt. Lambecii Vindob. 1782. T. VIII p. 663. 840; de Nessel Catal. P. V p. 143. 31.

1) Ordinem, quo res in textu codicum narrantur, legis in Appendice.

2) De hac re infra videbimus.

3) Opp. Meurs. l. l. p. 333.

4) Ibid. p. 337.

5) VV. PP. Rosw. p. 448—485.

latinum sermonem transtulit, quam versionem iam Hieronymus bene cognovit. Graecum autem exemplar in Lausiaca scribenda, ut patebit, ipse Palladius adhibuit. Ex quibus colligitur, ea, quae in editis Hist. Lausiacae exemplaribus praeter illud, quod codex Vindobonensis suppeditabit, reperiantur, e fonte satis antiquo fluxisse, et observatu dignissima esse. De singulari vero necessitudine, quae inter istum Heraclidis paradisum, hunc librum secundum et Hist. Lausiacam Palladii intercedere videtur, disseremus.

§. 6. Expedita hac difficultate ad novam haud minus incommodam accedimus, quam affert Rufinus. Is sub Valentis imperio, quum Athanasio mortuo Lucius Arii sectator in episcopatum Alexandriae per fenestram, ut dicunt, se intrusisset, una cum senibus in deserto vivebat dirasque Lucii persecutiones sustinebat. Nam istas turbas describens ipse: „per idem, inquit, tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus et Pambus, Antonii discipuli, per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur viri, qui consortium vitae et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis angelis habere credebantur; *quae praesens vidi, loquor, et eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui*“ [1]). Rufinus Athanasio superstite in Aegyptum venisse videtur; etenim Melaniam, cuius Rufinus in itinere comes fuit, Athanasius ovina pelle, quam ipse a Macario abbate dono acceperat, donavit [2]). Atque

---

1) Lib. X cap. 4. Auctt. Hist. Ecclesiast. Basil. 1544 p. 242.

2) Textus Meursii eo loco, quo de hac pelle narratur, corruptus est. Legitur enim: „*Κώδιον προβάτου μεγάλου ἤνεγκεν (ἡ ὕαινα) τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ Μακαρίῳ, ὅπερ κώδιον οὗτος ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος καταλέλοιπεν τῷ ἁγίω καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ, ὡς δὲ καὶ ἡ μακαρία δούλη τοῦ Χριστοῦ Μελάνη μοι εἶπεν, ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ θαμασίου ἀνδρὸς Μακαρίου ἐγὼ ἔλαβον τὸ κώδιυν ἐκεῖνο κ. τ. λ.* (Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 p. 410.). Ubi sine dubio legendum est: *παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς μακαρίου Ἀθανασίου κ. τ. λ.* Codices Vindobonenses Historiae Lausiacae recte scribunt: *ὅπερ κώδιον αὐτὸς*

Melania, postquam res suas Alexandriae vendidit, montem Nitriae ingressa cum sanctis patribus dimidium fere annum versabatur. Quos deinde a praefecto Alexandriae relegatos in Palaestinae regionem circa Diocaesaream sitam secuta est, suisque et opibus et manibus sedulo adiuvit [1]). Rufinum vero una cum Melania in Palaestinam advenisse Hieronymus audiverat, qui Florentio scribit: „Et quia frater Rufinus, qui cum sancta Melania ab Aegypto Hierosolymam venisse narratur . . .“ [2]) Epistolam eidem Rufino reddendam Hieronymus litteris ad Florentium iunxerat, in qua legimus: „Audio te Aegypti secreta penetrare, monachorum invisere choros et caelestem in terra circumire familiam“; tum: „Rufinum enim Nitriae esse et ad beatum perrexisse Macarium crebra commeantium multitudo referebat“. [3]) Qua in epistola quum senes Aegypti „confessores et voluntate iam martyres“ nominet, tempus istius persecutionis, quam Lucius agitabat, aperte significatur. [4]) Ille quidem nuntius Rufinum cum Melania Hierosolyma advenisse vanus fuerat; nam Rufinus nondum eo venerat [5]); probat tamen haec altera epistola, Rufinum tunc senes Aegypti

---

κατέλιπε τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελάνη εἶπέ μοι, ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐκεῖνο τὸ κώδιον ἔλαβον ξένιον τῆς υἱαίνης λεγόμενον. Aliter omnino de pellis donatione refert fragmentum, quod extat in codice ms. th. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nro. 274, olim 238, chart. fol. 247, 2, ubi legimus: *Κώδιον, ὅπερ ὁ ἅγιος Μάρκος καταλέλοιπε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίᾳ Μελάνῃ.* Sed hoc fragmentum recenti manu negligenter scriptum non potest auctoritati codicum illorum Historiae Lausiacae opponi. Neque vero Marcus, sed Macarius Alexandrinus, pellem a leaena accepit, quam Athanasio reliquit. (Ruf. Hist. eccl. X, 4.) De permutatione nominum *Μάρκος* et *Μακάριος* cf. infra Cap. III.

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 117. Opp. Meurs. l. l. p. 594.

2) Ep. 4. in Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 336.

3) Ep. 3. ibid. p. 332. 333.

4) cf. Opp. Hieron. ed. Migne T. I Praef. p. XLIX.

5) „Rufinus autem frater, ut scribis, necdum venit.“ Ep. 5 Hieron. ad Florentium. ibid. p. 336.

invisisse. Atque hic ipse de Nitria et de Macario a se visitatis in Invectiva II: „Ego, inquit, qui sex annis Dei causa commoratus sum et iterum post intervallum aliquot diebus, ubi Didymus . . . . et ut ad eremi magistros veniam, quibus et attentius et frequentius vacabamus, ubi Macarius, Antonii discipulus, et alter Macarius et Isidorus et Pambus . . ." [1]). Sex isti anni, de quibus loquitur, quin migrationem ipsius ex Aegypto in Palaestinam antecesserint, dubium esse nequit. Istos quoque aliquot dies, quia Palladius Rufinum, Aegypto relicta, Hierosolymis una cum Melania degisse narrat [2]), in alteram

1) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV P. II p. 424.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 119 Opp. Meurs. l. I p. 596. Palladius tradidit, „Rufinum Hierosolymis viginti septem annos una cum Melania hospites undique adventantes excepisse". Quod non omnino verum esse potest. Nam Rufinus iam duos annos Aquileiam reversus Anastasio Papae anno 301 scripsit, „se post triginta annos parentibus redditum esse". Hieron. Apol. II. Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV p. 389. Idem fere Rufinus saepius in Invectivis tradit. Ibid. p. 376. Ergo Rufinum, qui in Aegypto per sexennium degit, plus annos viginti duos Hierosolymis vixisse statui nequit. At error Palladii facillime inde explicatur, quod Rufinus Hierosolymis una cum Melania vixit, quae viginti septem annos Hierosolymis fuit. (Hist. Laus. cap. 117. 118.) Melania Hieronymo teste, quem de hac re bene edoctum esse oportebat, *Hierosolyma* venit anno X. Valentis imperatoris i. e. anno 374. (Hieron. Chron.) Idem, quod Palladius (Hist. Laus. cap. 117) indicat, Paulinus Nolanus (Opp. ed. Lebrun ep. 29) non negat. Paulinus (l. l.) Melaniam „post quinque lustra" Romam remeasse ait, numero usus pleno, qui non urgendus, sed ad accuratiorem Palladii summam explicandus est. Inde vero, quod editus Palladii textus (cap. 119) habet, Melaniam triginta septem annos hospites excepisse, nequaquam cum Tillemontio statuas, eam decem annos in Aegypto quoque mansisse, quum apertum errorem scriptoris hic deprehendamus, qui pro κη' i. e. viginti septem posuerit λη' i. e. triginta septem. Haec de Melania annotavimus, quia in hoc capite Tillemontium (Mémoires ed. Paris. T. X. p. 596 sqq. 821 sqq.), Rosweidum (Rufini et Melaniae peregrinatio VV. PP. p. 425 sqq.) et Stiltingium (Vita S. Hieron. AA. SS. Boll. T. VIII Sept. p. 552 sqq.), licet ipsi inter se multum discrepent, graviter errasse invenimus. Superest, ut annotemus, Rufinum

brevem quandam commorationem cadere credideris, quam Rufinus Alexandriae fecerit, antequam in Palaestinam abiret. Certe hi aliquot dies annum 385, quo Theophilus episcopus Alexandriae factus est [1]), antecedunt. Nam Hieronymus in Apologia Rufino: „Tu, inquit, postquam hic (Theophilus) episcopus factus est, Alexandriae non fuisti" [2]). Hinc igitur Rufinum bis tantum Alexandriae et quidem ante annum 385 fuisse vides.

Quorsum haec, quae de Rufino disputavimus, spectent, iam, quaeso, perpende. Legimus enim apud Hieronymum: „Hos (Euagrii) libros per Orientem graecos et interpretante discipulo eius Rufino latinos plerique in Occidente lectitant. Qui librum quoque scripsit quasi de monachis multosque in eo enumerat, qui nunquam fuerunt et, quos fuisse scribit, Origenistas ab episcopis damnatos esse non dubium est, Ammonium videlicet et Eusebium et Euthymium et ipsum Euagrium, Or quoque et Isidorum et multos, alios, quos dinumerare taedium est, iuxta illud Lucretii (I, 935 sqq.):

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contiguunt dulci mellis flavoque liquore,

ita ille Joannem in ipsius libri posuit principio, quem et catholicum et summum fuisse non dubium est, ut per illius occasionem ceteros, quos posuerat, haereticos ecclesiae introduceret." [3]) Hisce Hieronymi verbis quin liber indicetur, quem Rosweidus „secundum librum VV. PP." inscripsit [4]), in quo de Joanne primo loco, deinde de Ammonio, Euagrio, Or, Isi-

senes quoque Mesopotamiae „apud Edessam et in Carrarum partibus" vidisse (Hist. Eccl. Ruf. lib. XI, 8), quod iter, postquam Hierosolyma venit, instituisse videtur.

1) Socr. V, 12. Sozom. VII, 14. Tillemont. Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique. Paris. 1707 T. IX p. 594. XII p. 447, 2. Fleury Hist. Eccl. (Ed. Aug. Vind. ac Oenop. 1768) T. IV p. 755.

2) Apol. III. Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV p. 455.

3) Ep. 133 ad Ctesiph. Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 1151.

4) VV. PP. Rosw. p. 448 sqq.

doro, aliis multa leguntur, dubitari nequit. Fateor, de Eusebio quidem et de Euthymio nihil haberi in illo Rosweidianae collectionis libro secundo: at Hieronymum ea nomina cum Eulogio et Didymo, qui in libro leguntur [1]), confundere, aut corruptionem longa temporum serie in ipsos codices aut libri aut Hieronymi epistolae irrepsisse consentaneum est.

Itaque verbis illis Hieronymus Rufinum libri istius significat scriptorem, non Euagrium, uti nonnulli [2]) contenderunt, quod, qui locum Hieronymi attente legerit, sibi facile persuadebit [3]). Accedit, ut complures codices manu scripti, inter quos unus vetustus, quem Rosweidus in edendis vitis adhibuit, Rufini nomen aperte profiteantur. [4])

Unde iam difficultas satis magna oritur. Nam si in librum secundum accuratius inquiris, luce clarius apparet, Rufinum esse non posse auctorem.

Primum enim auctor libri secundi non tempore Valentis paullo post Athanasii mortem (373), aut ante annum 385 monasteria Aegypti lustravit, quo tempore Rufinum in Nitria versatum esse cognovimus, sed multo post exeunte anno 394 sub finem imperii Theodosii magni, qui obiit anno 395 XVI. Calend. Februarii [5]); socium vero itineris Palladium habuit, qui Lausiacam scripsit. Quae quidem ex libro secundo ipso recte colliguntur. Nam auctor huius libri statim ab initio haec narrat: Fuisse septem, se nimirum cum sex sociis, qui Joannem eremitam prope Lycum civitatem convenissent. Joannem ipsis,

---

1) Cap. 14 et 24 p. 472, 2. 479, 1.

2) Baronius, alii.

3) Librum Xysti Pythagoraei *ab eodem scriptore* sub nomine Sixti Papae et martyris et librum Eusebii Caesariensis sub nomine Pamphili Martyris editos esse illa epistola Hieronymi docet, cuius apologia eandem hanc fraudem *Rufino* tribuit. Hieron. Ep. 133 l. l. Apol. adv. Ruf. lib. II, ed. Bened. T. IV p. 419; lib. III, ibid. p. 449. cf. Tillemont, Mémoires T. XVI p. 657, 1.

4) VV. PP. Rosw. Proleg. §. X p. XXVII.

5) Socr. Hist. Eccl. V, 25.

quum ab eo profecturi essent, praedixisse, hac ipsa die victorias religiosi principis Theodosii de Eugenio tyranno reportatas Alexandriae nuntiatas esse, ipsumque Theodosium non multo post *propria morte vitam finiturum*. Triduo autem post discessum suum de morte Joannis se in itinere certiores esse factos [1]. Sed eadem haec, quae in libro secundo Rosweidianae collectionis latino sermone leguntur, graece expressa fere ad verbum in Hist. Lausiaca Palladii extant, hoc uno discrimine, quod quae noster ipse expertus est, Palladius a sociis narrata refert. Septem fratres peregrinos omnes fuisse in solitudine Nitriae, se quidem, nec non beatum Euagrium, Albinum et Ammonium. Scire se omnes studuisse, quaenam Joannis virtus esset, sed dubitasse Euagrium, an omnino eum convenire possent. Quare postero die, occlusa cella, solum se, nesciis sociis, ad Joannem in Thebaidem profectum esse. Quum vero ab eo reversus sociis rem narrasset, post duos menses hos quoque senes ad Joannem venisse, sibi autem narrasse. Sequuntur fere ad verbum, ut monuimus, illa, quae modo ex libro secundo retulimus. [2] Eugenium vero tyrannum Theodosius apud Alpes devicit anno 394 VIII. Idus Septembris. [3] Vides igitur, scriptorem libri secundi senes Aegypti invisisse exeunte anno 394 et Palladium eius itineris, quod e Nitria ad Joannem in Lyco fecerat, socium habuisse.

Alterum quidem, Palladium scilicet scriptoris libri secundi socium in itinere fuisse, alius quoque huius libri locus comprobat. Legimus enim, Apollonium monachis suis tres dies, antequam scriptor libri secundi cum sociis eum convenerit, praedixisse: „post triduum adfuturos tres fratres ab Hierosolymis venientes" [4]. Sed idem Palladius quoque triduo ante

---

1) VV. PP. Rosw. lib. II, 1. p. 451, 1. 457, 1.
2) Hist. Laus. cap. 44. Opp. Meurs. l. l. p. 468. 472. 488.
3) Socr. Hist. Eccl. V, 24. cf. Baronium ad ann. 394. Fleury Hist. Eccl. T. IV p. 1034.
4) VV. PP. Rosw. lib. II, 7. p. 464, 1.

suum adventum ab Apollonio praedictum esse in Hist. Lausiaca iisdem plane verbis narrat.[1] Ubi ne offendaris, quod Palladius dicitur venisse Hierosolymis. Nam Palladius, etsi novem annos ordinariam sedem in Celliis fixerat, hoc tamen ipso tempore nonnunquam peregrinatus est. Circa annum 394 Hierosolymis adfuit. Quod epistola indicat, quam paullo ante ad episcopum Hierosolymorum ab Epiphanio scriptam anno 394 Hieronymus latine reddidit. Cuius in fine Epiphanius: „Palladium vero, inquit, Galatam, qui quondam nobis carus fuit, et nunc misericordia Dei indiget, cave, quia Origenis haeresim praedicat et docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris.“[2] Exeunte anno 394[3] Palladius Joannem in Lyco invisit, atque sex illi socii se Hierosolymis venisse aperte fatentur; nam Joanni „pro utilitate, inquiunt, animarum nostrarum ad te venimus ab Jerusalem, ut, quod auditione acceperamus, id cerneremus oculis“[4]. Unde quando Palladius Hierosolymis fuerit, et quando inde redux factus sit, apparet. In eodem vero reditu Hierosolymis Palladius cum duobus sociis Apollonium quoque inviserit necesse est. Nam altero in Palaestinam itinere valetudinis gratia tribus annis post, quam Joannem in Lyco inviserat, suscepto non in Aegyptum rediit, sed in Bithyniam venit, ubi episcopus ordinatus est.[5]

---

1) Hist. Laus. cap. 53. Opp. Meurs. l. l. p. 503.
2) Ep. 51. Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 527.
3) Duobus scilicet mensibus ante victoriam, quam Theodosius VIII. Id. Septembris de Eugenio reportavit, Alexandriae nuntiatam.
4) VV. PP. Rosw. lib. II, p. 451, 1. Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. l. l. p. 473.
5) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. l. l. p. 472. Tillemontius (Mémoires T. XII p. 656, 2) putavit, scriptorem libri secundi senem Apollonium ante annum 385 invisisse; sed locus, quo Tillemontius innititur, a latino libri interprete perperam redditus est, quod, si Historiam Laus. de eodem sene contuleris, facile intelliges. Ceterae autem difficultates, quae Tillemontio aliud tempus itineris Aegyptiaci indicare visae sunt, facillime explicantur.

Constat ergo scriptorem libri secundi et cum Palladio exeunte anno 394 Hierosolymis in Aegyptum venisse, Apolloniumque una cum eo invisisse, et e numero sex sociorum Palladii fuisse, qui Joannem in Lyco senem adierunt. Sed ut ista argumentatio iusto fundamento nitatur, res gravis explicanda superest. Multa enim capita libri secundi, inter quae totum illud de Apollonio, paene ad verbum in Hist. Lausiaca habentur. Unde igitur haec necessitudo?

Quam, si utrumque librum accurate examinaveris, maximam esse invenies. Nam quae illic de senibus Thebaidis et circumiacentis regionis leguntur, cuius quidem generis sunt, quae de Joanne in Lyco, abbate Ben, civitate Oxyryncho, Theone, Apollonio, Coprete, ex ore Copretis de Patermuthio, abbate Syro, Isaia et Paulo, de Pithyrione, Eulogio, Apelle, ex ore Apellis de Joanne quodam, denique de Paphnutio referuntur, ea omnia tam accurate Hist. Lausiaca continentur, ut fere nulla, nisi latini et graeci idiomatis differentia appareat. Reliqui autem tres senes e regione Thebaidis, quorum liber secundus mentionem facit, duo Ammones scilicet, de quibus cap. IV et cap. VIII narrant, et Elias, in Lausiaca plane omittuntur. Illa vero quae de Nitria eique confinibus, quorum e numero sunt narratio de Ammonio, Euagrio, Cronio, de Macariis, de Ammone primo Nitriae monacho, de Paulo simplice, ipsa quoque regionis descriptio, porro, quae de senibus Alexandriae, quo pertinet relatio de Isidoro et de Didymo, in libro secundo extant, ea apud Palladium longe aliter et multo uberius describuntur. Idem de Serapione regionis Arsenoitis valet; de Origene vero et Piammone Palladius nihil tradit. De abbate Or quomodo auctores inter se differant, infra exponetur. Epilogus denique, quo liber secundus finem itineris Aegyptiaci narrat, non minus in Lausiaca reperitur.

En necessitudinem, quae inter librum secundum et Hist. Lausiacam, quam codices Vindobonenses exhibent, intercedit. His enim genuinum Lausiacae textum contineri supra monuimus. Sed unde talis necessitudo librorum istorum, qui

de senibus Thebaidis eadem eodem plane modo narrant, nata est?

Res sane duplici tantum modo explicari potest. Aut enim alter scriptor ipse librum alterius e capitibus illis de senibus Thebaidis compilavit, aut tertius quidam spuria illa intulit. Posterius statui nequit. Nam Hist. Lausiaca codicum Vindobonensium ita comparata est, ut de tot capitibus spuriis cogitare prorsus nequeas; sin capita ista e Hist. Lausiaca tanquam spuria tolleres, partem libri integram desiderares. Liber vero secundus si capita ista de senibus Thebaidis tanquam spuria tollantur, vix libri nomen retinet.

Difficillimum igitur est ad credendum, illa capita in alterutro libro aut in utroque spuria esse. Verum multae rationes admonent, ut Palladium ipsum e libro secundo ea mutuatum esse et Hist. Lausiacae suae intexuisse statuamus.

Primum enim Palladius Hist. Lausiacam multo post, quam liber secundus editus est, vulgavit. Nam Hist. Lausiaca prodiit, quum Palladius „tricesimum tertium annum ageret in conversatione cum fratribus et vita solitaria, vicesimum autem episcopatus, totius autem vitae quinquagesimum tertium“ [1]). Ac Palladius ad fratres venit „viginti annos natus Theodosio magno iterum consule“ i. e. anno Christi 388. [2]) Quare Lausiaca ante annum 421 non edita est. Hieronymus vero, qui librum secundum novit, mortuus est anno 420 et Rufinus, quem libri secundi interpretem esse probabimus, iam anno 410 obiit. [3]) Unde librum secundum Hist. Lausiaca aetate multo priorem esse sequitur.

Quod si constat, facillime intelligitur, Palladium saltem libri secundi caput de Joanne in Lyco compilasse. Totum enim libri caput de Joanne in Lyco etiam in Hist. Lausiaca

1) Hist. Laus. prolog. Opp. Meurs. l. l. p. 340. VV. PP. Rosw. p. 706.
2) Hist. Laus. cap. 1. Opp. Meurs. l. l. p. 348 cum nota Meursii.
3) Tillemont Mémoires T. XII p. 303. 313. Epistolam ad Ctesiphontem Hieronymus anno 415 scripsisse videtur. Opp. Hieron. ed. Migne T. I. Praef. p. LXXXIX.

paene ad verbum extat. [1] Sed unum locum, quo liber secundus commemorat, septem simul fratres ad Joannem venisse [2], scriptor huius capitis Lausiacae correxit: „se primum, sex postea Joannem adiisse ac sibi de sorte sua futura a Joanne varia praedicta esse.“ [3] Quae praedicta de Palladio valent. Unde apertum est, Palladium ipsum illud caput libri secundi mutuatum esse, e suis vero illa, quae visitationem Joannis accuratius ac uberius explicent, addidisse. Nam etiam libri secundi caput de Joanne in Lyco genuinum esse Hieronymus testatur. [4]

Sin autem Palladius unum caput libri secundi satis longum in Hist. Lausiacam suam transtulit, quid obstat, quin et cetera capita, quae utrique libro communia sunt, ab eodem Hist. Lausiacae intexta esse dicamus, praecipue, quum Palladius, ut saltem e capite de Joanne haud dubie constat, scriptoris libri secundi in itinere socius fuerit, quocum una Hierosolymis venerat.

Ergo probabile est, Palladium, quum Lausiacam scriberet, capita illa de senibus Thebaidis e libro secundo in eam transtulisse. Iam vero istam necessitudinem, si tertius quidam capitum compilator statuatur, iuste explicari non posse, supra vidimus. Quare solum restat, ut statuamus, ista capita ab ipso Palladio Lausiacae intexta esse. Id vero rectius explicari nequit, quam eo, ut Palladium non solum Joannem in Lyco et Apollonium, de quibus iam certo constat, sed ceteros quoque omnes Thebaidis senes una cum scriptore libri secundi invisisse, eademque ista una cum eo expertum esse putemus. Unde postea, quae socius bene exposuerat, in librum suum recepit; quae vero longiori habitatione ipse melius quam socius cognoverat, scilicet quae ad senes circa Alexandriam et in Nitria eique confinibus habitantes spectant, suo Marte descripsit.

---

1) VV. PP. Rosw. lib. II, 1 p. 449—457. Hist. Laus. cap. 44. 45. 46. 47. Opp. Meurs. l. l. p. 464—485.

2) VV. PP. Rosw. l. l. p. 441, 1.

3) Hist. Laus. l. l. Opp. Meurs. l. l. p. 468—472.

4) Ep. 133 ad Ctesiph.

Quod si contendimus, necessitudo ista te amplius offendere nequit.

Itaque necessitudine, quae libro secundo Rosweidianae collectionis intercedit cum Hist. Lausiaca Palladii, iuste explicata, conclusio, scriptores horum librorum exeunte anno 394 socios itineris in Thebaide fuisse, non evertitur, sed magnopere confirmatur. Redeamus nunc ad gravissimam rem, quaerentes, num hic socius Palladii et libri secundi scriptor Rufinus fuerit, nec ne. Quod quidem fuisse nequit. Nam supra [1]) ostendimus, Rufinum post annum 385 in Aegypto non amplius adfuisse. Neque in Rufini libris, neque in illa dissensione, quae Rufino cum Hieronymo fuit, de itinere, quod exeunte anno 394 aut omnino post annum 385 in Aegyptum susceperit, quidquam invenitur. Palladius denique, si Rufinus itineris socius fuisset, de eo in Historia Lausiaca aliter sane scripsisset, ac scripsit. [2])

Hinc igitur satis perspicuum videtur, Rufinum illum Palladii socium et libri secundi scriptorem non esse. Quod alio firmissimo argumento probatur. Legimus in libro secundo: „Narrabant autem nobis quidam ex patribus, qui ibi (in Celliis) erant, quod in locis istis duo Macarii quasi duo caeli lumina refulsissent.“ [3]) Ergo scriptor libri Macarios, quibuscum se in Nitria versatum esse Rufinus supra ipse nos docuit, ipse non cognovit. Quo fit, ut Rufinus libri secundi scriptor esse non possit. Neque Euagrium eius libri scriptorem existimare licet, quod quispiam fortasse e verbis Hieronymi supra allatis conficere velit. Nam Euagrius itidem se cum Macariis conversatum esse ipse testatur. [4])

Apparet, uti probavimus, Rufinum librum secundum non composuisse. Sed eum, nisi Hieronymus et codices antiqui omnino erraverint, saltem interpretem libri esse necesse est.

1) Initio huius §.
2) Hist. Laus. cap. 118. 119.
3) VV. PP. Rosw. lib. II, 28 p. 479, 2.
4) Capita practica ad Anatolium 93. 94. Bibl. Gall. T. VII p. 565.

Atque librum istum, qui in collectione Rosweidi idiomate latino extat, primitus graece scriptum fuisse, si textus graeci fragmenta a Cotelerio vulgata [1] aut fragmenta, quae in Hist. Lausiaca Meursianae editionis servata sunt [2], contuleris, facile tibi persuadebis. Itaque iam de interprete, num Rufinus sit nec ne, accurate videamus.

Ac primum quidem, quia in libro secundo Macarius Alexandrinus, qui Palladio oculato teste in Celliis vixit [3], in Scete habitasse dicitur [4], nemo inducatur, ut statuat, Rufinum interpretem non esse, quippe qui, si fuisset, talem errorem, quia cum Macariis ipse versatus est, correxisset. Nam error illi relationi non inest, quum Macarius Alexandrinus eodem Palladio teste non in Celliis solum, sed interdum in Scete quoque habitarit, ubi cellam habuit [5]. Deinde Rufinus, licet in interpretandis libris summa cum libertate versetur, vix unquam tamen artem criticam sic exercuit, ut scriptorem emendarit. Quare, si scriptor errasset, id a Rufino correctum esse vix expectari posset. Denique num omnino Rufinus, qui in summa illa rerum perturbatione, quum Lucius monachos eremi exagitaret, Macarios in Nitria convenit [6], de habitatione singulorum tam accurate edoctus fuerit, admodum potest dubitari. Istinc igitur nihil obstat, quominus Rufinum libri secundi interpretem esse dicamus.

Iam porro, quod Rufinum interpretem esse comprobet praeter Hieronymi verba et codicum testimonia, audi. In libro enim secundo, in fine narrationum de Macariis locum legis, qui a nemine nisi a Rufino scriptus esse potest. Locus hic

1) Coteler. Mon. Ecc. Graec. T. III p. 171—184. Opp. Meurs. l. l. p. 639 sqq.

2) Multa enim libri istius capita graece in Hist. Lausiaca legi, supra (p. 23) ostendimus.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 396. cf. infra caput III.

4) VV. PP. Rosw. lib. II, 29 p. 481, 1.

5) Hist. Laus. l. l. p. 408.

6) Hist. Eccles. Rufini lib. X, 4. ed. l. p. 242.

est: „Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI libro ecclesiasticae historiae, qui requirit, inveniet“ [1]. En apertam allegationem Continuationis, quam ad opera Eusebii Rufinus scripserat. Neque vero talis parenthesis a Rufino interprete textui adiecta offendat, quum Rufinus in interpretandis libris maxima cum libertate versari soleat. Ad Continuationem autem istam provocat, in qua scripserat de Macario haecque verba addiderat: „Verum si singulorum mirabilium gesta (a Macario scilicet) prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime quum narrationem proprii operis mereantur“ [2]. Ad ea igitur verba, quin ille locus libri secundi respiciat, dubitari nequit. Neque, quum scripserit: „ut diximus“, dubitationi locus relinquitur, Rufinum ut Continuationis, ita et illius loci libri secundi esse scriptorem, ipsius autem libri secundi si non scriptorem, tamen interpretem.

Quod de libri istius interprete disputavimus, praefatio quoque libri [3] saltem aliquatenus comprobare videtur. Quae graece bis habetur, et in „Paradiso“, cuius fragmenta Cotelerius [4] edidit, et in priore [5] prooemio Meursianae editionis Lausiacae. Atque edita Paradisi fragmenta, inter quae etiam praefatio, satis accurate cum libro secundo conveniunt. Contra a prooemio isto Meursianae editionis praefatio Paradisi et libri secundi hisce gravibus capitibus differt. Ubi enim scriptor prooemii se rogatu Lausi praepositi scripsisse ait, ibi praefatio illa scriptorem „in gratiam fratrum in monte Oliveti commanentium“ scribere perhibet. Rursus prooemii scriptor addit, se et de mulieribus dicturum, quod autem praefatio omisit; neque libro secundo de mulieribus quidquam continetur. Ceterum praefationem inter et prooemium istud intimam necessi-

1) VV. PP. Rosw. lib. II, 29 p. 482, 2.
2) Hist. Eccl. Rufin. lib. X, 4 ed. l. p. 243.
3) VV. PP. Rosw. p. 548.
4) Mon. Eccl. Graec. l. l. Opp. Meurs. l. l. p. 639 sqq.
5) Opp. Meurs. l. l. p. 333 sqq.

tudinem esse in aperto est. Quid igitur? Num prooemium istud, an illa praefatio vel Paradisi vel libri secundi prius extitit?

Quae res, nisi forte codicibus aliquando decernatur, ad liquidum vix perducetur. Si vero coniecturis uti licet, prooemium aetate prius esse dixeris. Vix enim quisquam loco verborum: „librum in gratiam monachorum in monte Oliveti commanentium scriptum esse“ dedicationem ad Lausum ponet, aut librum de mulieribus quoque narraturum esse falso addet, nisi, ut sic nova praefatio prodeat, qua alii cuipiam libro praefetur. Iam vero Hist. Lausiaca genuinum prooemium, quo liber Lauso dedicatur, habet. Quare nemo, ut alterum cum altera ad Lausum dedicatione fabricaret et adderet, compelli potuit. Neque alius liber, cui libri secundi praefatio sic depravata praefigi potuerit, cognoscitur. Unde praefationem istam illi prooemio aetate priorem esse parum verisimile est.

Quapropter haec coniecerim. Cum multa significent, Lauso dedicatum et Heraclidis librum fuisse [1]), quid, si prooemium istud, quod ad Lausiacam non pertinere supra ostendimus, reapse libri Heraclidis prooemium, Heraclidis vero illum habendum esse librum dicamus, quo liber secundus et Hist. Lausiaca innituntur?

---

1) Heraclidem librum de vitis patrum Lauso dedicatum scripsisse cum codicibus Vaticanis, quos supra recensuimus, tum eo probatur, quod in fine et libri a Rosweido sub Heraclidis nomine editi et Historiae Lausiacae a Meursio editae *epilogus ad Lausum* extat, qui, codicibus Vindobonensibus testibus, ad historiam Lausiacam non pertinet. cf. Descriptionem Hist. Lausiacae codd. Vind. in Appendice. De libro graeco ab historia Lausiaca diverso, qui Cotelerio et Caveo testibus in codicibus mss. sub nomine Heraclidis extat, non satis compertum habemus. Trithemius in libro de Scriptt. Eccl.: „Heraclides, inquit, inter alia scripsit ad aedificationem legentium opus insigne de vita et conversatione sanctorum patrum in eremo vel in coenobiis degentium sub regula, cui titulus est Paradisus.“ Sed, cui liber dedicatus sit, Trithemius non addit. cf. Coteler. Mon. Ecc. Graec. T. III p. 566. Cave de Scriptt. Eccl. s. v. *Heraclides.* Trith. de Scriptt. Eccl. cap. XCIII.

Quod si statuis, difficultates omnes facile explicantur. Heraclides enim, Rufinus et Palladius amici et Origenistarum duces fuerunt.[1] Rufinus in monte Oliveti cellam habens, ut Melania coetui virginum, ita ipse congregationi monachorum praefuit.[2] A quibus ut librum de senibus componeret rogatus ex Heraclidis amici libro, quae sibi usui erant, congessit et ore latino edidit. Opusculum, quod sic nascebatur, monachis Oliveti inscripsit, atque, quia monachi muliebria non curant, quae Heraclides de mulieribus habebat, omisit. E senibus praecipue Origenistas attulit, quapropter in Hieronymi accusationem incurrit, qui Rufinum, quum quasi novus liber ita prodiret, auctorem dicere iure aliquo potuit. Nec non istiusmodi compositionis vestigia liber secundus aliquantum prae se ferre videtur.

Isto igitur modo difficultates facile solvuntur. Sed si illa posueris, Rufini librum ut ore latino ita et graeco extitisse statues. Quod cum fragmenta Cotelerii postulant, tum libri secundi narratio de Or abbate comprobare videtur. Sic enim Palladius de eo scripsit: „Magno huic sancto suo testimonio tribuit virtutem universa fraternitas, praecipue autem ancilla Dei Melania, quae hunc montem ante me est ingressa. Ego enim eum non offendi vivum".[3] Ergo Or abbas mortuus fuit, antequam Palladius senes Thebaidis adiit. Liber vero secundus longa utitur narratione, quae incipit: „Vidimus et alium apud Thebaidem venerabilem virum Hor nomine."[4] Itaque scriptor huius capitis libri secundi abbatem vidit, quem Palladius non amplius vidit. Quanquam eum una cum scriptore isto senes Thebaidis invisisse supra ostendimus. Fateor huius quidem difficultatis explicandae varia sane genera excogitari

1) Palladii Dial. d. vit. S. Joannis Chrysost. cap. XX. Bibl. Gall. T. VIII p. 320. Tillemont T. XI. Cave s. v. *Heraclides*.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 118 Opp. Meurs. l. l. p. 596. Ruf. Invect. II Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV p. 420.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 11 l. l. p. 369.

4) VV. PP. Rosw. lib. II, 2 p. 457, 2.

posse. Sed quia Melania Or abbatem adiit, de quo eximia Palladio narravit, verisimillima explicatio haec esse videtur, Rufinum una cum Melania ad abbatem Or esse profectum, atque in componendo libro secundo illa de hoc sene suo Marte addidisse. Iam vero eadem de abbate narratio, quae latine in libro secundo extat, graece quoque servata est inter quaedam fragmenta a Cotelerio edita et in Meursiana editione Lausiacae.[1]) Unde, cum et alia graeca libri secundi fragmenta inveniantur, eum librum existimabis et latine et graece extitisse, ut usui graecorum ac latinorum monachorum inservire posset. Nomen Paradisi graeco exemplari inditum inde explicatur, quod Heraclidis liber, cuius pars erat, Paradisus inscriptus fuit.

Itaque hoc obtinuisse mihi videor, illa coniectura difficultates optime solvi; quas vix alia ratione tam facile solvi crediderim. Sin autem vera sunt, quae coniecimus, Rufinum interpretem libri secundi esse atque quodammodo auctorem dici posse denuo intelligitur.[2])

Sed coniecturas mittamus, atque ex iis, quae de libro secundo disputavimus, quae certa sunt, in unum componamus. Ea quidem huc redeunt. Graecus scriptor rerum, quae in libro secundo leguntur, certo non cognoscitur. Nec solum liber secundus, sed etiam graecus liber, e quo ille hauriebatur, Palladii historiam Lausiacam aetate multum antecedunt. Deinde e libro secundo, aut, quod verisimilius est, ex eodem, quo is utebatur, fonte Palladius ea, quae ad senes Thebaidis pertinent, aliaque nonnulla in Lausiacam suam transtulit. Latinus denique

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. III. Hist. Laus. ed. Meurs. l. l. p. 371.

2) Tillemont T. XII. et iterum T. XV statuit, Rufinum librum secundum non nomine suo scripsisse, sed alterius, Petronii scilicet Bononiensis episcopi, *cuius itineri describendo calamum suum commodarit.* Nititur Tillemontii argumentatio loco Gennadii, qui cap. XLI: „Petronius, inquit, scripsisse putatur vitas patrum monachorum Aegypti.“ Sed doctum virum errasse dissertatio de vita Petronii, quae AA. SS. Boll. T. II Oct. 422 sqq. extat, p. 428. 429 dilucide ostendit.

libri secundi interpres Rufinus est, qui librum in eam formam redegit, quae nunc habetur. Accedit coniectura, Heraclidis fortasse librum fuisse, e quo libri secundi scriptor et Palladius hauserunt. Quantopere vero optandum sit, ut singulae vitae patrum hucusque non editae, quarum multos codices graecos in bibliothecis vidimus, nec non Heraclidis paradisus, Hist. Lausiaca Palladii graecumque libri secundi nostri exemplar edantur vel ad melioris fidei codices excudantur, unde nova lux huius quaestionis oriri possit, facile patet.

Expedita iam de libro secundo quaestione de Rufino id solum restat monendum, alium insuper fontem historiarum de Macariis ab eo relictum esse in *Continuatione* illa operis Eusebii, quam modo laudavimus.

§. 7. Et haec quidem de Rufino. Nunc ad Euagrium transeamus, qui varia de senibus scripta reliquit, in quibus de Macario ter tantum loquitur. Fuit is natu maior Palladio; hic enim apud Socratem [1] illius discipulus appellatur, ita tamen, ut paullo post mortem Valentis Augusti, qui anno 378 obiit, uterque floruerit. Euagrius in solitudinibus Aegypti ipse solitariam vitam duxit et Palladio teste quinquaginta quatuor annos natus in solitudine animam efflavit [2]. Unus ex septem sociis fuit, inter quos Palladius et libri secundi scriptor e Nitria ad Joannem in Lyco profecti sunt. [3] Scriptor quidem iste Euagrium in Celliis vidit [4]; Euagrius ipse in libris ad Anatolium amicum scriptis se in Scete residere profitetur. [5] Quum Euagrius tribus solis locis [6] de Macariis loquatur, neque de quonam Macario narret, ubique addiderit, licet aetate ceteris antecedat et una cum Macariis in illis regio-

1) Hist. Eccles. IV, 23 ed. Valesii. Mog. 1677. p. 238.
2) Hist. Laus. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 549.
3) De hac re supra p. 21 disputavimus.
4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 1.
5) Bibl. Gall. T. VII p. 553.
6) Ibid. p. 561. 565.

nibus eodem tempore vixerit, post Palladium et Rufinum testem audiri eum consentaneum videtur.

§. 8. Venimus ad Hieronymum. Qui non nisi oblata occasione obiterque de Macariis loquitur, sed unam nobis difficultatem de Macario quodam obiicit [1]), quam suo loco expediemus. Multum temporis in Aegypto illum transegisse vix crediderim. Id enim ex Rufini Invectiva colligi potest, qua legitur: „Ceterum iste (Hieronymus), qui in tota vita sua non totos triginta dies Alexandriae, ubi erat Didymus, commoratus est, per totos paene libellos suos longe lateque se iactat Didymi videntis esse discipulum et καθηγητήν, id est, praeceptorem in scripturis sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista iactantia uno mense quaesita est“ [2]). Quanquam autem Hieronymus Alexandriae aliquantisper tantum Didymum auditurus consedit, tamen, antequam in Palaestinam rediret, Aegypti monasteria peragravit. Ipse enim scribit: „Contendi Aegyptum, lustravi monasteria Nitriae et inter sanctorum choros aspides latere perspexi“ [3]), Origenistas intelligens, quibus favebat Rufinus. Singula igitur, quae per Hieronymi opera sparsa de Macariis leguntur, post Euagrii loca diiudicabimus.

§. 9. Ultimus se nobis offert Cassianus. Is exeunte saeculo quarto, quum iuvenis esset, ex coenobio Bethlehemitico in Aegyptum venisse videtur [4]) et in sola Thebaidis eremo septennium explevit [5]); unde colligere licet, haud exiguum temporis spatium reliquae peregrinationi (nam multum peregrinatus est) ipsum impendisse. Neutrum Macariorum superstitem invenit, sed, quae in Collationibus Patrum de iis refert, ex

1) In vita Pauli eremitae Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV. P. II p. 69.
2) Inv. II. Opp. Hieron. ed. Bened. l. l. p. 422.
3) Apol. adv. Rufinum lib. III. Opp. Hieron. ed. Bened. l. l. p. 461. De itinere Hieronymi in Aegyptum cf. Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 60 sqq.
4) Cf. Alardi Gazaei ep. ad lectorem in ed. Cassiani Opp. initio. Oudin. de Scriptt. eccles. T. I p. 1133 sqq.
5) Coll. XVII cap. 31. Opp. Cassiani ed. l. p. 513.

ore Serapionis Senis et Nesterotis, antiquissimi anachoretae, accepit [1]. Nihilominus libri Cassiani ad cognoscendam indolem et disciplinam solitariorum illius temporis magni pretii sunt et ob integritatem scriptoris et ob prudens, quo eum excellere arbitror, iudicium.

§. 10. Commemoratis auctorum, qui cum Macariis vixerunt, aut ab eorum aequalibus de iis edocti sunt, scriptis restat, ut de ceteris fontibus, quorum auctores et aetatem nescimus, quaeramus. In his numerandi sunt Rosweidianae collectionis tertius [2], quintus [3], sextus [4] et septimus [5] liber VV. PP. atque liber sententiarum patrum Aegyptiorum [6]. Qui quidem libri quibusnam graecis scriptoribus (nam primitus graece compositi fuerunt) originem debeant, ignoramus, ac sola latinorum interpretum nomina cognita sunt, ex quibus istos quoque antiquissimis illis temporibus scriptos esse apparet. Tantum vero abest, ut iis propria contineatur temporum senumque descriptio, qualem libri Palladii, Rufini, aliorum praebent, ut nihil nisi collectio relationum et sententiarum videantur congestarum ex variis de senum vita et disciplina scriptis sive deperditis aut in pulvere adhuc delitescentibus, sive iam excusis. Nihil, qui eos concinnavit, ipse vidit, nihil ipse percepit, nihil ipse expertus est. Incipiens ab aliqua historiuncula alteram et tertiam addit, quae singulae singulos senes spectant ac saepenumero ipsis verbis auctoris cuiusdam, quem novimus, ita ut compilationem undique manifestam deprehendas. Magni autem, dummodo, quae confuderunt, acriter dispiciamus, aestimandi sunt libri illi, quum multa nobis referant, quae apud auctores Macariis aequales non leguntur, et fortasse ex scriptis sunt desumta, quae aetatem Macariorum attingunt.

1) Cf. infra Cap. V.
2) VV. PP. Rosw. p 492 sqq.
3) Ibid. p. 562 sqq.
4) Ibid. p. 644 sqq.
5) Ibid. p. 665 sqq.
6) Ibid. p. 1002 sqq.

Liber quartus Rosweidianae collectionis supra haud nominabatur, quod non nisi excerptis Sulpitii Severi et Cassiani locis constat, qui melius in plenis eorum libris leguntur et ad superiorum scriptorum classem pertinent. Neque Sulpitius Severus de Macariis expresse uspiam loquitur. Libro nono et decimo VV. PP. Rosweidianae collectionis nihil de Macariis continetur. Iam vero, quod ad librum tertium et septimum attinet, animadvertendum est, omnes locos, qui in septimo leguntur de Macario, si eadem narratio in tertio quoque reperitur, cum huius libri relatione prope ad verbum consentire. Unde efficitur, alterutrum interpretum in libro conscribendo non solum eundem graecum textum, sed etiam alterius versionem ad manus habuisse. Verum inter librum tertium et quintum ea tantum similitudo intercedit, ut in narrationibus de Macariis, quae in utroque leguntur, concinnatores eodem graeco textu usos esse statui oporteat. Quod idem de nexu inter sextum et tertium librum valet, hoc solo discrimine, quod una de Macariis narratiuncula in utroque iisdem verbis reddita est. Sententiae denique patrum Aegyptiorum a Rosweido in fine collectionis editae paucissima dumtaxat in nostram rem suppeditabunt.

§. 11. Sed ad fontes a Rosweido editos alii accedunt. Inter quos primo loco nominanda videntur illa *Apophthegmata patrum*, quae apud Cotelerium Mon. Eccl. Graec. T. I p. 338 sqq habentur, alphabetico ordine digesta. Quod opusculum, cuius primam mentionem Saec. XII factam esse invenio [1]), ita compositum est, ut singulorum patrum nominibus narrationes, quae de iis circumferebantur, subiunctae sint. Codices ego Viennae duos inspexi, unum membranaceum et pervetustum [2]),

---

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 166 cum nota Cotelerii p. 747 Cf. infra Cap. VII.

2) Cod. ms. hist. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 44, olim 41 fol. Apophthegmata illa extant a fol. 1 usque ad fol. 141, 2. Codicem maximopere dignum, qui cum exemplari Cotelerii conferatur, descripsit Lambecius Comm. T. VIII p. 838.

alterum chartaceum [1]). Qui quidem codices ab exemplari Cotelerii nonnullis locis differre, atque etiam locupletiores esse videbantur, ita ut maximopere digni sint, qui cum edito textu Cotelerii conferantur; nos, quae ad Macarios pertinent, ipsi contulimus. Observandum autem est, compilatorem illius opusculi Apophthegmata inscripti in praefationis fine de appendice quadam a se adiecta loqui, qua „senum effata, quorum nomina non nominantur“, collegerit [2]). Eam igitur appendicem quam nuspiam editam videmus, chartaceo illo altero codice a fol. 80, 1 usque ad fol. 163, 1 contineri existimo, quippe quo continuo post Apophthegmata collectio narrationum de patribus sine inscriptione sequatur; sed initium deesse videtur. Hae autem narrationes solummodo usque ad fol. 145, 2 de senibus anonymis agunt, unde aliae nonnullae de senibus, quorum nomina addita sunt, sequuntur, atque inter eas duae de Macariis, quas e codice descriptas iusto loco adiungemus. Neque illud hic omittamus, in altero quoque, membranaceo illo et pervetusto, codice post Apophthegmata a fol. 141, 2 usque ad fol. 158 quasdam narrationes continuo sequi inscriptas: *Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἀββᾶ Δανιήλ. Ἦν τις γέρων ἐν τῇ Σκήτῃ* . . . Itaque alteram habemus Apophthegmatum appendicem, quae tamen, quum nomina senum, de quibus agitur, adscripta sint, eadem illa, cuius Apophthegmatum praefatio memorat, esse nequit. De Macariis huic alteri membranacei codicis appendici nihil inest.

Iam praeter illa Apophthegmata et quae cum iis cohaerent, alia quoque nonnulla Apophthegmata, quae Possinus prior,

---

1) Cod. ms. hist. graec. Nr. 9, olim 42 in fol. maiore. In principio et fine mutilus est. Apophthegmata illa habentur fol. 1—80 Codicem Lambecius descripsit l. l. p. 840 sqq.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 359: *„Ἐπειδὴ δέ εἰσι καὶ ἕτεροι λόγοι γερόντων ἁγίων καὶ πράξεις μὴ ἐμφαίνοντες τὰ ὀνόματα τῶν τε εἰρηκότων αὐτοὺς καὶ πραξάντων, τούτους μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατὰ στοιχεῖον ἐν κεφαλαίοις ἐξεθέμεθα“.*

deinde Pritius edidit [1]), adhibebimus, nec non ea, quae passim in vitis Sanctorum, quas Bollandistae ediderunt, habemus [2]). Porro quae de exilio senum temporibus illius persecutionis a Lucio excitatae e Rufino, Socrate et Sozomeno repetuntur, non omittemus, ac locum denique e vita Posthumii examinabimus, quo lis de Macario Antonii discipulo, num unus ex nostris Macariis fuerit, nec ne, discernetur [3]). Neque vero nostrum esse illud visum est, eorum quoque historiae ecclesiasticae scriptorum, qui fontibus illis primariis innituntur, ex iisque res et verba hauserunt, e quorum numero Socrates, Sozomenus, deinde Suidas, Nicephorus Callistus sunt, locos relationesque in medium proferre, quippe quibus nihil proficere possimus.

Stratam igitur viam alacriter iam nunc insistamus, singula de Macariis in unum componentes et claram idoneamque eorum effigiem, quantum possumus, depingentes. Ac primum quidem Palladium testem audiamus.

Caput II.

Palladius de Macario Aegyptio.

§. 12. Palladii historia Lausiaca, quae codicibus Vindobonensibus continetur, de duobus Macariis incipit hoc modo: „Sanctorum et immortalium patrum, Macarii Aegyptii et Ma-

---

1) Thesaurus Asceticus sive syntagma opusculorum octodecim a graecis olim patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis mss. codicibus eruta, collectore atque interprete Petro Possino Soc. Jesu. Tolosae 1683. 4. Apophthegmata extant p. 228 sqq. Sancti Patris Macarii Aegyptii opuscula nonnulla et apophthegmata ed. Jo. Georgius Pritius. Lipsiae 1699. Apophthegmata extant p. 231 sqq.

2) Cf. infra Cap. VII.

3) Cf. infra Cap. VIII.

carii Alexandrini, egregiorum et invictorum athletarum, honestae vitae certamina, quae sunt multa et magna, vereor dicere et describere, ne iis, qui talia minus curant, mendax esse videar propter immensam magnitudinem exercitationum vires naturae excedentium. Sed et eorum gratia, qui virtutibus spiritus ornati dona divina experti sunt dignis distributa, virtutes enarrabo sanctorum Macariorum, qui nomina quoque sanctis suis certaminibus asceseos digna possidebant." Qua singulari atque insolita introductione usus Palladius Macarios sane prae ceteris senibus, quorum res gestas narravit, magnopere praedicat. Ac pergit ita narrare: „Primum quidem Macarii Aegyptii, qui vixit integros nonaginta annos, virtutes proferam. Is in solitudinem triginta annos natus ascendit, in qua annos sexaginta peregit. Tanta labores exercitationis tulit constantia, ut post decem annos insigni quadam distinctione dignus habitus *παιδαριογέρων* vocaretur, quia citius, quam pro aetate, virtutibus profecerat. Quadraginta enim annos natus potestatem expellendi daemones, gratiam curationis spiritumque prophetiae accepit et honorabili quoque sacerdotio dignus existimatus est. Cum ipso duo habitabant discipuli in intima solitudine, quae vocatur Scete. Quorum unus semper prope illum erat eorum causa, qui veniebant, ut curarentur; alter seorsum sedebat in propria cella. Procedente autem tempore vir sanctus perspicaci oculo praevidens, ei, qui sibi ministrabat, Joannis nomine, qui postea presbyter factus est in ipsius vicem: Audi, inquit, frater, meam admonitionem, quoniam te tentat spiritus avaritiae. Ita enim equidem vidi, neque ignoro, si meam aequo animo tuleris exhortationem, in opere Dei hoc loco consummaturum te esse gloriosumque fore et flagellum non appropinquaturum tabernaculo tuo. At si me non audieris, Giezi in te finis veniet, cuius et morbo laboras. Haec dicta sunt quinque annos antequam sanctus obiit. Et quindecim annis post mortem Macarii quum Joannes bona pauperum avertisset, ita laboravit elephantiasi, ut in corpore eius non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere

posset. Ita in eo, qui non obedierat, prophetia sancti viri impleta est. De cibo autem et potu supervacaneum est narrare, quoniam ne apud socordiores quidem monachos monasteriorum, quae extra sunt, inveniri ingluvies possit aut alia quaedam a consuetudine eorum, qui in istis locis morantur, diversa vivendi libertas, cum propter inopiam rerum necessariarum, tum propter zelum Dei inter eos, qui ibi habitant, unoquoque semper proximum variis vitae institutis vincere contendente. Atque ad aliam huius viri exercitationem quod spectat, ipse dicebatur adsidue in ecstasi esse et maiori tempore Deo magis quam rebus terrenis occupari. Nec pauca feruntur miracula ab eo peracta."

„Libidinosus quidam homo, Aegyptius genere, captus erat amore cuiusdam pudicae mulieris, quae viro nupserat. Quum desiderio frustraretur, convenit magum, cui: „Fac, inquit, arte tua, aut ut amet me, aut ut maritus eam foras eiiciat. Magus quae poterat expertus, quoniam castum eius animum dimovere non posset, effecit, ut equa videretur iis, qui eam intuebantur. Maritus ergo eius ubi foras venit, in forma equae eam conspicatus ingemuit ac flevit de iis, quae acciderant. Vocatis deinde vici presbyteris eam ostendit, sed ne hi quidem rem intellexerunt. Quum igitur illa tribus diebus nihil omnino comedisset, postremum Deus sanctum suum glorificaturus cogitationem marito iniecit adeundi cum ea sanctum virum in solitudine; quare is capistro ligatam ut equam duxit, ubi vir Dei habitabat. Appropinquanti fratres: Quid, inquiunt, huc equam adduxisti? Ille respondet: Ut iusti oratione misericordiam consequatur. At hi: Quid tandem mali habet? Respondet: Haec, quam videtis equam, cara mea uxor erat, et, quid iam ei acciderit, nescio. Revelata autem sancto omnia erant, quae femina pateretur, et Deum orabat pro ea. Illi vero quum ista audivissent, referunt ad servum Christi Macarium, dicentes: Equam aliquis huc adduxit. Quibus is: Vos, inquit, estis equi, qui equorum oculos habetis; illa autem femina est, ut est creata, et ita transformata oculis tantum

apparet eorum, qui sunt decepti. Deinde aqua benedicta nudam, quam adduxerant, a summo vertice aspersit, quumque super caput eius precatus esset, statim omnibus eam videntibus femina apparuit. Atque vir Dei ei cibum apponi iussit. Tum eam commonuit, dicens: Nunquam non compareas in ecclesia et in communione mysteriorum Christi; haec enim tibi acciderunt, quia iam quinque hebdomadibus non accessisti ad intemerata Christi mysteria. Ita eam corpore et anima sanatam dimisit."

„Porro dicebatur posteriore vitae suae tempore subterraneum fodisse cuniculum in dimidii spatium stadii et speluncam adiecisse. Si quando igitur complures ei erant molesti, occulte e cella egressus abiit in speluncam, ita, ut nemo eum inveniret. Abiens vero per cuniculum viginti quatuor orationes dicebat usque ad speluncam et rediens totidem. De eo quoque fama exiit, quod mortuum suscitarit, ut convinceret haereticum, qui resurrectionem corporum non profitebatur. Quae quidem fama constans fuit in solitudine. Alias ad ipsum mater adduxit adolescentem, qui a daemone vexabatur, a duobus adolescentibus utrimque constrictum. Eamque in eum vim daemon exercuit, ut trium modiorum panes comederet et amphorae Ciliciensis aquam biberet. Quos cibos exinde eructans in vaporem resolvebat, tanquam igne consumerentur. Est enim ordo quidam daemonum, qui igneus vocatur; qui quidem non essentia, sed, ut in hominibus quoque invenitur, mente potius differunt. Iste igitur adolescens, si a matre non satis ei suppeditabatur, saepe propriam suam edebat corporis egestionem et lotium bibebat. Flente matre et lamentante sanctumque enixe obtestante, istum sanctus excepit et supplex pro eo Deum oravit. Ac post duos dies miserum daemon cruciatum remisit. Tunc matri eius: Quantum, inquit, vis, ut comedat? Quam, cum decem libras significasset, increpavit, quia nimium dixisset; atque iterum super adolescente precatus cum ieiunio septem dierum, daemonem ingluviei ab eo expulit et cibum ei constituit trium librarum panem, quem comedere deberet,

si operaretur. Ita et hunc virtute divinae gratiae sanatum matri reddidit. Talia Deus stupenda miracula fecit per dilectum suum Macarium, cuius immortalis anima nunc est cum angelis. Ego sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat" [1]).

§. 13. Hisce ea, quae Historia Lausiaca codicum Vindobonensium de Macario Aegyptio habet, continentur. E quibus singula si contuleris, cognosces, textum Meursii in hoc quidem capite rebus vix differre, sed depravationibus scatere. Ad ea autem, quae commemoravimus, adnotanda nobis haec esse videntur.

Primum quidem e verbis, quibus duos discipulos una cum Macario in Scete habitasse legimus, unum in cella Macarii, alterum in propria cella, nemo concludet, alios solitarios una cum Macario inibi non vixisse. Senes enim abstinentia et virtutibus insignes procul aliquantum a monasteriis, quibus praeerant, sibi cellam instituere solitos esse supra docuimus [2]). Ita Antonius legitur duos pariter ad mortem usque secum discipulos habuisse, ceteris monachis, qui sub eius disciplina vivebant, in vicinitate degentibus. [3]) Solitarios vero praeter duos illos cum Macario in Scete habitasse, iam inde patet, quod Macarius presbyter Scetis fuit.

Narratio, quae sequitur, de femina in equam mutata etiam in libro secundo [4]), sed nuspiam alibi invenitur. Nec libri secundi narratio tam large exculta est, atque illa Palladii, neque mulier est, sed virgo, filia patris familias vicini oppidi, quae, ut verbis ipsis utamur, „per phantasias magicas ita conversa esse videbatur hominibus in equinum animal, ut putaretur equa esse, non puella. Hanc adduxerunt ad eum (Maca-

1) Textus graecus legitur infra in Appendice.

2) Cf. supra p. 4.

3) Vita S. Antonii Opp. Athanas. T. I P. II p. 689 sqq. Rosw. VV. PP. p. 59 sqq. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 26. in Opp. Meurs. l. l. p. 419.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 480, 1.

rium Aegyptium). Cui percontanti, quid vellent, parentes eius: Equa haec, aiunt, quam vident oculi tui; puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis eam artibus in ipsum, quod conspicis, animal mutaverunt. Rogamus ergo, ut orante te Dominus commutet eam in illam, quae fuit, naturam. Ac ille: Ego, inquit, hanc, quam ostenditis mihi, puellam video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasiae enim daemonum sunt istae, non veritas rerum. Cumque eam cum parentibus suis in cellulam introduxisset, flexis genibus orare dominum coepit, simulque parentes monet, ut secum Deo supplicent; post haec peruncta oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virgo ut sancto ipsi, sic et omnibus videbatur." Verisimile est, utramque et historiae Lausiacae et libri secundi narrationem ex eodem fonte manasse. Quod facilius creditur, quum ex iis, quae supra disseruimus [1]), constet, Palladium, qui Lausiacam scripsit, aut librum secundum aut, quod nobis probabilius visum est, textum graecum, e quo liber ille fluxit, adhibuisse. Eundemque, qui anno post mortem Macarii Nitriae montem intravit, ubi decem fere annos solitudini Scetis vicinus degit [2]), accuratiorem famae relatorem duxeris, praesertim quum Rufinum infidum interpretem esse constet.

Quod ad fabulam ipsam attinet, magicas artes apud Aegyptios ab antiquissimis inde temporibus in usu fuisse, non est, quod dicam. Legimus etiam, Commodo imperatore, Philippum Aegypti administratorem „cunctis curiositatem magicam sectantibus finem imposuisse" [3]). Quarto saeculo imperatores adversus magos leges sanxerunt [4]), quarum una eorum quoque scientiam proscribit, qui magicis accincti artibus aut contra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem de-

---

1) Cap. I §. 6.
2) Cf. infra Cap. III §. 20.
3) S. Eugeniae Vita cap. 1. Rosw. VV. PP. p. 340, 1.
4) Tit. Cod. de maleficis et mathematicis (IX, 18).

flexisse detegantur. [1] Iuvenis e regione Gazae urbis oriundus, de quo in vita S. Hilarionis († 372) narratur, a magis edoctus sub limen domus puellae amatae tormenta quaedam verborum et portentosas figuras in aeris Cyprii lamina sculptas defodit; quo facto insanire virgo coepit, inclamare nomen adolescentis et prae amore in furorem verti, quo a S. Hilarione liberatur [2]. In nostra fabula magus feminam, cui turpem amorem iniicere nequit, non ita mutat, ut sit, sed ut videatur tantum equa esse. Apud veteres ethnicas gentes legimus, homines quosdam in animalia ita converti, ut re vera animalia sint, quorum naturam, mente integra servata, accipiant. Quod experti sunt socii Ulyssis, Actaeo, Jo, alii a Circe, Diana, Jove aliisve diis in animalia mutati [3]. Ac magi medii aevi ipsi quidem formam ac naturam animalium induunt, cuius rei exempla apud veteres quoque non desunt [4], neque tamen alios in animalia vertere potuisse dicuntur [5]. Quare et ab istis antiquis et ab hisce medii aevi mutationibus nostra probe est distinguenda, quae, magicis praestigiis effecta, non in corpore feminae, sed in oculis intuentium extitit. Talem autem vim, qua hominum oculi decipiuntur, magis attribuunt Lactantius, Tertullianus [6], Minucius Felix. E quibus Lactantius: „Magorum quoque ars, inquit, omnis ac potentia horum (daemonum) aspirationibus constat, a quibus invocati visus homi-

---

1) Lex 5 Cod. l. l.
2) S. Hilarionis vita cap. 14. Rosw. VV. PP. p. 78, 2 sqq.
3) Odyss. X, 229 sqq. Ovid. Metam. lib. III, 193 sqq. Aeschyl. Prometh. Ovid. Metam. lib. I, 610.
4) Herod. IV, 105.
5) Grimm Mythologie. Ed. I p. 623. Ubi vir doctus non omnino vere dixisse videtur; nam in Trithemii Chr. Hirs. ad ann. 1010 de iuvene a duabus vetulis in formam asini mutato legitur. Cf. Vinc. Bellov. Spec. Nat. III, 109. Heliodorus quemvis hominem in quodlibet animal mutare poterat. Cf. Fazelli: rerum Sicularum decas I lib. III, 1, 59 sqq. Grimmius illum locum libri sui ipse iam reprobasse videtur; nam in altera editione non habetur.
6) Apolog. cap. 22. 23.

num praestigiis obcaecantibus fallunt, ut non videant ea, quae sunt, et videre se putent illa, quae non sunt.“ [1]) Minucius Felix [2]): „Magi quoque, inquit, non tantum sciunt daemones, sed etiam, quidquid miraculi ludunt, per daemones faciunt; illis aspirantibus et infundentibus praestigias edunt, vel quae non sunt, videri, vel, quae sunt, non videri.“ Sed exempla, magos praestigiis effecisse, ut homo conspiceretur animal, multa inveniri vix crediderim [3]). Quanquam alia oculorum ludibria a magis facta medio aevo saepe occurrunt. Faustus, ut unum tantum prodam, currum foeno oneratum devorare ac postea evomere videtur, vina, quae compotores optant, e mensa elicit, efficitque, ut quisque nares ceterorum pro uvis habeat [4]). Neque, utrum daemonis ope magus Aegyptius equae speciem suggesserit feminae, a Palladio et libro secundo edocemur [5]). In apocrypha S. Basilii vita (saeculo

---

1) Divin. instit. II, 15. Opp. Lact. ed. Migne T. I p. 332.

2) Octavius cap. 26.

3) Augustinus de civ. Dei XVIII, 18: „Cum, inquit, essemus in Italia, audiebamus de quadam regione illarum partium, ubi stabularias mulieres imbutas malis artibus in caseo dare solere dicebant quibus vellent seu possent viatoribus, unde in iumenta illico verterentur et necessaria quaeque portarent, postque perfuncta opera iterum ad se redirent, nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque servari, sicut Apuleius in libris, quos Asini aurei titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, ut accepto veneno, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicavit, aut finxit.“ Augustinus addit: „Haec vel falsa sunt, vel tam inusitata, ut merito non credantur.“ Trithemius l. l.: „Contigit, inquit, circa haec tempora Henrici imperatoris mirabile factum. Iuvenis quidam maleficio duarum vetularum in formam asini mutatus est, ita ut omnibus videntibus asinus appareret, quod multis impossibile videtur non intelligentibus, quod permissione divina spiritus malignus oculos hominum mirandis ludificationibus illudere potest.“ Cf. Vinc. Bellov. l. l. et Fazelli l. l.

4) Die Sage von Doctor Faust unters. von H. Düntzer 1846 p. 177. 203. 70. Similia prodigia in oppido Crucenaco magister Theodo Magus fecit. Trith. Chr. Sponh. ad ann. 1262.

5) Magos vim suam ad prodigia facienda a daemone repetere credi solet. De prodigiis autem, quae daemonis ope edunt, Augustinus

mea quidem sententia octavo vel nono conscripta) de amatore traditur, qui suadente mago diabolum ipsum adit, apud quem per litteras Christo renuntiat, sed nuptiis factis ad poenitentiam se convertit [1]. Atque incolae Siwah Oasis hodiedum magos sibi amorem mulierum conciliare posse credunt [2].

---

l. l.: „Firmissime tamen, inquit, credendum est, omnipotentem Deum omnia posse facere, quae voluerit, sive vindicando sive praestando, nec daemones aliquid operari secundum naturae suae potentiam, nisi quod ille permiserit, cuius iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla. Nec sane daemones naturas creant, si aliquid tale faciunt, sed specie tenus, quae a vero Deo sunt creata, commutant, ut videantur esse, quod non sunt. Non itaque solum animum sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim daemonum arte vel potestate in membra et lineamenta bestialia veraciter posse converti, sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando sive somniando per rerum innumerabilia genera variatur, et cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominum alicubi iaceant, viventia quidem, sed multo gravius atque vehementius quam somno suis sensibus obseratis; phantasticum autem illud veluti corporatum in alicuius animalis effigie appareat sensibus alienis talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset in somnis et portare onera; quae onera, si vera sunt corpora, portantur a daemonibus, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora, partim iumentorum falsa cernentibus.“ Opp. Aug. ed. Migne T. VII p. 574 sqq.

1) Vita S. Basilii, scriptore Pseudo-Amphilochio, cap. 8 Rosw. VV. PP. p. 156, 1 sqq. cf. AA. SS. Boll. T. II. Junii p. 307 sqq. Hoc antiquissimum pacti cum diabolo initi exemplum est, si Pseudo-Amphilochius fabulam, quam ab Helladio Basilii ministro se accepisse refert, revera e vita Basilii, quam Helladius scripsit, mutuatus est. Foederibus Theophili Vicedomini (AA. SS. Boll. T. I Febr. p. 484. 888. *Sommer* de Theophili cum diabolo foedere. Berol. 1844), Militarii (*Mone* Anzeiger 1834 p. 266 sqq.), Heliodori (Vit. S. Leonis Cataniae Episc. AA. SS. Boll. T. III Febr. p. 224), aliorum cum diabolo ictis non amor puellae iniiciendus, sed honores, divitiae, artes magicae expetuntur.

2) v. Minutoli: Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste und nach Oberägypten herausg. von Dr. Toelken. Berlin 1824. p. 179.

Iam, quomodo Macarius feminam a magi praestigiis solvat, animadverte! Orationibus ad Deum praemissis infelicem aqua benedicta a summo inde vertice capitis madefacit, ut Palladius narrat, oleo sancto perungit, testante libro secundo. Quod quidem utrumque, et oleum et aqua benedicta, apud senes Aegypti in usu fuit ad magorum fallacias evertendas. Olei usus ad curandos infirmos, aquae benedictae ad magorum incantationes solvendas frequentior fuisse videtur. Aqua benedicta et oleo sancto Macarius Alexandrinus daemoniacum curat [1]. Aqua illa Hilarion incantationes magorum a stabulo Itali avertit [2], Macedonius mulierem daemone ingluviei liberat [3], insanae medetur [4], Aphraates equum Imperatoris sanat [5], locustas arcet [6]. Aqua a senibus benedicta „salutare pharmacum" vocatur, quo et morbi depelluntur, et daemones fugere coguntur [7]. Exorcismos tamen a senibus ad daemonem emovendum adhibitos esse non reperi.

Porro causam, cur magus feminae nocere potuerit, Macarius hanc indicat, quod quinque ea hebdomadibus non accesserit ad intemerata Christi mysteria. Quibus verbis eucharistiam intelligi, vix ambigere poteris. Eucharistia autem illusiones daemonum arceri aut, si adhibitae sunt, destrui, saepissime legitur. Cassianus, ut unum e multis exemplum afferamus, iuvenem, sumpto pane caelesti, ab impudica daemonum illusione liberatum esse narrat [8]. Atque alia exempla, quibus eucharistia praestigias daemonum solutas esse docemur, Delrio congessit, ad cuius librum delegamus [9]. Si vero intima cum

1) Infra Cap. III.
2) Vita Hilarion. cap. 14 in VV. PP. Rosw. p. 79, 1.
3) VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 13 p. 830, 1.
4) Ibid.
5) Ibid. cap. 8 p. 821, 1.
6) Ibid. p. 821, 2.
7) Ibid. cap. 21 p. 840, 2.
8) Collat. XXII, cap. 6. ed. l. p. 581.
9) Disquisit. magic. lib. VI cap. II Sect. III Q. 3 ed. Mog. 1624 p. 985 sqq.

Christo consociatione et crebro ad eius mysteria accessu fallaciae daemonum eliduntur, quanto magis praestigiae hominum, quibus daemon vim nocendi suppeditat, diluentur.

§. 14. Sed transeamus ad cetera, quae de Macario Aegyptio Palladius retulit. De cuniculo a Macario acto, per quem, si qui ei molesti erant, in speluncam abibat, apud solum Palladium legimus. De mortuo vero, quem resuscitavit, ut haeretico resurrectionem corporum persuaderet, liber secundus [1]), Cassianus [2]), nec non appendix ad Apophthegmata, quae typis nondum vulgata est, fuse narrant. Cassiano quidem rem „antiquissimus anachoreta" Nesteros exposuit, ut ostenderet, patres non nisi extrema et inevitabili necessitate coactos signa fecisse. Ac Nesteros haereticum appellavit Eunomii sectatorem; liber secundus „Hieracitam, quod genus haereseos invenitur apud Aegyptum" vocat. Eumque Hieracitam fuisse, quia resurrectionem carnis negavit, probabilius est, Eunomianis, utpote Arianorum asseclis, de trinitate errantibus [3]). Haereticus, arte dialectica usus, sinceritatem fidei catholicae subvertere conabatur et „magnam iam multitudinem hominum deceperat", ut Cassianus, „per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbarat", ut liber secundus perhibet. Macarius igitur, a catholicis viris, qui ruina tantae subversionis gravissime movebantur, rogatus, ut sim-

1) Cap. 28 p. 480, 2.

2) Coll. XV cap. 3. ed. l. p. 468.

3) Eunomius corpora resurrectura esse non negavit; nam in fidei confessione sua: „Posthaec, inquit, credimus in eam, quae per Salvatorem futura est, resurrectionem corporum, horum scilicet ipsorum, quae dissoluta sunt, una cum propriis membris et partibus, nullo deficiente aut immutato ex iis, quae cuiusque corpus componebant, dum viveret." Basnage lectt. antiqq. T. I, 180. De Eunomio cf. ibid. p. 172 sqq. Tillemontius (Mémoires ed. Brux. 1719 T. III P. III p. 998) monet, Hieracitas, qui et de trinitate falsa docuerint, Eunomianos appellari posse. Sed hic de haeretico agitur, qui corporum resurrectionem negarit, quod quum in Eunomianos non cadat, ille haereticus Eunomianus vocari prorsus nequit.

plices animos totius Aegypti ab infidelitatis naufragio liberaret, advenit [1]), quo praesente haereticus pravam fidem suam itidem asserere ausus est [2]). Tum sanctus „Aristotelicis spinis" impeditus [3]), quoniam verba simplicia callidis argumentis elidi et fidem fratrum periclitari videret [4]), multiloquio haeretici apostolica brevitate finem imponens [5]): „Quid, inquit, opus est, nos verbis contendere ad subversionem audientium? Exeamus ad sepulchra et nomen domini super mortuum, qui primus inventus fuerit, invocemus et, cui nostrum concesserit dominus, suscitare mortuum, sciant omnes, quia illius fides probatur a Deo" [6]). Qui sermo omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Iam vero narratio Cassiani differt. Libro enim secundo Macarius cum Hieracita statim, ut videtur, ad sepulchra venit, eumque hortatur, ut mortuum in nomine domini evocet. Sed Hieracita: Tu, inquit, qui proposuisti, prior evoca. Macarius igitur, in orationem ante Deum prostratus, postquam sufficienter oravit, elevatis sursum oculis: Domine, ait, quis nostrum rectam fidem teneat, ostende elevato hoc mortuo. Id cum dixisset, fratris cuiusdam, qui nuper sepultus erat, nomen evocat. Quo de tumulo respondente, accedentes fratres continuo, quae superposita fuerant, auferunt, et eductum e sepulchro vivum exhibent. Hieracita vero, ubi haec vidit, obstupefactus in fugam vertitur et a fratribus cunctis insequentibus extra terminos terrae illius exturbatur. Apud Cassianum vero res aliter se habet. Ibi enim non statim ad sepulchra procedunt sed haereticus, quum illa sibi a Macario proposita esset doctrinae probatio, coram circumstante plebe pudore constrictus assentiri se simulat, seque crastino die adfuturum promittit. Postridie autem expectantibus omnibus, qui spectaculi cupidi-

1) Cass.
2) Lib. sec.
3) Cass.
4) Lib. sec.
5) Cass.
6) Lib. sec.

tate commoti ad locum condictum studiosius confluxerant, mala conscientia infidelitatis suae exterritus aufugit ac protinus e terra Aegypti decessit. Quem quidem Macarius, usque ad horam nonam cum multitudine praestolatus, quum declinasse videret, assumpta plebe ad sepulchra perrexit, et mortuum e temporibus Pharaonum ad respondendum sibi evocavit, quem deinde cum ceteris in pace dormire iussit. Atque Nesteros addit: „Haec Macarii virtus et gratia, quantum in ipso fuit, semper fortasse latuisset, nisi eum necessitas totius provinciae periclitantis et erga Christum plena devotio amorque sincerus istud exercere miraculum compulisset. Quod utique ut ab eo fieret, non ostentatio gloriae, sed caritas Christi et totius plebis extorsit utilitas, sicut beatum quoque Heliam fecisse regum lectio manifestat, qui ignem de caelo super hostias impositas idcirco descendere postulavit, ut periclitantem Pseudoprophetarum praestigiis fidem totius populi liberaret.“ En satis magnam differentiam! Libro enim secundo est fratris cuiusdam corpus humatum, quod evocatur, apud Cassianum antiqua mumia e tempore Pharaonum. Qua idem occasione data Aegyptiorum morem, ob Nili inundationem corpora defunctorum pigmentis redolentibus condita editioribus cellulis recondendi, uberius describit. Nam mos corpora humandi apud Aegyptios demum inde a S. Antonio obtinuit, qui pulverem pulveri reddendum esse censuit [1]. Praeterea mumia illa, postquam locuta est, denuo dormit, a domino resuscitanda in fine temporum; frater vero libri secundi, terra detecta, surgit, prodit, nec eum in tumulum revertisse legimus. Deinde quod haereticus apud Cassianum secreto aufugit, libro vero secundo a Macario convictus fugatur, levioris momenti differentia est.

Sed narrationibus libri secundi et Cassiani longe copiosior est illa, quae in ista Apophthegmatum appendice typis nondum vulgata extat. Quam, etsi longa sit et amplificata, tamen

1) Vit. S. Ant. cap. 90 in Opp. Athan. l. l. p. 689.

quum quaedam habeat memoratu digna, latine redditam integram apponere placuit:

„Senex tradidit de abbate Macario. In terra Arsenoita monachus quidam sedebat, qui multos annos vitam sanctorum egerat. Cui, quum gloriae cupidus esset, propter superbam elationem et temeritatem spiritus pythonis insedit, qui primum a vera fide eum depulit, tum ad doctrinam eorum, qui Hieracitae vocantur, adduxit. Atque hi salvatorem humanam assumpsisse carnem, nostrumque, quo vestiti sumus, corpus resuscitari negant. Tria esse principia iidem dicunt, Deum, materiam et malum, quibus quisque construatur, neque Deum verbum hominem esse factum perfectumque hominem assumpsisse, neque omnino servari causam omnium rerum effectricem. Ita vero ipse perversus animas seduxit quingentas. Quod effecit multa multis et quidem variis prorsus modis loquendo, interitum scilicet, inventa mortisque despectum. Nec non daemonia eiecisse ferebatur secundum illud in evangeliis: Signa facient et prodigia, ut, si fieri possit, etiam electi seducantur. Multum enim principes daemonum in hoc genere valent ad illa nimirum ipsa abolenda; nam libenter consentiunt in interitum animarum. Loci igitur episcopus cum clero suo virum Dei Macarium abbatem adiit, quo summa cum reverentia salutato: Si vis, inquit, veni nobisque succurre. Nam si te superstite vicinitatem nostram non purgamus, omnes illi adhaerebunt, et facillime fiet, ut plures etiam, quam hucusque, errori subiecti seducantur. Cui ille respondet: Ecce ego plebeius homo quid ei faciam? Episcopus autem perstitit venerabundus et: Ita, inquit, confido, si tu veneris, Deum pacificaturum ecclesiam suam; saepe enim mihi proposueram, ad te proficisci, sed prohibuit clerus, ne mundanis hominibus derisui fierem. Iam vero non amplius ferens populi corruptionem et etiam Dei, qui ait: Sanguinem ipsius quaeram e manu vestra, accusationem timens te adii, missus a Deo. Tum ille surrexit, eumque ad seductorem secutus est. Quem ubi vidit, episcopo: Hic, inquit, spiritum principem habet, eumque eiiciendi

meum opus non esse scito; nam contra hos spiritus nondum omnino certavi. Duo enim agmina daemonum esse sancti aiunt, unum eorum, qui libidines corpori infundunt, alterum eorum, qui spirituales afferunt errores. Quod quidem alterum genus difficile est ad subigendum. Eos enim satanas immittit magis et seductoribus et haeresiarchis et veneficis et si qui alii id generis sunt. At episcopus: Quid ergo, inquit, faciemus? Respondet senex: Precibus opus est; nam sermo non proficit. Iubent igitur procedere seductorem, isque ad eos egressus est. Quem statim episcopus lingua adortus: Cur, inquit, tanto temporis spatio nobiscum non communicasti? Cui ille: Quia, inquit, non recte sentitis. Tum sanctus Macarius: Tune igitur, inquit, recte sentis? Sane quidem, ille respondet. Macarius: Quid vero est, quod tu sentis? Ille: Num recte creditur, carnem et ossa suscitari? Sanctus respondet: Si ex nobis loquimur, bene loqueris. Sin veritas id voluit, quid obloqueris? Sed ne multa verba perdamus, dicam tibi, quid sentiamus; quibus si assentieris, bene facies, sin minus, Deo repugnas, cuius dogmata spernis. At ille: Ego, inquit, prior fidem meam exponam. Tum Macarius: Prava, ait, fides ne nominetur, sed dicamus catholicam ecclesiae fidem. Et statim innuit episcopo, ut eam profiteatur. Qui circumstante populo incipit fidem ita exponere: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, et in coessentiale eius verbum, per quod aeva fecit, quod in consummatione temporum in abolitionem peccati apparuit in carne, quam e sancta Maria virgine susceperat, quod crucifixum, mortuum et sepultum est, et resurrexit tertia die sedetque ad dextram patris, ac denuo venturum est in tempore futuro, iudicare vivos et mortuos; et in spiritum sanctum, patri eiusque verbo coessentialem; credo in resurrectionem quoque animae et corporis, sicut apostolus ait: Seminatur corpus naturale, suscitatur corpus spirituale, et rursus: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Post haec Macarius haeretico: Vides, inquit, quid dicat. Is vero respondet: Mihi quidem e verbis noli fidem

afferre, sed eamus ad sepulchra; si unum ex ibi iacentibus suscitaveris, sciam vos bene sentire; ipse ego animam sine corpore afferam. Sanctus vero Macarius ad episcopum conversus: Multum, inquit, nefas sane, Deum tentare, neque dignaturum esse eum propter unum daemoniacum tantum facere signum confido. Respondet episcopus: Minime, pater, veruntamen propter totam vicinitatem. Tunc abierunt ad sepulchra. Incipit Hieracita invocare daemonem, sed minime potuit animam evocare tenuem ac nudam. Quum igitur nihil effecisset (ipsi enim revera repugnabat spiritus sanctus), iis: Propter incredulitatem, inquit, vestram non possum animam evocare. Statim Macarius indignatus genua flectit, nihil vero promisit, et quum unam horam in oratione perseverasset, in conspectu omnium surrexit, et sepulchro palma pulsato (baculi enim, quibus monachi illius regionis utuntur, rami palmarum sunt), hominem suscitat non in terra defossum, nuper mortuum, sed ex antiquis aliquem. Tum Hieracita vocato: Quaere, inquit, ex hoc, num suscitetur corpus. Qui tanto signo exanimatus, postquam daemon ab eo discessit, ad pedes sancti provolutus est cum cuncto populo. Quum vero eum occidere quaererent, Macarius eos prohibuit, atque in eremum eum abduxit. Suscitatus autem interrogatus, num Christum profiteretur, dixisse fertur, se ne audivisse quidem de eo in vita sua. Pharaonis enim regis tempore se obiisse dixit, ideoque ante adventum Christi vixit. Quem quum baptizasset Macarius, secum habuit tres annos, quibus elapsis veram ille dormitionem dormivit, ita, ut ei aptetur verbum domini: Neque hic peccavit, neque parentes eius, sed ut reveletur gloria Dei. Interrogavit autem episcopus sanctum Macarium, an non gloria in cor eius ascenderit, tam multis ante eum procumbentibus ob tantum signum. Cui respondet: Cuius cor otium habet gloriam hominum respiciendi, is Deum nondum cognovit. Is enim, quidquid facit, hominibus facit. Qui vero dignus est habitus afflatu Dei, is in multo certamine versatur, quasi in novacula staret, timens, ne decidat. Talis unum solum habet desiderium, egre-

diendi scilicet e corpore. Quod vero ad gloriam attinet, haec ei ne in mentem quidem venit. Hanc autem ei doctrinam dedit: Adduc mihi, inquit, aliquem in mari ambulantem et caelum versus oculos in solem, cuius radiis sustentetur, defigentem; cui quis praecipiat: Si locum, in quo ambulas, aspicis, in mare submergeris, quid ei accidet, si inobediens fuerit? Ita, qui in gloriam Dei oculos intendit, gloriam, quae ab hominibus provenit, pedibus calcat. Hanc autem si respicit, ab illa decidit. A qua si deciderit, multis aliis affectibus agitatur. Cetera vero huius sancti, quam misericors fuerit et fraternus, et quantam habuerit discretionem in operibus, nunc quidem silebo" [1]).

Haec igitur narratio a duabus istis, quas e libro secundo et e Cassiano supra attulimus, eo potissimum differt, quod resuscitatum a Macario baptizatum esse et tribus annis in eremo transactis denuo obiisse docet, quod liber secundus non habet et Cassianus aperte negat. Quando vel a quo narratio scripta sit, neque ex ea ipsa, neque aliunde satis constat. Fides, quam episcopus exponit, spiritum sanctum patri et filio *ὁμοούσιον* vocat. Qua voce synodus Constantinopolitana et symbola fidei de spiritu sancto non utuntur [2]). Sed spiritum patri et filio *ὁμοούσιον* iam Athanasius appellat [3]).

---

1) Textus graecus legitur infra in Appendice.

2) Symbolum concilii Constantinopolitani de spiritu sancto haec habet: „*Καὶ (πιστεύομεν) εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.*" Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 565. Iisdem fere verbis de spiritu sancto cetera quoque fidei symbola loquuntur.

3) „*Καὶ οὐκ ἄδηλον, ὅτι οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲ ἄγγελος, ἀλλ' ἓν ὄν. μᾶλλον δὲ τοῦ λόγου ἑνὸς ὄντος ἴδιον, καὶ τοῦ θεοῦ ἑνὸς ὄντος ἴδιον καὶ ὁμοούσιόν ἐστι.*" Athan. Ep. ad Serapion. in Opp. Athan. T. I P. II p. 540. Athanasius spiritum sanctum cum patre et filio eiusdem substantiae (*τῆς αὐτῆς οὐσίας*) esse ait. De Incarn. contra Arian. cap. 9. 19. Opp. Athan. l. l. p. 701. 708. S. Spiritum *σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τε καὶ ἐξουσίας*

Unde verisimile est, eam vocem in Aegyptiorum formulis fidei antiquo usu receptam fuisse. Quia vero e verbis, quibus symbolum Constantinopolitanum de spiritu sancto loquitur, in illa, quam episcopus exponit, fide ne unum quidem legitur, formulam totamque istam, cui inserta est, narrationem satis antiquam esse, facile credideris. Hieracitas resurrectionem corporum negasse Epiphanius docet, qui doctrinam eorum large exposuit [1]. Neque vero Epiphanius, neque Hilarius [2], neque alius quisquam, quantum invenio, retulit, Hieracitas tria rerum principia agnovisse et, Deum verbum hominem factum esse, causamque omnium rerum effectricem servari, infitiatos esse. Unde hisce nova aliqua de Hieracitis edocemur, quibus fundamenta doctrinae, quam profitebantur, dilucidius cognoscuntur. Ad illud vero enuntiatum Macarii, se contra daemones principes nihil valere, quod spectat, idem Antonius quoque professus est teste Palladio [3]. Mortuum ad respondendum evocatum esse legimus in libro Samuelis [4]. Umbrae mortuorum evocatae esse dicuntur in Homeri *Νεκυίᾳ* [5], apud Lucanum [6], Tacitum [7], Plinium [8], Philostratum [9], Dionem Cassium [10],

---

esse docet Damasus papa (363—384) in epistola, quam scripsit Paulino episcopo Antiocheno. Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 488. Sanctam trinitatem consubstantialem (ὁμοούσιον τὴν ἁγίαν τριάδα) praedicat Meletius episcopus Antiochenus. Ibid. p. 339. cf. Epiphan. haer. 76 et in Ancorato. Spiritus patri „consubstantialis" iam vocatur in liturgia S. Iacobi fratris Domini. Binterim Denkwürdigkeiten T. IV P. II p. 149.

1) Haer. 67.

2) Hilarius de Hieracitis De Trin. lib. VI, 12. Opp. Hilar. cur. Migne T. II p. 165 sqq.

3) Hist. Laus. cap. 29. Opp. Meurs. l. l. p. 433.

4) Sam. I, 28.

5) Od. XI, 23 sqq.

6) Phars. VI, 632 sqq.

7) Ann. II, 28.

8) Nat. Hist. XXX, 6.

9) Vit. Apoll. Tyan. IV, 16.

10) Hist. Rom. LXXVII, 15.

alios[1]. Apud quos umbrae interrogatae aut respondent, aut respondere detrectant; deinde ad inferos revertuntur[2]. Moses, ne Iudaei magos, qui *νεκρομαντεῖα* faciunt, adirent, lege vetuit[3]. *Νεκρομαντεῖα* superstitiosa esse, Cicero ostendit[4]. Tertullianus illas manium apparitiones fallacias daemonum appellat[5]. Quod idem fere senserunt Chrysostomus, Augustinus, alii[6]. Nec minus postero quoque aevo imagines mortuorum a magis excitatae esse leguntur. Sic, ut haec tantum exempla prodam, Basilio imperatori filii umbra a Santabareno monacho ostenditur[7]; a Fausto Helena formosissima femina scholaribus monstratur[8]. Ab his igitur magorum fallaciis aut ludibriis miracula senum plane differunt. Qui non magorum instar imagines tantum efferunt, sed Christi ope, ut anima in corpus redeat, totusque homo reviviscat, efficiunt. Submersos quidem, suffocatos et sine baptismo mortuos senum ope vel oratione resuscitatos esse, centies legitur[9]. E quibus ii, qui resuscitantur, ut baptismum accipiant, vel aliud ipsis aliisve utile opus peragant, expleto hoc munere statim denuo mori solent; ceteri saepe

---

1) Hor. sat. I, 8, 41. Plura exempla habet Delrio Disquisit. magic. II, Q. 26.

2) Apollonius (apud Philostratum l. l.) de umbra Achillis, quam evocarat: „*Ταῦτα*, inquit, *εἰπὼν ... ἀπῆλθε ξὺν ἀστραπῇ μετρίᾳ, καὶ γὰρ δὴ ἀλεκτρυόνες ἤδη ᾠδῆς ἥπτοντο.* Ed. Olearii Lips. 1719. fol. p. 154.

3) V Mos. XVIII, 11. III Mos. XIX, 31.

4) Tusc. disp. I, 16.

5) Lib. de anima cap. 57 Opp. Tertull. cur. Migne T. II p. 747 sqq. Sauli Samuelem vere apparuisse docuit Justin. Resp. ad Quaest. 52 Quaestt. Christian.

6) Chrysost. homil. 29 in Matth. ed. Montfaucon. T. VII p. 366 sqq. Aug. de Civit. Dei lib. X, 9 sqq. et passim. Cf. Justin. Apol. II ed. Paris. 1638 p. 65 sqq.; Orig. contra Celsum I, 68 et passim.

7) Glyc. lib. IV ed. Bonn. p. 550.

8) H. Düntzer: D. Sage v. Doctor Johannes Faust. p. 175. Cf. ibid. p. 159 sqq. Delrio Disquisit. magic. l. l.

9) In *indice morali* cuiusvis fere tomi AA. SS. Boll. s. v. *mortuus* plurima exempla laudantur.

longum etiam tempus vivunt[1]. Sed mortuos ad respondendum evocatos esse raro invenitur. Macarius Aegyptius duos alios defunctos[2], non quidem, ut resurgerent, sed ut e tumulo sibi ad interrogata responderent, coegisse, atque etiam, ut cranium alicuius defuncti, quod super terra invenit, sibi de poenis inferni loqueretur[3], effecisse fertur. Mortuus vero ad corporum resurrectionem probandam resuscitatus esse in vita S. Patricii quoque plane consimili modo traditur[4]. Quia Palladius narrat, constantem in solitudine famam fuisse de mortuo, quem Macarius resuscitarit, ut corporum resurrectionem Hieracitae probaret, neque quando et qua oblata occasione id factum sit, addit, credideris, varias de hoc prodigio iam illis Palladii temporibus extitisse narrationes, magnopere inter se discrepantes. Quae si non extitissent, Palladius historiam prodigii haud omisisset.

§. 15. De illo adolescente, qui tam multos panes comedebat cibosque comesos evomebat, a Macario Aegyptio sanato solus Palladius tradit. Hominem illustrem, qui a daemone fu-

1) Mortuus monachus, a S. Comgallo resuscitatus, quindecim postea annos vixit. AA. SS. Boll. Mai. T. II p. 581, d.

2) Cf. infra Cap. IV et Cap. VI.

3) Cf. infra Cap. VI.

4) Patricio, Hiberniae apostolo, regulus, quem baptizarat: „Si, inquit, avum meum a diebus multis incineratum resuscitaveris in virtute Jesu Christi, firmiter credam resurrectionem mortuorum.“ Patricius cum regulo et plebe multa ad tumulum accessit. Quem cum baculo Jesu signasset humumque erui fecisset, facta oratione hominem in admirationem omnium et confirmationem fidei catholicae resuscitavit. Qui poenas inferni enarrat, baptizatur et eucharistia percepta in eodem sepulchro in Domino dormit. Neque quisquam eorum, qui aderant, de resurrectione mortuorum amplius dubitavit. AA. SS. Boll. T. II Mart. p. 557, e. At, inquies, quomodo homo, qui poenas inferni sustinuit, baptizari, eucharistiam percipere et salvari potest? Eadem difficultas etiam in narratione de cranio, quod Macario Aegyptio de poenis inferni loquitur, occurrit. De qua infra Cap. VI. Sed Patricii prodigium illi, quod in resuscitando mortuo Macarius edidit, simillimum est.

rioso occupatus pariter propria comedebat excrementa, sanavit S. Antonius [1]. Mulier quaedam, quae quotidie triginta gallinas comedebat neque cibi aviditatem explere poterat, sanata est a S. Macedonio [2]. Adolescenti isti morbum ingerit daemon ingluviei, qui ex ordine est eorum, qui ignei vocantur. In vita S. Antonii, ubi de daemonibus large disseritur [3], ordo quidem igneorum daemonum non distinguitur. De gradibus vero daemonum scribens Trithemius: „Multi, inquit, sunt genera daemonum et certis inter se gradibus distant, ratione locorum, in quae cadentes a principio sunt detrusi. Primum quidem genus daemonum appellatur igneum. Quod circa superiorem pervagatur aerem, nec unquam ante iudicii diem ad inferiora demergitur, sed continuo sub regionibus permanentes sublunaribus nullum habent cum hominibus in terra commercium [4].“ Quam Trithemii descriptionem igneorum daemonum maxima ex parte falsam esse bene Delrio animadvertit, qui tamen concedit, igneos ideo vocari daemones, quia in aeris regione superiore maneant [5]. Sed Palladius daemonem, qui adolescentem istum agitabat, igneum ideo vocat, quia cibi, quos infelix iste evomebat, tanquam igne consumebantur; quare daemon ille propter naturam suam, quae igni comparari potest, neque propter suam in aere habitationem igneus vocatur. Adolescens vinculis astrictus ad Macarium ducitur; daemoniaci enim, ne noceant, vinculis constringi solebant. [6]

§. 16. E verbis denique Palladii, quibus narrationem ille de Macario Aegyptio concludit, quando hic Macarius mortuus sit, definiamus. Palladius: „Ego, inquit, sanctum ipse

1) Vit. S. Ant. in VV. PP. Rosw. cap. 36. Opp. Athan. cap. 64 p. 674.
2) VV. PP. Rosw. lib. IX, cap. 13 p. 830, 1.
3) Vita S. Ant. in Opp. Athan. cap. 22—43.
4) Lib. quaest. ad Maximil. Caes. q. V. Cf. Delrio disquisit. magic. lib. II Q. 27 Sect. 2.
5) Delrio Disquis. magic. l. l.
6) Daemoniacos catenis oneratos adduci legis in Vit. Hilarion. capp. 12. 13, et innumeris aliis locis.

non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat.“ [1]) Ergo, quando Palladius solitudinem ingressus sit, quaeritur. Ipse se Alexandriam venisse refert secundo consulatu Theodosii magni [2]). Quem gessit Theodosius, fastis consularibus testibus, collega Fl. Cynegio, anno Chr. 388 [3]). Palladius ab Isidoro xenodocho Dorothei senis, prope Alexandriam habitantis, disciplinae traditus est, quam non totos tres annos sustinuit, quia in morbum vehementem incidit [4]). Tribus vero annis in monasteriis, quae circum Alexandriam erant, peractis in montem Nitriae se contulit, ubi annum integrum degit. Tum demum in *intimam solitudinem*, qua Cellia seu Cellulae significantur [5]), venit [6]). Ergo, num inter Palladii adventum in montem et in solitudinem distinguendum sit, quaeritur. Palladius de habitatione sua *in monte* saepe loquitur [7]). Nathanael senem obiisse narrat quindecim annos ante suum adventum in monte [8]). Euagrium, in monte Nitriae quum habitasset biennium, tertio anno ingressum esse tradit solitudinem [9]). Unde inter adventum in monte et adventum in solitudine Palladius ipse distinguere videtur. Quod Bollandus statuit [10]), Tillemontius in ambiguo relinquere videtur [11]). Ac Bollandum secuti sunt Caveus [12]), Possinus [13]), Fabri-

1) Supra p. 41.
2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 1. Opp. Meurs. l. l. p. 348.
3) Ab Almeloven Fasti Rom. Consul. ad ann. Chr. 388 ed. II Amstelod. 1740 p. 166 Relandi Fasti Consul. ad ann. Chr. 388 Trai. Bat. 1715 p. 493. Tab. Chronolog. auct. de Graveson in eius Hist. eccl. ed. Mansi T. IX (Venet. 1761) p. 84, 2.
4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.
5) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 396.
6) Ibid. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 360. 361.
7) Ibid. cap. 10. 11. 12. 15.
8) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 385.
9) Ibid. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 553.
10) AA. SS. T. I Jan. p. 1007.
11) Not. 7 de Macar. Aeg. Mémoires ed. Brux. T. VIII P. III p. 1423.
12) Hist. litt. s. v. *Macarius senior*.
13) Thes. Ascet. Tolos. 1683. Proleg. §. V.

cius [1], de Nessel [2], Pritius [3]. Sed num recte omnino senserint, ambigo. Vix enim dubium esse videtur, quin Palladius dicere voluerit, Macarium Aegyptium *anno antequam ipse illas regiones accesserit*, obiisse. Atque mons Nitriae Sceti solitudini propinquior fuit, quam Cellulae [4]; neque, cur Palladius annum mortis Macarii a tempore adventus sui in Cellulis definierit, intelligitur. Accedit, quod Palladius inter montem Nitriae et *intimam* solitudinem distinguit, quare adventu in solitudine adventum in Nitria significari probabile est. Nec Palladium dicere voluisse, Macarium Aegyptium anno antequam ipse in *solitudinem Scetis* venerit (nam Palladius solitudinem Scetis bis invisit), obiisse, facile credes; id enim Palladii verbis non inest.

Unde probabilior sententia haec esse videtur, Macarium Aegyptium anno antequam Palladius in montem Nitriae venit, i. e. anno 390 [5] mense Januario, ut Martyrologia tradunt [6], mortuum esse. Unde natus est anno Chr. 300 et eremum intravit anno Chr. 330. Nam in solitudinem venit triginta annos natus, in qua sexaginta annos usque ad mortem suam explevit.

§. 17. Hactenus ea, quae ad Palladii de Macario Aegyptio narrationem erant annotanda. Restat, ut videamus, quomodo ea, quae adhuc e codicibus Vindobonensibus protulimus, in singulis editionibus Hist. Lausiacae exhibeantur.

E quibus graeca Meursii editio et interpretatio Herveti a nostro codicum Vindobonensium textu raro atque levissimis tantum rebus differunt. Neque in Paradiso, Heraclidi perperam tributo, ulla gravior differentia invenitur. Multo

---

1) Bibl. Graec. ed. Harless. T. VIII p. 361.
2) Supplem. Commentt. Lambecc. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. *Macarius cognomine Magni.*
3) Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. §. IV.
4) Cf. supra p. 3.
5) De tempore, quo Palladius in Nitriam venerit, cf. infra Cap. III §. 20.
6) Cf. infra Cap. VIII.

autem locupletior ceteris in hoc capite est antiqua ista versio, quae in Rosweidi appendice extat. Quae primum post illam de femina in equam mutata historiam hanc de puella addit [1]:

„Alia quoque puella ad eum deducta est, cuius obscoena corporis ita ex omni parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secretiora naturae nudarentur, ac vermium inde ebulliret innumera multitudo, ita ut non accederet quisquam ad eam prae foetoris horrore. Haec cum allata a parentibus et proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus: Aequo animo esto, inquit, filia; haec tibi ad salutem dominus, non ad interitum dedit. Unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum inferat. Et cum stetisset in orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens in nomine domini perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut et reparata naturae qualitas et perfecta muliebris in ea species appareret, essetque ei de cetero inter homines conversatio absque pristinae infirmitatis obstaculo."

Haec narratio etiam libro secundo iisdem verbis legitur, neque vero eam alibi reperi [2]. Quae antiqua versio de resuscitatione mortui habet, cum narratione libri secundi pariter ad verbum conveniunt. In fine autem capitis de Macario Aegyptio, postquam dictum est, eum anno antequam Palladius solitudinem intraverit, obiisse, antiqua ista versio longam hanc historiam addit [3], quam ita adumbratam nuspiam invenio:

„Quodam tempore cum ad beatum Macarium quidam venisset, desiderans in proposito monachorum servire Christo, et deprecaretur sanctum senem, ut instrueret eum ac doceret, et ex fonte doctrinae salutaris, quae in eo per spi-

1) VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

2) Virginem simili morbo laborantem sanavit S. Antonius. Vit. S. Ant. cap. 58 in Opp. S. Athan. p. 670 sqq.

3) VV. PP. Rosw. p. 990, 2.

ritus sancti gratiam abundabat, confirmaret ei, qualiter posset iuvante Domino insidias atque impugnationes maligni evadere, praemoneret, respondens beatus Macarius dixit: Si vere desideras ex toto corde renuntiare huic saeculo, filiole, et adhaerere Domino Salvatori, sicut dicit propheta in psalmo: Adhaesit anima mea post te, me autem suscepit dextra tua, (parata enim est dextra Domini, confugientes ad se suscipere), oportet te renuntiare huic mundo et omnes actus eius abiicere, sicut dicit apostolus scribens ad Colossenses: Mortui enim estis huic mundo et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit, vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Haec audiens iunior dixit: Crede mihi, beatissime pater, quia et mentem meam alienavi ab hoc mundo, et ab omnibus, quae in eo sunt, ut iam tanquam mortuus degam in huius temporis vita. Cognovi enim, quoniam temporalia et transitoria atque corruptibilia sunt omnia, quae in hoc mundo videntur esse bona. Tunc dicit ei senior: Audi me, fili, et vade ad sepulchra mortuorum, et quamplurimis iniuriis, multis conviciis ac maledictis, etiam et lapidibus eos detestare, ut provocati irritentur adversus te. His auditis iunior statim perrexit ad monumenta mortuorum. Cumque secundum praeceptum beati senioris multis eos, ut putabat, iniuriis affecisset, reversus ad sanctum Macarium dixit ei, quod fecerat, interrogavitque eum senior, si nihil ei respondissent illi mortui? Et respondens dixit: Nihil penitus dixerunt, domine. Iterum autem praecepit ei dicens: Perge crastino die et multis praeconiis collauda et glorifica eos. Abiit iterum frater ad sepulchra mortuorum, et coepit laudare honorificisque sermonibus glorificare eos dicens: Vos magni estis et sancti et similes apostolicis viris et iustitia magna in vobis est. Et alias quamplurimas laudes cum ad eos dixisset, reversus ad cellam dixit seniori: Ecce secundum praeceptum tuum, domine pater, laudavi et glorificavi illos mortuos et nihil mihi penitus dixerunt. Tunc dixit ei sanctus Macarius: Considera, fili, quoniam, sicut iniuriis et contumeliis exprobrasti illos mortuos,

et nihil tibi loculi sunt, ita ergo et tu, si vis salvus esse et in sancto proposito placere Salvatori nostro, imitare ipsum Dominum Salvatoremque nostrum, sicut dicit beatus Joannes apostolus et evangelista: Qui dicit, se in Christo manere, debet, quemadmodum ille ambulavit, et ipse ambulare. Unde et in evangelio quidem legimus, quoniam ipsi perfidissimi nostrae fidei aemuli Judaei multas iniurias, instigante humani generis hoste diabolo, in Dominum nostrum Jesum Christum Salvatorem dixerunt: Samaritanum esse et daemonium habentem et in Beelzebub principe daemoniorum eiicientem daemonia; nam et seductorem eum ausi sunt dicere, et haec omnia patienter ipse pius Dominus noster Jesus Christus caeli terrae et maris, omnium quoque eorum, quae in eis sunt, creator sustinuit, ut nobis patientiae suae, lenitatis et humilitatis praeberet exemplum. Nam si voluisset potentiam suae maiestatis ostendere et iniurias vindicare, omnem subito mundum in chaos deduceret, et nec genus hominum, nec ipse saltem appareret mundus, sed in momento omnia interirent. Verumtamen noluit haec facere inenarrabilis Christi Domini pietas bonitatis, qui non ad puniendum, sed ad salvandum venerat mundum. Ideo enim patienter omnia sustinuit, ut nobis exempla patientiae et humilitatis ostenderet. Unde et sequentibus se discipulis dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Sed et omnes a saeculo sancti, tam prophetae quam apostoli, opprobriis et iniuriis ac diversis afflicti tormentis semper immobilem virtutem patientiae et humilitatis tenuerunt, et nequaquam humanis laudibus sunt decepti. Respuentes namque inanis gloriae praesentis vitae vanos rumores illam solam caelestem aeternamque gloriam concupiscunt, qui Christo placere desiderant, quae ex Deo est et permanet in aeternum; cuius claritatis splendorem nulla humana lingua potest exponere. Haec ergo exempla patientiae et humilitatis considerans, filiole, si quando irrogatae tibi fuerint iniuriae, fortissime virtutem patientiae et humilitatis custodi, imitans prophetam, qui dixit: Ego autem tanquam surdus non audie-

bam et sicut mutus non aperiens os suum, et factus sum sicut homo non audiens et non habens in ore suo redargutiones. Quod certe ad commonendum sensum nostrum quotidie in synaxi psallitur. Cave etiam, ne vana gloria laudeque hominum delecteris, et perdas omnia, quae laborando in bonis operibus acquisieris, fructusque ieiunii et abstinentiae tuae vigiliarumque et orationum mercedem in aeterna vita non consequaris a Domino, quia ipse dixit in Evangelio de iis, qui laudes hominum quaerunt: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Et alia multa sunt, quae de cavenda vana gloria sanctae scripturae admonere non cessant. Cave ergo, o fili, et neque ad irrogatas iniurias exardescat in iracundia animus tuus, et si incitatum fuerit cor tuum, ipse tamen districte in timore Domini refrena ab iracundia animum tuum, ut possis virtutem humilitatis ac patientiae custodire; et tunc veraciter ostendis, quod promisisti dicens, quia tanquam mortuus degas in hoc mundo, si nihil turbulentum respondeas iis, qui tibi iniurias irrogant, sicut nec illi de monumentis mortui, in quos multas iniurias et convicia dixisti, et nihil tibi penitus responderunt. Ideoque oportet, ut fortiter custodiamus virtutem humilitatis ac patientiae, quatenus possimus ad caelestia praemia et ad aeternae vitae gloriam pervenire, sicut dicit in apocalypsi Dominus: Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam."

Haec longa ad fratrem admonitio cum ingenio et indole homiliarum Macarii Aegyptii tam egregie concinit, ut eam e homiliis compilatam et historiae illi de fratre iussu Macarii sepulchra adeunte additam esse, haud aegre credideris. Quae historia, omissis ista exhortatione et doctrinis, in Apophthegmatis [1]) extat his fere verbis: „Frater convenit abbatem Macarium Aegyptium, cui: Abba, inquit, effare mihi verbum; quonam modo salvus ero? Ait senex: Vade in sepulchrum et maledictis mortuos impete. Abiens igitur frater eos conviciis et

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 538 §. XXIII.

lapidibus appetiit, reversusque annuntiavit seni. Qui ab eo quaerit: Nihilne tibi responderunt? Frater: Nihil. Tum senex: Iterum, inquit, proficiscere cras; laudibus eos effer. Pergens itaque frater collaudavit eos vocans: Apostoli, sancti, iusti. Tum adiit senem dixitque: Laudavi. Qui: Nihilne, inquit, tibi responderunt? Frater: Nihil. Tunc senex infit: Nosti, quantis eos contumeliis affeceris, nec quidquam responderunt tibi, et quantis eosdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt; ita etiam tu, si salutem consequi desideras, mortuus fias, nec iniurias hominum nec laudes eorum cogites instar mortuorum; sic enim poteris salvus fieri.“ Eandem historiam nuspiam alibi inveni.

Antiqua autem versio deinde hanc aliam addit Macarii Aegyptii doctrinam [1]: „Sanctus abbas Macarius commonebat saepe discipulos suos et docebat eos dicens: Mementote semper, quia ante conspectum Domini omnipotentis conversamini, qui prospicit omnium hominum cogitationes et singulorum corda scrutatur. Quod etiam et sanctae scripturae testantur, et apostolus docet et dicit: Vivus est enim sermo Dei et efficax et acutior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad animae divisionem ac spiritus compagum quoque et medullarum, discretor cogitationum et intentionum cordis; et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius; omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius. Ideoque si nos, fratres, pulsaverit delectatio carnis et concupiscentia fornicationis, festinemus repellere et abiicere de corde nostro sordidissimam et pessimam cogitationem, invocantes intentissime adiutorium Domini nostri Jesu Christi in orationibus ac ieiuniis, ut virtute potentiae suae eripiat nos et protegat et conterat satanam sub pedibus nostris. Oportet ergo, ut etiam nosmetipsos poenitendo et a peccatis abstinendo corripiamus, dicamusque ad animam nostram: Quoniam delectatio quidem corporis, quae te male oblectat, ad modicum tempus est; nam tormenta et

1) VV. PP. Rosw. p. 991, 1.

cruciatus animae et corporis in igne aeterno gehennae in perpetuas permanent poenas. Illud etiam admonentes animam nostram dicamus: Si erubescis homines similes tui peccatores, ne videant te peccantem, quare non magis revereri et timere debes maiestatem Dei omnipotentis, qui omnium secreta cordium considerat, sicut et apostolus ait: Omnia nuda et aperta sunt oculis eius. Talibus ergo cogitationibus si increpamus nosmetipsos, continuo timor Dei venit in corde nostro, et in amorem castitatis confirmatur anima nostra, etiam et ad omnia praecepta Domini facienda incitamur, adiuvante nos gratia Domini nostri Jesu Christi, qui servientibus sibi in sanctitate et castitate promisit caelestia et aeterna donare in illa gloriosa futuri saeculi vita, cum angelis sanctis in perpetui luminis splendore semper gaudere.“

Et haec quidem antiqua versio de Macario Aegyptio praeter ea, quae codices Vindobonenses et ceterae historiae Lausiacae editiones versionesque habent, sola exhibet. Posterior exhortatio, quam attulimus, tota e mente Macarii Aegyptii, quae ex homiliis cognoscitur, concepta est. Humilitas autem cordis, timor domini, studium castitatis praecipua illorum monachorum praecepta fuerunt [1]. Ac peccantibus magis erubescendum esse propter Deum omnipraesentem, quam propter homines, meretricem quandam Ephraem Syrus insigni modo edocuit [2].

Restat, ut sententiam Macarii, quae ultimo antiquae versionis capite [3] legitur, hanc addamus: „Dixit abbas Macarius: Si aliquem corripueris commotus ad iracundiam, propriam passionem adimples. Nec enim, ut alium salves, teipsum perdere debes. Erue proximum tuum a peccatis sine improperio, in quantum praevales, quia ad se Deus convertentes non proïicit. Sermo autem malitiae non demoretur in corde tuo contra eum, ut possis dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Dei autem est dimittere et con-

1) Cf. Euagr. Capita practica initio. Bibl. Gall. T. VII p. 553.
2) VV. PP. Rosw. lib. V cap. 21 p. 598.
3) Cap. 22, 17. VV. PP. Rosw. p. 1001.

firmare petitionem nostram." Cuius quidem sententiae prior pars in collectionis Rosweidi libro tertio et quinto atque in Apophthegmatis a Cotelerio editis legitur [1], eamque Macarii Aegyptii sententiam esse, e libro quinto [2] collectionis patet.

Sed iam iis, quae singula historiae Lausiacae exemplaria de Macario Aegyptio praebent, cognitis, ad ea, quae de Macario Alexandrino a Palladio narrantur, transeundum est.

Caput III.
Palladius de Macario Alexandrino.

Historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, postquam de Macario Aegyptio illa retulit, ita pergit narrare: „Sanctum vero Macarium Alexandrinum conveni, qui presbyter erat Celliorum, quae dicuntur. In quae ego novem annos secessi, ex quibus tres mecum vixit ille Macarius in quiete degens. Atque alia quidem ipse vidi apud eum optimae eius vivendi rationis opera et signa, alia ab iis, qui una cum eo vixerunt, didici, alia denique a compluribus aliis audivi. Exercitatio igitur Macarii magni, ut ego et multi apud eum didicimus, haec fuit. Si quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audierat, idem efficere ardenter studuit. Hic igitur sanctus, quum audiisset, Tabennesiotas per totam quadragesimam nulla re vesci, quae igni admota esset, statuit et ipse septennio nihil, quod per ignem transiisset, comedere et septem annis nihil aliud gustavit, nisi cruda olera, et si quae forte invenisset legumina humectata. De alio audierat, qui libram panis comederet; quare fregit, quae habuit, buccellata et in lagenam immisit, statuens tantum comedere, quantum manus ipsius sursum tulisset. Magna autem haec quoque fuit continentia. Nam festive nobis narrabat: Plura quidem frusta apprehendebam, sed efferre non poteram ob angustiam foraminis. Publicanus enim, inquit, mihi non permittebat omnino

1) Lib. III, 87. Lib. V, 4,28. Coteler. Mon. Eccl. Graec. I p. 536 §. XVII.

2) Lib. V, 4, 28 legis: „Dixit *item* Macarius; sed capite antecedente de „Macario *maiore in Scithi*" narratur.

non vesci. Sic igitur tres annos peregit, quatuor quidem vel quinque uncias comedens et modicum aquae bibens. Olei autem sextarium toto anno in alimentum consumebat. Statuit aliquando superare somnum, ut ipse nobis narravit: Totis viginti diebus et noctibus sub tectum non sum ingressus, interdiu quidem aestu urebar, noctu vero febri rigebam. Quod nisi tectum citius essem ingressus, inquiebat, et somno usus essem, cerebrum ita mihi esset arefactum, ut, quin in ecstasin agerer, parum abesset. Et quantum, inquit, in me fuit, vici somnum, quantum opus est, naturae concedens. Quum hic sanctus mane in cella sederet, in pede eum culex pupugit, quem, sanguine saturatum, dolore tactus manu elisit. Deinceps vero se reprehendit, qui se ipse ultus esset, seque condemnavit, ut sederet nudus sex menses in palude Scetis, quae est in vasta solitudine. Ubi culices possunt vel aprorum pelles sauciare, quum sint aeque magni ut vespae. Ab iis igitur totus ita sauciatus est, ut et aculei in toto corpore ipsius viderentur, ac nonnulli crederent, elephantiasi eum laborare. Reversum vero in cellulam suam ex sola voce cognoverunt Macarium esse. Cupiit aliquando, ut nobis ipse narravit, ingredi monumentum, quod dicitur κηποτάφιον Jannes et Jambres magorum, qui fuerunt tempore Pharaonis, videndi causa aut daemones, qui ibi sunt, conveniendi. Dicebantur enim multi iique feroces ibi ab illis collocati esse daemones per excellentiam magicae artis, qua primas quoque illo tempore partes apud Pharaonem habuerunt. Qui ita nacti potestatem in Aegypto, tempore vitae suae ex quadratis lapidibus construxerunt illud opus, in quo monumentum fecerunt, et multum auri deposuerunt, omnis quoque generis arbores plantarunt et puteum aquae maximum foderunt, sperantes quidem fore, ut post suum hinc illuc discessum fruerentur deliciis in hoc paradiso. Servus igitur Christi Macarius quum viam, quae ad hunc hortum ducit, ignoraret, sola conjectura secutus est astra, sicut nautae, qui maria transmittunt. Sic totam pervasit solitudinem. Fasciculum vero arundinum tenuit, ex quibus unam in uno-

quoque miliari tanquam signum posuit, cuius ope remearet. Novem diebus prope illum hortum venit, et nocte oppressus parum dormivit. Improbus vero daemon arundines illas collectas ad caput eius posuit, fortasse Dei permissu ad maiorem sancti exercitationem, ne in arundinibus ducibus spem suam haberet, sed magis in gratia Dei, qui per columnam ignis et nubis quadraginta annos in ista solitudine populum Israel non obedientem et repugnantem deduxit. Surgens igitur arundines colligatas invenit. Sanctus autem: Ubi, inquit, ad hortum propius accessi, ex eo egressi sunt mihique occurrerunt septuaginta fere daemones variis formis praediti, alii quidem clamantes, alii vero exsilientes, alii cum magno fremitu in me dentibus stridentes. Ceteri tanquam corvi volantes audebant vultui meo insultare dicentes: Quid vis, Macari, tentatio monachorum? Quid ad nos accessisti? An nos quoque contra aliquos monachorum machinati sumus? Quae nostra sunt, habes illic cum tui similibus, solitudinem dico, e qua cognatos nostros fugavistis. Tecum nihil commune habemus; qu idnostra loca ingrederis? Anachoreta contentus esto solitudine. Qui hunc locum aedificarunt, eum nobis adsignarunt. Non poteris hic manere. Quid quaeris ingredi locum, quem nemo hominum, qui vixerunt, ex quo tempore fratres, qui eum condiderunt, a nobis hic sepulti sunt, est ingressus? Sanctus: Quum, aiebat, multum insuper turbarent lamentarenturque daemones, dixi: Ingrediar tantum, videbo, et hinc recedam. Daemones: Hoc, inquiunt, nobis promitte in conscientia tua. Et quum dixissem: Hoc faciam, confestim evanuerunt. Ingressus igitur, aiebat, vidi omnia. Ubi inveni cadum aeneum, catena ferrea pendentem ex puteo, sed tempore consumptum, et fructus malorum siccarum, quae intrinsecus vacuae erant. Sanctus igitur quum absque perturbatione illinc recessisset, per viginti dies remeavit. Consumptis vero cibariis solitudinem peragrans paene nihil omnino gustavit, quod res quoque probavit; atque tentata est tolerantia eius. Quum vero iam parum abesset, quin collaberetur, ei visa est unum fere stadium distans puella quae-

dam mundæ linea veste induta, quae urnam tenebat aqua stillantem atque eum provocabat. Tres igitur dies ingressus eam vidit, neque assequi potuit; spe autem bibendi languorem sustinuit. Post quam apparuit multitudo bubalorum; reperiuntur enim in illis regionibus. E quibus, aiebat, una vitulum habens mihi ex adverso stetit. Cuius uterum quum lacte fluere viderem, accessi, et usque ad satietatem nutritus sum. Ac divino iussui parens me secuta est usque ad cellam, et me quidem nutrivit, neque vero vitulum suum admisit. Rursus alias hic virtute praeditus vir, quum prope folia et sarmenta puteum foderet in recreationem monachorum, ab aspide morsus est. Quod animal letale venenum habet. Apprehensam igitur a faucibus aspidem sanctus ambabus manibus discerpsit, et: Quum, inquit, te non miserit dominus meus, quomodo ausa es ad me accedere? Hic Macarius magnus diversas cellas in solitudine habuit, in quibus certamina virtutis peregit: unam quidem in Scete, quae regio est in interiore vasta solitudine, unam in Libya in Celliis, quae dicuntur, et aliam in monte Nitriae. Ex quibus aliae quidem ostio carebant, in quibus Macarius dicebatur tempore quadragesimae sedere in tenebris. Altera autem cella multo angustior erat ceteris, in qua nec pedem extendere poterat. Tertia vero latior erat, in qua etiam eos conveniebat, qui ad ipsum ventitabant. Hic vir sanctus tantam multitudinem sanavit eorum, qui a daemonibus vexabantur, ut eos numerando haud facile percenseres. Quum nos adessemus, ad hunc sanctum virgo Thessalonica oriunda, nobilis genere et in hac vita dives, apportata est, quae multis annis paralysi laborabat. Atque ad eum adducta prope cellam sancti proiecta est. Qui misericordia commotus quum preces fundens et oleo sancto eam propriis suis manibus unguens viginti diebus super eam sedulo ac multum orasset, sanam in civitatem eius dimisit. Quae propriis pedibus regressa, copiosam sanctis oblationem misit. Hic magnus Macarius quum audiisset, Tabennesiotas praeclarum habere vitae institutum, mutata veste et adsumpto mundano operarii habitu, spatio quindecim

dierum in Thebaidem, per solitudinem profectus, pervenit. Ubi quum in monasterium Tabennesiotarum venisset, Pachomium eorum archimandritam quaesivit, virum probatissimum, qui gratiam prophetiae habebat. Cui tamen Macarium magnum esse abscondebatur. Eum igitur cum Macarius convenisset: Oro te, inquit, domine, suscipe me in monasterium tuum, ut monachus fiam. Cui Pachomius: Aetate tam provectus qui deinceps te exercere poteris? Fratres a iuventute se exercent, et in laboribus adoleverunt, neque ferunt laborem. Tu vero hac aetate non potes sustinere tentationes exercitationis. Offenderis, exibis et maledices nobis. Neque eum suscepit. Ille autem perstitit ac ieiunus remansit septem dies. Deinde Macarius magnus: Me, inquit, suscipe, abba, et nisi ieiunavero, sicut illi, et operatus fuero, quae operantur, tum iube me eiici e monasterio. Magnus igitur Pachomius fratribus persuadet, ut eum suscipiant. Conventus autem illius monasterii constat mille quadringentis viris in hodiernum usque diem. Hoc igitur monasterium Macarius magnus intravit. Brevi autem tempore post erat quadragesima. Ac Macarius magnus, quum vidisset, unumquemque diversa suscepisse vivendi instituta, alium quidem vespere, alium post duos, alium post quinque dies comedere, alium etiam stare per totam noctem, interdiu autem ad opus sedere: ipse, quum ramos sibi palmarum multos madefecisset, in angulo uno stetit, neque, donec quadragesima impleta esset et pascha advenisset, panem neque aquam tetigit, neque genu flexit, neque sedit, neque accubuit, neque omnino aliud quidquam gustavit, nisi cruda crambes folia, quae sumpsit die dominica, ut videretur comedere neque in aliquam de se opinionem incideret. Atque, si quando propter necessitatem suam egrediebatur, citius regrediens stetit ad opus manus suae, neque os aperuit, nec pauca locutus nec multa, sed stetit silens. Neque prorsus aliud quidquam, nisi orationem egit in corde, et ramos tractavit, quos habebat in manibus. Haec autem omnes exercitatores illius monasterii quum vidissent, insurrexerunt adversus praefectum suum, atque:

Undenam, inquiunt, nobis adduxisti hunc hominem tanquam sine carne degentem ad nostram condemnationem? Aut eum hinc eiice, aut bene scito, nos omnes hinc hodie esse recessuros. Quae quum Pachomius magnus a fratribus audiisset, sciscitatus est de eo. Et quum didicisset eius vitae instituta, Deum oravit, ut, quis esset, sibi revelaretur. Revelatum est ei, Macarium monachum esse. Tum dominus Pachomius eius manum prehendit eumque foras eduxit; atque quum in domum oratorii, ubi est altare, eum deduxisset amplexusque esset: Tune, ait, es venerande senex! Tu es Macarius idque celasti, nec mihi manifestasti! Ex multis annis cupii te videre, quum de te audirem! Habeo tibi gratias, quod subegeris filios meos, ne alte sentiant de exercitatione sua. Rogo te, recede in locum tuum; nos enim satis aedificasti; atque ora pro nobis. Deinde ab eo rogatus, petentibus quoque omnibus fratribus, recessit. Rursus alias hic vir impatibilis nobis narravit: Omne, inquit, vitae monachicae institutum, quod expetebam, expertus ad aliud tandem spirituale desiderium veni. Statui enim ad tale operum desiderium accedere. Volui, inquit, quinque dies solam mentem meam reddere a Deo individuam, neque aliud quidquam omnino cogitare, sed ei soli adhaerere. Quod quum apud me statuissem, cellam meam atque extrinsecus aulam clausi, ut nulli advenienti responsum darem. Ac steti incipiens a secunda, menti meae praecipiens, et dicens: Vide ne descendas e caelis; ibi angelos habes et archangelos, supernas potestates, Cherubim ac Seraphim, Deum horum omnium effectorem. Illic versare. Ne sub caelum descendas; ne incidas in mundanas cogitationes. Sic, inquit, quum duobus diebus ac duabus noctibus perseverassem, ita daemonem irritavi, ut flamma ignis fieret, mihique omnia, quae in cellula erant, combureret, ita ut etiam storea, in qua stabam, concremaretur, et sic me quoque totum aduri existimarem. Postremum timore affectus tertio die destiti ab hoc proposito meo atque, quum mentem meam amplius indivulsam tenere non possem, descendi in contemplationem huius mundi,

ne id mihi reputaretur in superbiam. Quondam quum ad hunc sanctum venissem, extra cellam eius iacentem inveni vici cuiusdam presbyterum, cuius caput ita erat exesum morbo, qui cancer dicitur, ut et ipsum os totum appareret in vertice. Neque eum ad colloquium admittebat. Rogavi igitur ac: Precor, inquam, miserere huius miseri, et saltem responsum ei da. Respondit mihi: Indignus est, qui sanetur. Haec enim ei immissa est disciplina. Sin eum vis sanari, suade ei, ut deinceps abstineat a sacrificio. Ego: Cur, inquam, obsecro? Respondet: Fornicans sacrum peregit ministerium, unde iam castigatur. Quodsi metu desistat ab iis, quae per contemptum ausus est facere, Deus eum sanabit. Hoc ei, qui affligebatur, dixi. Qui iureiurando apud Deum pollicitus est, se non amplius sacerdotis munera esse obiturum. Tum eum suscepit eique: Credisne, inquit, esse Deum, quem nihil latet? Ille respondet: Maxime, rogo te. Deinde: Num, inquit, potuisti illudere Deo? Respondet: Non potui, mi domine. Magnus: Si agnoscis, inquit, peccatum tuum ac disciplinam Dei, qua haec subiisti, te corrigas in posterum. Qui confessus est peccatum et fidem dedit, se non amplius esse peccaturum, neque altari ministraturum, sed laici sortem amplexurum. Deinde sanctus ei manus imposuit. Qui paucis diebus sanatus est; capillique capitis ei creverunt, et in domum suam reversus glorificavit Deum, ac gratias egit sancto. Rursus vidi ad eum adduci puerum a spiritu maligno vexatum. Cui sanctus manum dextram in caput imposuit et sinistram supra cor, ac tamdiu oravit, donec fecisset eum pendere in aere. Puer igitur, sicut uter inflatus, in corpore maximopere intumuit, deinde, quum subito exclamasset, per omnes sensus aquam emisit; quae quum desiisset, in eam, qua initio fuerat, mensuram rediit. Eumque quum oleo sancto unxisset et aqua benedicta perfudisset, patri reddidit ac vetuit, ne carnem nec vinum attingeret quadraginta diebus. Puero quidem ita sanato eos dimisit. Hunc Macarium magnum quondam vexarunt cogitationes vanae gloriae, quae eum e cella eiicere tentarunt,

et suggesserunt ei, ut dispensationis gratia Romam pergeret, iustamque causam allegarunt sanationem eorum, qui ibi sunt, infirmorum. Valde enim in eo adversus spiritus operabatur gratia domini. Longo autem tempore ab iis tentatum, quum non obediisset, ut egrederetur, acrius agitarunt. Prostratus igitur sanctus in limine cellae suae pedes foras emisit, daemonibusque vanae gloriae: Trahite, inquit, me et vellite, daemones, si potestis. Ego enim meis pedibus alias non abibo. Sin potestis talem me deportare, quo dicitis, perveniam. Atque iuravit iis: Sic, inquit, iacebo usque ad vesperam. Nisi me moveritis, vobis non obediam. Quum vero immotus mansisset, sero vesperi tandem surrexit. Sed nocte adventante rursus eum vehementius etiam insectati sunt. Quare sanctus surrexit duorumque fere modiorum sportam arena implevit, qua humeris imposita totam solitudinem pervasit. Cui occurrit Theosebius Cosmetor Antiochenus, et: Quid, inquit, portas abba? Cede mihi onus, neve ipse vexeris! Ille autem: Vexo, inquit, eum, qui me vexat. Ipse enim quum lascivus sit, mihi peregrinationes suggerit. Sic vero quum se multum permovisset, in cellam intravit contrito corpore" [1]).

§. 18. Haec hucusque historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, sub indice: De Macario Alexandrino. Sequitur in codice membranaceo sub indice: „De Marco" [2]), in codice chartaceo sub indice: „De Marco exercitatore" [3]) caput quoddam, cuius maxima pars in editis historiae Lausiacae exemplaribus de Macario Alexandrino agit. Neque ipse codex membranaceus sibi constat, qui senem, de quo narratur, modo Marcum, modo Macarium indicat. Chartaceus autem semper quidem Marcum nominat, quem tamen saepe ὁ μακάριος μάρκος [4])

---

1) Cf. textum graecum infra in Appendice.

2) Graece: *Περὶ Μάρκου*. cf. infra Appendicem.

3) Graece: *Περὶ τοῦ Μάρκου τοῦ ἀσκήτου*. cf. infra Appendicem.

4) Litera prima nominis proprii in codicibus Vindobb. minuscula esse solet, unde nomen proprium *Μακάριος* ab adiectivo *μακάριος* in iis scriptura non differt.

appellat. Quae quum ita sint, fas erit, hoc quoque caput, quod in codicibus Vindobonensibus: „De Marco“ inscribitur, apponere et, num in eo de Marco, an de Macario narretur, dispicere. Quod quidem ita praestabimus, ut textum codicis membranacei latine redditum apponamus, variantes autem nominis senis illius lectiones, quae in codice chartaceo habentur, sub textu annotemus. Ita enim codicis membranacei historia Lausiaca narrare pergit: „De eodem sancto Marco magno exercitatore [1]) hic admirabilis Macarius hoc incredibile nobis narravit: Quum sacro, inquit, munere fungerer, tempore distributionis mysteriorum Christi ego observavi, Marco exercitatori nunquam me dedisse oblationem, sed angelus ei dabat de altari. Ego vero solum splendorem manus vidi eius, qui ei oblationem dabat. Hic vero Marcus quum iunior esset [2]), vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis atque castus, si quis alius. Quodam die quum otium mihi esset, ad eum in extrema eius senectute perrexi. Quem quum ego, utpote qui rudis essem, supra hominem esse existimarem, ut etiam fuit, ostio cellae ipsius adsedi et, quid loqueretur vel ageret, auscultavi. Solus igitur intus quum iam centum fere annos haberet dentesque amisisset, secum et cum diabolo pugnavit, ac: Quid tandem, inquit, vis, male senex? En vinum bibisti et oleum tetigisti. Quid vis amplius tibi faciam, vorax in canitie, serviens ventri? Ita se ipse contumeliis castigavit. Diabolo autem: Recede, inquit, a me, diabole. Consenuisti mecum in pigritia. Infirmitatem corporis mihi inflixisti. Vinum et oleum me percipere fecisti. Voluptarium me reddidisti. Quid tibi insuper debeo? Nihil invenis in me, quod deripere velis. Recede ergo a me, inimice hominum. Ac veluti latro

---

1) *Περὶ τοῦ ἁγίου τούτου μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκήτου* . . Cod. chartac. rectius: *Περὶ μάρκου τοῦ μὲν ἀσκήτου* . . .

2) *Οὗτος δὲ ὁ μάρκος νεώτερος ὢν* . . . Cod. chartac.: *Οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκον νεώτερος ὢν* . . . Ubi *μάρκον* positum esse pro *μάρκος*, neque pro *μάρκου*, ut quispiam fortasse crediderit, e codicis scriptura intelligitur.

sibi ipse: Age dum, inquit, nugator, in canitie vorator et in heluatione senex! Quamdiu etiam tecum ero? Paphnutius quoque Christi servus et praeclari huius viri discipulus haec nobis narravit: Quodam, inquit, die, quum Macarius domi in aula sederet [1]) et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, et ostio aulae capite pulsato ingressa est, illo etiam sedente. Cuius ante pedes eum proiecit. Sanctus igitur Macarius quum catulum accepisset [2]) eiusque in oculos spuisset, oravit, et statim catulus vidit. Quem quum lactasset, hyaena abiit. Die autem sequenti pellem magnae ovis sancto Marco attulit [3]), quam quidem pellem is sancto Athanasio episcopo reliquit; beata autem Melania mihi dixit, se a sancto Athanasio illam pellem, quae munus hyaenae appellabatur, accepisse. Id autem dominus fecit, ut gloriosum redderet servum suum, sicut etiam in Elia et in Daniele fecit. Dicebatur hic sanctus, ex quo baptizatus esset, humi non spuisse per sexaginta annos. Annos enim quadraginta natus baptizatus est [4]). Statura autem illa aetate satis minuta ac rara fuit; pilos in solo labro habuit atque in suprema parte menti habuit paucos. Nam propter nimios exercitationis labores ne pili quidem menti eius enati sunt. Hunc sanctum die quodam conveni valde anxius animo, et: Abba, inquam, Marce [5]), quid faciam; nam affligunt me cogitationes insusurrantes mihi: Nihil facis; recede hinc. Sanctissimus Marcus mihi respondit [6]): Dic tu, inquit, cogitationibus tuis: Propter Christum parietes

1) ... *καθεζομένου τοῦ μακαρίου οἴκου.* Cod. chart.: ... *καθεζομένου τοῦ μακαρίου καὶ ἀθανάτου μάρκου.*

2) *Τοῦτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος* Cod. chart.: *T. τ. σκ. λ. ὁ ἅγιος Μάρκος.*

3) *Ἤνεγκε τῷ ἁγίῳ μάρκῳ* uterque codex.

4) *Τεσσαρακονταέτης γὰρ ἐβαπτίσθη.* Cod. chart.: *T. γ. ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χρίστου δοῦλος μάρκος.*

5) *Ἀββᾶ Μάρκε* uterque codex.

6) *Ἀποκρίνεταί μοι ὁ ἁγιώτατος μάρκος* uterque codex.

custodio. Haec quidem e multis magnisque signis ac certaminibus inclyti et virtute ornati Marci [1] indicavi."

Cum duobus codicibus Vindobonensibus de hoc loco componendus est tertius quidam codex bibliothecae Caesareae Vindobonensis [2], in quo capitibus asceticis cuiusdam Marci inscriptis: *Τοῦ ἀββᾶ μάρκου περὶ τοῦ πνευματίκου νόμου* [3]) prologus praemittitur [4]) e capite historiae Lausiacae, quod attulimus, compilatus. Qui incipit verbis: *Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος μάρκος νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καίνην γραφὴν ἀπεστήθισεν* . . . . Tum sequitur: *Περὶ τούτου ἔφη ὁ μέγ. μακάριος ὁ Ἀλεξάνδρινος πρεσβύτερος ὤν, ὅτι τῷ μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα προσφοράν* . . . Qua narratione de oblatione, quam Marco seni angelus dederit, finita alteram legis de catulo ac pelle hyaenae, quae incipit verbis: *Οὗτος ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος μάρκος πότε καθεζομένου ἐν τῇ αὔλῃ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ θεῷ προσομιλοῦντος ὕαινα* . . . Qua quidem narratione prologus iste terminatur [5]). Marcus pellem, ab hyaena sibi oblatam, hoc prologo teste, S. Macario reliquit, a quo eam S. Melania accepit [6]).

Ergo in codice, e quo prologus compilabatur, res illae non minus de Marco narratae esse videntur.

Quid autem, si in codicibus Vindobonensibus in illo capite erratum sit? Quid, si index ille: „De Marco" margini ascriptus reapse ad solam prodigiosam Macarii Alexandrini de Marco, cui oblationem angelus dederit, narrationem pertinet, ac librarii ipso hoc indice, ut aut nomen *μακάριος* in *μάρκος* mutarent, aut voci *μακάριος* alteram *μάρκος* adderent, adducti sunt!

---

1) . . . *τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἐναρέτου μάρκου* . . uterque codex.
2) Cod. ms. theol. graec. Nr. 274, olim 238 chart.
3) Excusa sunt in Magn. Bibl. VV. PP. Paris. T. XI p. 888.
4) In codicis fol. 247, 2.
5) Cf. infra Appendicem.
6) Cf. supra p. 16 not. 2.

Quod quidem cum per se non abhorreat a verisimilitudine, tum textu editionum versionumque historiae Lausiacae comprobari videtur. In textu enim Meursii, Cotelerii, Fronto-Ducaei atque in versione Herveti, narratis iis, quibus in codicibus Vindobonensibus historia Macarii Alexandrini finitur, primum narratio Paphnutii de catulo ac pelle ab hyaena *Macario* Alexandrino oblatis, tum cetera, quae in codicibus usque ad finem capitis habentur, subiunguntur. Deinde post verba: „Haec quidem e multis et magnis signis ac certaminibus inclyti ac virtute praediti *Macarii* significavi“ eiusdem Macarii de Marco, cui oblationem angelus dederit, narratio legitur; ac tum demum sub indice: „De Marco“ hunc senem sacras scripturas edidicisse, probum et castum fuisse et cetera, quae de Marci secum et cum diabolo certaminibus attulimus, usque ad verba: „Quamdiu etiam tecum ero“ sequuntur.

Ergo in editionibus graecis historiae Lausiacae et in versione Herveti maxima pars capitis, quod in codicibus „De Marco“ inscriptum est, ad Macarium Alexandrinum refertur; reliqua vero, quae de Marco agunt, novo capite comprehenduntur.

Aliter vero se habet in Paradiso atque in versione historiae Lausiacae antiqua. In quibus narrationes capitis illius eodem prorsus ordine sequuntur atque in codicibus Vindobonensibus. Neque vero Paradisus sibi constat, qui pariter atque codex membranaceus Vindobonensis nomen senis modo Marcum, modo Macarium indicat. Nam quum primum de *Marco* narrasset, postea scribit: „Ad hunc (Marcum) cum venissem diceremque: Abba *Macari* . . . .“, tum in fine capitis: „Haec pauca de multis ex factis sancti *Macarii* vel dictis significavi.“ Contra in versione historiae Lausiacae antiqua totum caput ad *Macarium* refertur, qui Palladio ante cellam eius sedente et auscultante secum et cum diabolo ista confabulatus sit, et cui plane omnia, quae capite illo habentur, conveniant. Neque in ea Marci mentio fit, nisi ut, quae Macarius de eo retulerit, narrentur; quibus adiungitur Marcum, quum iuvenis esset, s. scripturas edidicisse et insigniter mansuetum et castum fuisse.

Quid igitur? Num statuemus, facta Marci mentione librarios inductos esse, ut, quae Macario conveniunt, Marco tribuerint, an, quod in iis, quae antecedunt, de Macario narratum est, Macario tribuisse, quae ad Marcum spectant?

Haec quaestio primo quidem aspectu satis perplexa esse videtur, sed, si accurate distinxerimus, facile solvetur. Rufini enim Continuatione historiae ecclesiasticae Eusebii, quae multo ante historiam Lausiacam scripta est, edocemur, catulo hyaenae oculos a Macario Alexandrino restitutos esse. Nam legis: „Idem ipse Macarius leaenae speluncam habuit cellulae suae vicinam. Et quadam die catulos suos caecos ad eum belua producit et ante pedes eius ponit. At ille quum intellexisset, pro caecitate oculorum bestiam supplicare, rogavit dominum, ut eis redderet visum. Quo recepto matrem sequentes redeunt ad speluncam. Et paulo post ipsa cum catulis suis regrediens pelles ovium lanatas plurimas velut munus pro suscepta gratia ad senem defert morsu oris enectas, quibus ante fores eius depositis abscedit“ [1]. Dubium sane esse vix potest, quin eandem hanc sanationem catulorum leaenae supra Palladius significet. Quod si constat, dubitari amplius nequit, quin cetera quoque, quae capite isto Palladii narrationem de catulo hyaenae ad finem usque sequuntur, ad Macarium Alexandrinum spectent: eum, ex quo baptizatus sit, sexaginta annos non humi spuisse, annos quadraginta natum baptizatum esse, statura brevi fuisse et cetera, quae usque ad finem capitis leguntur. Nam ordo totius huius orationis postulat, ut haec de eodem sene intelligantur, a quo oculi hyaenae catulo restituti sunt. Illa vero si de Macario intelligenda sunt, senem quoque centum annorum, qui se et diabolum tam acerbe increpavit, Macarium fuisse, facile statues. Nam quadraginta anni, quos Macarius ante baptismum vixit, et sexaginta, quos vixit accepto baptismo, si computantur, centum annos efficiunt.

---

1) Ruf. hist. eccl. lib. XI, 4 ed. l. p. 243.

Itaque in sola antiqua versione rectam inveniri nominum scripturam intelligis, cunctaque, quae capite illo codicum Vindobonensium „De Marco" inscripto habentur, ad Macarium Alexandrinum spectare, neque omnino Marcum in capite nominari, nisi ut id, quod de eo Macarius dixerit, narretur, cui quidem narrationi Palladius Marcum, quum iuvenis esset, s. scripturas edidicisse ac sanctitate et castitate insignem fuisse addiderit.

Nec non, ut illud caput ita interpretemur, etiam nexus narrationis Palladii de Macariis suadere videtur. Nam Palladium, qui, quamdiu Macarius Aegyptius vixerit, memorat, pariter, quot annos Macarius Alexandrinus attigerit, indicasse consentaneum est. Accedit, quod narratio Palladii de Macario Alexandrino, si illud caput ad Marcum refertur, iusto fine prorsus caret; contra, si ad Macarium pertinet, ambae de Macariis Palladii narrationes praeclare invicem sibi respondent.

Tertium denique et firmissimum argumentum repetimus a Sozomeno, qui senem, de quo isto capite narratur, Macarium esse aperte docet. Sozomenus enim: „Alter (Macarius Alexandrinus) vero, inquit, serius quidem presbyter factus est. Sed omnibus fere arctioris disciplinae exercitationibus est perfunctus, quarum alias ipse excogitaverat, quasdam ab aliis acceptas tanto studio excoluerat, ut *ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint*" [1]. Ubi Sozomenum historiam Lausiacam e capite isto compilasse, manifestum est. Quodsi autem ea, quae de barba senis in capite Lausiacae leguntur, ad Macarium spectant, quis, quin cetera quoque, quae illo capite continentur, in eundem cadant, amplius dubitabit?

Itaque perspicuum est, in codicibus Vindobonensibus pro *Μακάριος* falso scriptum esse *Μάρκος*. Qui quidem error cum ex adfinitate verborum tum ex indice: „De Marco" natus est, quem cum librarius aut lector, facta Marci mentione longum caput *de Macariis* finitum esse ratus, in margine ascripsisset, corruptela postmodum in textum facillime irrepsit.

---

1) Hist. eccl. lib. III, 14 ed. Valesii p. 516.

Quam quidem corruptelam, quod in membranaceo codice modo *Μακάριος* modo *Μάρκος* legitur, antiquam esse, sed paullatim tantum genuinam vocem: *Μακάριος* textu expulisse (ut est in codice chartaceo), credideris. Auctoritati autem codicum Vindobonensium Lausiacae illo errore vix quidquam derogatur, quorum virtus in eo potissimum cernitur, quod res iusto ordine integras narrant, quod in editionibus graecis et in Herveti versione, ut saepissime, ita hic quoque, desideratur.

Sed haec, quae Palladius de Macario Alexandrino retulit, nunc quidem hactenus. Reliquum est, ut ad ea illustranda pauca moneamus.

§. 19. Ac primum quidem eo, quod Palladius narrat, se novem annos in Celliis seu Cellulis vixisse, difficultas quaedam chronologica nascitur. Palladius enim, qui se anno 388 Alexandriam venisse ipse testatur, etiam tradit, se, antequam in Cellulas abiret, tres annos circum Alexandriam [1]), et annum integrum in monte Nitriae [2]) habitasse. Quare, si anni computantur, ante annum 401 Cellulas non reliquisse videtur. Fateor quidem, verba: Ἐπὶ ἔτη τρία, quibus habitationis suae circum Alexandriam tempus significat, non solum tres integros annos, sed etiam tres fere annos indicare posse [3]). Etiamsi vero hoc statuamus, certe tamen ante annum 400 Palladius ex Cellulis non decessit.

Atque cum hac temporum descriptione optime conveniunt Palladii verba, ipsum tredecim annos monachum fuisse, antequam episcopus fieret [4]). E Cellulis enim afflictae valetudinis causa, ut ipse narrat, Alexandriam, deinde medicorum consilio Hierosolyma petiit, unde quum in Bithyniam venisset, episcopus ordinatus est [5]). Quapropter eum anno post adventum suum tertio decimo Aegyptum reliquisse, et anno 401 episco-

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 360.
2) Ibid. p. 361.
3) Matthiae Ausf. Griech. Grammatik ed. II T. II §. 586.
4) Hist. Laus. ed. Meurs. prolog. Opp. Meurs. l. l. p. 340.
5) Ibid. cap. 44 Opp. Meurs. l. l. p. 472.

pum factum esse consentaneum videtur. Praeterea anno 400 Palladium Alexandriae fuisse, iis quoque, quae de morte Euagrii ipse retulit, probabile fit [1]).

Sed quominus id statuamus, prohiberi videmur loco dialogi de Chrysostomi vita, quem, testibus Georgio Alexandrino et Photio [2]), Palladius episcopus scripsit. In hoc enim dialogo legitur, synodo Constantinopolitanae indictione XIII habitae interfuisse *Palladium episcopum Helenopolis* [3]), quae est urbs Bithyniae. Viri igitur docti, inprimis Baronius [4]) et Tillemontius [5]), non dubitarunt, hunc Helenopolis episcopum eundem facere cum scriptore Hist. Lausiacae. Quoniam vero indictio XIII ab VIII. Calend. Octobris i. e. 24 Septembris [6]) anni 399 incepit [7]), Tillemontius, Montefalconius, Neander synodum mense Maio anni 400 habitam esse statuerunt [8]). Scriptor vero vitae S. Chrysostomi, quae in AA. SS. Boll. invenitur, mense Martio aut Aprili anni 399 eam fuisse arbitratus est ob difficultates, quae synodum anno 400 habitam esse non admittunt [9]).

---

1) Ibid. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 550 sqq. Tillemont. T. X p. 368 sqq. p. 796 Not. 7.

2) Georg. Alexandrinus in vita Jo. Chrysostomi. Photius in Bibl. ex rec. Bekker. Berol. 1824 p. 78, b, 31.

3) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysostomi cap. 13. 14. Bibl. Gall. T. VIII p. 298. 300.

4) Annal. ad. ann. 388. 400. 403. 404. 405. 406.

5) Mémoires T. XI p. 500 sqq.

6) Ideler Lehrb. d. Chronologie Berlin 1831 p. 412. Du Cange Glossar. s. v. *indictio*.

7) AA. SS. Boll. T. IV Sept. p. 545, b. Tillemont. Mémoires T. XI p. 158. 582.

8) Tillemont. l. l. p. 581 sqq. Not. 49. Montefalcon. in Vita S. Jo. Chrysostomi. Opp. Jo. Chrysost. ed. Montefalcon. T. XIII (Paris. 1738) p. 137 sqq. Neander: Der h. Joh. Chrysostomus u. die Kirche in dessen Zeitalter Berlin 1822 T. II p. 77 sqq.

9) AA. SS. Boll. T. IV. Sept. p. 543 sqq. Cf. Cave. et Oudin. s. v. *Chrysostomus*. Bollandus T. I Jan. p. 1007 synodum Constantinopolitanam anno 401 habitam esse putavit, quod quidem neque

Atque Baronius, Tillemontius, ceteri, ut Palladium Lausiacae scriptorem eundem facerent cum illo Helenopolis episcopo, praecipue locis quibusdam Hist. Lausiacae inducti sunt, quos genuinos esse vix certo constat. E quorum numero est locus Paradisi, quo, postquam prophetia Joannis in Lyco, Palladium episcopum fore, narrata est, haec leguntur: „In quo (episcopatu) tempestatis illius, quae sub sancto Joanne commota sunt, interfui malis“ [1]. Idem habetur quidem etiam in graeco Meursii textu [2]; sed Hervetus haec profert: „In eum casum incidi, quem Joannes (in Lyco) praedixerat“ [3]. Quae quidem lectio, quum toto capite de Joanne in Lyco narretur, probabilior videtur. (Quomodo codices Vindobonenses locum exhibeant, non examinavi.) Rursus et Baronius et Tillemontius tradunt [4], scriptorem Hist. Lausiacae Romae ob causam Joannis (Chrysostomi) morantem a Piniano Melaniae iunioris marito exceptum esse. Quod quidem in editione Meursii [5] et in Paradiso [6] legitur, sed deest in codicibus Vindobonensibus [7] et in antiqua versione. Denique Tillemontius historiam Lausiacam in codicibus *Palladio Helenopolis episcopo* tribui docet [8], quod non omnino verum est; nam codices Vindobonenses eam *Palladio episcopo* inscribunt [9].

---

cum verbis dialogi (l. l. p. 300), quo tum tumultum propter Gainam barbarum fuisse traditur, neque cum tota eius temporis chronologia convenit.

1) Parad. cap. 22. VV. PP. Rosw. p. 966. Cf. Baronii annal. ad ann. 388. Tillemont. Mémoires T. XI p. 516.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44. Opp. Meurs. l. l. p. 472.

3) Ibid. p. 471. VV. PP. Rosw. lib. VIII cap. 43 p. 740, 2.

4) Baron. annal. ad ann. 388. Tillemont. Mémoires T. XI p. 515.

5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 123. Opp. Meurs. l. l. p. 604.

6) Cap. 49 VV. PP. Rosw. p. 980, 1.

7) Cf. Descript. codd. Vindobb. Hist. Lausiacae infra in Appendice.

8) Mémoires l. l. p. 500.

9) *Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείσης Λαύσῳ πραιποσίτῳ παρὰ Παλλαδίου ἐπισκόπου περὶ βίου διαφόρων ἀσκητικῶν καὶ ὁσίων πατρῶν.* Cf. Descript. codd. Vindobb. infra in Appendice.

Fateor ea, quae Palladio Helenopolis episcopo inde a tempore, quo S. Chrysostomus in exilium missus est, i. e. ab anno 404 accidisse dialogus tradit, in Lausiacae scriptorem optime cadere. Ille enim propter causam S. Chrysostomi Romam petiit, unde redux factus in urbem Syenen in Aegypto prope Blemmyes sitam in exilium abiit multosque diu perpessus est labores [1]. Atque Palladius Lausiacae scriptor se Romae et Syenae fuisse ipse testatur [2]. Accedit, quod Lausiacae scriptori Joannes in Lyco praedixit, ipsum, si episcopus factus esset, multos labores calamitatesque perpessurum esse [3]. Denique illud, quod Palladius Lausiacae scriptor narrat, se, postquam episcopus factus per undecim menses in cella tenebrosa latuerit, recordatum esse verbi beati Joannis in Lyco [4], optime de exilii tempore, quo Palladius, Helenopolis episcopus, in Aegyptum abductus est, dici potest.

At alia, quae de Palladio Helenopolis episcopo in dialogo leguntur, eum scilicet synodo isti Constantinopolitanae interfuisse, in Lausiacae scriptorem cadere nequeunt. Primum enim descriptio temporum, qua hic in Hist. Lausiaca ipse utitur, aperte repugnat. Deinde Palladius Lausiacae scriptor, quum Alexandria proficisceretur, hydropisi laborabat [5], ita ut eum vix reducem, postquam recens episcopus ordinatus est, ad causam Antonini Ephesi episcopi disceptandam, id quod dialogus tradit, a synodo electum esse, aut instante aestate tam longum iter Ephesum suscepisse [6], parum verisimile sit.

1) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysost. cap. 3. 4. 20 in Gall. Bibl. T. VIII p. 267. 268. 269. 320. 321.

2) Hist. Laus. Prolog. Opp. Meurs. l. l. p. 339.

3) Ibid. cap. 44 p. 471.

4) Ibid. l. l.

5) Palladius tribus annis postquam Joannem in Lyco invisit, i. e. exeunte anno 397 (cf. supra p. 21), splene et stomacho laborare coepit. Qui morbus deinde in hydropisin vertit; unde a fratribus Alexandriam missus medicorum consilio aeris subtilioris gratia exeunte anno 400, ut patebit, aut ineunte 401 Hierosolyma et in Bithyniam venit. Hist. Laus. l. l.

6) Pallad. Dial. cap. 13. 14. l. l. p. 298. 299. 300.

Difficultates autem expediendi haec restat via. Socrates refert [1]), Palladium episcopum Helenopoli Aspunam translatum esse. Quid, si id ad Palladium episcopum dialogi scriptorem pertineat, ac paullo post synodum Ephesinam anno 401 habitam factum sit, Palladius vero Lausiacae scriptor hoc ipso anno in eius locum sit suffectus?

Atque rem ita se habere dialogus ille quodammodo ostendit. Cuius scriptor Photio et Georgio Alexandrino testibus est *Palladius episcopus* [2]), in codicibus *Palladius episcopus Helenopolitanus, ab aliis etiam episcopus Asponensis dictus* [3]). Is igitur in dialogo se Romam primum venisse [4]) ait aliquanto post Palladium Helenopolitanum episcopum, quem sub Innocentio Papa bi fuisse ob causam S. Chrysostomi [5]) et eo tempore, quo dialogus instituitur, apud Blemmyes in Aegypto detineri [6]) scribit. Porro scriptor dialogi a Theodoro diacono, quocum illum sermonem conseruit, saepe per canos suos, ut verum dicat, senex obsecratur [7]), quod sine dubio in Palladium Lausiacae scriptorem, qui tum vix annos quadraginta natus erat, cadere non potest. Unde inter duos illius temporis Palladios Helenopolis episcopos distinguendum esse probabile est. [8]) Quod si constat, difficultatem illa, quae testimonio Socratis nititur, coniectura optime solvi vides.

---

1) Socr. hist. eccl. VII, 36 ed. l. p. 381.
2) Cf. supra p. 81.
3) Emeric. Bigot. de Palladio episcopo Helenopolitano Praef. in Bibl. Gall. l. l. Proleg. p. XXV.
4) Cap. 1, Gall. Bibl. l. l. p. 261.
5) Cap. 3, ibid. p. 267.
6) Cap. 20, ibid. p. 320.
7) Cap. 4, ibid. p. 270. 271. et passim per dialogum.
8) Id Georgius Alexandrinus et Photius sensisse videntur, qui scriptorem dialogi simpliciter *Palladium episcopum* dicunt. Ac Photius Palladium episcopum Helenopolitanum antea (Bibl. ex rec. Bekkeri p. 18, b. 20) laudaverat. Palladium episcopum cum tribus sociis episcopis Chrysostomo pulso Romam venisse Innocentius Papa clero Constantinopolitanae ecclesiae scripsit. Opp. Chrysost. ed. Montefalcon. T. III p. 25. Eundem proter se et propter ecclesiam aerumnis affici

Quomodocunque vero res se habet, ex iis, quae disputavimus, hoc liquet, iustam causam non esse, cur cum Tillemontio [1]) chronologia, quae in historia Lausiaca legitur, relicta statuamus, Palladium Lausiacae scriptorem anno 399 Alexandria profectum esse, ineunte anno 400 episcopum esse ordinatum, et in Nitriam anno 390 venisse. Immo haec potius tenenda est chronologia, Palladium secundo Theodosii magni consulatu, qui incepit a Calendis Januariis anni 388 [2]), Alexandriam appulisse, anno 391 in Nitriam, ac subsequente in Cellulas venisse, annoque 401 episcopum in Bithynia ordinatum esse, unde etiam, historiam Lausiacam, ut supra [3]) iam docuimus, anno 421 scriptam esse, e verbis Palladii conficitur.

§. 20. Quod si est exploratum, Macarium Alexandrinum saltem usque ad annum 395 superstitem fuisse apparet. Nam tres annos cum Palladio in Cellulis vixit *in quiete degens* [4]). Atque quin tres primi anni, quos Palladius in Cellulis transigebat, significentur, non facile dubitabis. Nec te Hierosolymitanum iter, quod Palladius circa annum 394 instituit [5]), quominus tres primos annos fuisse dicas, impediet. Palladius enim, qui novem annos, quanquam saepissime interea peregrinatus

---

ipse Chrysostomus tradit in ep. 148 l. l. p. 148. Eidem Palladio Chrysostomus (annis 404—407) epistolam scripsit, in cuius fine petit, ut ipsum Palladius de valetudine sua certiorem faciat. Ep. 113 l. l. p. 655. Quae quidem in aegrotantem Hist. Lausiacae scriptorem optime cadunt. Plurima, quae viri docti de Palladio disputarunt, legis Opp. Meurs. T. VIII p. 650 sqq. Cf. Emeric. Bigot. l. l.

1) Mémoires T. XI: De Palladio p. 500—533 et passim.

2) Teste Cassiodoro inde ab a. u. 601 consulatus a calendis Januariis incepit. Cassiod. Chron. Opp. Cassiod. ed. 1656 p. 681. Cf. Ideler Lehrb. d. Chronologie p. 328. De anno 388 cf. supra p. 58 not. 3.

3) P. 24. Plurimi eam falso, ut iam patet, anno 420 aut 419 scriptam esse statuerunt; annum 421 indicarunt Cave. et Oudin. s. v. *Palladius*, et Rettberg. in libro: Allg. Encyklop. v. Ersch. u. Gruber. s. v. *Palladius*.

4) Cf. supra p. 66.

5) Cf. supra p. 21. 22.

est, in Cellulis transegisse se narrat, etiam tres se annos cum Macario vixisse dicere potuit, etsi illo tempore breve iter instituerit. Macarium *in quiete sedisse* vix aliud quidquam significat, nisi eum munere sacerdotii in usum fratrum propter senectutem tum non amplius functum esse [1]. Tillemontius e verbis Palladii conclusit, tribus illis annis elapsis Macarium obiisse [2], unde mors eius in annum 395 caderet, et quidem testante Martyrologio in IV. ante Non. Januarias, Graecis Menaeis testibus in XIV. ante Calend. Februarias [3]. Sed num e verbis Palladii illud recte colligi possit, in dubium iure vocatur. Macarium enim post illos tres annos statim animam efflasse Palladius non dicit, sed hoc solum: Macarium Aegyptium anno ante adventum ipsius in solitudinem mortuum esse; cum Macario autem Alexandrino, Cellularum presbytero, se tres annos vixisse. Quid, si Macarius Alexandrinus, qui Palladio teste [4] in Nitria et in interiore vasta solitudine cellas habuit, post illos tres annos in aliam cellam abiit? Quid si congressui fratrum omnino se subduxit? Fateor, Tillemontii sententiam verisimilem quidem esse, sed certam eam nequaquam dixerim.

Sin, Tillemontii opinionem secuti, statuimus, Macarium Alexandrinum mense Januario anni 395 vita decessisse, eundem ante annum 295 natum, et ante annum 335 baptizatum esse, statuamus necesse est. Nam Palladio auctore annos quadraginta natus baptismum suscepit, ex quo saltem sexaginta annos vixit [5]. Macarii illo ad Tabennesiotas itinere edocemur, eum ante annum 348, quo Pachomius diem supremum obiit [6],

1) Simili modo Ephraim *τὸν ἥσυχον ἀεὶ ἐξασκῆσαι βίον* dicitur. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 101 Opp. Meurs. l. l. p. 572.

2) Mémoires ed. Bruxelles T. VIII P. III p. 1078.

3) Cf. infra Cap. VIII.

4) Supra p. 69.

5) Cf. supra §. 18 p. 75 sqq.

6) AA. SS. Boll. T. III Mai. p. 290 sqq. cum Tillemont. Mémoires ed. Brux. T. VII P. III p. 1233.

magna vitae monachicae laude floruisse; etenim Pachomius ei: „*Multis*, inquit, *abhinc annis* cupii te videre, quum de te audirem“ [1]). Quare post annum 335 baptizatum esse eum aegre credideris.

Fabricius [2]), Caveus [3]), Oudinus [4]), de Nessel [5]), Pritius [6]) nescio quibus fulti rationibus tradunt, Macarium Alexandrinum anno 404 e vita decessisse. Sed vix dubium est, quin in eum errorem ideo inducti sint, quod in textu graeco Meursii [7]), in versione Herveti [8]) atque in Paradiso [9]) legitur, Macarium Alexandrinum Macario Aegyptio iuniorem fuisse. Id vero si fuisset, eum post annum 300 natum, post annum 340 baptizatum esse, et ante annum 348 tantam virtutis famam *multis abhinc annis* habuisse necesse esset, quod a verisimilitudine plane abhorret. Illud vero, Macarium Alexandrinum Aegyptio iuniorem fuisse, neque in codicibus Vindobonensibus, neque in antiqua versione habetur. Tillemontius Macarium Alexandrinum aetate fuisse minorem ideo putavit, quod scriptores eum semper post Macarium Aegyptium commemoraverint [10]). Rem Sozomenus explicat, qui, postquam de Macario Aegyptio disputavit: „Macarius, inquit, Alexandrinus serius quidem presbyter factus est“ [11]). Atque etiam verisimile est, Macarium

1) Cf. supra p. 71.
2) Bibl. Graec. ed. Harless. T. VIII p. 365 s. v. *Macarius iunior Alexandrinus.*
3) S. v. *Macarius iunior.*
4) S. v. *Macarii tres monachi.*
5) Supplem. Commentt. Lambec. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. *Macarius iunior.*
6) S. Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. §. VII.
7) Cap. 20 Opp. Meurs. l. l. p. 389.
8) Ibid. et VV. PP. Rosw. lib. VIII, cap. 19 p. 719, 2.
9) VV. PP. Rosw. cap. 6 p. 950, 1.
10) „Celui d'Alexandrie a été apparemment postérieur à celui d'Egypte aussi bien pour l'entrée dans la solitude, que pour la naissance, puisqu'on le met toujours après l'autre.“ Mémoires T. VIII P. III p. 1043.
11) Hist. Eccl. lib. III, 14 ed. l. p. 516.

Alexandrinum post Macarium Aegyptium monachum factum esse. Macarium vero Alexandrinum Aegyptio natu minorem fuisse, iam apud Makrizium legis [1]. Nec, unde error in illa Hist. Lausiacae exemplaria irrepserit, certo dixeris. Quia autem Sozomenum ea, quae de Macariis habet, e Palladii historia Lausiaca compilasse manifesto patet, additamentum, Macarium Alexandrinum serius presbyterum esse factum, iam Sozomeni tempore in Lausiaca extitisse probabile est.

§. 21. Sed ad narrationes ipsas de Macario Alexandrino e historia Lausiaca prolatas veniamus. Quarum nulla apud alium scriptorem invenitur praeter solam de magorum monumento a Macario Alexandrino viso, quae in libro secundo [2] fere hoc modo habetur: Macarium prae ceteris senibus amatorem eremi fuisse et inaccessa perscrutatum esse deserta. Aliquando eum invenisse locum in remotissimis eremi partibus positum omnibusque bonis repletum. Ubi duos habitasse fratres, qui propter multitudinem daemonum ibi degentium, ne alios eo monachos deduceret, eum admonuerint. Regressus autem quum opportunitatem loci fratribus indicasset, multorum animos inflammatos esse, sed ceteros dixisse: „Locus iste si vere, ut iactatur, a Jamne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram praeparatus sit. Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid operabimur in futuro saeculo, si hic deliciis fruimur?“ Quibus verbis tandem ferventes iuvenum animos repressos esse. Rem scriptor libri secundi fama acceperat; nam scripsit: „*Ferebant* eum amatorem fuisse . . . .“; tum: „Ubi etiam duos fratres invenisse *ferebatur.*“ Fortasse etiam fama de duobus monachis, quos Macarius Aegyptius in remotissimis solitudinis partibus nudos

---

1) Macrizi's Geschichte der Copten v. Ferd. Wüstenfeld Götting. 1845 p. 110. 111.

2) Cap. 29 VV. PP. Rosw. p. 480, 2 sqq.

invenit [1]), in indolem libri secundi narrationis vim aliquam exercuit.

Ad ordinem deinde, quo narrationes in editis exemplaribus se excipiunt, quod attinet, Paradisus et versio antiqua res eodem ordine, quo codices Vindobonenses, narrant; altera in hoc solo discrepat, quod illud, Macarium sibi proposuisse, ut quinque diebus in solo Deo mentem defigeret, omisit. Magis autem a codicibus differunt graecae editiones et interpretatio Herveti. In quibus ab initio capitis quatuor narrationes, quae in codicibus desunt, inveniuntur, atque cellarum Macarii enumeratio virginisque Thessalonica oriundae sanatio post historiam infelicis sacerdotis, qui fornicans sacra obierat, leguntur.

Ad res denique quod spectat, causa, cur Macarius sex menses nudus in palude Scetis sederit, in Herveti et in antiqua versione non culicis elisio, sed spiritus fornicationis indicatur. In quibus haec legis: „Ei aliquando molestiam exhibuit spiritus fornicationis et tunc condemnavit seipsum sedere nudum sex menses in palude Scetis . . .“ [2]). Quam causam falsam esse existimo et inde fictam, quod talis poena soli ultioni culicis pungentis non congrua visa sit. Versio Herveti Macario quatuor tribuit cellulas in Scete, Libya, Celliis et monte Nitriae sitas. Sed Cellia ad Libyam pertinuerunt, neque codices neque editiones ceteraeque versiones plus tribus Macarii cellis norunt. Antiqua versio non habet, Macarium, quum cogitationibus vanae gloriae vexaretur, arena humeris imposita eremum pervasisse, sed: „Sic ergo, inquit, iacuit usque ad vesperam; postmodum surrexit ad consuetum opus Domini [3]).“ Denique in Herveti et in antiqua versione, postquam narratum est, daemones e monumento „Janne et Mambre“ magorum egressos a Macario fugatos esse, haec adduntur: „Ingrediente autem eo (Macario) in paradisum ei occurrit dia-

1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 4. Apophthegm. s. v. *Macarius Aegyptius* §. II. Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 526 sqq. Cf. infra Cap. VI.

2) VV. PP. Rosw. p. 722, 1. 992, 1.

3) Cap. 10 VV. PP. Rosw. p. 993, 2.

bolus cum stricta rhomphaea, ei minitans. Ad quem hanc vocem respondit S. Macarius: Tu venis ad me in stricta rhomphaea, et ego contra te ingrediar in nomine Domini Sabaoth, in acie Dei Israel" [1]).

Et haec quidem sunt, quibus editiones versionesque Hist. Lausiacae a codicibus differunt. Hoc solum accedit, quod in editionibus graecis et in versione Herveti traditur, Macarium Alexandrinum *bellaria vendidisse* [2]). Ubi in Paradiso habetur: „*Negotiator erat*", glossa in margine adscripta: „Ms. addit: *qui poma vel legumina nucesque vendebat*" [3]). Quae glossae verba etiam in codicis pervetusti, quem Romae in bibliotheca monasterii Yerusalemme in Croce adii [4]), textu leguntur. Antiqua denique versio Rosweidianae collectionis idem, quod graecus textus et Herveti versio, profert: „*Grutaria vendens*" [5]). Sed neque codicibus Vindobonensibus neque ceteris antiquis fontibus, quos examinabimus, eiusmodi quidquam continetur. Hoc etiam, quod in graecis editionibus, Herveti versione et in Paradiso habetur, Macarium Alexandrinum virtutibus vitae monachicae Macario Aegyptio antecelluisse [6]), in codicibus Vindobonensibus et in versione antiqua non legitur.

§. 22. Ad singulas autem narrationes, quas de Macario Alexandrino e Lausiaca Palladii protulimus, illustrandas haec animadvertenda sunt.

Primo abstinentia Macarii Alexandrini magnopere praedicatur. Qui usum Tabennesiotarum per totam quadragesimam coctis cibis se abstinentium secutus, septem annis nihil, quod igni admotum esset, comedit, sed sola cruda olera,

1) Versio Herveti cap. 20 VV. PP. Rosw. p. 722, 2. Antiqua versio cap. 10, ibid. p. 992, 1.

2) Τραγήματα πιπράσκων Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 20 Opp. Meurs. p. 389. Versio Herveti ibid. p. 390 et VV. PP. Rosw. p. 719, 2.

3) Cap. 6 VV. PP. Rosw. p. 950, 1.

4) Cf. supra p. 13.

5) Cap. 9. VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

6) Hist. Laus. ed. Meurs. l. l. Versio Herveti l. l. Paradis. l. l.

et legumina, si quae forte invenisset, humectata gustavit. Ac quum audivisset, fratrem quendam libram panis comedere, buccellatis, quae habuit, in lagenam immissis solummodo tantum, quantum manu efferre poterat, comedit, tribusque annis quatuor tantum vel quinque unciarum cibis usus est. Olei autem sextarium anno in alimentum consumpsit. Iam ad libram duodecim unciae redeunt [1]. Ac Ξέστης seu sextarium olei duodeviginti fere uncias habuit [2]. Unde abstinentiam Macarii maximam fuisse apparet [3]. Nec solum oleo senes in alimentum, sed etiam ad unguendas et molliendas ab opere manus uti solebant [4]; a quo usu iam S. Antonius se abstinuit [5]. Ac coctis cibis multi senes usi non esse dicuntur. Ex quibus Ammonius inde a iuventute usque ad mortem solis crudis cibis vescebatur, nec unquam, quod igni admotum esset, comedit praeter panem [6]. Moyses abbas ex latrone monachus factus, quum plurimum operaretur et quinquaginta orationes quotidie perageret, nihil praeter siccum duodecim unciarum panem sumpsit [7]. Apollo abbas non amplius quam olera, quae sponte nascuntur in terra, neque panem, nec legumen, neque ex fructibus arborum quidquam, neque omnino ea, quibus igni admotis homines vescuntur, comedit [8]. Serapion Sindonita praeter panem et aquam nihil sumpsit [9]. Euagrius, ex quo in solitu-

1) Böckh Metrolog. Untersuchungen Berl. 1838 p. 160 sqq.
2) Ibid. p. 17 sqq. Cf. Steph. Thes. s. vv. Ξέστης et Οὐγκία.
3) Euagrius quatuordecim annis *libram* panis quotidie ac *tribus mensibus* sextarium olei consumpsit. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 553. Dorotheus senex quotidie *sex unciarum* panem comedit ac modicum aquae bibit. Ibid. cap. 2 p. 349. Abbas Elias, senex quum esset, *trium unciarum* panem et tres oleos quotidie comedit. Ibid. p. 493.
4) Regula S. Pachomii in Holst. Cod. Regularum ed. Aug. Vindelic. 1759 p. 31, 1.
5) Vita S. Antonii cap. 7 Opp. Athan. T. I P. II p. 638.
6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 14 Opp. Meurs. l. l. p. 377.
7) Ibid. cap. 23 p. 416.
8) Ibid. cap. 53 p. 496.
9) Ibid. cap. 84 p. 542.

dinem venit, neque lactucam tetigit, neque minutum olus, nec viride quidquam, nec fructum, nec uvam, nec lavacrum, nec carnem, nec panem, nec vinum, neque omnino quidquam ex iis, quae per ignem transeunt, praeter quaedam olera cruda et modicum aquae. Sextodecimo autem huiusmodi vitae anno quum propter corporis stomachique imbecillitatem panem quidem tetigisset, cocta tamen olera ad mortem usque non gustavit [1]. Philoromus denique presbyter coctis cibis duodeviginti annis se abstinuit [2].

Macarius Alexandrinus, ut omnino non vesci cupiit, quod tamen humana natura non admittebat, ita etiam in somno vincendo, quid posset, experiri statuit, totisque viginti diebus sub caelo degens nihil omnino dormivit; sed postremum naturae eum cedere necesse fuit. Noctem vero saepissime pervigilasse multi senes feruntur. Ex quibus Dorotheus, apud quem Palladius Lausiacae scriptor prope Alexandriam vixit, a iuventute usque ad senectutem nunquam sponte dormivit, sed non nisi inter operandum vel comedendum oculos somno parum connivebat [3]. Porro Arsenius unam somni horam strenuo exercitatori sufficere perhibuit, atque ipse tota nocte pervigilata mane parum sedens dormivit [4]. S. Antonius denique totam persaepe noctem insomnem duxit [5]. Quanquam senem aliquem somno sic, ut Macarium Alexandrinum, abstinuisse non inveni.

Tertium denique summae Macarii Alexandrini exercitationis argumentum hoc est, quod propter solam ultionem culicis pungentis sex menses nudus in palude Scetis sedit. Unde quum reverteret, a culicibus toto corpore ita vulneratus fuit, ut ex sola voce agnosceretur, et elephantiasi laborare videretur. Ita vero etiam Euagrius, qui a spiritu blasphemiae

---

1) Ibid. cap. 88 p. 553.
2) Ibid. cap. 113 p. 584.
3) Ibid. cap. 2 p. 352.
4) VV. PP. Rosw. lib. V, 4, 2. 3.
5) Vita S. Ant. cap. 7 Opp. Athan. T. I P. II p. 638.

quondam vexatus diebus quadraginta tectum non ingressus erat, toto corpore muscis scatuisse traditur [1]). Idemque Euagrius a daemone fornicationis quondam vexatus, hiemis tempore tota nocte in puteo stetit [2]). Sed nequaquam Palladius ita intelligendus est, ut dixerit, Macarium sex mensibus in paludis aqua sedisse, sed, ut sponte elucet, apud paludes vel in ripa paludium. Quas regiones culicibus aliisque insectis hodiedum abundare, Minutoli indicat [3]). Librarius autem, qui Macarium in paludibus propter spiritum fornicationis sedisse finxit [4]), Palladium falso isto modo intellexisse videtur. Idemque Macarius Alexandrinus alias ob aliam causam in Scetis paludes secessisse, unde culicibus perforatum Macarius Aegyptius ad fratres reduxerit, in Apophthegmatis [5]) legitur.

Sed iam de illo cepotaphio Jannes et Mambres magorum, quod a se visum esse Macarius ipse Palladio retulit, disputemus. Eo enim nomine a Judaeis magi dicebantur, quibuscum Moses et Aaron coram Pharaone prodigiis concertarunt. Ex qua traditione, ut recte docet Theodoretus, Paulus apostolus nomina illa in epistola ad Timotheum desumpsit, omnes increpans, qui, quemadmodum Jannes et Mambres Mosi restiterint, ita ipsi veritati resistant [6]). Quae apostoli verba ad librum apocryphum „Jamnes et Mambres" inscriptum respicere, Origines perhibuit [7]). Unde patet, traditionem, qua Jannes et

---

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 553.
2) Ibid. l. l.
3) Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberägypten p. 205.
4) Cf. supra p. 89.
5) S. v. *Macarius Aegyptius* §. XXI Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 537 sqq. Cf. infra Cap. VII.
6) II Timoth. 3, 8. Ad quem apostoli locum Theodoretus haec scripsit: *Τὰ μέντοι τούτων ὀνόματα οὐκ ἐκ τῆς θείας γραφῆς μεμάθηκεν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγράφου τῶν Ἰουδαίων διδασκαλίας.*
7) In Matth. Comm. Series §. 117. Opp. Orig. ed. de la Rue Paris. 1740 p. 916, 2.

Mambres magi Mosi adversantes vocabántur, satis antiquam fuisse. Atque eodem nomine magi isti a Targumista Jonathan, nec non in Talmud Babylonico [1]) appellantur. Nec solum apud Judaeos, sed etiam apud Graecos, et apud Romanos Jannes et Mambres laude magicae artis floruerunt. Nam Jannes et Mambres magos artibus magicis excelluisse, et ab Aegyptiorum populo Musaeo (Mosi) oppositos esse, Numenius Pythagoraeus in fragmento, quod est apud Eusebium [2]), scripsit. Ac Plinius [3]): „Est, inquit, et alia Magices factio a Mose et Jamne et Jotape Judaeis pendens". Abulpharagius in Dynast. I. Artemonium quendam laudat, qui Mosen decem annos natum a filia Pharaonis Jannes et Mambres sapientibus instituendum traditum esse docuerit [4]). Atque in vetere Midrasch ad Exod. XV, 10 „Joannes et Mamres" magos submersos esse in mari rubro narratur, quocum catena arabica ms. in Pentateuchum convenit, in qua haec habentur: „Haec nomina magorum, qui steterunt contra Mosen: Deiannes, Jambaras et Sarudas. Deus vero eos perdidit in mari rubro" [5]). Unde Hammundo [6]) visum est, apud Palladium pro *Κηποτάφιον* legendum esse *Κενοτάφιον* i. e. sepulchrum vacuum. Cui Palladii narratio, daemones dixisse, ab ipsis magos ibi sepultos esse, repugnat [7]). Sepulchrum vero in horto arboribus consito, quales etiam-

1) Tract. Menachoth cap. IX.
2) Praep. evang. IX, 8.
3) Nat. Hist. XXX, 2. Ed. de Grandsagne. Paris 1829. T. VIII p. 288. Cf. notas ibi ad l. l. adiectas.
4) Bar-Hebraei Chron. Dyn. ed. Kirsch. Lips. 1788 p. 14.
5) Henr. Hammond. ad II Timoth. 3, 8.
6) Ibid.
7) Magorum nomina apud varios scriptores varie leguntur. In N. T. leguntur Ἰαννῆς et Ἰαμβρῆς, atque in solis duobus codd. legitur Μαμβρῆς. In Vulgata, Euangelio Nicodemi et apud Patres habetur lectio *Mambres* atque interdum *Jamnes*. In Peschito vocantur: *Jonis* et *Jambaris*, in Talmud, Targumim et libris rabbin.: *Janis* et *Jambris*, *Jamnes*, *Jannis*, *Jannos*, *Jonos*, *Jochane*, *Jachne*, *Jochana* et *Mamre*, *Jambros*, *Jombros*, *Jambres*. Cf. Coteler. PP. Apostolic. ad Constt. Apost. VIII, 1. Allg. Encyclop. v. Ersch. u.

nunc pulcherrimi in Oasibus plantantur [1]), positum saxoque quadrato, quo hodiedum Aegyptia monumenta extructa conspiciuntur [2]), aedificatum fuit. Nec non puteo, qui fere in nullo tali Agypti sepulchro desideratur [3]), ornatum fuit, multumque auri in monumento depositum esse fama tulit. Appropinquanti vero Macario septuaginta fere daemones e monumento egressi variisque formis praediti occurrerunt, alii clamantes, alii exsilientes, alii magno fremitu in eum dentibus stridentes; ceteri tanquam corvi volantes eius vultui insultarunt. Consimili autem modo S. Antonio in sepulchro pernoctanti daemones in forma leonum, ursorum, leopardorum, taurorum, serpentum, aspidum, scorpionum atque luporum apparuerunt dentibusque in eum striderunt [4]). Eidemque Antonio in castello quodam degenti daemones clamarunt: „E nostris recede sedibus! Quid tibi cum eremo? Nostras nunquam feres insidias“ [5]). Iisdem fere verbis daemones isti Macarium Alexandrinum exceperunt. Quorum quidem eos, qui volabant, cum corvis, quibus illa eremus hodiedum abundat [6]), Macarius comparat. Atque corvorum species daemonibus haud raro tribuuntur [7]). Sepulchra denique monumentaque

---

Gruber s. v. *Jannes*. In codice membranaceo Vindob. magi vocari videntur: *Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς*, in codice chartaceo vocantur *Ἰαννῆ καὶ Ἰαμβρῆ*. De illis magis quae viri docti disputarunt collegit Fabricius in libro: Cod. Pseudoepigr. V. T. Hamb. 1722. p. 813 sqq. De iisdem scripsit Zentgraf.: Disp. hist. de Jamne et Jambre celeberrimis Aegyptiorum magis. Witteb. 1669. 4. J. Grot.: Diss. de Janne et Jambre Hafn. 1707. 4. J. G. Michaelis: Diss. de Janne et Jambre famosis Aegyptiorum magis Halae 1747. 4.

1) Minutoli Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberaegypten p. 173. Cf. Sulp. Sev. Dial. I cap. 13 Bibl. Gall. T. VIII p. 406, 2.

2) Minutoli l. l. p. 61.

3) Ibid. p. 44. 61.

4) Vita S. Antonii cap. 9 in Opp. Athan. T. I P. II p. 640.

5) Ibid. cap. 13 p. 642.

6) Minutoli l. l. p. 186.

7) Cf. Hieron. Commentt. in lib. Job in fine cap. 38. Grimm. Deutsche Mythologie Ed. II p. 949.

eremi a daemonibus inhabitari eorumque in potestate haberi, Siwah Oasis incolae etiamnunc credunt [1]. Mirum est, quod Macarius daemonibus, cognito monumento se recessurum esse, fide data promisit. Nam daemones omnino non audiendos esse S. Antonius docuit [2]. In antiqua versione Macarius haec tantum verba: „Oportet me ingredi et videre" respondisse daemonesque non curans intrasse legitur [3]. Quod tamen textui codicum, editionum ceterarumque versionum repugnat. Neque Macarius vere pactum cum daemonibus iniit, sed illa, ut daemones recederent, sponte promisit. Diabolus iste, qui Macario monumentum intranti stricto gladio obviam venisse in duabus, ut monuimus, Lausiacae versionibus falso traditur, daemon princeps esse videtur, qui testante S. Antonio, ceteris daemonibus superatis, ipse „advenit horribili forma, ut terrorem incutiat, multaque iactitat, sed mentitur, nec extimescendus est, quia per Christi gratiam vana sunt omnium daemonum molimina" [4]. Res vero, quas Macarius monumentum ingressus invenit, cadum aeneum catena ferrea ex puteo pendentem, malaque intrinsecus vacua, a Palladio Ῥόαι vocata, aliaque eiusmodi in Aegypti sepulchris hodiedum inveniri, non est quod pluribus dicam. Ac fraus illa diaboli, qui arundines signi causa in via positas collegerat, virgoque munda veste induta, quae urnam aqua stillantem in capite gestans fessum senem tres dies provocabat, grex denique bubalorum, qui siti oppressum nutrivit, virtutem et constantiam Macarii divinaeque gratiae ei impertitae magnitudinem ostendunt. Bubali autem circum Nitriae paludes hodiedum creberrimi sunt [5]. Narratio vero libri secundi de eodem monumento a Macario viso fama, ut docuimus, valde depravata Palladii narrationi posthabenda est. Atque istum magorum hortum manibus

1) Minutoli l. l. p. 82.
2) Vita S. Antonii cap. 24. 25. in Opp. Athan. l. l. p. 650 sqq.
3) VV. PP. Rosw. p. 992, 1.
4) Vita S. Antonii cap. 24 l. l. p. 650.
5) Minutoli l. l. p. 206. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 51.

Aegyptiorum iussuque, ut videtur, Pharaonis adornatum fuisse, a Palladio haud obscure indicatur; quare ab hortis magicis, qui haud raro leguntur, ille distinguendus esse videtur [1]. Sed ad cetera veniamus.

Macarius aspidem, a qua in puteo ad recreandos fratres fodiendo mordebatur, inde a faucibus prorsus discerpsit. Isque mos apud Mamelucos hodiedum obtinuit, qui a scorpione puncti, ut vulneri medeantur, scorpionem ipsum super recens vulnus conterunt [2]. Scorpionibus autem eremus illa abundat [3].

E tribus cellis, quas in interiore vasta solitudine, in Celliis et in monte Nitriae Macarius Alexandrinus habuit, una, in qua per quadragesimam in tenebris sedebat, ostio caruit. Cellae enim monasteriorum illius regionis fenestris hodie quoque carent, ita ut lux tantum per ostium intret [4]. Eamque Macarii cellulam in interiore vasta solitudine sitam fuisse verisimile est. Altera autem in Celliis, ut videtur, sita angustissima fuit, in qua ille ne pedem quidem extendere poterat. Cuiusmodi cellis alii quoque senes usi esse dicuntur [5]. In tertia denique cella, duabus illis latiore, Macarius adventantes excepit, quod in cellam Nitriae montis, quem plurimi et monachi et peregrini visere solebant, optime cadit. Erga quos, si ad ipsum accedebant, Macarium Alexandrinum hilariorem Aegyptio Macario fuisse, atque urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monachicam allexisse, Socrates nescio unde accepit [6].

De virgine Thessalonica oriunda, quam Macarius Alexandrinus oleo sancto unxit precibusque viginti dierum sanavit, non est, quod disputemus. Quare ad monasterium Pachomii a

---

1) Eos non accurate distinguere videtur Duentzer in libro: Die Sage von Dr. Joh. Faust p. 192.

2) Minutoli l. l. p. 77.

3) Ibid. p. 204.

4) Tischendorf. et Wilkinson. l. l. supra. p. 2.

5) Passim. Marcianus in cella non ampliore corpore suo se inclusisse legitur VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 3.

6) Hist. Eccles. IV, 23 p. 234. ed. Vales.

Macario invisum transeamus. Quod permagno numero monachorum affluxisse constanter traditur [1]. Macarium quidem veste operarii indutum Pachomius septem diebus admittere noluit. Ubi animadvertas, regula Pachomii, ut saeculo renunciaturus paucos dies ante ianuam monasterii remaneret dignumque se ostenderet, praescriptum fuisse [2]. Iisdemque fere verbis, quibus Macarium Pachomius, aliquando Palaemon Pachomium [3], Antonius Paulum simplicem [4] repulerant. Pachomius in illa narratione spiritum prophetiae habuisse dicitur, quod et in vita eius quodammodo traditur [5]. Ac monachi monasterii illius ramos palmarum tractant, quod in monasteriis Antonii aliorumque senum fieri solebat [6]. Atque in Terraneh, quae est urbs prope Nitriam sita, ex iunco, qui in eius paludibus creberrimus est, tapetes venustissimi adhuc texuntur [7].

Propositum Macarii quinque diebus cum solo Deo conversandi totamque mentem in eo solo defigendi tertio die daemon in flammam ignis conversus irritum fecit. Qui stoream, in qua senex stabat, combussit, eumque ipsum adurere visus est. Unde hunc ignem non phantasma daemonis fuisse, sed vim comburendi habuisse credideris. Daemones vero, qui varias omnino induunt formas [8], ignis specie apparuisse atque incendium excitasse, alibi haud facile leges.

---

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 39 in fine. Opp. Meurs. l. l. p. 456. Vita S. Pachomii cap. 5 in AA. SS. Boll. T. III Mai. p. 310. Praef. S. Hieron. in regulam S. Pachomii Holsten. Cod. Regul. T. I p. 25.
2) Regul. S. Pachomii cap. 49 Holsten. Cod. Regul. T. I p. 28.
3) Vita S. Pachomii cap. 1 l. l. p. 297, 1.
4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 Opp. Meurs. l. l. p. 429.
5) Pachomium res occultas cognovisse atque absentes vidisse in eius vita capp. 4 et 6 (l. l. p. 308, 1. 314, 2) legitur.
6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 40. 29. 2 ac passim.
7) Minutoli l. l. p. 189. 202.
8) Specie galli gallinacei adhibita diabolus Pachomium tentare conatus est. Vita S. Pachomii cap. 2. In forma vaporis diabolum apparere tradit Delrio Disquis. magic. lib. II Q. 28 S. 2 p. 302. ed. l.

Sacerdos ille, qui fornicans sacra peregerat, non nisi data fide, munera sacerdotis se non amplius obiturum esse, a Macario sanatur. Veteris enim ecclesiae disciplina fuit, ut sacerdos, qui carnis peccatum aut aliud grave crimen commiserat, a ministerio altaris prohiberetur et ad laicorum communionem redigeretur. Cuius exempla sunt in Decreto Gratiani [1] et in libris poenitentialibus [2]. Macarius infelicem, cui funestissimus cancri morbus ob istud peccatum erat inflictus, num credat Deum esse, quem nihil lateat, nec quisquam illudere possit, numque cognoscat peccatum suum, interrogat. Quae quum annuisset et peccata confessus esset, morbo liberatus est. Equidem his Macarii interrogationibus ordinem ad dandam poenitentiam tum usitatum contineri crediderim; nam in libro poenitentiali Bedae presbyteri [3] sacerdos consimili modo poenitentem primum, num in Deum credat, denique num peccata ipsi demitti velit, interrogare iubetur. Alio cancri morbo, qui *φαγέδαινα* nominabatur, Stephanus Libys genere aegrotasse legitur [4].

De iuvene illo a daemone vexato, quem Macarius manibus in caput et cor eius impositis sanavit, non est quod disseramus. Mirum autem id, quod sequitur, cuipiam videatur, cur Macario Alexandrino in mentem venire potuerit, adire Romam *οἰκονομίας* gratia, ut in textu graeco legitur. Sed ex Hieronymo discimus, eo tempore, quo totus Oriens

1) Can. 9 Dist. L: „Qui post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium amplius non accedat." Tum ibid. can. 10: „Sin eum fraternitas tua talem poenitentiam agere cognoverit, ut ei iuste ad recipiendam inter laicos communionem et ante exitum debeat misereri, hoc in tuae fraternitatis ponimus potestate." Cf. ibid. can. 8. 11. 12.

2) Lib. Poenit. Theodori Cantuar. XVIII, §. 1 Die latein. Poenitentialbücher der Angelsachsen von Dr. Fr. Kunstmann. Mainz 1844 p. 56. Beda de remediis peccatorum Ibid. p. 135. Similia in aliis libris poenitentialibus leguntur.

3) Ibid. p. 146.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 31 Opp. Meurs. l. l. p. 440.

monachis affluebat, Romae atque omnino in Occidente monachicam vitam in primis incunabulis iacuisse. Quae inde ab Alexandrinis presbyteris, papa Athanasio ac postea Petro eius successore, qui Romae exulantes S. Antonii vitam divulgarunt, prima in Occidente initia cepit. Nam Romae nemo propter rei novitatem ignominiosum vel turpe nomen adsumere eo usque ausus erat [1]. Haec quum ita se habeant, ubinam Macarius uberiorem homines sanandi et Deo reconciliandi messem invenire potuit, quam Romae, unde Rufinus, Hieronymus, Melania, Marcella, Paula, alii, ut senum vitam cognoscerent et imitarentur, in Aegyptum ventitabant? Verba *οἰκονομίας gratia* non ad dispensationem rerum terrestrium, quo sensu vox illa est in Palladii capite de Serapione, sene regionis Arsenoitis [2], sed ad dispensationem virtutum, quas a Christo Macarius acceperat, retulerim. Sicut vero Macarius arena humeris imposita cogitationes xenodoxiae impugnavit, ita Palaemonis hortatu Pachomius arenam portando abegisse somnum legitur [3]. Quis ille Theosebius cosmetor fuerit, invenire non potui. Cui Macarium, quid portaret, interroganti responsum datum est: „Vexo eum, qui me vexat.“ Consimile responsum Palladius ab Isidoro, quem interrogaverat, cur aetate admodum provectus corpusculum contereret, hoc accepit: „Id me occidit, ego ipsum occidam [4]“.

Et haec quidem erant adnotanda ad ea, quae in codicibus Vindobonensibus „De Macario Alexandrino“ inscripta leguntur. Ad cetera, quae sub falso indice: „De Marco“ ex iisdem codicibus protulimus et ad eundem Macarium Alexandrinum spectare ostendimus, haec animadvertenda sunt.

Primum similem gratiam perspiciendi cuiusvis monachi ad sacramenta accedentis mentem Eulogius presbyter posse-

1) Hieron. ep. 127.
2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. p. 537.
3) Vita S. Pachomii cap. 1 in AA. SS. Boll. T. III Mai. p. 297.
4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.

disse legitur [1]. Ammon quoque, quum sacrificium offerret, vidit angelum stantem in dextra altaris, fratresque ad sacram communionem accedentes in libro notantem [2]. Alius etiam senex sacrificanti sibi a dextra et a sinistra angelos adstantes vidisse narratur [3]. Ac Macarium dignitatem vel indignitatem eorum, qui ad altare accedebant, cognovisse legimus libro secundo [4]. Quod idem de Marco sene Sozomenus [5] retulit, Palladium secutus.

Istis autem verbis: *Πολιοφάγε, λῆρε, φαγόγηρε*, quibus Macarius, quum in extrema senectute in cella sederet, se ipse increpuit, S. Antonio et Paulo simplici daemonem quendam maledixisse legis [6]. Neque incongrue iis dicta contumeliosa, quibus summa incontinentia significetur, cernas.

De caecis hyaenae vel leaenae catulis a sene eremi sanatis etiam Sulpitius Severus tradidit [7], qui senem oculos eorum restituentem non nominavit, attamen *eum duobus Nitriae monachis olim in monasterii conversatione carum et familiarem fuisse*, *et duodecim annos in extremo illo deserto Blembis contiguo anachoretam habitasse* ait. Ubi pro *Blembis* in collectione Rosweidi falso, ut opinor, *Memphis* [8] est; nam desertum Memphi contiguum vix extremum vocaveris. Ac desertum, in quo anachoreta vivebat, a Nitria longe distare cum Sulpitius Severus ipse narrat, tum inde patet, quod illi Nitriae monachi septimo demum mense id invenerunt [9]. Blembos vero Sulpitius Severus Blemmyes vocare videtur, Strabone testante [10] Aethiopum subditos,

---

1) Ibid. cap. 76 p. 537.
2) Ibid. cap. 73 p. 536.
3) VV. PP. Rosw. lib. X cap. 199 p. 927, 2.
4) Cf. infra Cap. IV.
5) Hist. Eccles. lib. VI, 29.
6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 p. 436.
7) Dial. I cap. 15 Bibl. Gall. T. VIII p. 407, 1.
8) VV. PP. Rosw. lib. IV cap. 8 p. 540, 2.
9) Dial. I l. l.
10) Geograph. lib. XVII initio.

Aegyptiis finitimos. Etenim Sulpitius Severus paullo post, adolescentem quendam, quum in Aegypto tribunus esset, *frequentibus adversum Blembos expeditionibus* quaedam eremi loca contigisse [1]), narrat. Quae expeditiones quin contra Blemmyes nomades, finium Aegypti accolas, factae sint, vix dubium est [2]). Sed Macarium Alexandrinum duodecim annos in ista Blemmyum eremo anachoretam vixisse, id quod alibi non traditur, solo Sulpitio teste non crediderim; is enim rem fama accepit, quam Palladio Paphnutius, Macarii discipulus, retulit, qui Macarium, quum catulis oculos restitueret, *domi in aula cellae ipsius* sedisse dixit. Familiaritatis autem senum cum feris plurima exempla inveniuntur [3]).

Porro causam, cur Macarius, ex quo baptizatus est tempore, septuaginta annis humi non spuerit, aliam nisi ut continentiam ostenderet, non invenio. Sed pili barbae ob nimiam exercitationem etiam Joanni in Lyco non enati esse leguntur [4]). Ultima denique ista narratio de cogitationibus, quae Palladium abire iusserint, quod nihil ageret in solitudine, varie exculta alibi quoque occurrit [5]).

§. 23. Et haec quidem ad caput Palladii de Macario Alexandrino illustrandum dicenda erant. Restat, ut quattuor narrationes, quibus textum a Meursio editum Hervetique versionem in illo capite codicibus Vindobonensibus ceterisque versionibus locupletiorem esse docuimus, examinemus. Quae quidem capitis initio post Palladii verba, Macarii Alexandrini

---

1) Dial. I cap. 22 Gall. Bibl. l. l. p. 408, 2.

2) Plinius (Nat. Hist. V, 8) Blemmyas gentem in confinibus Aegypti habitantem perhibet, „quibus traduntur capita abesse, ore et oculis pectori affixis." Vopiscus in Probo 17: „Blemmyas, inquit, etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit. Qui mirabilem sui visum stupente populo Romano praebuerunt." Cf. Vopisc. Aurelian. 33. 41.

3) Nonnulla legis in Sulpitii Severi Dial. I capp. 13. 14. Alia multa in VV. PP. occurrunt.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44 Opp. Meurs. l. l. p. 473.

5) VV. PP. Rosw. lib. III, 106. 107. 108. lib. V, 7, 35.

alia se ipsum vidisse opera et signa, alia se ab iis, qui una cum eo vixerint, didicisse, ita leguntur:

„Is quum apud patrem Antonium magnum electos quondam palmae ramos, quos ille tractabat, vidisset, unum ab eo manipulum ramorum petiit. Cui Antonius: Scriptum est, inquit, non concupisces res proximi tui. Quod solum quum dixisset, rami omnes statim tanquam igni torrefacti sunt. Id ubi Antonius vidit, Macario: Ecce, inquit, spiritus requievit super te, erisque mihi deinceps haeres virtutum mearum. Eundem corpore valde defatigatum in solitudine diabolus invenit eique: Ecce, inquit, gratiam Antonii accepisti; cur tandem non uteris dignitate, atque a Deo cibum et vires ad iter ingrediendum petis? Hic autem respondit: Virtus mea et laus mea dominus. Tu autem ne tentaveris servum Dei! Fecit ergo diabolus, ut ei phantasma appareret, camelus onera baiulans et errans per solitudinem, habens omnia ad usum necessaria. Quae quidem prope Macarium, quem viderat, adsedit. Ipse phantasma esse, ut erat, suspicatus substitit ad orandum, atque extemplo camelus terra absorpta est. Idem Macarius πολιτικὸς quondam venit ad Macarium magnum. Ambo quum Nilum essent transmissuri, evenit, ut maximum pontonem ingrederentur, in quem intrarunt tribuni cum magno fastu, qui rhedam habebant totam aeneam et equos frenis aureis instructos ac milites quosdam satellites puerosque torquibus et aureis zonis ornatos. Tribuni igitur monachos conspicati veteribus pannis indutos, qui in angulo sedebant, simplicitatem eorum beatam praedicarunt, unusque ex tribunis: Beati, inquit, vos estis, qui mundo illusistis. Cui Macarius πολιτικὸς respondit, dicens: Nos quidem mundo illusimus, vobis autem illusit mundus. Scito tamen non tua sponte, sed prophetice te hoc dixisse; etenim ambo *Μακάριοι* vocamur. Quo sermone compunctus tribunus, simulatque domum venit, exutis vestibus vitam monachicam delegit, multasque fecit eleemosynas. Alias missam, qua vesci cupierat, uvam recentem, continentiam ostendens suam, ad fratrem quendam aegrotantem, qui

idem uvas desiderabat, misit. Atque hic uvam summa cum laetitia acceptam alii fratri eundem cibum appetenti obtulit. Sed et hic, uvam nactus, idem fecit, etsi ipse ea vesci valde cupiebat. Quum vero deinceps ad multos fratres uvae pervenissent, nec ullus eas edere voluisset, ultimus, qui acceperat, eas ad Macarium remisit, tanquam magnum ei donum largiturus. Qui cognitis uvis reque curiose inquisita miratus gratias Deo ob tantam illorum continentiam egit, nec ipse quidem eas comedit."

Vides, ex quattuor hisce narrationibus duas priores ad Macarium, Antonii, cuius dignitatem quasi haereditarie acceperat, discipulum, spectare, ceteras vero duas ad Macarium *πολιτικόν* i. e. ex urbe oriundum, quo nomine Sozomeno teste [1]) Macarius Alexandrinus, ex urbe Alexandria oriundus, appellatur. Ac duae illae priores narrationes alibi non reperiuntur; reliquae vero bis, altera quidem de tribunis libro secundo [2]) et sexto [3]), altera de uva libro secundo [4]) et tertio [5]) Rosweidianae collectionis ita leguntur, ut ex eodem graeco fonte eas manasse probabile sit. Nomen: *urbicus* [6]) Macario non quidem in libro secundo, sed in libro sexto inditum est; in Hist. Lausiaca autem, ut mox videbimus, nomen *πολιτικός* semel ei tribuitur. Quare posteriores duae narrationes quin ad Macarium Alexandrinum spectent, vix dubium esse potest, idque solum, num duae priores de eodem referant, quaeritur. Quod inde pendet, num Macarius, Antonii discipulus eiusque haeres virtutum, unus ex nostris Macariis fuerit. At hoc non fuisse, infra dilucide probabimus. Ergo duas priores narrationes ad nostros Macarios non pertinere [7]), sponte patet.

1) Hist. Eccles. lib. III, cap. 14.
2) Cap. 29 VV. PP. Rosw. p. 482, 1.
3) Libell. III, 15 p. 656, 2.
4) Cap. 29 p. 481, 1.
5) Cap. 42 p. 507, 2.
6) Niceph. Callist. (Eccles. hist. IX, 14) scripsit: *Macarius urbanus.*
7) Hanc uvae historiam nimis libere exposuit H. Bone in Legendis poetice descriptis.

§. 24. His igitur, quae in codicum ac singularum Lausiacae editionum versionumque capite: De Macario Alexandrino leguntur, in medium prolatis, iam ut ad ceteros etiam Lausiacae locos, quibus Macariorum mentio fit, animum advertamus, ordo disputationis postulare videtur. Quibus quidem non Macarius Aegyptius, sed Macarius Alexandrinus aliive Macarii memorantur.

Ac primum quidem Macarius ille presbyter, Ptochotrophii Alexandrini praefectus et ab adolescentia lapidarius, de quo Palladius narrat [1]), cum nostris duobus Macariis ne confundatur. Nec non ille iunior Macarius, qui iuvenis undeviginti annorum caedem involuntariam fecerat [2]), ab illis distinguendus est. Macarius Alexandrinus autem memoratur in capite *Περὶ Παύλου* inscripto, quod e codicibus Vindobonensibus latine apponimus:

„Mons est in Aegypto abducens in vastam Scetis solitudinem, qui Pherme appellatur; in quo viri fere quingenti sedent, qui exercentur. Ex quibus Paulus, monachus optimus, toto tempore suo hanc vitam agebat. Nunquam opus attigit, nec negotium suscepit, neque ab aliquo unquam accepit quidquam, praeter quod ipso die comederet. Opus autem exercitationis eius fuit orare perpetuo. Atque statutas habebat preces trecentas, quas hoc modo numeravit: calculos collectos sinu tenuit, quorum unum post unamquamque orationem abiecit. Vir utilitatis ac colloquii spiritualis gratia convenit sanctum Macarium *πολιτικόν*, cui: Abba, inquit, Macari, affligor valde. Qui dicere eum coegit causam, ob quam tristaretur. Is igitur: In vico quodam, inquit, virgo habitat, quae tricesimo anno iam exercetur. Quam multi mihi narrarunt nullo alio die nisi sabbato et dominica cibum sumere, sed toto

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7.

2) Ibid. cap. 18.

3) Palladium secutus iuniorem illum Macarium a nostris Macariis bene distinguit Sozomenus Hist. Eccl. lib. VI, 29 ed. Vales. p. 681. Sozomenum sequitur Nicephorus Callistus Eccl. Hist. XI, 35.

tempore trahens hebdomadas ac post quinque dies comedens orationes facit septingentas. Hoc quum didicerim, reprobavi me ipse perpendens, me, hominem maioribus, quam illa, corporis viribus instructum, plures trecentis orationibus facere non potuisse. Respondens sanctus Macarius: Ego, inquit, sexagesimum ago annum, ex quo statutas centum orationes facio, eaque, quae sunt ad alimentum necessaria, meis mihi manibus comparo, ac fratribus debitam me adeundi copiam reddo, nec me mea conscientia iudicat negligentem esse. Tu vero, quum trecentas orationes faciens a conscientia iudicaris, aut non pure eas te facere prodis, aut, quamvis plures facere possis, non facere [1]."

Hic Macarius πολιτικός i. e. Alexandrinus appellatur. Quod cognomen, Sozomeno teste, Macario, ut vidimus, Alexandrino inditum, hoc tantum Hist. Lausiacae loco legitur. Sed ad illa Macarii verba animadvertas dicentis, sexagesimum agi annum, ex quo eam sibi vitae regulam praescripserit. Unde Macarium, qui annos quadraginta natus baptismum susceperat, anno vitae suae centesimo h. e. eodem fere tempore, quo una cum eo Palladius in Cellulis vixit, illud Paulo seni responsum dedisse, perspicuum est. Pherme autem mons, qui in solitudinem Scetis vergebat, a Cellulis haud multum abfuit. E quibus etiam denuo conficitur, istud caput, quod sub indice: „*De Marco*" in codicibus plurimisque editionibus supra [2]) legimus, ad solum Macarium Alexandrinum esse referendum. Porro capite subsequente [3]) Hist. Lausiacae, quod *Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωβημένου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου* inscribitur, Macarius Antonii discipulus nominatur a Cronio quodam, qui Palladio haec retulit: „Est autem (mons S. Antonii) inter Babylonem et Heracleam situs in vasta solitudine, quae fert ad

1) Textus graecus est infra in Appendice. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 23. 24.
2) S. 18 p. 78 sqq.
3) Cf. Descriptionem codd. Vindobb. Hist. Lausiacae infra in Appendice.

mare rubrum ac triginta fere milliaria distat a fluvio. Ad monasterium igitur quum venissem prope fluvium situm ac Pispir vocatum, ubi discipuli eius sedebant Macarius et Amatas, qui etiam S. Antonium defunctum sepelierunt, quinque diebus, ut S. Antonium convenirem, expectavi. Qui ad hoc monasterium modo post decem, modo post viginti, interdum et post quinquaginta dies accedere dicebatur, prout Deus eum ageret ad subveniendum iis, qui eo advenerant. Varii autem fratres ob varias necessitates conveneramus, ex quibus et Eulogius Alexandrinus fuit, cum eoque alius membris mancus." Tum causa, cur Eulogius mutilatum hominem ad monasterium „Magni" adduxerit, exposita Palladius ita pergit: „Evenit, ut altero die magnus Antonius, chlamyde, sicut Cronius narravit, pellicea amictus sero vesperi veniret. Atque ingressus est monasterium suum. Hac autem in Macario discipulo suo de iis, qui advenerant, interrogando utebatur consuetudine, ut monachos vocaret Hierosolymitanos, saeculares vero Aegyptios. Magnus igitur: Macari frater, inquit, veneruntne huc aliqui fratres? Respondit: Venerunt. Ille: Suntne Aegyptii, an Hierosolymitani? Eique signum dederat, ut eos, quibus minus negotii esset, Aegyptios esse diceret. Atque ad Aegyptios quod spectat, Macario: Para, inquit, lentem, et da eis comedere. Deinde cum iis orationem faciebat, eosque dimittebat. Tunc Macarius de nobis ob mutilatum illum respondit: Mixti adsunt. Sin dicebat: Hierosolymitani sunt, sanctus per totam noctem sedebat, ad eosque, quae ad salutem pertinent, loquebatur. Illa autem vespera Magnus sedens omnes arcessivit . . . ." [1])

Hic igitur Macarius Antonii minister fuit atque in coenobio Pispiritano, quod est prope mare rubrum, habitavit, Macariis Aegyptio et Alexandrino in eremis Libyae degentibus. Quem quidem Antonii ministrum non fuisse Macarium Aegyptium, ex iis, quae de hoc Palladius retulit, satis colligitur. Neque Macarium Alexandrinum fuisse eum probabile est, quod, si fuis-

1) Textus graecus est infra in Appendice.

set, Palladius in capite: „De Macario Alexandrino" inscripto id laudare non omisisset. Sed Antonii ministrum alium omnino illius temporis Macarium fuisse, ex iis, quae infra de eo disseremus, clare patebit.

Denique Macarius presbyter memoratur in capite, quod inscribitur: *Περὶ Οὐάλεντος*. Cuius partem e codicibus Vindobonensibus desumptam ac latine redditam adscribere liceat: Uales quidam, genere Palaestinus, in solitudinem profectus longum tempus nobiscum habitavit. Qui quum maxima vivendi severitate summam asceticam vitam suscepisset, vana de se opinione ac superbia a daemone irrisus et tali perniciosa animi calamitate brevi tempore deceptus est, ut angelos cum ipso conversari, et in quovis ministerio ipsi inservire iactaret. Is quondam sportam consuens, ut eius socii narrarunt, vesperi, quum multae tenebrae essent, acum, qua consuebat, amisit. Qua non inventa, daemon ei lampadem fecit, qua acum reperit, ita ut miser iste magis etiam vano tumore inflaretur. Dei autem providentia fraternitati calamitas eius citius manifesta facta est. Nam accidit, ut hospites quidam fratribus fructus aestivos afferrent. Quorum manipulum dominus Macarius presbyter unicuique in cellulam misit, pariterque misero Ualenti. Hic eum, qui attulerat, verberavit et contumelia afficiens: Dic, inquit, Macario: te deterior non sum, quod tu mihi munera mittas. Quum igitur sanctus Macarius eum deceptum esse cognovisset, abiit ad eum cohortandum, et: Uales frater, inquit, illusus es; desine et deprecare Deum! Qui admonitionem eius non audivit, sed inobediens oblocutus est. Diabolus igitur quum compertum haberet, maximam sibi fidem eum habuisse, figuram Salvatoris induit, et noctu eum in phantasmate cum mille daemonibus lampadas ferentibus advenit, rotamque igneam ostendit, in qua media Salvatoris figuram simulavit. Unus autem accito: Dilexit te, inquit, Christus ob vitae tuae integritatem institutumque tuum et advenit, ut te videat; egredere e cella eumque, si procul stantem videris, procumbens adora. Egressus igitur e cella comitatum vidit

lampadas ferentium et spatio fere stadii Antichristum, quem procumbens adoravit. Miser autem tantopere subactus et deceptae mentis fuit, ut die subsequente veniret in ecclesiam et coram omnibus diceret: Mihi communione opus non est; Christum enim vidi hodie. Tunc patres comprehensum eum per tempus aliquod ferro vinxerunt. Cui continuis deinde precibus pro eo factis et multimoda despectione vitaque austeriore vanam opinionem ademerunt, ita ut sanaretur. Contrariis enim contraria conveniunt medicamenta" [1]).

Macarius ille presbyter Ualentem corripiens et admonens, quin Macarius Alexandrinus, presbyter Cellularum, fuerit, dubitari vix potest. Nam Ualentem in solitudine, in qua Palladius vixit, h. e. in Cellulis, longo tempore habitasse legimus. Sequitur narratio de Herone, qui „beatum Euagrium" consimili contumelia affecit [2]). Ubi Hervetus in margine adscripsit, Euagrii loco in aliis codicibus „Macarium presbyterum" legi [3]). Quae corruptela procul dubio inde nata est, quod capite antecedente de Macario presbytero, in quem Uales superbiisset, narratum erat. Editionum quoque versionumque locis illis nomina: Macarius πολιτικός, Macarius Antonii discipulus, Macarius presbyter, eadem reperiuntur; antiqua autem versio historias de Paulo et de Ualente omisit.

Iam ergo ad finem rerum de Macario Alexandrino e libro Palladii cognoscendarum pervenimus. Transeamus igitur ad Rufini testimonia de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

Caput IV.

Rufinus de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

§. 25. In libro secundo VV. PP. collectionis Rosweidianae de Macariis haec leguntur [4]): „Narrabant autem nobis

1) Textus graecus est infra in Appendice. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 32.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 33.

3) VV. PP. Rosw. p. 734, 1.

4) Cap. 28 p. 479, 2.

quidam ex patribus, qui ibi (in Cellulis) erant, quod in illis locis duo Macarii quasi duo caeli lumina refulsissent, ex quibus unus Aegyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis, ita virtutes animi et caelestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius, uterque abstinentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter pollens; hoc solo alius praecellens, quod quasi haereditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat.“

En Macarium Aegyptium Antonii magni discipulum virtutumque eius quasi haeredem! Quam rem antequam expediamus, reliqua, quae de Macario Aegyptio in libro secundo subiunguntur, audiamus:

„Hinc denique ferunt aliquando, quum homicidium in locis vicinis fuisset admissum et innocenti cuidam impingeretur crimen admissi, confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur. Adfuisse etiam eos qui perurgebant allegantes et dicentes, periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero, cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, conscium se non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulchrum, atque ibi fixis genibus, invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant: Nunc Dominus ostendat, si vere reus est hic, qui perurgetur a vobis. Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulchro vocatus respondisset, ait ad eum: Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es? Tunc ille de sepulchro clara voce respondit dicens: non se esse ab eo interfectum. Et cum obstupefacti omnes decidissent ad terram ac pedibus eius advolverentur, rogare coeperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille: Hoc, inquit, non interrogabo; sufficit enim mihi, ut innocens liberetur; non est autem meum,

ut reus prodatur [1]". Sequuntur tres narrationes de puella in equam mutata, de puella minore, cuius ex corpore vermium innumera multitudo ebulliebat et de mortuo homine ad Hieracitam haereticum refellendum resuscitato: quae tria Macarii Aegyptii miracula iam ex Palladio cognovimus. [2]) Finitur demum narratio libri secundi de Macario Aegyptio his verbis: „Multa etiam et alia ferebantur de eo, quae nimis prolixa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur." [3])

Nemo profecto dubitabit, quin hic Macarius Aegyptius idem sit, de quo supra retulit Palladius. Quare iure offendit, quod Macarius Aegyptius libro secundo Antonii discipulus gratiarumque eius ac virtutum quasi haeres vocatur, cuius dignitatis Palladius nullam plane mentionem fecit. Etenim legimus quidem in Meursiana Hist. Lausiacae editione de Macario quodam, quem virtutum suarum haeredem fore Antonius ipse praedixerit; sed locum spurium esse censuimus narrationemque Macario Alexandrino ab interpolatore tributam Pispiritano magis, quam nostris convenire Macariis [4]). De Macario autem Aegyptio nihil omnino eiusmodi memoratum hucusque invenimus.

Rem a Socrate expediri haud temere credideris, qui quum reliqua, quae de Macariis refert, ex libris Euagrii mutuatus sit, haec e libro secundo assumpsisse videtur: „Porro inter monachos, qui eo tempore vixerunt, duo fuere sanctissimi eodem nomine nuncupati; uterque enim Macarius dicebatur. Quorum alter ex superiore Aegypto, alter ex urbe Alexandria erat oriundus. Ceterum ambo prae ceteris illustres fuerunt tum propter abstinentiam, tum ob mores et conversationem, tum ob miracula, quae per eorum manus perpetrabantur. Aegyptius quidem tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit,

1) VV. PP. Rosw. l. l.
2) Cap. II §§. 12. 13. 14. 17.
3) VV. PP. Rosw. l. l. p. 480, 2.
4) Cap. III p. 102 sqq.

ut, quae per gratiam Dei gessit, separatum opus desiderent." [1]) Quae quidem Socratis verba ita cum libro secundo concinunt, ut suspicari liceat, illud, quod narratur, Macarium Aegyptium Antonii discipulum virtutumque eius quasi haeredem fuisse, in genuino graeco libri secundi textu, quo Socrates utebatur, non inventum, sed Rufini interpretis fortasse commentum esse aut postmodum a manu interpolatrice esse adiectum.

Rufinum quidem inter duos Macarios, quos in Continuatione historiae ecclesiasticae Eusebii vocat [2]), Macarium Alexandrinum retulisse ex contextu apparet; quum vero Isidorum, Heraclidem, Pambum idem discipulos Antonii appellet, hoc vocabulum sensu latiore accipiendum esse videtur. Neque minus in Invectiva II. [3]) Rufinus „Macarium Antonii discipulum" et „alterum Macarium" commemorat, ubi tamen utrum Macariorum vel num omnino unum ex nostris dixerit, non intelligitur. Quare *Macarium Aegyptium* a Rufino Antonii discipulum proprie vocari, certo non constat.

Atque Macarium Aegyptium Antonii discipulum fuisse praeter librum secundum solus Makrizius habet. Makrizius eum ab Antonio veste monachorum indutum et in Wadi-al-Natrun i. e. in vallem Nitriae (deserta Scetis) missum esse, ex traditione fortasse coenobii Macariani retulit. [4]) Cui tamen aperte obloquuntur historiae libri quinti VV. PP. Rosw. [5]), et Apophthegmatum Cotelerii [6]), quibus Macarium Aegyptum sponte in Scetim abiisse, neque nisi posteriore tempore Antonium invisisse traditur.

Quapropter e verbis libri secundi nihil certi colligi posse videtur, nisi quod et ex ceteris fontibus efficiatur, Macarium interdum ex ore Antonii, quem viserat, instituta vitae

---

1) Socr. hist. eccles. IV, 23. p. 234. ed. Vales.
2) Eccl hist. lib. X cap. 4 ed. Basil. 1544 p. 242.
3) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV P. II p. 424.
4) Makrizi's Geschichte d. Copten. Ed. l. p. 40.
5) Lib. V libell. 7, 9.
6) Apophth. de Mac. Aegyptio n. 1. 4. 26.

monachicae percepisse eumque laude virtutum paene aequiparasse.

His expositis solum restat quod moneam, narrationem, quam attulimus de mortuo ad purgandum hominem, qui homicidii falso accusabatur, a Macario resuscitato, fere ad verbum in libro tertio legi, ubi tamen in fine post verba: „non est autem meum, ut reus prodatur" haec adduntur: „forsitan enim compungitur adhuc pro scelere quod commisit, et aget poenitentiam, ut salvetur anima eius"[1]).

§. 26. Quum de Macario Alexandrino in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii Rufinus ipse exposuerit, eam primum excutiamus. Ubi de Lucii Arianorum episcopi persecutionibus in eremitas verba faciens postquam scripsit: „Per idem tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur . . ."[2]), hanc subiungit historiam: „Ante aliquantulum vero temporis caecus quidam rogabat deduci se ad cellulam Macarii, quae erat in deserto, itinere trium dierum. Quo posteaquam caecus multo ductantium labore pervenit, Macarium non reperit domi. Contristatus valde nullatenus mitigare moestitiam poterat sanitatis solatio carens. Tum vero fervore fidei concalescens: Deprecor, inquit ad eos qui deduxerant, applicate me ad illam partem parietis, ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus, parum luti aridi, unde paries oblitus videbatur, assumens palmae suae superposuit. Rogat etiam, ut aquam de puteo, ex quo bibere solebat, haurirent. Qua resolvens glebulam eodemque luto oculos suos superungens, et lavans de aqua quae hausta fuerat, repente recepit visum, ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne secundum leprosos illos ageret, quos a se curatos in Evangeliis ingratos Dominus notat, cum omni domo sua regressus et Deo

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 41 p. 507, 1.

2) Cf. supra Cap. I §. 6 p. 16.

gratias referens rem, ut gesta fuerat, indicavit"[1]). Tum historiam tradens leaenae eiusque caecorum catulorum, quos Macarius sanavit, Rufinus his concludit verbis: „Verum si singulorum mirabilium gesta prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime cum narrationem proprii operis mereantur"[2]). Morbus ille oculorum et caecitas hodie quoque in Aegypto et in Libya creberrima sunt[3]). De Macario autem Alexandrino Rufinum ibi narrare, indicat liber secundus, ad quem nunc venimus.

§. 27. Scriptor libri secundi VV. PP. ed. Rosw., postquam de Macario Aegyptio retulit, de Alexandrino narraturus ita incipit: „Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam ipse virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla scripserunt, quae sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem contuendam, et ideo nos ea compendio praeterimus"[4]). Ad quosnam de Macarii Alexandrini virtutibus scriptores spectet, quaeres. Sine dubio ad Palladium respicere nequit, quippe qui Hist. Lausiacam multo post scripserit. Quare soli relinquuntur Rufinus in Continuatione, quam attulimus, et Timotheus episcopus († 385)[5]), quem complurium monachorum vitas litteris mandasse Sozomenus tradit[6]). Istis autem verbis libri secundi scriptor quinque subiungit historias, quarum tres iam apud Palladium invenimus, de viso scilicet monumento magorum, quae primo, de uva, quae secundo, et de congressu cum duobus tribunis, quae ultimo loco legitur. Sed inter primam illam alteramque narrationem loci, quem Macarius inhabitavit, hanc descriptionem interponit:

„Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scithium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis iter habens de Nitriae monasteriis, et hoc

1) Hist. eccl. lib. XI cap. 4 ed. Basil. p. 242 sq.
2) L. l. p. 243.
3) Minutoli l. l. p. 31 sq. Tischendorf l. l.
4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 480, 2.
5) Tillemont. Mémoires T. VI P. II p. 649.
6) Hist. eccl. VI, 29 ed. l. p. 680.

nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indiciis, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirissimi est, et quasi bituminea, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti; nec enim patitur tam terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summaeque constantiae; charitatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt"[1]).

Etsi e Palladio didicimus, e tribus cellis, quas Macarius Alexandrinus habuit, unam in Scete sitam fuisse[2]), offendit tamen, quod iam simpliciter in Scete habitasse dicitur, id quod eodem Palladio auctore proprie ac stricte de solo Macario Aegyptio valet. Sed quum scriptor libri secundi de habitatione Macarii Aegyptii nihil referat, haud temere colligi videtur, scriptorem aut confudisse hac in re Macarium Aegyptium cum Alexandrino, aut de habitatione Macarii Alexandrini non accurate edoctum fuisse. Palladio enim, qui tres annos una cum Macario Alexandrino vixit, in ea re maiorem fidem adhibendam esse, plane patet.

Descriptio autem ista Scetis solitudinis, cum quantis difficultatibus monachis, qui eam inhabitabant, dimicandum fuerit, satis ostendit. Quae quidem eadem descriptio in libro sexto[3]) legitur. Atque asperrima etiam in Cellulis vita obtinuisse videtur, quoniam perfectiores Nitriae montis monachi eo se recipiebant, singulique cellis ita inter se distantibus, ut alter alterum nec videre nec voce assequi posset, utebantur[4]). Monasteria denique Nitriae montis, in quibus fere quinque millia virorum cum octo loci presbyteris vivebant, quam praeclare instituta fuerint, Palladius exposuit[5]).

---

1) VV. PP. Rosw. l. l. p. 481, 1.
2) Supra p. 69. cf. p. 89.
3) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 15 p. 656, 2.
4) Ibid. lib. II cap. 22 p. 478. cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 70. Opp. Meurs. l. l. p. 532.
5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8. Opp. Meurs. l. l. p. 360 sq.

Restat, ut duas illas narrationes, quas nobis de Macario Alexandrino liber secundus novas exhibet, afferamus. Haec igitur post historiam, quae de uva agit, scripta reperimus:

„Ad fidem namque confirmatum nobis de eo est ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis daemon ad ostium cellulae eius pulsaverit dicens: Surge, abba Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigilias congregantur. Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit, diaboli esse fallaciam, et ait: O mendax et veritatis inimice! quid enim tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione sanctorum? At ille: Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine nobis nulla collecta agitur nullaque congregatio monachorum? Veni denique et videbis opera nostra. Tunc ille: Imperet, inquit, tibi Dominus, daemon immunde. Et conversus ad orationem petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset, quod gloriatus est daemon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus vigiliae celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce, vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Aethiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi sedentibus cunctis ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Aethiopes puerulli singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immersissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrebant nihilominus singulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie ferebantur, ante alium quasi aedificantes atque portantes aliquid, ac diversa quaeque agentes apparebant. Et quaecunque daemones quasi ludendo formassent, haec orantes illi in cordis sui cogitatione versabant; a nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere coepissent, quasi vi quadam repulsi praecipites deiiciebantur ita, ut nec stare quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent. Aliis vero

etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Haec cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter, et lacrymas profundens ad Dominum: Respice, ait, Domine, et ne sileas, neque mitigeris Deus. Exurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua; quoniam anima nostra repletur illusionibus. Post orationem tamen examinandae veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat daemones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel aedificandi cogitationes habuerint, vel iter agendi, vel alia diversa, quae unicuique imaginata per daemones viderat, et singuli eorum ita confitebantur in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum et, quod omnes vanae et superfluae cogitationes, quas vel psalmorum vel orationum tempore unusquisque conceperit, ex illusione daemonum fiant; ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Aethiopes. Deo enim coniuncta mens et in ipso tempore praecipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit"[1]). Animadverte, eandem rem ad verbum in Rosweidianae collectionis libro tertio haberi[2]). Ad collectam, graece σύναξιν, qua omnis conventus ad quodvis sacrum ministerium intelligitur[3]), Cellularum monachi solo die sabbati ét dominica conveniebant, ceteris vero diebus singuli in cellis suis remanebant[4]). Sed altera in libro secundo haec narratio sequitur:

„Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta, ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus praevenientes Aethiopes carbones deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare, aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare, longe recedere daemones et cum in-

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 481, 2 sq.
2) Ibid. lib. III cap. 43 p. 507, 2.
3) Binterim Denkw. T. IV P. I p. 557.
4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1.

genti metu refugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum psalmorum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem daemonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates eum vel merita non laterent"[1]). Simile quid supra de Macario Alexandrino percepimus[2]). Abbates autem monachorum suorum res occultas cognoscere haud raro credebantur.

Congressum denique Macariorum cum duobus tribunis quum scriptor libri secundi narrasset, caput de Macariis finit his verbis: „Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI. libro Ecclesiasticae Historiae inserta, qui requirit, inveniet"[3]). Ex quibus id, quod diximus[4]), perspicuum est, in Continuatione de Macario Alexandrino Rufinum retulisse. Iam expositis iis, quae Rufinus habet de Macariis — nam in Invectivis praeter ea, quae supra monuimus[5]), nihil invenitur — ad cetera transeamus.

Caput V.

Euagrius, Hieronymus, Cassianus de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

§. 28. Euagrium ter tantum de Macario loqui, supra monuimus[6]); Macarium vero Aegyptium dici ab eo, videbimus. Euagrius in libro secundo multo ex tempore a beato Macario, *quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse omnibus notum sit*, instructus esse

---

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 1.
2) Cf. p. 74. 101.
3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 2.
4) §. 26 in fine, p. 114.
5) §. 25. p. 112.
6) Cf. §. 7. p. 32.

traditur[1]); uter vero Macarius dicatur, e libro secundo, qui utrumque Macarium „abstinentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter polluisse“ gloriatur[2]), non colligitur. Accedit, quod verba de Macario Euagrii praeceptore in graeco libri secundi textu, cuius fragmenta Cotelerius edidit, desunt[3]). Neque illud etiam satis constare videtur, libri secundi verbis: „Vidimus ibi et sapientissimum virum... Euagrium“[4]) comprobari, Euagrium habitasse in Cellulis, de quarum monachis eousque narratum erat; nam et vocabulum: *ibi* in fragmento graeco desideratur[5]). Sin autem illa temere ac prave in graeco fragmento omittantur, minime tamen sequitur, Macarium *Alexandrinum* fuisse praeceptorem Euagrii; ex eo enim, quod tunc Euagrius in Cellulis vixit, id colligi non potest, praecipue quum illo tempore Macarii iam mortui essent. Socrates vero Euagrium Macariorum Aegyptii et Alexandrini discipulum vocat, a quibus, quum antea solis verbis philosophatus esset, re ipsa philosophari didicerit[6]).

De Macario Euagrius in libri, cui titulus est: „Capita practica ad Anatolium“, capite, quod „*Ῥήσεις μοναχῶν ἁγίων*“ inscribitur, haec memorat:

„Aegyptius senex Macarius, vas illud electum, interrogavit me, quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus iniuriarum reminiscendo memoriae vim ac facultatem in animo corrumperemus, acceptas vero a daemonibus iniurias memoriae commendantes illaesi maneremus. Cumque ego haesitassem ignarus quid respondendum esset, petiissemque ab illo, ut ipse mihi eius rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio contra naturam, posterior vero secundum animi naturam est“[7]). Idem Macarii dictum legis apud Socra-

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 2.
2) Cf. supra p. 110.
3) Opp. Meurs. l. l. p. 644.
4) VV. PP. Rosw. l. l.
5) Opp. Meurs. l. l.
6) Hist. eccl. IV, 23 ed. l. p. 234.
7) Bibl. Galland. T. VII p. 565 cap. XCIII.

tem[1]), in VV. PP. libro quinto[2]) et septimo,[3]) in sententiis Patrum, quos Resweidus habet[4]), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis[5]), hoc solo discrimine, quod praeter Socratem ceteri Euagrium, cui Macarius istud dixit, non nominant.

Alterum de Macario enuntiatum Euagrius ibidem hoc suggerit: „Accessi ipso fervido meridie ad sanctum patrem Macarium, et siti vehementer oppressus aquam petii ad bibendum. Is autem: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim, qui nunc iter faciunt vel navigant, etiam huius carent solatio. Dein disputanti mihi et de abstinentia cum eo conferenti: Confide, inquit, fili; totos viginti annos neque pane neque aqua neque somno usus sum ad satietatem. Nam panem meum certo pondere comedi, aquam bibi certa mensura, ac somni exiguam partem suffuratus sum inclinando me ad parietes“[6]). Quod idem narratur a Socrate[7]) et in libro sexto VV. PP.[8]). Legem autem cibi, potus et somni desiderio nunquam omnino satisfaciendi postea Columbanus monachis suis praescripsit[9]).

Tertius denique locus, quo Macarium Euagrius commemorat, in eiusdem libri capite, quod „Θεωρήματα πρακτικά“ inscribitur, hic est:

„Nonnulli sunt ex daemonibus immundis, qui legentibus semper assident, mentemque eorum abripere conantur, sumpta saepenumero occasione ex ipsis divinis scripturis in prava cogitata desinentes. Interdum quoque contra morem osci-

1) Hist. eccl. l. l. p. 235.
2) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 34 p. 599, 2.
3) Ibid. cap. 37, 4 p. 681, 2.
4) Ibid. sent. 15 p. 1003, 1.
5) Coteler. Mon. Eccl. graec. T. I p. 546 s. v. *Macarius Aegyptius*. §. XXXVI.
6) Bibl. Galland. l. l. cap. XCIV.
7) Hist. eccl. l. l.
8) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 17. 18. p. 659, 2 sq.
9) Columbani abb. regula coenobialis cap. 3 et in fine. Holstenii cod. regular. T. I p. 170, 2. 174, 2.

tare cogunt, atque gravissimum somnum immittunt magnopere a consueto diversum, idque, ut in quibusdam fratribus deprehensum est, natura ineffabiliter renitente. Quod ego cum frequenter observassem, ipse comperi. Capessunt palpebras cum toto capite, idque proprio corpore frigefactant; admodum enim frigida sunt daemonum corpora, et crystallo similia, unde et caput sentimus velut cucurbita medicorum attractum cum stridore. Hoc autem faciunt, ut, si insitum calvae calorem ad se ipsos traxerint, palpebrae humore demum et frigore relaxatae circumfluant pupillis oculorum. Quare palpebras saepe si contrectavi, inveni instar crystalli compactas, totamque faciem mortui similem et horridam. Attamen somnus naturalis corpora calefacit, sanorumque vultus nitidos reddit, quod ipsa quoque experientia discimus. Sed illi contra naturam ex ore nimium distento oscitationem efficiunt, attenuantes se, et interiora oris occupantes. Ego quidem nondum hoc intellexi, eist persaepe passus sim; at sanctum Macarium audivi de hoc mihi loquentem, qui ad rem probandam attulit oscitantium consuetudinem, os signo crucis muniendi ex traditione antiqua immemoriali[1]). Ceterum omnia illa patimur, quia lectioni non attendimus vigilanter, neque sancta Dei vivi eloquia nos legere nobis conscii sumus"[2]). Haec quidem Euagrii notatio ad vetustatem consuetudinis, qua oscitantes os signo crucis munire solent, comprobandam gravissima est. Uter vero Macarius illa Euagrio exposuerit, certo vix definietur; quanquam cum Euagrius bis Macarium Aegyptium laudibus extulerit, haud incongrue creditur, hic quoque, ubi simpliciter Macarii mentio fit, eundem intelligi.

Sed audiamus nunc ea, quae nobis praebet Hieronymus.

§. 29. Is Macarios passim in epistolis, sed obiter tantum commemorat. In Palaestina vitae monachicae ipse se dederat, quam quanta dulcedine amplexus sit, eius epistolae 2. 3. 14. 22. 24, quae omnes ante annum 384 scriptae

---

1) Graece: κατὰ ἀρχαίαν παράδοσιν ἄῤῥητον.
2) Bibl. Galland. l. l. p. 561.

sunt[1]), ostendunt, nec non aliae, quas postea scripsit, comprobant. Romae quum moraretur, complures nobiles feminas ad propositum virginitatis aut viduitatis servandae et ad simpliciorem vitam traduxit, quapropter multi eum obiurgabant[2]). In epistola quadam circa annum 395 scripta de „Aegypti et Mesopotamiae, Ponti, Cappadociae et Armeniae examinibus monachorum“ loquitur[3]); sed et in Italia monachos non defuisse, ex iis, quae de defuncta Fabiola anno 398 tradidit, discimus[4]). Iam ex his paucis, quanam occasione data Hieronymus Macariorum mentionem fecerit, colliges; aut enim amico, qui ad eremum Macariorum accesserat, congratulatur, aut amicos Occidentem versus habitantes ad exempla eorum revocat. Locos quanta potuimus diligentia hosce congessimus.

Primum huc spectat epistola 3 ad Rufinum Aquileiensem, quem in Aegyptum venisse Hieronymus audierat, aestate anni 374 scripta, in qua: „Prima, inquit, inopinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nuntiata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, praesertim cum et ille ab alio se audisse diceret, et rei novitas fidem sermonis auferret. Rursum suspensa vota, nutantemque mentem quidam Alexandrinus monachus, qui ad Aegyptios confessores et voluntate iam martyres pio plebis iam dudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad credulitatem nuntii auctor impulerat. Fateor et in hoc meam labasse sententiam. Nam cum et patriam tuam ignoraret et nomen, in eo tamen plus videbatur afferre, quod eadem asserebat, quae iam alius indicaverat. Tandem plenum veritatis pondus erupit: Rufinum enim Nitriae esse et ad beatum perrexisse Macarium crebra commeantium multitudo referebat. Hic vero tota credulitatis frena laxavi, et tunc vere aegrotum esse me dolui. Et nisi me attenuati corporis vires quadam compede praepedissent, nec mediae fervor

1) Cf. Opp. Hieron. ed. Migne. T. I Praef. p. L sq.
2) Cf. Ep. 66. 73. 45. 39. 54.
3) Ep. 58 Opp. Hieron. ed. l. T. I p. 581.
4) Ep. 73 Opp. Hieron. ed. l. T. I p. 694.

aestatis, nec navigantibus semper incertum mare pia festinatione gradienti valuisset obsistere. Credas mihi, frater, non sic tempestate iactatus portum nauta prospectat, non sic sitientia imbres arva desiderant, nec sic curvo assidens littori anxia filium mater exspectat"[1]). Ibi alterutrum ex nostris Macariis, et fortassis quidem Alexandrinum, qui prope Nitriam in eremo Cellularum vixit, intelligi in aperto est. Rufinum vero circa Nitriam cum duobus Macariis congressum esse persecutionis a Lucio factae tempore, quo epistola Hieronymi scripta est, iam e Rufini Continuatione percepimus[2]).

Porro laudanda est epistola 22, de custodienda virginitate ad Eustachium virginem, Paulae nobilissimae apud Romanos matronae filiam, anno 384 scripta. Eam enim admonens, ut avaritiam vitet, Hieronymus addit: „Quid ante non plures annos Nitriae gestum sit, referemus. Quidam ex fratribus parcior magis quam avarior, et nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lino texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium — nam in eodem loco circiter quinque millia divisis cellulis habitabant — quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos ecclesiae, nonnulli parentibus remittendos. Macarius vero et Pambo et Isidorus et ceteri, quos Patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu decreverunt, infodiendos esse cum domino suo dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. VIII, 10). Nec hoc crudeliter quisquam putet factum: tantus cunctos per totam Aegyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisse sit criminis"[3]). Macarium Alexandrinum Cellularum presbyterum hic intelligi apparet. Nam in monte Nitriae Pambo habitavit[4]), Isidorus cellam habuit[5]). Quinque vero millia monachorum montem illum Cellulasque incoluisse pariter Palladius retu-

1) Opp. Hieron. ed. 1. T. I p. 332 sq.
2) Cf. supra §. 6 p. 16. cf. infra §. 41.
3) Opp. Hieron. ed. 1. T. I p. 418 sq.
4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 12 Opp. Meurs. l. l. p. 373.
5) Ibid. cap. 1 p. 348.

lit[1]). Ceterum idem de Nitriae monacho avaro in VV. PP. Rosw. libro tertio traditur[2]).

Etiam in epistola 58, circa annum 395 conscripta, Macarios Hieronymus vocat. Ubi legis: „Sin autem cupis esse quod diceris, monachus i. e. solus, quid facis in urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos ..., philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem ..., poetae aemulentur Homerum, Virgilium ..., historici Thucydidem, Sallustium ..., oratores Lysiam, Graccos ... Et ut ad nostra veniamus, episcopi et presbyteri habeant in exemplum apostolos et apostolicos viros, quorum honorem possidentes habere nitantur et meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos et Antonios, Iulianos, Hilariones, Macarios"[3]). Quem Iulianum dicat, ambigo; an forte Edessenum, de quo Sozomenus tradit[4])? Macarium vero Alexandrinum intelligi (numerum pluralem pro singulari positum est sponte liquet) ex loco, qui cum nostro conferendus est, sequenti conieceris.

Etenim eodem prorsus modo Hieronymus Macarium in epistola 108, anno 404 scripta, citat. Ibi quum vitam Paulae enarrasset, eiusque itinera pia accurate descripsisset, Nitriam apellat „oppidum Domini, in quo purrissimo virtutum nitro sordes lavantur quotidie plurimorum. Quod cum (Paula) vidisset, occurrente sibi sancto et venerabili episcopo Isidoro confessore et turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis et leviticus sublimabat gradus, laetabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapionas et reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intravit

1) Ibid. cap. 8 p. 361.
2) VV. PP. Rosw. lib. III, 219 p. 533, 1.
3) Opp. Hieron. ed. l. T. I p. 583.
4) Hist. eccl. III, 14 ed. l. p. 520. Edessenum dici existimat Tillemontius Mémoires T. VII P. III p. 1017 sqq. Alium innuere videntur docti editores Opp. s. Hieron. ad h. l.

cellulam? Quorum pedibus non advoluta est"[1])? Hic quidem Macarium Alexandrinum, clarum Cellularum presbyterum et in Nitriae monte cellam habentem innui, verisimile est. Unde supra, quum eodem modo inducatur, eundem plane Macarium Alexandrinum intelligi haud temere dixeris.

Prodendus denique est ultimus Hieronymi locus de Macariis; nam Macarius iste, quem in epitaphio Marcellae viduae Hieronymus vocat[2]), et Rufinus in praefatione in Originis libros περὶ ἀρχῶν[3]), nec non in Invectivis laudat[4]), Originista Rufinique discipulus fuit. Unus igitur locus restat, quem difficultatis quidquam habere iam supra monuimus[5]), hisque concipitur verbis: „Amatas vero et Macarius discipuli Antonii, e quibus superior magistri corpus sepelivit, etiamnunc affirmant, Paulum quendam Thebaeum principem istius rei (vitae monachicae) fuisse, non nominis, quam opinionem nos quoque probamus"[6]). Eosdem discipulos ambo sepelivisse Antonium legimus in Hist. Lausiaca[7]), multo post vitam s. Pauli, in qua verba illa habentur, edita[8]). Quanquam in duabus eiusdem s. Pauli graecis vitis, quas ab Hieronymiana profectas esse probabimus, Amatae et Macarii nominum mentio non fit. Erasmus quidem monuit, vitae s. Pauli exemplaria ita inter se discrepare, ut Hieronymus ipse idem argumentum saepius aliis verbis tractasse aut alius hoc fecisse videatur. Quo facto Centuriatores Magdeburgenses eo temeritatis progressi sunt, ut vitam illam commentum exercendi ingenii causa, non serio ab Hieronymo conscriptum dixerint[9]).

1) Opp. Hieron. ed. l. T. I p. 890.
2) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV P. II p. 782.
3) Ep. 80 Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 733.
4) Invect. I. Opp. Hieron. ed. Bened. l. l. p. 360.
5) Cf. p. 33.
6) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV T. II p. 69.
7) Cf. supra p. 107.
8) Hieronymi vitam S. Pauli primi eremitae editores Benedictini circa a. 365 scriptam esse existimarunt. cf. Opp. Hieron. ed. et l. l.
9) Cent. IV, 10.

Sed Rosweidus bene animadvertit, se quidem tantam varietatem non invenisse[1], idem quod et Bollandus atque Henschenius ex septem octove aliorum codicum veterum fide asseruerunt[2], et ipsi examinatis quibusdam codicibus comprobamus. Graecae vero duae s. Pauli vitae modo cum Hieronymiana concinunt, modo ab ea discrepant, ipsaeque inter se perraro conveniunt. Ex quibus altera Bollando et Henschenio, qui eam e codice Bavarico graeco perquam vitioso in latinum sermonem conversam ediderunt, ob verba quae continet: „ut ipsemet (Antonius) mihi narravit“[3], Hieronymiana Pauli vita antiquior visa est, et ab ipso Amata Macariove fortasse aut alio quovis Antonii discipulo concinnata, qui ideo scripserit, Amatam et Macarium *etiamnunc* Paulum primum eremitam praedicare. Sed vereor, ne viri docti erraverint. Nam illa verba in graeco legeris oportet: ὡς αὐτός μοι διηγήσατο, pro quibus Hieronymus habet: „ut ipse asserere solebat“. Quis igitur non credat, in codice graeco, editoribus testibus mendis, quae ne ipsi quidem omnia expunxerunt in versione sua[4], scatente[5]) pro μοι legendum esse μέν! Quo posito nihil profecto superest, cur eam Hieronymiana antiquiorem dixeris. Alteram graecam s. Pauli vitam, Bavarica illa et ipsa Hieronymiana locupletiorem, sed ab Hieronymiana, ut facile elucet, profectam, in codice Caesareo Vindobonensi ipsi adivimus[6], in quo locus ille de An-

1) In vitam S. Pauli. not. I. VV. PP. Rosw. p. 21.

2) AA. SS. Boll. T. I. Ian. p. 602.

3) Ibid. p. 603.

4) Lambecius Comm. ed. altera T. VIII p. 721.

5) AA. SS. Boll. l. l. p. 603, l.

6) Est enim cod. ms. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 38 olim 31 p. 237, 2 — 247. Prodiit vita graece et latine sub titulo: *Acta sincera s. Pauli Thebaei cognomento primi eremitae Graeco-Latina cum variantibus lectionibus et notis variorum. Accedunt dissertatio praeliminaris de dubiis haec Acta circumstantibus et Epistola R. P. Claudii Sicardi S. I. Missionis Aegyptiae superioris de suo per inferiorem Thebaidem confecto itinere hodiernoque rerum statu antiquissimorum monasteriorum*

tonii discipulis his verbis se offert: *Ἀντωνίου γὰρ ἔτι καὶ σήμερον οἱ φοιτηταὶ περιόντες, ὑφ' ὧν ἐκεῖνος καὶ τάφου ἔτυχεν, αὐτοὶ βεβαιοῦσιν, Παῦλόν τινα Θηβαῖον κ.τ.λ.* Quare iure dubites, an omnino nomina Amatae et Macarii, discipulorum Antonii, primitus in textu Hieronymi extiterint.

Quomodocunque vero id se habet, Amatam et Macarium insignes Antonii discipulos fuisse, non solum ex Palladio, sed etiam ex Hieronymi Chronico constat, in quo ad a. XIX Constantii iunioris i. e. a. 359 legis: „Sarmata, Amatas et Macarius discipuli Antonii insignes habentur“ [1]).

Itaque quaeritur, num Macarius insignis hic Antonii discipulus unus ex nostris Macariis fuerit? Sed eum a nostris Macariis probe discernendum esse, iam supra obiter monuimus [2]). Etenim Macarium Aegyptium in Scete obiisse, Alexandrinum extrema etiam senectute Cellularum presbyterum fuisse, e Palladio didicimus; Macarium vero Antonii discipulum eidem successisse in coenobio Pispiritano, ibique vitam finivisse, infra videbimus [3]).

Hisce continentur ea, quae ex Hieronymo colligi possunt. Ut Euagrius Macarium Aegyptium, ita Hieronymus Alexandrinum laudibus extulit. Neque id temere fecit. Nam in Aegyptum adventantes, ad quos vel de quibus Hieronymus scribebat, Nitriae aut in Cellulis Macarium presby-

---

SS. Pauli et Antonii consimilibus notis aucta, qua permulta in antedictis Actis haetenus obscura et alias incognita illustrantur; studio et opera Matthiae Fuhrmann ord. eiusd. s. Pauli primi eremitae provinciae Austriae sacerdotis. Neostadii Austriae 1760. Kollarius (Lambec. Comment. I. I. p. 719 not.) notat, editionem hanc puerilibus scatere erroribus atque interpretem coniecturis potius suis, quam codicis inniti fide voluisse. Hoc quidem verum, sed tamen illa codicis potius vitia, quam errores editoris sunt, ita ut manu peritissima opus sit, quae textum restituat. Id quidem accurato eius examine ipsi nobis persuasimus.

1) Opp. Hieron. ed. Migne T. VIII p. 687.

2) Cf. p. 107 sq.

3) Cf. infra Cap. IX §. 44.

terum facile adibant, in abdita vero Scetis deserta non facile penetrabant. Unde Macarium Alexandrinum in Occidente illustriorem fuisse oportet[1]).

§. 30. Sed transeundum est ad Cassianum, qui quinque locis de nostris Macariis tradit. Ex iis unum, quo de mortuo a Macario, „qui habitationem Scythioticae solitudinis primus invenit", ad haereticum refellendum resuscitato narratur, iam supra excussimus[2]). Ac sexto quodam loco de Macario, qui „xenodochio apud Alexandriam praefuit," sermo est, a nostris Macariis certe distinguendo[3]). Restant igitur quatuor nobis loci examinandi.

Et primo quidem Cassianus in libro, quem „de spiritu gastrimargiae" inscripsit, haec verba facit: „Adhuc unum beati Macarii profertur nobis salutare mandatum, quo libellum ieiuniorum et continentiae tanti viri claudat sententia. Ita, inquit, debere monachum ieiuniis operam dare, ut centum annis in corpore commoraturum, ita motus animi refraenare et iniuriarum oblivisci, tristitiasque respuere, dolores quoque ac detrimenta contemnere tanquam quotidie moriturum. In illo namque utilis est prudensque discretio, aequali monachum districtione faciens semper incedere, nec permittens sub occasione debilitati corporis de arduis ad perniciossima praerupta devolvi; in hoc vero magnanimitas salutaris, quae valeat, non solum quae videntur prospera mundi praesentis despicere, verum etiam adversis tristibusque non frangi, et ea velut parva nullaque contemnere, illic habens iugiter defixum suae mentis intuitum, quo quotidie singulisque momentis accersendum esse se credit"[4]). Uter Macarius, vel etiam num alteruter ex nostris ea docuerit, Cassianus non expressit. Equidem Macarii Aegyptii sententiam

---

1) Cf. propositum Macarii Romam abeundi supra p. 73. 99 sq.

2) Cf. §. 14 p. 47 sqq. Cassian. Coll. XV cap. 3 ed. l. p. 468.

3) Coll. XIV cap. 4 ed. l. p. 450. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7. Opp. Meurs. l. l. p. 757 cf. supra §. 24 p. 105.

4) De coenobiorum institutis lib. V (de spir. gastr.) cap. 41 ed. l. p. 104.

esse ex similitudine cum doctrina, quam is Euagrio dedit[1]), et cum homiliis eius timide coniecerim.

Deinde Cassiano in Collationis quintae capite, quod inscribitur „in quo utilis sit cenodoxia“, Serapion senex exponit, multos saepenumero homines adhuc carnales cenodoxiae vitio ab aliis turpibus indignisque vitiis custodiri. Nonnullos quidem confessos esse, se in Syriae coenobiis quinis diebus cibum sumpsisse talemque abstinentiam sine labore tolerasse, in eremo autem tanta se fame inde ab hora tertia vexari, ut ad nonam usque vix possint ieiunia quotidiana differre. Post haec addit: „Super qua re pulchre abbas Macarius cuidam percunctanti, cur fame ab hora tertia in eremo pulsaretur, qui in coenobio hebdomadibus integris refectionem saepe contemnens non sensisset esuriem, respondit: Quia nullus hic est ieiunii tui testis, qui te suis laudibus nutriat atque sustentet, ibi autem te digitus hominum et cenodoxiae refectio saginabat“[2]). Cuinam Macario ea tribuenda sint, non est indicatum. Utrique nostrorum reapse optime conveniunt. Nec dubitavit Tillemontius, ea Macario Aegyptio adiudicare, cuius tamen rei rationem non addidit[3]).

Tum Collationis septimae capite, quod inscribitur „de tentatione abbatis Moysis“, Serenus abbas ita loquitur: „Secundus vero quem diximus in hac eremo commoratum (abbas Moyses), cum ipse quoque singularis et incomparabilis vir esset, ob reprehensionem unius sermonis, quem contra abbatem Macarium disputans paulo durius protulit, quadam scilicet opinione praeventus, tam diro confestim est traditus daemoni, ut humanas egestiones ori suo, ab eo suppletus, ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se Dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius atque auctore remedii demonstravit. Nam continuo abbate Macario in oratione sub-

1) Cf. supra §. 28.
2) Coll. V cap. 12 ed. I. p. 289.
3) Mémoires T. VIII P. III p. 983.

misso dicto citius nequam spiritus ab eo fugatus abscessit"[1]). Quin Macarius Aegyptius intelligatur, vix dubium est; nam Moyses abbas egregius Scetis monachus fuit[2]). Quod et Apophthegmata a Cotelerio edita comprobant, in quibus legis: „Moyses abbas Macario abbati in Sceti: Volo, inquit, cum quiete ac silentio vivere, nec sinunt me fratres. Cui Macarius abbas respondit: Video te indolis mollioris esse, nec posse fratrem a te avertere; sed si desideras quietam vitam, proficiscere ad eremum, intro, in petra quiete deges. Fecit igitur hoc et conquievit"[3]). Praeterea Tillemontius illam Moysis abbatis sanationem Macario Aegyptio sine ulla haesitatione attribuit[4]).

Ultimus denique Cassiani locus de Macariis nostris in Collatione vigesima quarta invenitur, ubi Macarii fabula ab Abraham abbate narrata haec est: „Nam quod alios quoque salvare vos posse confiditis, et spe maioris lucri ad revisendam patriam festinatis, audite etiam super hoc quandam abbatis Macarii fabulam iucundissime atque aptissime figuratam, quam et ille cuidam similibus desideriis aestuanti medicinam opportunissimae narrationis ingessit. Erat, inquit, in civitate quadam peritissimus tonsor, qui denariis ternis unumquemque detondens, tenuem vilemque mercedem sui operis acquirendo, ex hac eadem quantitate necessaria suo victui quotidie comparabat, centumque denarios expleta omni corporis cura marsupio suo diebus singulis inferebat. Sed cum indesinenter hunc conderet quaestum, audivit in quadam longe posita civitate singulorum solidorum singulos homines tonsori praebere mercedem. Quo ille comperto: Quamdiu ero, inquit, hac mendicitate contentus, ut trium denariorum stipem cum labore conquiram, quum possim illo pergens ingenti solidorum quaestu divitias congregare? Itaque sumens artis

1) Coll. VII cap. 27 ed. l. p. 328.

2) Cf. Cassian. Coll. I.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 538 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXII.

4) Mémoires T. VIII P. III p. 1007.

suae protinus instrumenta, expensis in sumptu omnibus, quae hic multo tempore collecta servarat, ad urbem illam quaestuosissimam cum summo labore pervenit. Ubi cum ea, qua ingressus est, die secundum id, quod comperserat, ab unoquoque mercedem sui operis recepisset, ad vesperam se videns grandem solidorum numerum conquisivisse, ad macellum laetus intendit, escas refectioni suae necessarias coempturus. Quas cum coepisset magno solidorum pretio comparare, expensis in perexiguo victu universis quos acquisierat solidis, ne unius quidem denarii intulit lucrum. Cumque ita singulis diebus acquisitionem suam vidisset insumi, ut non solum nihil redigeret, sed vix ipsam quotidianae substantiae necessitatem posset explere, apud semetipsum recogitans: Revertar, inquit, ad civitatem meam, illumque repetam tenuissimum quaestum, ex quo mihi expleta omni corporis cura, quod ad sustentationem senectutis accresceret, quotidiana exuberantia conferebat. Quod quamvis parvum videretur et tenue, non mediocrem tamen summam iugi pariebat augmento. Quaestuosior quippe mihi fuit ille nummorum, quam iste solidorum imaginarius quaestus, ex quo non solum nihil exuberat, quod recondam, sed etiam vix ipsa quotidiani victus necessitas sustinetur. Et idcirco rectius nobis est, hunc solitudinis huius tenuissimum fructum indirupta iugitate sectari, quem nullae saeculares curae, nullae mundanae distentiones, nulla cenodoxiae ac vanitatis arrodat elatio, nullae sollicitudines diurnae necessitatis imminuant" [1]. Uter Macariorum vel num omnino unus ex iis pulcherrimam fabulam invenerit, non traditur.

Iam recensitis Cassiani quoque testimoniis libros VV. PP. a Rosweido editos, quorum scriptores atque aetatem ignoramus [2], excutiamus.

---

1) Coll. XXIV cap. 13 ed. I. p. 618.

2) Cf. supra §. 10 p. 34.

Caput VI.

Collectionis Rosweidianae liber tertius, quintus, sextus, septimus vitarum Patrum et sententiae Patrum Aegyptiorum de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

§ 31. Liber tertius VV. PP. collectionis Rosweidianae sedecim historias de Macariis continet. Quarum quatuor, de homine, qui caedis reus, facta a Macario Aegyptio viri occisi ad vitam revocatione, liberatus est[1]), de uva Macario Alexandrino missa[2]), de daemone eundem Macarium ad collectam invitante[3]), de sententia denique, verum monachum in arguendo alio nunquam ad iracundiam moveri, sed semper sese vincere[4]), supra cognovimus[5]). Duodecim ceterae hae sunt:

„Abbas Macarius quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices oblatos hausisset, tantis diebus, nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres vinum porrigerent, cum gaudio sumebat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans“ [6]). Idem in libro quinto[7]) legitur, et graece in Apophthegmatis a Cotelerio editis, a quorum compilatore ad Macarium Aegyptium refertur[8]). Pro „quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat“ in graeco est „εἰ εὐκαίρησε μετὰ ἀδελφῶν“, in libro quinto „si vacavit inter fratres“, quare illa noli perperam intelligere. Fratres Scetis

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 41 p. 507, 1.
2) Ibid. cap. 42 p. 507, 2.
3) Ibid. cap. 43 p. 507, 2.
4) Ibid. cap. 87 p. 513, 2.
5) Cf. §. 25 p. 110. 113. §. 23 p. 103 sq. §. 27 p. 116 sq. §. 17 p. 65 sq.
6) Cap. 53 l. l. p. 509, 1.
7) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 26 p. 569, 2.
8) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 533 s. v. *Macarius Aegyptius* §. X.

vino refectos esse a verisimilitudine abhorret, ita ut in itineribus, quae Macarius ad invisendos fratres interdum faciebat[1]), id accidisse existimem.

„Abbas Macarius dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit daemonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vascula parva dependebant; et dixit illi senex: Quo vadis, maligne? Et respondit ei: Vado commovere fratres hos, qui sunt inferius. Cui senex dixit: Et propter quid tot vascula fers tecum? At ille dixit: Gustum fero fratribus, et ideo tanta fero, ut, si unum displicuerit, ostendam aliud, et si illud non placet, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod placeat iis. Et haec dicens discessit. Permansit autem senex iterum viam circumspiciens, usquequo rediret, et, cum rediret, dicit ei: Salveris! Dicit et ille: Quomodo istud mihi verbum dicis, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis acquiescit. Et dicit ei senex: Ergo nullum habes amicum? At ille respondit: Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et quoties me viderit, huc atque illuc cito convertitur. Cumque nomen eius ab eo requisivisset, ait, quia Theopemptus dicitur. Discedente illo mox surrexit abbas Macarius et descendit ad inferiorem eremum. Quod cum audissent fratres, egressi sunt illi obviam et unusquisque sperans, quod apud se maneret, praeparavit se. At ille requirens cellam Theopempti ad eum profectus est. Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utrique simul soli, dixit ei senex: Quemadmodum est tecum, fili? At ille respondit: Orationibus tuis bene sum. Et ait senex: Non te impugnant cogitationes? At ille respondit: Interea bene sum. Erubescebat enim dicere. Et dixit ei senex: Ecce quot annos sum in solitudine, et ab omnibus honoror, et in hac aetate, cum sim senex, mole-

---

1) Sic monachos Nitriae Macarius Aegyptius invisere solebat. cf. infra §. 33.

stant me cogitationes meae. Respondit Theopemptus: Crede mihi abba, quia similiter et mihi faciunt. Tunc senex singulas cogitationes quasi se impugnantes fingebat, usquequo totum illi Theopemptus confiteretur. Post haec dixit ei: Quemadmodum ieiunas? At ille dicit ei: Usque ad nonam. Cui senex ait: Usque ad vesperam ieiuna, et de Evangelio vel de aliis scripturis sine cessatione semper aliquid meditare; et quoties tibi aliqua immunda cogitatio supervenerit, nunquam deorsum aspicias, sed sursum, et mox Dominus tibi adiutor est. Et mox ita discessit abbas Macarius in propriam solitudinem. Iterumque viam circumspiciens vidit daemonem redeuntem, et requirit eum: Quo vadis? At ille respondit: Simili modo commovere fratres. Cum autem reverteretur, requisivit eum, quemadmodum agerent fratres. At ille dixit: Male, quoniam omnes agrestes effecti sunt, et, quod de omnibus peius est, eum, quem habui, amicum et obedientem mihi, ipse nescio quomodo conversus est, et omnibus amplius asperior mihi visus est. Et iuravit, non ibi accedere, nisi post multum tempus, et haec dicens discessit"[1]). Eadem in libro quinto[2]), et septimo[3]), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis traduntur[4]), hoc quidem discrimine, ut monachus ille in quinto *Theoctistus*, in septimo, qui ceterum cum libro tertio ad verbum convenire solet[5]), *Theopistus* vocetur; sola Apophthegmata cum libro tertio *Theopemptum* appellant. Porro in narrationis libri quinti fine legis: „Senex vero sanctus intravit in cellam suam adorans et gratias agens Deo Salvatori", in Apophthegmatis: „Tunc sanctus intravit in cellam suam". Uter vero Macariorum intelligatur, dicere haesito. Apophthegmatum quidem compilator Macarium Aegyptium agnovit. Nec prorsus immerito;

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 61 p. 510, 1 sq.
2) Ibid. lib. V libell. 18, 9 p. 637, 1 sq.
3) Ibid. lib. VII cap. 1, 8 p. 665, 2 sq.
4) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 528 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. III.
5) Cf. supra §. 10 p. 35.

nam Macarius Aegyptius procul aliquantum a monachis, quibus praeerat, habitasse perhibetur[1]). At nonne de Macario Alexandrino Cellularum presbytero idem valebit? Inde vero, quod Macarium illum in paneremo habitasse legis[2]), Macarium Aegyptium fuisse non patet, propterea quod etiam Cellulae in paneremo sitae erant. Atque Macarium Alexandrinum daemone familiariter usum esse supra cognovimus[3]). Sed quomodo daemon homines tentet, singularem in modum s. Athanasius in vita s. Antonii descripsit[4]).

„Abbas Macarius cum esset in Aegypto et egressus fuisset de cella sua, reversus invenit quendam furantem id, quod in cella sua habebat. Stetit ergo et ipse tanquam peregrinus, et carricavit[5]) animal cum illo cum multa requie, et perduxit eum dicens: Nihil in hunc mundum intulimus; Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut et ipse voluit, ita factum est; benedictus Dominus in omnibus“[6]). Idem reperis in libro quinto[7]), ubi abbas ille „Macarius in Aegypto positus“ vocatur, in libro septimo[8]), et in Apophthegmatis a Coteleri editis[9]). Fusius tamen eadem res hoc altero Apophthegmatum loco explicatur: „Narrarunt, in absentia Macarii abbatis latronem ingressum esse cellam eius. Ipse igitur quum ad cellam rediisset, invenit latronem camelum supellectile sua onerantem. Quare introiens et Macarius de vasis accipiebat, et una cum eo onerabat camelum. Sarcina igitur imposita fur coepit verberare camelum, ut surgeret. Neque tamen surgebat. Quod ubi vidit abbas, cellam in-

1) Cf. supra §§. 12. 13 p. 38. 41.
2) Apophth. l. l.
3) Cf. supra §. 27 p. 116 sq.
4) Athanasii Opp. ed. l. T. I P. II p. 651.
5) Ad hanc vocem gloss. vett. *carrico, onero*. Rosw. l. l. p. 535, 1 not. 13.
6) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73 p. 512, 1.
7) Ibid. lib. V libell. 16, 6 p. 631, 1.
8) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 660, 2.
9) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XVIII.

gressus parvum sarculum invenit, quod emissum imposuit camelo dicens: Frater, hoc quaerebat camelus. Ac pede pulsans eam senex ait: Surge. Confestimque surrexit, et parumper itineris confecit propter eius sermonem. Sed iterum resedit, neque exsurrexit, donec deposuissent cunctam supellectilem. Tunc demum abiit"[1]). Macarium Aegyptium, cui Apophthegmatum compilator rem attribuit, significari, libri quinti verba: „Macarius in Aegypto positus" et eadem, quae apud Cotelerium sunt, vocabula graeca: *Μακάριος ἐν Αἰγύπτῳ ὢν* satis comprobant. Illa Iobi verba Macarius Aegyptius etiam in homiliis laudibus effert[2]). Latrones vero illo tempore in Aegypti desertis creberrimi erant. De latrone, qui virginem Deo sacratam e manibus sociorum stuprare eam cupientium eripuit, legis in libro secundo[3]). Cellam s. Hilarionis latrones per totam noctem quaesierunt, neque invenire potuerunt[4]). S. Ammoni latrones frequenter panem abstulerunt, quare sanctus duos eremi dracones ingentes ad ostium cellae collocavit, quorum aspectu semineces, quum appropinquassent, latrones in cellam introducti, mensa apposita, in meliorem vitam conversi sunt[5]). Bello inter duorum incolas pagorum coorto alter latrone quodam duce ad bellum gerendum maxime idoneo confidebat[6]). Facinora latronum, eorundemque ad meliorem vitam reditus in VV. PP. saepenumero occurrunt[7]). Beduinos quoque incertis semper sedibus per solitudines huc illuc ad praedandum vagatos esse ex perpulchra s. Malchi vita ab Hieronymo conscripta discimus[8]).

„Quodam tempore orante beato Macario abbate vox ad eum personuit dicens: Macari, necdum ad mensuram duarum mu-

---

1) Ibid. p. 548 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XL.
2) Cf. infra locum hom. V a nobis nunc primum editum.
3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 16 p. 474, 1.
4) Vita s. Hilarion. cap. 7. VV. PP. Rosw. p. 77, 1.
5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 8 p. 465, 2 sq.
6) Ibid. lib. VIII cap. 52 p. 749, 1.
7) Cf. supra §. 4. p. 10.
8) VV. PP. Rosw. lib. I p. 93 sq.

lierum pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate. Quo audito senex exsurgens arrepto baculo in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quaesitae domus atque inventae pulsaret, egressa una ex illis cum magna exultatione eum suscepit. Quas utrasque senex convocatas ita est allocutus: Propter vos tantum laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem, quae mihi vos condicite ac narrate. Cui illae sic dixerunt: Crede nobis, sanctissime pater, quia nec praesenti nocte a maritorum léctulis fuimus separatae. Qualia ergo opera a nobis exquiris? Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitae suae ordinem declararent. Cui tunc illae compulsae dixerunt: Nos nulla inter nos sumus parentelitatis affinitate coniunctae; contigit autem, ut duobus fratribus iungeremur, et cum his quindecim annis in domo una pariter permanentes neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace hactenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus pariter relictis maritis in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non adepto inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram saeculare verbum non loqueremur omnino. Quae cum audisset beatus Macarius, dixit: In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque saecularis, sed Deus tantum propositum quaerit, et spiritum vitae omnibus ministrat"[1]). Eadem in libro sexto narratio est, ubi incipit verbis: „Orante aliquando eodem abbate Macario..."[2]). Qua ex re, quum antea de Macario Scetis abbate relatum esset, Aegyptium intelligi sequitur. Ceterum similia, quibus liceat comprobare, vitam saecularem cum Dei amore actam magis saepenumero Deo, quam monachicam placere, e VV. PP. supra congessimus[3]). A quibus narrationibus etiam germanicum

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 97 p. 515, 1.
2) Ibid. lib. VI libell. 3, 17 p. 687, 1.
3) Cf. supra §. 3 p. 6 n. 3.

insigne poema, quod nuper prodiit, medio aevo elaboratum et: *Der gute Gerhard* inscriptum[1]), initia sua cepisse crediderim.

„Beatus Macarius de semetipso referebat dicens: Dum essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinaverunt in vico. Cum autem nolens illic esse in vicum alterum effugissem, et quidam mihi saecularis religiosus opere meo vendito ministraret, contigit, quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quae dum a parentibus, a quo fuisset compressa, requiritur, dixit illa: Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit. Egressi vero parentes puellae comprehendentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me caede mactantes, atque insuper his vocibus insultantes: Hic monachus filiae nostrae vim intulit. Cumque me usque ad necem fustibus paene mulctassent, quidam ex senioribus dixit ad eos: Usquequo hunc peregrinum monachum caede mactatis? Sed et ministrante mihi sequente, et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes: Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas. Parentes autem puellae dixerunt: Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellae praestandis aliquis pro ipso satisdator accesserit. Quod cum ministranti mihi, ut faceret, innuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas, ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meae ministraret. Dicebam autem: Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem; necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire. Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie victum ministrarem. Sed quando miserae tempus pariendi advenit, diebus plurimis parere cruciata non potuit. Quae quid fecisset requisita respondit: Quia anachoretae illi causam non habenti crimen imposui. Nam me iuvenis vicinus noster ille compressit. Quod cum ille, qui mihi ministrabat, audisset, gaudio reple-

1) Der gute Gerhard Eine Erzählung von Rudolf von Ems herausgegeben von Moriz Haupt. Leipzig 1840.

tus advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexuit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire, et te commissi veniam postulare. Quae ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestarent, festinus abscedens in hunc locum perveni, et haec est causa mei in istis locis adventus"[1]). Idem traditur in VV. PP. libro quinto[2]), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis[3]), et utrobique locus, in quem Macarius fugit, Scete appellatur; ex quo Macarium Aegyptium fuisse eum apparet. Eum vero anno trigesimo aetatis suae in Scetim abiisse e Palladio constat[4]). Ac sancti quidem non pauci de crimine scorti falso accusati esse dicuntur, quorum innocentia postea detecta est. E quorum numero fuerunt Marina, Eugenia, Apollinaris virgines, quae habitu virili adsumpto sancte vixerunt[5]), et Eustathius lector Caesareae urbis in Palaestina sitae, cui idem plane, quod Macario, accidisse comperimus[6]). Etiam hodie in Elephantine insula, stupro commisso, propinqui virginis lapsae et ipsam et eum, a quo corrupta est, occidere solent[7]).

„Abbas Macarius dum diluculo palmarum folia portans ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce praeacuta, volensque eum percutere non valebat. Qui exclamans dixit: Magnam a te vim patior, o Macari, qui, cum te cupio nocere, non valeo, dum, quaecunque tu facis, ego magis ex opere facio. Tu ergo ieiunas interdum, ego nullo unquam cibo reficior. Tu saepe vigilas, me vero sopor nun-

---

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 99 p. 515, 2 sq.

2) Ibid. lib. V libell. 15, 21 p. 623, 2 sq.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 524 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. I.

4) Cf. supra §. 12 p. 38.

5) Vita s. Marinae VV. PP. Rosw. lib. I p. 393 sqq. Vita s. Eugeniae ibid. p. 340 sqq. De Apollinari virgine cf. infra Cap. VII §. 40.

6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 144 Opp. Meurs. t. I. p. 627. In codd. Vindobon. locus de Eustathio deest.

7) Minutoli Reise zum Tempel des Jupiter Ammon p. 292.

quam oppressit. Sed in una re me vincis, ipse profiteor. Cum ab eo rem ipsam beatus Macarius requisivisset: Humilitas tua, dixit, sola me vincit. Haec dicente inimico et extendente beato Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit“[1]). Eadem plane ad verbum leguntur in libro septimo[2]); in libro autem quinto[3]) et in Apophthegmatis a Cotelerio editis[4]) hoc quidem discrimine habentur, ut finis ille, orante Macario diabolum evanuisse, desideretur. Animadvertendum est, in Apophthegmatis rem bis inveniri; nam ibi postea iterum legis: „Alia iterum vice daemon adversus Macarium abbatem insurrexit cum gladiolo, eius pedem amputaturus. Quod cum propter humilitatem eius non potuisset, ei: Quaecunque habetis, inquit, habemus et nos; sola humilitate a nobis differtis, et praevaletis“[5]). Cum Apophthegmatis, ubi res s. v. *Macarius Aegyptius* occurrit, convenire videtur libri quinti scriptor, qui narrationi de Macario Aegyptio illam subiunxit.

„Quodam tempore abbas Macarius, dum ad montem Nitriae ascenderet, discipulo suo, ut parum procederet, imperavit. Qui cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem, et lignum grande portantem. Cui exclamans ait: Quo curris, daemon? At ille iratus tantis eum plagis affecit, ut exanimem paene relinqueret; et relicto eo sacerdos iterum currebat. Progressusque parum iterum obviavit beato Macario, qui ait ad eum: Salveris, laborator, salveris! At ille admiratus respondit: Quid in me boni conspexisti, ut me salutares? Cui senex ait: Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter. Cui sacerdos dixit: Et ego salutatione tua compunctus magnum servum Dei te cognovi; nam alter

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 124 p. 518, 2.
2) Ibid. lib. VII cap. 13, 6 p. 670, 2.
3) Ibid. lib. V libell. 15, 26 p. 624, 1.
4) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I. p. 534 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XI.
5) Ibid. p. 545 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXV.

lnescio quis miserabilis monachus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro verbis imposui. Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat dicens: Nisi me monachum feceris, non desistam. Pergentesque pariter venerunt ad locum, ubi caesus frater iacebat. Quem utrique tollentes, quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertulerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatum Macarium comitantem, stupefacti cum admiratione monachum illum perficiunt, et multi propter illum ex paganis facti sunt Christiani. Dicebat ergo abbas Macarius, quia sermo superbus et malus etiam bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiam malos mutat in melius" [1]). Eadem inter Apophthegmata apud Cotelerium leguntur, ubi ita incipiunt: „Dixerunt Macarium Aegyptium abbatem aliquando e Scete ascendisse in montem Nitriae..." [2]); cetera vero accurate cum illis conveniunt.

„Abbas Macarius dum ambularet in deserto, caput cuiusdam hominis aridum invenit in terra. Quod postquam baculo suo convertit, vocem visum est emittere. Quod senex, quisnam esset, interrogat. At ille respondit: Ego quidem princeps eram sacerdotum idolorum, qui in hoc loco habitabant. Tu autem es abbas Macarius spiritu divino repletus. Quacunque enim hora misertus eorum fueris, qui in poena sunt, et pro eis oraveris, consolationem aliquam sentiunt. Cui senex: Et quae est consolatio vestra vel poena? responde. At ille altius ingemiscens: Quantum, inquit, coelum distat a terra, tantum ignis est altus, in quo medio sumus a pedibus usque ad caput undique perfusi, nec cuiquam licet faciem alterius intueri, sed facies nostro dorso coniunctae sunt. Cum ergo oras pro nobis, ex parte videmus alterutrum, et hoc nobis pro consolatione constat. His auditis lacrimas fudit dicens: Vae diei illi, in quo homo mandata Dei trans-

---

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 127 p. 518, 2.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 547 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXIX.

gressus est! Et iterum ab eo, si esset altera poena maior, inquirit. Cui ille respondit: Sunt nobis alii multo inferius. Cumque qui essent illi interrogaret, dixit: Nos quidem, qui Deum non cognovimus, misericordiam quantulamcunque patimur; illi vero, qui cognitum negaverunt, gravioribus et ineffabilibus poenis subtus nos cruciantur. Quibus auditis beatus Macarius capite altius terrae defosso discessit" [1]). Idem in libro sexto [2]) de abbate Macario maiori i. e. Aegyptio, atque in Apophthegmatis a Cotelerio editis [3]) s. v. *Macarius Aegyptius* traditur. Nec non idem colloquium Ioannes Damascenus, falso ut videtur, in Historia Lausiaca legisse se tradidit [4]), in qua hodie non amplius legitur. Atque insuper a Michaele Glyca [5]), in Menaeis Graecorum [6]), a Nicephoro Blemida [7]), et in Ioannis Hagioelitae encomio Macarii Aegyptii [8]) memoratur. Theologorum scholasticorum ingenia ob difficultates, quae ei insunt, dogmaticas multum exercuit. Quas quidem s. Thomas, refutatis ceterorum scholasticorum loci explicationibus, optime expedire studuit [9]). Sed rem fabulosam esse, quis non existimat! Originistam forte composuisse eam suspicor, quia Originistae de damnatorum statu post mortem male sentiebant. Ceterum in ms. Aquicinct. teste Rosweido historia legebatur ita verbis concepta, ut difficultates penitus cessarent [10]).

---

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 172 p. 526, 1 sq.
2) Ibid. lib. VI libell. 3, 16 p. 658, 2 sq.
3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 546 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXVIII.
4) Oratio de iis qui in fide dormierunt. Io. Damasc. Opp. T. I p. 585.
5) Ep. 26. Cf. Fabricii Biblioth. Graec. s. v. *Palladius* ed. nov. Vol. X p. 106.
6) Synaxarium Graecorum 26 Ian.
7) Diatriba, qualem esse deceat imperatorem cf. Fabricius l. l.
8) Consule Leonem Allatium de libris ecclasiasticis Graecorum diss. II ed. Paris. 1645 p. 117—123.
9) In IV. Sent. Dist. XLV q. II art. II ad IV. Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI not. 12 p. 622, 2.
10) VV. PP. Rosw. lib. III not. 20 p. 535, 1.

„Quidam frater beatum Macarium postulabat, ut ei sermonem diceret, per quem posset salvari. Cui senex ait: Oportet fugere homines, et sedere in cella, et pro peccatis iugiter lamentari, et quod super omnes virtutes est, tam linguam coercere quam ventrem“[1]). Eandem Macarii doctrinam in Apophthegmatis a Coteleriо editis bis invenis. Et semel quidem his verbis concipitur: „Esaias abbas interrogans Macarium abbatem: Profer mihi, inquit, sententiam. Cui senex respondit: Homines fuge. Esaias abbas: Quid, inquit, est fugere homines? Respondit senex: Sedere in cella tua et deflere peccata tua“[2]). Alter vero Apophthegmatum locus in eo solo differt, quod pro Esaia abbate Aio abbas legitur[3]). Aio autem abbas in Thebaide habitavit[4]); Esaias abbas, in quibus Aegypti regionibus vixerit, non invenio[5]). Num compilator Apophthegmatum rem Macario Aegyptio iuste tribuerit, aliunde non liquet.

„Venerunt aliquando duo quidam iuvenes ad beatum Macarium, unus quidem ad plenum doctus, alter vero adhuc incipiens. Et provoluti pedibus eius postulabant, ut secum eos habitare permitteret. Quos cum vidisset quasi corpore deliciosos, existimavit eos eremum ferre non posse. Dixitque ad eos: Hic, fratres mei, non potestis manere. Et illi dixerunt: Si tecum non possumus habitare, pater, quid ergo faciemus? Quo ille audito coepit intra se ita reputare: Si illos hinc eiecero, scandalum patientur; nunc dicam illis: Venite, construite vobis cellulam, si potestis. Cumque illi locum sibi tantummodo demonstrari rogarent, duxit eos et ostendit

1) Ibid. lib. III cap. 189 p. 528, 1.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 540 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXVII.

3) Ibid. p. 549 §. XLI.

4) Ibid. p. 400 sq. s. v. *Aio.*

5) De Esaia abbate cf. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 10 p. 469, 2. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 57 Opp. Meurs I, I. p. 513. (Genuina esse, quae ibi leguntur, docent codd. Vindobon. cf. infra Appendicem.) Sozom. hist. eccl. III, 14 ed. I. p. 518. Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 445 s. v. *Esaia.*

iis petram, qua incisa sibi habitaculum praepararent, et lignis allatis de palude contegerent. Arbitrabatur autem Macarius confestim illos pro iniuncto labore discedere. Illi vero interrogaverunt eum, dicentes: Quid operis exercere iubes nos, pater? Tunc ille sublatis foliis funiculum illis intexere ostendit, quem pro victu eos distrahere commonuit; et ita ab iis discessit. At illi cum summa patientia, quaecunque iis fuerant imperata, perfecerunt. Videns ergo eos senex in operibus bonis quotidie succrescere, et frequenter in ecclesiam cum silentio in orationibus persistere, desiderabat scire vera opera eorum. Septimana ergo integra ieiunavit, et rogavit Dominum, ut sibi opera eorum dignaretur ostendere. Et post haec profectus est ad eos, pulsavitque ostium speluncae eorum. Quo aperto et viso homine Dei adoraverunt utrique in terra. Et postquam facta ex more oratione consederunt, ille maior innuit minori, et egressus est foras. Ipse autem sedebat torquens funiculum, nihil loquens omnino. Hora vero nona pulsavit ostium frater iunior, et ingressus est cum cibo, quo reficerentur. Eodem nutu iussus mensulam parvulam cum tribus paximatiis[1]) apposuit, tacensque stetit. Cumque comedissent, dixerunt ad beatum Macarium: Discedis pater, an non? Et ille illic se quiescere velle respondit. Tunc illi mattulam in uno angulo ad opus ipsius collocarunt, ipsi vero in altero angulo quieverunt, quasi ad dormiendum se proiecissent. Iterum ergo Macarius rogavit Dominum, ut ei opera ipsorum declararet. Et ecce, velut dissipato tecto lux clara cellulam illam quasi media dies implevit, quam tamen illi non senserunt. Sed postquam arbitrati sunt senem dormire, surgentes in orationem sese dederunt, extendentes manus ad coelum. Quos quidem ille, quid facerent, intuebatur; illi autem illum videre non poterant. Intentius autem senex respiciens vidit tanquam muscas daemones venientes in illius minoris ore atque oculis residere volentes, sed angelus Domini rhomphaea ignea ar-

---

1) In graeco Cotelerii τρεῖς παξαμάδας.

matus tam illos circumdabat et defendebat, quam daemones repellebat et eiiciebat; ad maiorem vero accedere nullo modo praevalebant. Prope vero iam luce proiecerunt se in eodem stratu suo. Tunc Macarius velut evigilans surrexit; similiter surrexerunt et ipsi quasi de longo somno excitati. Et accedens senior frater ad senem dixit: Vis, pater, vel duodecim psalmos canamus. Cumque psallerent, de ore iunioris fratris per singulos versus fax ignis egressa ascendebat ad coelum. Item et maior cum decantaret, quoties ad psallendum labia deducebat, velut funiculus ignis de ore eius similiter tendebatur ad coelum. Postquam vero expleverunt matutinos[1], egressus Macarius obsecrabat eos, ut pro se orare dignarentur; illi vero tacentes ad eius pedes sunt provoluti, seipsos orationibus illius commendantes. Et cognovit senex, quoniam maior quidem esset in timore Dei perfectus, minorem vero adhuc daemones impugnarent. Post paucos vero dies maior frater receptus est in pace; tertio die etiam minor est eum adsecutus"[2]). Idem uberius ipse Macarius narrasse traditur in libro sexto[3]) et in Apophthegmatis a Cotelerio prolatis[4]); utrobique enim his incipit verbis: „Dicebat abbas Vindemius (in Apophthegmatis *Βιτίμιος*), quia narravit abbas Macarius: Sedente me aliquando in Scithi (Apophthegmata: *εἰς Σκῆτιν*) descenderunt duo adolescentes peregrini …", et in narrationis demum fine haec adduntur: „Et cum aliqui patrum advenirent abbati Macario, ducebat eos in cellam ipsorum dicens: Venite videre martyrium horum minorum peregrinorum". Macarium igitur Aegyptium intelligi sponte lucet.

„Cum quidam fratres, quemadmodum orarent, beatum Macarium requisivissent, respondit illis dicens: Non sunt ne-

1) In graeco textu ap. Cotelerium *περὶ τὴν πρωΐαν*, circa matutinum tempus.

2) VV. PP. Rosw. lib. III. cap. 195 p. 528, 2. sq.

3) Ibid. lib. VI libell. 3, 2 p. 651, 2. sq.

4) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 541 sqq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXIII.

cessaria nobis superflua verba, sed extendere tantum manus ac dicere debemus: *Deus*, quemadmodo vis et sicut tibi placet, ita fiat. Si autem tentatio irruerit, aut impugnatio, dicendum est: Deus auxiliare nobis. Ipse enim scit, quae nobis expediant"[1]). Eadem Macarii exhortatio in libro quinto[2]) et in Apophthegmatis Cotelerii[3]) legitur. Atque ex monachis alii permultas quotidie orationes recitasse[4]), alii eandem brevem semper repetiisse traduntur[5]). Ceterum quam eximie de oratione Macarius Aegyptius senserit, ex eius homiliis clare patet.

„Abbas Macarius dum semel de Scithi portaret sportellas, quas texerat, grandem habens viae laborem resedit et dixit: Deus, tu scis, quia amplius non valeo ambulare, et mox inventus est ad fluvium, unde adhuc multis aberat intervallis"[6]). Idem in libro sexto verbis: „Dicebant de abbate Macario illo maiore..."[7]), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis ita incipit: „Dicebant de abbate Macario Aegyptio...[8]), unde, uter Macariorum dicatur, perspicuum est. Fluvius, quem innuit, Nilus est; ad urbes enim in fluminis ripa sitas adventare solebant monachi sportulas, quas texerant, vendituri.

Et haec quidem insunt de Macariis VV. PP. libro Rosweidianae collectionis tertio. Quae maximam partem ad Macarium Aegyptium spectare invenimus, id quod et in ceteris VV. PP. eiusdem collectionis libris deprehendemus. Roswei-

---

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 207 p. 531, 1.

2) Ibid. lib. V libell. 12, 10 p. 644, 1.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 536 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XIX.

4) Cf. supra §. 24 p. 106. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 33 Opp. Meurs. I. I. p. 444; cap. 39 p. 456; cap. 47 p. 481; cap. 53 p. 493; cap. 88 p. 553.

5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 9 p. 467, 1. Opp. Meurs. I. I. p. 644 sq., passim.

6) Ibid. lib. III cap. 213 p. 532, 1.

7) Ibid. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.

8) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 535 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XIV.

duo, cum e genere dicendi et quibusdam praefationis verbis, quae cum libri secundi praefatione conveniunt, tum ex praefationum libri secundi et tertii affinitate cum prooemiis Historiae Lausiacae, Rufinum libri tertii scriptorem (interpretem) esse coniecit. Quia enim libri tertii praefatio epistola Palladii ad Lausum Historiae Lausiacae praemissa certo innititur, praefatio autem libri secundi, cuius interpres Rufinus, ad prooemium, quod in fronte Historiae Lausiacae Meursianae et Rosweidianae editionis legitur, haud dubie alludit, eundem utriusque libri scriptorem (interpretem aut praefationum scriptorem) Rufinum esse, satis audacter quidem coniecit[1]. Quanquam vel eo, quod Rufinus mortuus erat, antequam Historia Lausiaca prodiret[2], a tali errore revocari debebat. Etenim prooemium istud Meursianae et Rosweidianae editionis[3] Historiae Lausiacae, quocum libri secundi praefatio sine dubio cohaeret, spurium est[4] et Historia Lausiaca vetustius, unde id in libro secundo ante Historiam Lausiacam scripto adhiberi facile explicabis[5]. Libri vero tertii praefatio genuinis Historiae Lausiacae innititur locis, quapropter eam post Rufini mortem conscriptam esse non minus perspicuum est. Id solum constat, libri tertii praefationem e libri secundi et Historiae Lausiacae praefationibus compilatam, illumque igitur librum hisce duobus aetate posteriorem esse.

§. 32. Libro quinto VV. PP. collectionis Rosweidianae septendecim de Macariis historiae continentur. Quarum octo de Macario Aegyptio cum fratribus vinum bibente, sed postea pro quovis calice diem integrum aqua abstinente[6], de eiusdem Macarii dicto, in increpandis aliis ad iracundiam commotum se ipsum perdere[7], de eiusdem doctrina, nos accep-

1) VV. PP. Rosw. Proleg. V p. XXIX sq.
2) Cf. supra §. 6 p. 24.
3) VV. PP. Rosw. lib. VIII p. 704 sq.
4) Cf. supra §. 5 p. 15. §. 6 p. 28 sq.
5) Cf. Ibid. p. 24. 28 sq.
6) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 14, 28 p. 569, 2 sq.
7) Ibid. libell. 4, 28 p. 570, 1.

tarum ab hominibus iniuriarum reminiscendo vim memoriae laedere, malorum vero a daemonibus inflictorum recordatione non laedere[1]), de modo orandi[2]), de puella gravida a Macario Aegyptio se corruptam esse mentiente[3]), de diabolo humilitate a Macario Aegyptio se vinci fatente[4]), de fure, quem idem Macarius in cella sua deprehendit[5]), de daemone denique, qui visitatis fratribus solum sibi Theoctistum fratrem in monasterio favere eidem Macario fassus sit[6]), supra excussimus[7]). Superest, ut ceteras novem ex ordine recenseamus.

„Dixit abbas Macarius abbati Zachariae. Dic mihi, quod est opus monachi? Dixit ei: Me interrogas, pater? Et dixit ei abbas Macarius: Certus sum de te, fili Zacharia; est enim, qui me pulsat, ut interrogem te. Dixit ei Zacharias: Quantum ad me, pater, hoc puto, quoniam, quicunque semetipsum necessitatibus subiecerit, atque coegerit, ipse est monachus[8])“. Idem reperis in Apophthegmatis a Cotelerio editis s. v. *Zacharias,* quem in Scete resedisse ibi edoceris; qua ex re Macarium Aegyptium nostro loco intelligi haud iniuste colliges. Zachariae autem responsio in graeco textu fere haec est: „Quantum ego quidem existimo pater, qui se ipsum cogit ad omnia, is est monachus[9])“.

„Interrogaverunt quidam patrum abbatem Macarium Aegyptium dicentes: Quomodo corpus tuum, et quando manducas, et quando ieiunas, siccum est? Et dixit iis senex: Sicut lignum in manu hominis, cum quo frutices in igne versantur atque reversantur, semper ab igne consumitur, ita, si homo mundaverit mentem suam in timore Dei, ipse timor Dei etiam ossa eius

1) Ibid. libell. 10, 34 p. 599, 2.
2) Ibid. libell. 12, 10 p. 614, 1.
3) Ibid. libell. 15, 25 p. 623, 2 sq.
4) Ibid. libell. 15, 26 p. 624, 1.
5) Ibid. libell. 16, 6 p. 631, 1.
6) Ibid. libell. 18, 9 p. 637, 1 sq.
7) Cf. §. 31 p. 132 §. 17 p. 65 §. 28 p. 119 §. 31 p. 145. 138 sq. 139 sq. 135 sq. 133 sq.
8) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 1, 6 p. 562, 1.
9) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 443 s. v. *Zacharias* §. 1.

consumit"[1]). Idem Macarii Aegyptii dictum in Apophthegmatis saepe laudatis legitur[2]). Nec non simili corporis ariditate Macarius Alexandrinus fuit, cui ne pili quidem menti enati erant ob nimios exercitationis labores obque nimiam cutis ariditatem[3]).

„Miserant aliquando senes de monte Nitriae ad abbatem Macarium in Scithi, rogantes, ut veniret ad eos, alioquin sciret, omnem multitudinem, si ipse ad eos non veniret, ad ipsum esse venturam, quoniam desiderabant videre eum, antequam migraret ad Dominum. Qui cum venisset in montem, congregata est omnis multitudo fratrum ad eum. Rogabant autem eum senes, ut faceret verbum ad fratres. Ille autem lacrimans ait: Ploremus fratres et producant oculi nostri lacrimas, antequam eamus hinc, ubi lacrimae nostrae corpora comburant. Et fleverunt omnes et ceciderunt proni in faciem dicentes: Pater, ora pro nobis"[4]). Idem extat in Apophthegmatis a Cotelerio editis[5]). Verba autem senis nonaginta fere annos nati et ultimum Nitriam visitantis animos fratrum ad lacrimas commovisse, quis non facile credet! Indidem, quanti eum fecerint fratres, elucet.

„Abbas Macarius maior in Scithi dicebat fratribus post missas ecclesiae: Fugite, fratres. Et dicit ei unus fratrum: Pater, ubi habemus fugere a solitudine ista? Et ponebat digitum suum in ore suo dicens: Istud est, quod fugiendum dico; et sic intrabat in cellam suam et claudens ostium sedebat solus"[6]). Idem habes in Apophthegmatis a Cotelerio editis[7]), hoc uno discrimine, quod pro „post missas ecclesiae" in graeco

1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 8 p. 565, 2 sq.
2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 534 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XII.
3) Cf. supra §. 18 p. 75. 79.
4) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 9 p. 566, 1.
5) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 545 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXIV.
6) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 27 p. 570, 1.
7) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XVI.

„postquam dimisit ecclesiam" legitur. Taciturnitas autem praecipuis monachorum Aegypti virtutibus adnumeranda est[1].

„Venit abbas Macarius maior ad abbatem Antonium in montem, et cum pulsasset ostium, exivit ad eum et dixit ei: Tu quis es? Et ille ait: Ego sum Macarius. Et claudens ostium intravit, et dimisit eum foris. Et cum vidisset postea patientiam eius, aperuit ei. Et adgaudens ei dicebat: Multum tempus est, ex quo te videre desiderabam, audiens de te. Et exhibens ei hospitalitatem refecit eum; erat enim fessus de multo labore. Vespere autem facto infudit sibi abbas Antonius modicas palmas, et dicit ei abbas Macarius: Da mihi, ut ego infundam, quod operer. Ille autem dixit: Non habeo plus. Et faciens fasciculum maiorem infudit eum. Et sedentes a sero et colloquentes de utilitate animarum faciebant plectam, et ipsa plecta per fenestram descendebat in speluncu. Et egrediens mane sanctus Antonius vidit collectionem plectarum abbatis Macarii, et admiratus est, et osculatus manus eius dicebat: Multa virtus de istis egreditur"[2]. Eadem in Apophthegmatis a Coteleriο editis traduntur[3]. Macarium vero Aegyptium cum s. Antonio († XVI. Cal. Febr. 356)[4] congressum esse, hic iterum comperimus[5]. Quam quidem historiam cum iis, quae supra de Macario Pispir coenobii abbate relata sunt[6], confundendam non esse facile perspicis.

„Descendit aliquando ipse Macarius de Scithi ad locum qui dicitur Terenuthim, et intravit dormire in monumento, ubi erant antiquitus sepulta corpora paganorum. Et traxit unum corpus sub caput suum tanquam plumatium de scirpo.

---

1) Agatho abbas, ut taciturnitatis virtutem nancisceretur, tres annos lapidem in ore gestasse fertur. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 7 p. 568, l. Taciturnitatis exempla laudantur in indice Rosweidi.

2) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 9 p. 585, l.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 530 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. IV.

4) Cf. Tillemont: Mémoires T. VII P. I p. 228.

5) Cf. Apophthegm. Coteler. l. l. p. 539 sq. §. XXVI; infra §. 37.

6) Cf. supra §. 23 p. 103 sq.

Daemones autem, videntes fiduciam eius, invidi sunt, et volentes terrere eum, vocabant quasi quandam mulierem, dicentes: Nonna illa, veni nobiscum ad balneum. Et alter daemon desub ipso tanquam ex mortuis illis respondit dicens: Peregrinum quendam habeo super me, non possum venire. Senex autem non expavit, sed confidens tundebat corpus illud, dicens: Surge, vade, si potes. Quod cum audissent daemones, clamaverunt voce magna, dicentes: Vicisti nos; et fugerunt confusi" 1). Eadem res in Apophthegmatis saepe laudatis habetur 2). Terenuthim vero ubi situm fuerit, invenire non potui.

„Narravit abbas Petrus, qui fuit discipulus abbatis Lot, dicens: Eram aliquando in cella abbatis Agathonis, et venit frater quidam ad eum, dicens: Volo habitare cum fratribus; sed dic mihi, quomodo habitem cum iis. Dicit ei senex: Sicut in prima die, quando ingrederis ad eos, ita custodi peregrinationem tuam omnibus diebus vitae tuae, nec assumas fiduciam. Dicit ei abbas Macarius: Quid enim facit fiducia? Dicit ei senex: Sic est sicut aestus grandis; qui quando exarserit, omnes fugiunt a facie eius, quia aestus etiam arborum fructus corrumpit. Dixit abbas Macarius: Sic mala fiducia est? Respondit abbas Agathon: Non est peior altera passio, quam fiducia; genitrix est enim omnium passionum. Convenit ergo operatio monacho non sumere fiduciam, vel si solus sit in cella" 3). Hoc Agathonis responsum fratri datum etiam in libro tertio 4) et in libro septimo 5) legis; sed Macarii verba in solis Apophthegmatis a Cotelerio editis adduntur 6). Quae an sint Aegyptii Macarii verba, non satis perspicuum est. Etenim Agathon ab-

1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 10 p. 585, 2.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 535 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XIII.

3) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 8 p. 596, 2.

4) Ibid. lib. III cap. 198 p. 529, 2.

5) Ibid. lib. VII cap. 42, 1 p. 683, 1.

6) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 372 sq. s. v. *Agathon* §. I.

bas in Scete non videtur vixisse[1]); Petrus autem abbas in Cellulis habitabat[2]), et Lot magistrum eius in parva palude Arsenoitis regionis degisse credideris[3]).

„Abbas Macarius volens consolari fratres dicebat: Venit huc aliquando cum matre sua puer, qui a daemonio vexabatur, et dicebat matri suae: Surge, eamus hinc. Illa autem dicebat: Non possum pedibus ambulare. Et dicebat ei filius suus: Ego te porto. Et admiratus sum astutiam daemonis, quomodo eos inde fugare volebat"[4]). Idem in Apophthegmatis a Cotelerio editis habetur[5]). Utri autem Macariorum res tribuenda sit, historia, quae sequitur, indicat.

„Dicebat iterum de desolatione Scithi ad fratres: Quando videritis cellam aedificatam iuxta paludem, scitote, quia prope est desolatio Scithi; quando autem arbores videritis, iam ante ianuam est; quando autem videritis pueros, tollite melotes vestras, et discedite"[6]). Eandem Macarii Aegyptii prophetiam in Apophthegmatis a Cotelerio editis deprehendis[7]). Quaenam Scetis devastatio innuatur, num sub Lucio Arianorum episcopo Alexandriae Macario superstite facta[8]), an illa barbarorum, qui Moysen abbatem cum sociis trucidarunt[9]), an tertia quaedam nobis incognita, discerni vix poterit. Tillemontius invasionem barbarorum istorum, quos e crudelissima Mazicum gente fuisse nescio quibus de rationibus existimat,

---

1) Congressu in Scete habito Agathon abbas venit fratribusque non recte sancitum esse dixit; ex quo eum in Scete non habitasse recte colliges. Cf. Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 377 s. v. *Agathon* §. XIV.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 646 s. v. *Petrus Pionita* §. I.

3) Ibid. p. 521 s. v. *Lot abbas* §. I.

4) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 10 p. 638, 1.

5) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 531 s. v. *Macarius Aegyptius* §. VI.

6) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 11 p. 638, 1.

7) Coteler. Mon. Eccl. Graec. l. l. p. 531 s. v. *Macarius Aegyptius* §. V.

8) Cf. supra §. 6 p. 16 sqq. §. 26 p. 118 et infra Cap. VIII §. 41.

9) De hac caede cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 13. 14. Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I P. 553 s. v. *Mose abbas* §. X.

praedicit autumavit¹). Ea autem, quae s. Augustinus de Aegypti monasteriis devastatis tradidit²), huc non spectare videntur.

Quando liber quintus compositus sit, non satis constat. Laudatur autem a Photio³), et Pelagium libri interpretem saeculo sexto vixisse, non temere coniecerunt⁴). Sed ad librum sextum transimus.

§. 33. Libro sexto undecim insunt historiae de Macariis, quarum septem de Macario Aegyptio, postquam fatigatus oravit, elevato et trans flumen demisso⁵), de duobus adolescentibus peregrinis eundem Macarium adeuntibus et tanta virtute excellentibus⁶), de Macariorum cum duobus tribunis congressu adiecta illa descriptione Scetis⁷), de cranio Macario Aegyptio poenas infernorum enarrante⁸), de revelatione eidem Macario facta, ipsum virtutem duarum mulierum nondum attigisse⁹), de eiusdem Macarii verbo quod dixit Euagrio: umbra contentus esto¹⁰), de eiusdem affirmatione, se viginti annis aqua, pane et somno satietatem usque usum non esse¹¹), iam recensuimus¹²). Ceterae quatuor hae sunt:

„Habebat quidam filium paralyticum in Aegypto, et adduxit eum ad cellam beati Macarii, et relicto eo ad ostium flente recessit longe. Respiciens ergo senex vidit puerum plorantem, et dixit ei: Quis te adduxit huc? Qui dixit: Pater meus proiecit me hic et abiit. Et dicit ei senex: Surge

1) Mémoires T. VIII P. III p. 992. cf. T. X ed. Paris. p. 75. 728. De Mazicum gente cf. Pallad. H. Laus. cap. 8. Cassian. Coll. II, 6.
2) Ep. 111 (alias 122) Opp. August. ed. Migne T. II p. 422.
3) Bibl. cod. CXCVIII.
4) VV. PP. Rosw. Proleg. XV p. XLII.
5) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.
6) Ibid. libell. 3, 2 p. 651, 2.
7) Ibid. libell. 3, 15 p. 656, 2.
8) Ibid. libell. 3, 16 p. 656, 2 sq.
9) Ibid. libell. 3, 17 p. 657, 1.
10) Ibid. libell. 4, 17 p. 659, 2.
11) Ibid. libell. 4, 18 p. 659, sq.
12) Cf. supra §. 31 p. 146; 143 sqq.; §. 23 p. 103 sq. §. 27 p. 118; §. 31 p. 141 sq.; 136 sq.; §. 28 p. 119; 120.

et apprehende eum. Qui statim sanus factus est, et surgens apprehendit patrem suum, et sic abierunt in domum suam“[1]). Idem in libro tertio Besarioni abbati in Scete habitanti[2]), in Apophthegmatis vero a Cotelerio editis Macario Aegyptio tribuitur[3]). De puella similiter a parentibus ad ianuam Macarii Aegyptii proiecta et a sancto sanata supra audivimus[4]).

„Dicebat abbas Sisois: Quando eram in Scithi cum abbate Macario, ascendimus metere cum eo, septem homina. Et ecce! una vidua colligebat spicas de post nos, et non cessabat plorans. Vocavit ergo senex dominum agri illius et dixit ei: Quid est aniculae huic, quod semper plorat? Qui dixit ei: Quia vir eius habuit depositum cuiusdam, et mortuus est non loquens, et non dixit, ubi posuit illud, et vult dominus depositi accipere eam et filios eius in servitutem. Et ait senex: Dic illi, ut veniat ad nos, ubi requiescimus in caumate. Et cum venisset, dicit ei senex: Utquid semper ploras? Quae ait: Vir meus defunctus est, accipiens commendatum alicuius, et non dixit moriens, ubi posuit illud. Et dixit ei senex: Veni, et ostende nobis sepulchrum viri tui. Et assumptis secum fratribus abiit cum ea. Et cum venissent ad locum, ubi positus erat, dixit ad illam senex: Recede hinc in domum tuam. Et orantibus illis vocavit senex illum, qui mortuus fuerat, dicens illi: Ubi posuisti alienum depositum? Qui respondens dixit ei: In domo mea absconditum est sub pede lectuli. Et ait illi senex: Dormi iterum usque in diem resurrectionis. Videntes autem fratres ceciderunt ad pedes eius; quibus dixit senex: Non propter me factum est hoc; nihil enim sum; sed propter illam viduam et orphanos ipsius fecit Deus hanc rem. Hoc enim est magnum, quia sine peccato vult Deus esse animam, et si quid petierit, accipit. Veniens autem nuntiavit viduae illi, ubi erat illud commendatum. At illa su-

---

1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 7 p. 649, 2.

2) Ibid. lib. III cap. 122 p. 518, 1.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 535 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XV.

4) Cf. supra §. 17 p. 60.

mens illud reddidit domino suo et liberavit filios suos. Et qui audierunt hoc, glorificaverunt Deum"[1]). Idem in Apophthegmatis a Cotelerio editis habetur[2]). Rosweidus illud „septem nomina" quid sibi velit, non intelligere se fatetur[3]). Sed e graeco id facile explicatur, ubi legis „ἑπτὰ ὀνόματα" i. e. septem homines. Etenim vox ὀνόματα pro ἄνθρωποι saepe reperitur[4]), unde cod. ms. Bodecensis Bollando teste recte protulit „septem fratres"[5]). Noli autem mirari, quod Macarius Aegyptius abbas exiisse legitur ad metendum. Mos enim non solum fratrum Serapionis presbyteri, qui decem fere millia monachorum in regione Arsenoite regebat, sed omnium paene Aegypti monachorum fuit, ut messis tempore ad metendum se conducerent, mercedisque, quum octogenos modios frumenti plus minus singuli accepissent, partem iis, quos noverant, pauperibus offerrent, nec non Alexandriam usque naves frumento, quod egentibus distribueretur, onustas dirigerent[6]). Pariter vero Spiridioni, Cypri episcopo, filia defuncta, ubi depositum posuerit, e sepulchro respondisse traditur[7]).

„Venit aliquando abbas Macarius ille Aegyptius de Scithi in montem Nitriae in die oblationis ad monasterium abbatis Pambo, et dixerunt ei seniores loci illius: Dic fratribus verbum aedificationis, pater. Qui dixit iis: Ego nondum factus sum monachus, sed vidi monachos. Et dixit: Sedente enim

1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8 p. 649, 2 sq.
2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 532 s. v. *Macarius Aegyptius* §. VII.
3) VV. PP. Rosw. lib. VI not. 6 p. 662, 1.
4) Exempla congessit Cotelerius l. l. p. 814 in nota ad nostram historiam (p. 532, A).
5) AA. SS. Boll. Jan. T. I p. 1009, 1 not. b.
6) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 18 p. 476, 1. Cf. lib. V libell. 17, 20 p. 634, 2. In Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. l. l. p. 537 duodecim artabas i. e. circa quadraginta modios unusquisque accepisse fertur. Ista igitur differentia quomodo explicanda sit, nescio. Caput vero illud editionis Meursianae, quum in codd. Vindobon. desideretur, spurium esse verisimile est.
7) Rufin. hist. eccl. I, 5 ed. l. p. 216.

me aliquando in cella in Scithi, perurgebant me cogitationes meae dicentes: Surgens vade usque in desertum, et considera, quod illic vides. Et permansit reluctando huiusmodi animus meus per quinque annos dicens: Ne forte a daemonibus sit haec suggestio. Cum ergo perseverasset cogitatio ista in me, abii in eremo, et reperi ibidem stagnum aquarum, et insulam in medio eius. Veniebant quoque diversa animalia eremi, et bibebant ex eo. Inter quae vidi duos homines nudos, et contremuit corpus meum; putabam enim, quia spiritus sunt. Cumque vidissent illi me trepidantem, locuti sunt ad me dicentes: Noli timere; et nos enim homines sumus. Dixi itaque illis: Unde estis, et quomodo in hanc eremum venistis? Qui dixerunt: De coenobio fuimus, et factus est nobis consensus, et egressi sumus huc, ecce quadraginta anni sunt. Erat autem unus ex ipsis Aegyptius, alius vero Libycus. Interrogaverunt autem me et ipsi dicentes: Quomodo est mundus, et si ascendit aqua secundum tempus suum, si etiam habet mundus abundantiam suam? Respondi iis: Etiam. Quos et ego interrogavi: Quomodo possum fieri monachus? Dicunt mihi: Nisi quis renuntiaverit omnibus, quae in mundo sunt, non potest fieri monachus. Quibus dixi: Ego infirmus sum et non possum sicut vos. Responderunt mihi: Si non potes sicut nos, sede in cella tua et plange peccata tua. Interrogavi ergo eos dicens: In hieme non sentitis frigus aut in aestate non inceditur corpus vestrum in caumate? At illi dixerunt: Deus fecit nobis hanc dispensationem, ut neque in hieme frigus neque aestate ardorem sentiamus. Ideoque dixi vobis, quia ego nondum factus sum monachus. Ignoscite mihi fratres“[1]). Idem in Apophthegmatis Cotelerii reperis[2]). Pambo abbatem cum monachis suis in monte Nitriae habitasse testis est Palladius[3]). Duo illi monachi e genere anachoretarum fuerunt, quorum vitam supra descri-

1) V.V. PP. Resw. lib. VI libell. 3, 4 p. 653, 1.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 526 s. v. *Macarius Aegyptius* §. II.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 12 Opp. Meurs. 1. I. p. 873, 1. sqq.

psimus[1]). Monachorum autem esse, sedere in cella et deflere peccata sua, ipsum docuisse Macarium cognovimus[2]).

„Venit quidam adolescens ad abbatem Macarium, ut sanaretur a daemonio. Et dum esset foris stans, ecce advenit quidam frater de alio monasterio, et concubuit in peccatum cum adolescente illo. Egressus autem senex cernit fratrem illum peccantem cum parvulo illo, et non eum increpavit dicens: Si Deus, qui plasmavit eos, videns patientiam in illis habuit, qui, si vellet, incenderet eos, ego quis sum, qui arguam eos"[3])? Huius facinoris ceteri fontes memoriam non faciunt.

Libri sexti interpres latinus est Ioannes subdiaconus, quem Pelagii, interpretis libri quinti, aequalem fuisse existimant[4]). Sexti quoque libri textum graecum Photius laudat[5]).

§. 34. Libro septimo sex de Macariis continentur historiae, e quibus tamen novi parum discimus, quum una sola excepta omnes iam recensuerimus. Narratur enim de diabolo fratres invisente atque Macario Aegyptio se solum „Theopistum" amicum habere profitente[6]), de fure, quem idem Macarius in cella deprehendit[7]), de diabolo sola illius humilitate se vinci fatente[8]), de Cronio, qui in Pispir coenobio Macarium Antonii ministrum convenit[9]), de Macarii Aegyptii expositione, cur recordatione malorum a diabolo inflictorum memoriae non noceamus[10]). Superest igitur sola haec historia:

„Beatus Macarius dixit: In veritate si facta est mona-

---

1) Cf. supra §. 3. p. 4 sq.
2) Supra §. 31 p. 143.
3) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 34 p. 661, 1 sq.
4) Ibid. Proleg. XIV p. XLII.
5) Bibl. cod. CXCVIII.
6) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. I, 8 p. 665, 2.
7) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 666, 2.
8) Ibid. lib. VII cap. 13, 6 p. 670, 2.
9) Ibid. lib. VII cap. 19, 3 p. 673, 2.
10) Ibid. lib. VII cap. 37, 4 p. 681, 2. Recensuimus quinque illas historias supra §. 31 p. 133 §. 32 p. 148; §. 31 p. 136 sq. §. 32 p. 148; §. 31 p. 139 sq. §. 32 p. 148; §. 24 p. 106 sq.; §. 28 p. 119 §. 32 p. 148.

cho despectio quasi laus, paupertas sicut divitiae, inopia sicut epulae, nunquam moritur. Impossibile est, bene credentem et pie colentem Deum cadere in passionem immundam et in errorem daemonum"[1]. Idem in sententiis patrum Aegyptiorum a Rosweido[2]) et in Apophthegmatis a Cotelerio[3]) editis occurrit.

Quae deinde in libro septimo de Macario camelario, qui nitrum furatus sit, traduntur[4]), ad neutrum ex nostris, sed ad Macarium iuniorem, qui ad annum usque aetatis duodevigesimum pecora paverat, videntur spectare[5]). Latinus autem interpres libri septimi est Paschasius diaconus, quem etiam saeculo sexto vixisse haud temere credunt[6]).

§. 35. Ex Rosweidiana collectione solus sententiarum Aegyptiorum patrum liber examinandus restat. Ubi de Macariis quatuor tantum locis traditur, quorum tres sententiam Aegyptii, cur recordatione malorum a daemone inflictorum memoriae vim non laedamus[7]), eiusdem doctrinam, iracundum sibi ipsum nocere[8]), illudque, quod modo audivimus, dictum de monacho perfecto[9]) perhibent[10]). Quartus vero hic est:

„Dicebant pro abbate Macario maiore, quia sicut Deus protegit totum mundum et portat peccata hominum, ita et ille quasi quidam Deus terrenus fuit in fratribus, operiens delicta illorum, et ea, quae videbat vel audiebat, quasi non videns et non audiens"[11]). Quod narratur etiam in Apophtheg-

1) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 38, 2 p. 628, 1.
2) Ibid. Aegypt. patrum sententiae 23 p. 1003, 1.
3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 537 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XX.
4) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 12, 2 p. 669, 2.
5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. l. l. p. 385. Cf. supra p. 105.
6) VX. PP. Rosw. Proleg. XIII p. XLIII.
7) VV. PP. Rosw. 15 p. 1003, 1.
8) Ibid. 16 p. 1003, 1.
9) Ibid. 23 p. 1003, 2.
10) Recensuimus eos supra §. 28 p. 118 §. 32 p. 147 sq.; §. 34 p. 157; §. 17 p. 68; §. 31 p. 132 §. 32 p. 141; §. 34 l. c. p.
11) VV. PP. Rosw. 107 p. 1006, 1 sq.

matis a Cotelerio editis[1]), et cum ceteris, quae de Macario Aegyptio legimus, bene convenit.

Sed nunc Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita inspiciamus.

Caput VII.

Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita, inedita codicum Vindobonensium appendix Cotelerii Apophthegmatum, Vitae Sanctorum de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

§. 36. De Apophthegmatis Macarii, quae e codice collegii S. I. Romani Possinus primus edidit[2]), brevissime loqui sufficiet. Cum enim didacticae plane indolis sint, et a Pritio[3]), nec non in Bibliotheca Gallandii[4]) denuo excusa facile evolvantur, ea integra adscribere nolumus. Leguntur vero in iis effata Macarii „magni“ i. e. Aegyptii de perfectione monachi, de eius consolatione, de conversatione cum senibus, de patientia, de amore vero, de vi orationis et patientiae, de taciturnitate, de sanctitate sine doctrina et doctrina sine sanctitate, de non appetenda praefectura monachorum, de oratione. Atque eadem in iis, quae in homiliis Macarii Aegyptii, deprehenditur indoles. Sed quoniam opuscula, quae sub Macarii Aegyptii nomine Possinus ex eodem codice Romano protulit[5]), codice, quem ipse Vindobonae adii[6]), teste

---

1) Coteler. l. l. p. 541, s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXII.

2) Cf. supra p. 37 n. 1.

3) Cf. supra l. l.

4) Galland. Bibl. PP. T. VII p. 222 sq.

5) Libro a nobis supra p. 37 n. 1 laudato. Eadem opuscula recusa sunt sub indice: *S. Patris Macarii Aegyptii opuscula etc. ed. Pritius* Lips. 1699 et in Galland. Bibl. PP. T. VII p. 161 sqq.

6) Est cod. Bibl. Caes. Vindob. ms. theol. graec. No. 104, olim 240, ubi fol. 53, 2 sqq. opuscula legis sic inscripta: *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ σιμέων, τοῦ λογοθέντου ρν'*. Opuscula vero maximam partem compilata esse iam levi eorum cum homiliis comparatione intelligitur.

a Simeone Logotheta (e scriptis Macarii Aegyptii) compilata sunt, Apophthegmata illa simili modo conflata esse non temere suspicor.

§. 37. In Apophthegmatis a Cotelerio editis de Macario Aegyptio XLI capitibus narratur, quae tamen solis decem historiis exceptis omnia iam excussimus. Neque ea apud Palladium, in libro secundo, apud Cassianum, Hieronymum, Euagrium, sed in sola antiqua Historiae Lausiacae versione et in VV. PP. libris deprehendimus. Unde compilatorem in opere suo congerendo non operibus scriptorum, sed secundariis tantum fontibus, VV. PP. nimirum libris, innisum esse certo elucet. Sed hae sunt decem illae historiae:

„Petrus abbas narravit, beatum Macarium, quum aliquando anachoretam quendam invenisset aegrotantem, sciscitatum esse ex eo, quidnam cibi sumere vellet. Qui postquam pastillum petiit, virum fortem, quum nihil in cella esset, proficisci Alexandriam non piguit, ut aegro afferret; neque mira res manifesta cuiquam facta est“ 1). De Petro abbate in Cellulis, Lot abbatis discipulo, supra disputavimus 2).

„Iterum memoravit: Macario abbati prae cunctis fratribus in simplicitate conversanti quidam: Cur, inquiunt, talem te praebes? Ille respondit: Duodecim annis servivi Domino meo, ut mihi hanc largiretur gratiam, et vos omnes mihi consilium datis, ut deponam eam“ 3)? Haec sane cum iis, quae de Macario Aegyptio hucusque comperimus, optime conveniunt.

„Proditum est, duos fratres in Scete deliquisse. Quos quum Macarius πολιτικός abbas segregasset, nonnulli Macarium magnum Aegyptium abbatem adeuntes hoc nuntiarunt. Is: Non, inquit, fratres sunt segregati, sed Macarius; nam diligebat eum. Macarius autem abbas, a sene se segregatum esse audiens, fugit ad paludem; atque ille reperit eum a

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 533 s. v. *Macarius Aegyptius* §. VIII.

2) §. 32 p. 152.

3) Coteler. l. l. p. 533 §. IX.

culicibus perforatum. Cui: Tu, inquit, segregasti fratres, iique, ecce, secedere poterant in vicum. Ego vero te segregavi, tuque velut pulchra virgo in interius cubiculum huc fugisti. At ego vocatis fratribus didici, nihil horum factum esse. Prospice igitur et tu, frater, ne a daemonibus illusus fueris; nam nihil vidisti; sed poenitentiam age pro delicto tuo. Ille respondit: Si vis, da mihi poenitentiam. Videns igitur senex humilitatem eius: Vade, inquit, ieiuna tribus hebdomadis, semel singulis hebdomadis comedens. Haec enim erat exercitatio eius perpetua, per hebdomadas ieiunare"[1]). Macarium πολιτικόν Alexandrinum esse supra ostendimus[2]). Eum vero iterum aliam ob causam in palude Scetis sedisse scimus[3]).

„Proficiscens aliquando Macarius abbas cum fratribus per Aegyptum puerum audivit matri suae ita loquentem: Mater, dives quidam diligit me, et odi eum; pauper vero odit me, et diligo eum. Quo audito sermone Macarius abbas admiratus est. Tum fratres: Quid, inquiunt, hoc verbi est, pater, quod admireris? Senex respondit: Revera Dominus noster dives est, et diligit nos, ipsi autem nolumus ei obtemperare; inimicus contra noster diabolus pauper est, oditque nos, et nos diligimus impuritatem eius"[4]). Digna sane haec explicatio, quae ad posteros transferatur.

„Rogans Poemen abbas eundem multis cum lacrimis: Dic mihi, inquit, quomodo salver. Cui senex respondit: Quam quaeris rem, iam recessit a monachis"[5]). Poemen et Ioseph abbates Rufinus in Pispir vidisse se tradit[6]); sed Poemen abbas etiam in Scete vixit[7]).

„Macarius abbas aliquando adiit Antonium abbatem. Quocum collocutus, quum in Scetim reverteretur, fratribus ob-

1) Ibid. p. 537 §. XXI.
2) Cf. §§. 23. 24 p. 104. 106.
3) Cf. supra p. 67. 89.
4) Coteler. l. l. p. 539 §. XXIV.
5) Ibid. p. 539 §. XXV.
6) Hist. Eccl. lib. XI, 8. ed. I. p. 246. cf. infra §. 41 p. 176.
7) Coteler. l. l. p. 587. 635 s. v. *Poemen* §. IV. §. CLXXX.

viam venientibus inter sermocinandum: Antonio, inquit, abbati dixi, nos non habere in loco nostro oblationem. Sed Patres aliis de rebus disserere coeperunt, nec quaesierunt amplius discere responsum senis, neque ipse prolocutus est. Hoc igitur quidam ex patribus dixit: Si viderint patres, e fratrum memoria excidere, ut de re iis utili interrogent, adigunt se ipsos, ut principium sermonis proferant; quodsi vero a fratribus non adigantur, sermonem non persequuntur, ut ne deprehendantur locuti non interrogati, videaturque loquela otiosa esse"[1]). Macarium Aegyptium ad Antonium profectum esse iam supra comperimus[2]); unde haud inepte discipulus Antonii sensu latiore a Rufino appellari nobis visus est[3]).

„Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, hoc retulit. Rogavi, inquit, patrem meum, ut mihi diceret verbum. Is autem: Neminem, inquit, laeseris, nec quemquam condemnaveris. Haec observa et salvaberis"[4]). Paphnutius, quanquam Palladio quidem teste Macarii Alexandrini discipulus[5]), etiam in Scete degisse legitur[6]); primum tamen in solitudine Thebaidis eum habitasse verisimile est[7]).

„Macarius abbas dixit: Noli dormire in cella fratris, quem mala fama petiit"[8]).

„Ad Macarium abbatem in Scete quondam accesserunt fratres, nec quidquam invenerunt in cella eius nisi aquam putridam. Itaque ei: Abba, inquiunt, ascende in pagum, et reficiemus te. Quibus senex respondit: Nostis, fratres, pistrinum illius hominis in pago? Dicunt: Etiam. Deinde senex: Ego quoque novi. Nostis et praedium illius hominis,

1) Coteler. l. l. p. 539 sq. §. XXVI.
2) §. 32 p. 150.
3) Supra §. 25 p. 112.
4) Coteler. l. l. p. 540 §. XXVIII.
5) Cf. §. 18 p. 75.
6) Coteler. l. l. p. 649 s. v. *Paphnutius* §. IV. Cassian. Coll. III, 1.
7) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 63. Opp. Meurs. l. l. p. 524 sq. Animadvertendum est, in capite de Paphnutio Hist. Lausiacam codicum Vindobonensium a Meursiana ita differre, ut vix uno verbo consentiat. cf. infra Appendicem.
8) Coteler. l. l. p. 540 §. XXIX.

ubi fluvius salit? Aiunt: Novimus. Senex: Et ego, inquit, novi. Quando igitur placet, vobis mihi opus non est, sed ipse mihi adporto"[1]). Haec exercitationis virtus cum ceteris, quae de Macario Aegyptio percepimus, optime consentit.

„Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, retulit, senem dixisse: Quando puer eram, buculas cum aliis pueris pascebam, qui perrexerunt furatum ficus. Dumque currunt, una ex iis cecidit, quam tollens comedi. Quoties igitur rei eius memoria redit, plorans sedeo"[2]). De Paphnutio Macarii abbatis discipulo monuimus[3]).

Haec quidem de Macario Aegyptio insunt Apophthegmatis a Cotelerio editis s. v. *Macarius Aegyptius.* Sed evolventi mihi cetera Apophthegmatum capita duobus aliis locis Macarii, ut videtur, Aegyptii mentio occurrit. Ex quibus locis alterum[4]) quidem supra cognovimus[5]), alter vero hic est:

„Theodorus abbas Phermae tres bonos libros possidens ad Macarium abbatem venit, et: Tres, inquit, mihi sunt libri praeclari, ex quorum lectione fructum capio; fratres quoque iis utuntur, et pariter proficiunt. Effare igitur mihi, quid debeam facere; num ad meam fratrumque utilitatem eos retineam, an vendam demque pauperibus? Senex respondit: Pulchrae quidem actiones sunt, sed melior omnibus est paupertas. Quo audito discessit, eosque vendidit, et pecuniam dedit pauperibus"[6]). Macarium Aegyptium esse inde coniicio, quod Pherme prope Scetim sita erat[7]), et Theodorus ipse initio in Scete vixit[8]). Paupertas vero principalis Aegyptiorum patrum virtus fuit[9]).

1) Ibid. p. 541 §. XXX.
2) Ibid. p. 546 §. XXXVII.
3) Modo p. 162. n. 3.
4) Coteler. l. l. T. I p. 443 s. v. *Zacharias* §. I.
5) §. 32 p. 148.
6) Coteler. l. l. T. I p. 451 s. v. *Theodorus Phermensis* §. I.
7) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 24. Opp. Meurs. I. I. p. 417 cf. infra Appendicem.
8) Coteler. l. l. p. 457. 458 s. v. *Theodorus Phermensis* §. XXV. XXVI. XXVII.
9) Cf. *Indicem* VV. PP. Rosw. s. v. *paupertas.*

§. 38. De Macario Alexandrino in Apophthegmatis a Cotelerio editis hae tres historiae referuntur:

„Macarius πολιτικός ille abbas aliquando ad secandos palmarum ramos exiit, fratribus ipsum comitantibus. Qui primo die ei: Veni, inquiunt, pater, nobiscum comede! Accessit igitur ille et comedit. Altero eum die iterum rogant, ut comedat. At is renuens: Vos, inquit, filii, cibum sumatis necesse est; adhuc enim caro estis; ego vero nunc nolo manducare“ [1]). Haec historia in duobus Apophthegmatum codicibus Vindobonensibus s. v. *Macarius Aegyptius* post §. XXXII perperam, ut quisque facile intelligit, inserta legitur [2]). Quantopere autem Macarius Alexandrinus cibis abstinuerit, e Palladio didicimus [3]).

„Macarius abbas convenit Pachomium abbatem Tabenesiotarum. Quem Pachomius interrogans: Si, inquit, fratres disciplinae ordinem non servant, bonumne est corripere eos? Respondit Macarius abbas: Castiga et iuste eos iudica, qui tibi subiiciuntur; extra vero iudicaveris neminem; nam scriptum est: Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicat“ [4]). Macarium Alexandrinum cum Pachomio congressum esse, a Palladio accepimus [5]). Ceterum e colloquio isto denuo probatur, Macarium Alexandrinum iam ante annum 348, quo quidem mortuus est Pachomius, non exigua virtutis et asceseos fama excelluisse [6]).

Macarius abbas aliquando per quatuor integros menses quotidie visitabat fratrem quendam, neque unquam, ne semel quidem, invenit eum vacantem ab oratione. Admiratus igitur dixit: Ecce, terrestris angelus!“ [7]). Cellularum monachi singuli in cellis degentes sola die sabbati et domini-

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 572 s. v. *Macarius πολιτικός seu urbicus* §. I
2) Codices laudavimus supra §. 11 p. 35 n. 2. p. 36 n. 1.
3) Supra Cap. III.
4) Coteler. l. l. p. 573 §. II. Cf. I Cor. 5, 12. 13.
5) Cf. supra p. 70. 86 sq.
6) Cf. supra p. 86 sq.
7) Coteler. l. l. p. 573 §. III.

ca convenire solebant in ecclesia[1]); e quorum fortasse numero ille frater fuit, quem Macarius Alexandrinus Cellularum presbyter tot menses quotidie adiens semper orantem invenit.

Expositis igitur iis, quae in Apophthegmatis illis de Macario Alexandrino reperiuntur, ad appendicem Apophthegmatum ineditam transire licebit.

§. 39. Etenim in ea appendice, cuius codicem in bibliotheca Caesarea Vindobonensi adii [2]), tres historiae de Macario extant, quarum ultimam de mortuo ad refellendum Hieracitam haereticum a Macario Aegyptio resuscitato cum lectoribus communicavimus[3]). Reliquae, quarum una in codicis fol. 148, altera fol. 161, 1 habetur, latine redditae hae sunt:

„Dixit Macarius abbas: Quid iudicas interfectores et adulteros et sepulchrorum depilatores, et si quis alius eiusmodi legis violator? Habent iudicem suum. Immo inquire non modo in aliena facinora, sed etiam in delicta tua saepe praemeditata, et te ipsum saepenumero invenies illis peiorem. Nam tu quoque lascivis oculis non raro circumspexisti; id quod, ut ipse scis, verum iam est adulterium. Saepe etiam fratri tuo maledixisti, neque ignoras, hac de re Dominum revelasse, dicentem quemque ad fratrem suum „fatue" reum esse gehennae ignis. Atque, quod omnium atrocissimum est, vel indignus fortasse ad sancta et intemerata eius mysteria accedis, ita ut reus fias corporis et sanguinis Christi. Ille igitur, quem iudicas, merum hominem occidisse deprehenditur; tu vero deprehenderis Christum ipsum occidens mortisque eius reus, quum indignus participes intemeratum corpus et sanguinem. Legis enim: Qui indigne manducat et bibit, reus est corporis et sanguinis Christi et iudicium sibi manducat et bibit; hoc est: Sicut Iudaei illi occiderunt eum, ita et ii, qui indigni corpus et sanguinem eius sumunt, idem faciunt. Nam verisimillimum est, et eum, qui purpuram regiam scindat, et qui eam ma-

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 70 Opp. Meurs. I. 1. p. 532. Cf. supra §. 27 p. 117.
2) Hanc appendicem descripsimus supra §. 11 p. 36, codicem ibid. n. 1.
3) Supra §. 14 p. 49 sqq.

culet, eandem mortem pati. Unde et qui corpus eius aliquando perforarunt, et qui nunc inquinant illud, quippe impura ipsum mente percipientes, idem cum crucifigentibus Christum iudicium ex apostoli verbis subibunt".

„Alias confessus est Macarius abbas: Quum iunior essem curisque in cella vacarem, in eremum profectus mecum reputans dixi: Cui occurris, eum interroga pro utilitate tua. Atque puerulum inveni boves pascentem, cui: Quid, inquam faciam, puerule, quia esurio? Is mihi: Comede, inquit, tandem. Tum ego: Comedi, sed iterum esurio. Ac rursus mihi dixit: Ergo iterum comede. Similiter et ego: Saepenumero, inquam, comedi, denuoque semper esurio. Ad haec ille respondit: Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi"[1]).

Etsi perpulchrae hae duae historiae reapse utrique Macariorum bene conveniunt, tribuerim tamen eas Aegyptio; et alteram quidem propter similitudinem doctrinae cum homiliis eius, alteram ob ipsius nexum cum historia de mortuo ad refellendum Hieracitam resuscitato, quae in codice proxime subiuncta ad eundem Macarium respicit[2]).

§. 40. Superest, ut vitas aliorum Sanctorum, in quibus Macariorum nostrorum mentio fit, examinemus. Quem in finem singula volumina AA. SS. Bollandi diligenter evolvimus, sed fructus paucos percepimus. Macarius Alexandrinus in fine epistolae „Ammonis episcopi ad Theophilum papam Alexandriae de conversatione et particulari vita s. Pachomii et Theodori" memoratur, ubi cum beato Pior, Aelurione, Ammonio et Isidoro, Anachoretarum omnium antiquissimo, etiam *beatus Macarius* iis adnumeratur, quos in monte Nitriae Ammonius episcopus viderat et magnopere admiratus erat[3]); Macarium igitur Alexandrinum intelligendum esse verisimillimum est. Praeterea inter reliquias ecclesiae Se-

1) Textum graecum e codice descriptum legis infra in Appendice.
2) Cf. textus graeci descriptionem infra in Appendice.
3) AA. SS. Boll. T. III Mai. p. 357.

nonensis Macarii abbatis recensentur reliquiae, quae num alterutrius ex nostris Macariis sint, certo dicere nequis[1]). Rursus Macarii mentio fit in vita Iusti episcopi Lugdunensis ab anonymo quodam descripta, quae prodiit e codice 33 Reginae Sueciae. Iustus enim episcopus exeunte Sec. IV Aegyptum petierat. In cuius vita scriptor incognitus haec verba facit: „Ego autem ipse sanctum quendam presbyterum paene iam nonagenariam aetatem agentem vidi, cuius mihi relatione haec comperta sunt; nam in sermone eius quasi sanctae historiae fides inerat. Referebat, se in illis heremi partibus diu moratum fuisse, nec solum vidisse beatissimi nominis Iustum, sed etiam familiaritate eius usum fuisse, ac magnificum apparuisse inter illos, qui tunc in heremo revelationibus atque virtutibus tanquam magna luminaria refulgebant, sanctum Macharium, Pafnutium ceterosque, quorum sanctitatis fama per Orientem vigebat"[2]). Bollandistae Macarium Aegyptium Scetis abbatem, ubi etiam Paphnutius abbas degebat, intelligi haud temere arbitrati sunt[3]). Verbis: „Tanquam magna luminaria refulgebant" scriptor anonymus ad Rufini librum respicere videtur[4]). Denique plura leguntur de Macario Aegyptio in vita s. Apollinaris Syncleticae, Dorotheus nuncupatae, quam iam accuratius pertractemus. Summa autem rerum, quae eius vita continentur, huc redit:

Apollinaris virgo, Anthemii imperatoris filia, vitae monachicae studio acta, quum sancta loca invisisset et Alexandriam navigasset, ad sepulchrum s. Mennae venit. Inde patres Scetis aditura, ubi prope paludem in fontem, qui fons Apollinaris postea appellari solebat, incidit, lecticario et comite itineris eunucho dormientibus, vestes mutavit habituque monachico, quem secum recondiderat, induto, in paludem effugit.

---

1) Ibid. T. VII Mai. p. 431, F.
2) Ibid. T. I Sept. p. 373.
3) Ibid. p. 374 not. f. Cf. supra §. 37 p. 162.
4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

Ubi multos annos cum daemonibus certans, corpus a culicibus exesum pelli testudinis simile gerebat. Postea a Deo edocta, ut interroganti nomen ipsius Dorotheus diceret, e palude egressa est eunuchus ab omnibus habita. „Cum esset autem mane, occurrit ei s. Macarius, et dicit ei: Benedic, pater. Illi autem data sibi invicem caritate ambulabant in solitudine. Interrogavit vero Dorotheus dicens: Pater, quis es? Ille autem dixit: Ego sum Macarius. Is vero dixit: Fungere officio caritatis, sine me habitare cum fratribus. Praebuit autem ei quoque cellam protinus"[1]). Isto igitur loco die noctuque orans acerrime certabat. „Quodam autem die abbas Macarius venit in eius cellam, et dicit ei: Fungere officio caritatis, bone frater; emitte nobis preces. Illa vero dicit: Pater, ego a te volo benedici. Cumque fecissent preces, sederunt. Eam autem rogavit abbas Macarius dicens: Dic mihi, frater, undenam venis, et quod est tibi nomen? Illa vero dixit: Vocor Dorotheus, et cum audiissem de sanctis, qui hic sunt, Patribus, volui una cum iis habitare, si sim dignus. Dicit autem ei rursus senex: Quodnam opus facis? Ea vero dicit: Faciam, si quid me iubes. Is autem ostendit ei, ut faceret catenam. Deus vero volens ostendere eius animi fortitudinem, non declaravit abbati Macario, eam esse feminam, sed is tanquam virum eunuchum eam esse putabat. Multas autem curationes Deus per eam peregit"[2]). Ac sanctae quidem una sola erat soror, capta a daemone, qui lacerare eam coepit et dicere: Nisi in solitudinem me tuleritis, non egrediar ex ea. Tandem imperator magno cum comitatu eam ad patres solitudinis dimisit. „Cumque ii venissent in Scetim, novit s. Macarius, propter quamnam causam adsint in illo loco, iisque progressus obviam, excepit eos et dixit: Quid huc acceditis, o filii? Illi vero dixerunt: Noster inprimis pius imperator Anthemius misit filiam suam, ut per Deum curetur et preces vestras. Cum eam autem accepisset a

1) AA. SS. Boll. T. I Ian. p. 260.
2) Ibid.

cubiculario, deduxit eam ad abbatem Dorotheum, et dicit ei: Fungere officio caritatis, quoniam est filia imperatoris, et opus habet patrum precibus et vestris. Ora pro ea, ut curetur. Haec est enim merces tua. Haec autem cum audiisset, coepit flere et dicere: Quisnam ego sum peccator, quod de me talem concepisti opinionem? Flexisque genibus dicebat: Concede mihi, pater, ut mea peccata defleam; nam multa sunt. Ego enim sum imbecillus, planeque rudis, et ignarus ad hanc rem. Dicit ei abbas Macarius: An non sunt etiam alii patres, qui per Deum signa faciunt? Sed tamen haec remansit merces. Illa vero dicit: Fiat Dei voluntas, et mota poenitentia eam accepit in cellam, et novit eam esse sororem, flensque conquievit. Eam autem amplexa dixit: Bene venisti, soror. Dei vero opere fuit os obstructum daemoni, ne argueret ancillam Dei, quod esset femina. Cum autem daemon eam diu affligeret, per preces eum domuit" [1]). Sanata demum filia domum rediit cum magna civitatis laetitia. Sed postmodum diabolus eam rursus ita subiit, ut praegnans videretur. Examinanti autem ista imperatori instigante diabolo respondit, a monacho Dorotheo allatum sibi stuprum esse. Satellitibus igitur irati principis in Scetim missis Dorotheus ipse se obtulit, abeuntemque totus conventus tristitia afflictus precibus suis prosecutus est. „Sciebat enim abbas Macarius, in illo nihil esse mali". Ad aulam deductam quum imperator uxorque eius excepissent, ac se detecta veritate dimissuros eam esse promisissent, filiam ipsorum se illa exhibuit, sororeque sanata post paucos dies in Scetim reversa est, ubi mox e mundo se exituram intelligens abbati Macario: „Fac, inquit, officium caritatis. Si contigerit me e vita excedere, ne me componant monachi. Is vero dicit ei: Quomodo potest hoc fieri? Ea autem consummata venerunt sancti patres, ut sanctum eius corpus lavarent. Viderunt autem eam esse sexu feminam, et exclamarunt dicentes: Gloria tibi, Christe, qui multos habes sanctos occultos. Admi-

---

1) Ibid.

ratus est autem abbas Macarius, quod hoc sibi non fuisset revelatum. Una vero nocte videt visionem, quae ei dicit: Ne angaris propterea. Oportet enim te coronari cum sanctis patribus, qui sunt a saeculo. Tunc ei narravit vitam et nomen beatae. Allatisque sanctis eius reliquiis eam posuerunt ad orientem sanctae ecclesiae in antro abbatis Macarii cum gaudio et gloria, usque in hodiernum diem, per Deum et sanctos patres, et post Sanctae dormitionem peraguntur curationes gratia et clementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria et potentia in secula"[1]). Quem quidem Macarium non, ut perperam statuit Bollandus, Alexandrinum sed Aegyptium fuisse, qui in Scete habitavit, et praesagii seu prophetiae spiritu excelluit, facile elucet. Quanti autem feceris illam, quam aequalis scripsisse fertur, historiam, ipse videto. Plura in VV. SS. Bollandi de Macariis nostris ego non offendi.

Caput VIII.

Macariorum Aegyptii et Alexandrini exilium sub Lucio Ariano Alexandriae episcopo. Socrates, Sozomenus, ceterique rerum ecclesiasticarum scriptores de iisdem. Quando memoria Macariorum Aegyptii et Alexandrini agatur.

§. 41. Saepius locuti sumus de Aegypti senum persecutione a Lucio Arianorum Alexandriae episcopo excitata[2]). In qua quoniam praeter alios abbates etiam Macarii nostri in exilium missi sunt, id quomodo gestum sit, enarrandum est. Rei autem testes sunt Rufinus, quem persecutiones istae ipsum petiere, deinde Socrates, Sozomenus et Theodoretus, qui Rufini enarratione innituntur.

Athanasio a. 373 mortuo Petrus ab episcopis provinciae monachisque in locum eius substitutus est. Praefectus autem urbi impius, ethnicorum et Iudaeorum manu convocata, Petrum eiecturus ecclesiam occupavit, quam milites turpiter

---

1) Ibid. p. 261.

2) Supra §. 6. p. 16. §. 26 p. 113 §. 32. p. 152.

profanarunt, nec non multas virgines stupraverunt aliasque fustibus contusas ne sepeliri quidem passi sunt. Paucis post diebus Lucius Arianus militibus cinctus ab Euzoio Antiochiae praesule, Arianorum tunc principe, in episcopatum Alexandriae intrusus est. Qui statim alios minis, vinculis, tormentis, alios pollicitationibus a fide Nicaena avocare studuit, eosque, qui resistebant, Heliopolim in Phoenicia, ubi idola colebant omnes, deportandos curavit; murmurantes vero ad metalla Phennensia et Proconensia deducebantur, inter quos haud pauci fuerunt monachi[1]). Alexandria igitur subacta episcopisque provinciae Neocaesaream, quam urbem Iudaei inhabitabant, in exilium missis, milites ad monasteria solitudinum directi sunt, cui expeditioni ipse interfuit Lucius. Nam recte Sozomenus: „Fidei, inquit, senum adhaerebat multitudo vulgi, quippe quod veritati indulgere crederet eos, qui virtutem factis ipsis profiterentur", et: „Unde Lucius, quum bene intelligeret, fieri non posse, ut Ariani devincerent catholicos, nisi monachos istos ad partes Arianorum deduxisset, eos vi cogere aggressus est, quibus persuadere verbis non poterat"[2]). Atque in eremo, quo milites venerunt, teste Rufino „Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae partibus" sederunt[3]), ac tria millia simul virorum aut amplius per solitudinem dispersorum oppugnabantur[4]). Qua de re Rufinus ita scribit: „Quae praesens vidi, loquor, et eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui. Hi ducebant exercitum Domini, non mortalibus telis, sed fide religionis armatum, exercitum moriendo vincentem, et qui sanguinis sui profusione victor Christum sequeretur ad coelum. Quique dum in tabernaculis positi et orantes exspectarent interfectores suos, delatus est ad eos homo olim membris omnibus et praecipue pedibus aridus.

1) Petri episcopi epistola in Theodoret. hist. eccl. lib. IV, 19.
2) Sozom. hist. eccl. lib. VI, 20 ed. Valesii Mog. 1677 p. 662.
3) Ruf. hist. eccl. lib. XI, 4 ed. I. p. 242.
4) Ibid. XI, 3 p. 242.

Sed cum ab iis in nomine Domini oleo fuisset perunctus, statim confirmatae sunt plantae eius. Et dicentibus iis: In nomine Iesu Christi, quem Lucius persequitur, surge, et sta in pedibus tuis, et redi in domum tuam, et continuo exurgens et exiliens benedicebat Deum, ostendens, quia vere erat in iis Deus" [1]). Narratis deinde caeci illius hominis et catulorum leaenae sanationibus, quas Macarii Alexandrini virtute factas iam attulimus, Rufinus sic pergit: „Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reverentiae virtutum mirabilibus detulit; quin immo iubet patres ipos ablatos a grege suo, immo clam raptos, in insulam quandam Aegypti paludium deportari, in qua compererat, neminem porsus esse Christianum, quo per hoc vel absque solatiis vel absque consuetis actibus viverent. Senes igitur cum duobus solis pedisequis noctu ad insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione a loci incolis observatum. Cumque primum navicula senum oram soli illius contigisset, ecce, subito sacerdotis templi illius virgo filia correpta spiritu cum ingenti vociferatione et clamoribus usque ad coelum datis agi per medios populos coepit, et crebros ducens rotatus, stridens huc atque illuc, rabida ora vibrare. Cumque ad spectaculum tam ingentis monstri, maxime quod esset sacerdotis filia, qui in honore praecipuo apud illos erat, populi convenissent, per auras eam raptam sequentes perveniunt usque ad naviculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedibus et prostrata clamare coepit: Quid venistis huc, o servi Dei summi, antiquis nos et veternosis evolvere domiciliis? In hoc loco depulsi undique latebamus. Quomodo vos nequaquam latere potuimus? Cedimus antiquis sedibus, populos vestros terrasque recipite. Cum haec diceret, increpitus ab iis erroris spiritus effugatur, et puella sana una cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exordiis praedicantes iis fidem Domini nostri Iesu Christi, in tantam conversionem repente eos perduxerunt, ut statim manibus

1) Ibid. XI, 4 p. 242.

suis antiquissimum templum et in summa veneratione habitum destruerent, et ecclesiam confestim aedificarent. Nec ad deliberandum spatio temporis eguerunt, quibus fidem rerum fecerant non verba; sed virtus. Sed hoc cum fuisset Alexandriae nuntiatum, veritus Lucius, ne forte etiam suorum in eum odia iusta consurgerent, qui aperte iam bellum non hominibus sed Deo indiceret, occulte eos revocari et in eremum remitti iubet"[1]). Hucusque Rufinus de senum exilio. Socrates claudi illius hominis sanationem non exposuit, sed haec tantum scripsit, quae sequuntur: „Cumque ad locum ipsum pervenissent, viros deprehenderunt solitis studiis et exercitationibus occupatos, orantes scilicet, morbis medentes, daemonia eiicientes"[2]). De senibus in exilium pulsis Socrates: „Quoniam igitur, inquit, admirabiles illi viri omni violentia, quae ipsis inferebatur, superiores existerent, animum tandem despondens Lucius duci exercitus mandavit, ut patres monachorum in exilium mitteret. Illi autem erant Macarii duo, Aegyptius et Alexandrinus. Qui quidem deportati sunt in insulam, in qua nullus erat Christianus"[3]). Cur Socrates solos Macarios nominet, nisi eos principes senum duxerit, non intelliges. Ceterum in enarranda ipsa exilii senum historia Rufini, quem persecutionis istius testem laudat[4]), vestigiis aperte ingreditur. Sozomenus illam claudi hominis curationem his allegat verbis: „Eo ipso tempore, quo milites in eos impetum facturi erant, traditus ipsis quidam esse dicitur, cuius artus iamdudum ita arefacti erant atque extenuati, ut pedibus insistere non posset..."[5]), vocabulo „λέγεται" „*dicitur*" fortasse Rufinum significans, a quo id acceperat. De senibus a Lucio exagitatis Sozomenus haec refert: „Cuiusmodi tunc monachorum praefectos fuisse accepimus Macarios duos, de quibus iam antea diximus, et Pambo

1) Ibid. p. 243.
2) Socrates hist. eccl. lib. IV, 24 ed. l. 289.
3) L. l.
4) L. l.
5) Sozom. hist. eccl. lib. VI, P. 20 d. I. 663.

atque Heraclidem ceterosque Antonii discipulos"[1]). Sed et ipse cum Rufino consentit, hoc solo discrimine, quod in Sozomeni historia de ista sacerdotis filia „Macarius eiusque comites" daemonem obiurgant, et in fine Lucius occulte praecipit, „ut, qui cum Macario essent, ad sedes suas in solitudinem revertantur"[2]). Theodoretus denique, quum de crudelitatibus in persecutione ista perpetratis ad literas Petri episcopi[3]) delegasset, de exilio senum haec verba facit: „Viri sunt in Aegypto, qui angelorum conversationem aemulantes ab urbium tumultibus se subduxerunt, vitamque in solitudine agere maluerunt. Ubi arenosum ac sterile solum fertile reddentes fructum Deo suavissimum pulcherrimumque ferunt virtutem, quam sibi tanquam legem imposuerunt. Cuius quidem disciplinae duces cum alii multi extitere, tum optimus religiosorum ordinum magister fuit Antonius ille celeberrimus, qui ad virtutis palaestram monachis solitudinem evexit. Eius igitur viri discipulos — ipse enim cum maximis et pulcherrimis oneribus ad tranquillos portus appulerat — miser iste et infelicissimus (Lucius) insectatus est, ac divinorum coetuum duces, celebrem illum Macarium, et alterum eiusdem nominis, nec non Isidorum aliosque de speluncis abductos in insulam quandam relegavit, quae ab impiis hominibus habitata nullum unquam pietatis magistrum habuerat. Cumque insulae orae appropinquasset navigium, daemon, qui ibi colebatur, consecratum sibi deserens simulacrum, quod antiquum eius fuerat domicilium, filiam sacerdotis ad insaniam concitavit et furibundam ad litus deduxit, quo navim remiges appulerant"[4]). Cetera, quae sequuntur, ad id, quod e Rufino didicimus, plane redeunt. In fine Theodoretus: „Haec, inquit, ubi in urbe innotuerunt, omnium illico factus est concursus Lucium obiurgantium et divina se ira plectendos dicentium, nisi divinus ille sanctorum chorus dimitteretur. Ita

1) Ibid. p. 662.
2) Ibid. p. 663 in fine.
3) Extat in Theodoret. hist. eccl. lib. IV, 19.
4) Theodoret. hist. eccl. lib. IV, 18.

civium tumultum extimescens Lucius sanctis viris, ut ad speluncas suas redirent, concessit" [1]).

De exilio quidem senum haec nobis in medium proferenda erant. Persecutionem vero istam monachorum Lucius, urbis praefectus, eiusque satellites non tam suo Marte, quam lege Valentis imperatoris innixi egisse videntur. Socrates enim de lege quadam loquitur, qua Valens praecepit, „ut (orthodoxi), qui Alexandriae et in reliqua essent Aegypto, fugarentur" [2]). Ceterum Valens a. 373, prima Ianuarii die, legem sancivit, cuius tenor hic est: Quidam ignaviae sectatores desertis civitatum muneribus captant solitudines ac secreta, et specie religionis cum coetibus Monazonton congregantur. Hos igitur atque huiusmodi intra Aegyptum deprehensos per comitem Orientis erui e latebris consulta praeceptione mandavimus, atque ad munia patriarum subeunda revocari, aut pro tenore nostrae sanctionis familiarium rerum carere inlecebris, quas per eos censuimus vindicandas, qui publicarum essent subituri munera functionum. pp. Byritho Kalend. Ianuar. Valentiniano et Valente AA. Coss." [3]). Quo igitur in decreto non propter vitam, quam degunt, monachicam, verum quia munera civilia et curialia effugere velle putabantur, sectatores ignaviae dicuntur. Simili ex causa alii quoque imperatores, inter quos Constantinus, curiales sacerdotes fieri vetuerant [4]). Neque vero de quovis monacho, neque nominatim de munere militari lex illa loquitur, sed de hominibus, qui *desertis muneribus publicis, specie religionis* cum monachis degunt; eos enim aut ad munia patriae obeunda retrahi, aut re familiari spoliari iussit. Quanquam inimicos catholicorum lege turpiter abuti facile potuisse, nemo non intelligit. Prosper quidem Aquitanus legem a Valente datam esse tradidit: „Ut monachi militarent, nolentes fustibus ne-

1) L. l.
2) Socr. hist. eccl. lib. IV, 24 ed. l. p. 238.
3) Cod. Theodos. XII, 1, 63.
4) Constantinus Cod. Theodos. XVI, 2, 3. 6. Valentinianus ibid. XVI, 2, 17.

carentur"[1]). Quod quidem etsi lege non exprimitur, magnam certe crudelemque fuisse monachorum persecutionem, a Valente excitatam, e Chrysostomi libris *adversus oppugnatores vitae monachicae*[2]) discimus.

Restat, ut Macariorum mentionem, quam data persecutionis istius narrandae occasione Rufinus fecit, breviter hic subiungamus. Is enim, quum temporum illorum historiam descripsisset: „Florebat, inquit, igitur Aegyptus ea tempestate non solum eruditis in christiana philosophia viris, verum etiam his, qui per vastam eremum commanentes signa et prodigia Apostolica simplicitate vitae et cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim, quos ipsi vidimus, et quorum benedici manibus meruimus, hi sunt: Macarius de superiori eremo, alius Macarius de inferiori, Isidorus in Scyti, Pambus in Cellulis, Moyses et Beniamin in Nitria, Scyrion et Helias et Paulus in Apeliote, alius Paulus in Focis, Poemen et Ioseph in Pispiri, qui appellabatur mons Antonii. Sed et alios quamplures huiusmodi viros in Aegypti partibus habitare, fideli comperimus auditu"[3]). Inter Aegyptum superiorem et inferiorem si distinguitur, superioris eremi Macarium Aegyptium Scetis incolam, inferioris Alexandrinum Cellularum presbyterum fuisse crediderim.

§. 42. Socratis, Sozomeni, Suidae, Nicephori Callisti, aliorumque rerum ecclesiasticarum scriptorum, qui non tam suo Marte, quam e fontibus illis primariis, quos hucusque examinavimus, de Macariis tradunt, locos relationesque integras in medium proferre superfluum esse antea arbitrati sumus[4]). Attamen eos breviter recensere a re alienum non erit. Et Socratis quidem tota de Macariis relatio libris Euagrii innititur, exceptis paucis quibusdam sententiis. E quarum numero sunt illa, quae supra ad librum secundum respicere docuimus[5]);

1) Prosp. Aquitan. Chron. integr. P. I. Migne. Patrol. T. LI p. 583.
2) Io. Chrysostomi Opp. ed. Montfaucon T. I, 44 sqq.
3) Rufin. hist. eccl. lib. XI, 8 ed. l. p. 246.
4) Supra §. 11 p. 37.
5) Supra §. 25 p. 111. sq.

sed ultima, quae e Socrate ibi attulimus, verba haec: „Aegyptius (Macarius) tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit, ut, quae per gratiam Dei gesserit, separatum opus desiderent"[1]), ad simillima ea, quae de virtutibus Macariorum Rufinus in Continuatione scripserat[2]), alludere videntur. E fontibus denique incognitis Socrates haec nova adiecit: „Erat porro (Macarius Aegyptius) reverendus pariter ac severus in illos, qui ipsum adibant. Macarius vero Alexandrinus, cum usquequaque similis esset Aegyptio, eo tantum discrepabat, quod hilaris fuit erga eos, qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monachicam allexit"[3]). Cetera igitur, ex Euagrio deprompta, ad duas Macarii Aegyptii historias de causa, cur iniuriarum ab hominibus inflictarum recordatione memoriae vim corrumpamus, a daemonibus vero acceptarum reminiscendo non laedamus, et de abstinentia, qua Euagrium siti oppressum umbra contentum esse iusserat, redeunt[4]). Sozomenus de Macariis pauca retulit ex Historia Lausiaca, hoc tamen praemisso exordio: „Ordiar autem ab Aegypto, et a duobus Macariis, celeberrimis rectoribus, qui in Scete et in monte regionis illius praefuerunt. Quorum alter quidem Aegyptius fuit, alter *πολιτικός* i. e. urbicus dicebatur. Erat enim oriundus ex urbe Alexandria. Nec non uterque ob divinam praescientiam ac philosophiam admirabilis et daemonibus formidabilis multa miracula et curationes stupendas perfecit"[5]). Illud etiam, quod supra monuimus, Sozomenus solus nos edocet, Macarium Alexandrinum serius, quam Aegyptium, presbyterum factum esse[6]). Ceterum e Historia Lausiaca famam de mortuo a Macario Aegyptio ad Hieracitam refellendum suscitato, de aetate Macarii Aegyptii, et cur nomen *παιδαριο-*

1) L. l.
2) Cf. supra §. 26 p. 114.
3) Socr. hist. eccl. IV, 23 ed. l. p. 234. cf. supra §. 22 p. 97.
4) Socr. l. l. p. 235 sq. Cf. supra §. 28 p. 119 sq.
5) Sozom. hist. eccl. III, 14 ed. l. p. 515 sq.
6) Cf. supra §. 20 p. 87 sq.

γέρων ei inditum fuerit, historias, denique singularem Macarii Alexandrini continentiam tradidit[1]). Praeterea Sozomenus Macarium Alexandrinum „Cellularum presbyterum" denuo laudat, qui non se, sed angelum Marco semper ea, „quae a sacerdote fidelibus ad altare praeberi ius fasque est"[2]), porrexisse docuerit, id quod supra e Palladio percepimus[3]). Apud Theodoretum praeter ea, quae audivimus[4]), de Macariis nostris nihil reperi. Neque quidquam apud Orosium de iisdem uspiam legitur; atque ea, quae in Cassiodori historia tripartita de Macariis Aegyptio et Alexandrino extant, e Socrate et Theodoreto desumpta sunt[5]). Similiter Suidas id, quod s. v. *Macarius* scribit[6]), e Socrate, ac Nicephorus Callistus quae habet[7]), e Sozomeno et e Socrate compilarunt.

Fabricius in bibliotheca graeca passim Ioannem quendam Hagioelitam vel Hagiopolitam i. e. Hierosolymitanum nominat, quem ait Leone Allatio teste *Encomium Macarii Aegyptii* in bibliothecis codd. mss. delitescens elaborasse[8]). Cuius opusculi Leo Allatius data occasione duo parva protulit fragmenta, unum in libro suo de purgatorio, alterum in dissertatione II, quam de libris ecclesiasticis Graecorum

---

1) Sozom. I, 1.

2) Sozom. hist. eccl. lib. VI, 29 ed. l. p. 681. Probe animadvertas, Sozomenum h. l. inter »Macarium Cellularum presbyterum«, et »Macarium« vel «Macarium iuniorem« distinguere, ita ut verba: «Macario verum donatum fuit a Deo...» non de Macario Cellularum presbytero, sed de Macario iuniore, qui adolescens caedem involuntariam fecerat, valeant.

3) §. 18 p. 74. §. 22 p 101.

4) §. 41 p. 174.

5) Hist. tripart. lib. VIII, 1. 7 ed. Bas. 1544 p. 482. 492 (e Socrate), lib. VII, 39 p. 475 (e Theodoreto, vel potius e Rufino, quippe quem Theodoretus sequatur).

6) Suidae lexic. s. h. v.

7) Niceph. Callisti hist. eccl. lib. IX, 14 ed. Basil. 1555 p. 406 lib. XI, 35 p. 572 (e Sozomeno); lib. XI, 42 p. 579 (e Socrate).

8) Fabricii bibl. graec. ed. Harless Hamburg. 1817 P. X p. 106. 271. XI, 657.

scripsit. Prius igitur fragmentum latine redditum hoc est: „Oportuit autem et eum utpote hominem commune debitum exsolvere et in requiem illam transire. Arcessitur enim a rectore omnium Deo ad beatam quietem, ipse vere beatus, et dominico throno assistit, ad angelorum coetus provectus“[1]). Alterum vero ad fabulam de capite sacerdotis gentilis Macario Aegyptio de poenis inferni disserente[2]) respicit hisque concipitur verbis: „Cuius preces et calvaria cuiusdam gentilis sacerdotis in eremo proiecta admirabiliter praedicavit iisque, qui in tormentis erant, cessationem, cum pro illis funderentur, suppeditantes monstravit“[3]). Ex quibus conieceris, encomium illud hucusque, quantum sciam, ineditum[4]) sermonem panegyricum esse, quo Macarius Aegyptius laudibus efferatur. Nec non idem encomium Assemanni laudat in Calendariis, vitamque Macarii Aegyptii a Ioanne Hagiopolita seu Hierosolymitano scriptam appellat[5]). Eundem porro Ioannem Hagioelitam seu Hagiopolitam Leo Allatius alibi post Ioannem Damascenum ita commemorat, ut non multo hoc serius vixisse eum verisimile videatur[6]). Rursus

---

1) Ἔδει δὲ καὶ τοῦτον ὡς ἄνθρωπον τὸ κοινὸν ἀποτίσαι χρέος, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταβῆναι ἀνάπαυσιν. μετακαλεῖται παρὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ πρὸς τὴν μακαρίαν λῆξιν, ὁ ὄντως μακάριος καὶ τῷ δεσποτικῷ θρόνῳ μετακομίζεται χορείαις ἀγγέλων προπομπευόμενος. Leonis Allatii de utriusque ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio consensione. Romae 1655 p. 734 sq.

2) Supra §. 31 p. 141.

3) Οὗ τὰς προσευχὰς καὶ κρανίον ἕλληνός τινος ἱερέως ἐν ἐρήμῳ κείμενον παραδόξως ἀνεκήρυξεν, καὶ τοῖς ἐν τοῖς βασάνοις ἄνεσιν χαριζομένας ἐνέδειξεν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῶν γένοιντο. Leonis Allatii de libris ecclesiast. Graecorum dissert. II Paris. 1645 p. 123.

4) Fabricius unum tantum codicem laudat *Nanianum* CXXXVI Nr. 24, quo encomium istud legitur, Ioannique *Hagioelitae* adscribitur. Bibl. graeca ed. Harless T. X p. 271.

5) Assemanni Calendaria ecclesiae universae T. VI p. 98.

6) Libri, qui inscribitur: Ioannes Henricus Hottingerus fraudis et imposturae manifestae convictus a Leone Allatio. Rom. 1661 p. 156.

in Leonis Allatii libro *Σύμμικτα* inscripto Epiphanii Hagiopolitae „*Enarratio Syriae, urbis sanctae et sacrorum ibi locorum*“ habetur, ubi postquam s. Menae et s. Theodorae, „quae mutato nomine dicta est Theodorus et accusata“, sepulchra memorata sunt, de Macario haec leguntur: „Hinc ad meridiem Alexandriae sex dierum spatio remotus est s. Macarius magnus, qui paradiso adpropinquavit. Cuius monasterium abbates mille continet et mille cellulas; est autem per se castellum. Atque a s. Macario distant dierum quatuor itinere repositoria XXXVI Iosephi, ex iisque locis praetervehere potes Phison fluvium ad pontem, qui sustinetur octoginta navigiis, atque inde Babylonem magnam Pharaonis regiam ingrederis“[1]). Vix dubium est, quin de monasterio Macarii Aegyptii loquatur. Theodora vero seu Pseudo-Theodorus ille haud dubie est Dorotheus vel Apollinaris Syncletica virgo, cuius cum Macario Aegyptio congressum exposuimus[2]).

Ad Macrizium venimus, Sec. XV historiae Coptorum scriptorem, e gente Arabum[3]). Qui etsi praeclare scripsit, de Macariis tamen propter inscitiam multa falsa commiscuit. Sed quum liber eius rarius inveniatur, locus integer nobis depromendus esse videtur, qui latino sermone hic est: „Ad Wâdi Habîb, inquit, quod attinet, id quod et Wâdi-l-Natrûn vel planities Schîhât vel planities Asquit vel Mizân el-Colûb (libra cordium) vocatur, olim centum ibi monasteria erecta erant, ex quibus postea septem Occidentem versus ad latus planitiei regionibus el-Buheira et el-Fejjûm interiacentis sita, ubi campi arenosi solum sale plenum, agri aquae egeni praerupta saxa excipiunt, remanserunt. Incolae aquam ad bibendum e puteis hauriebant, munera iis eleemosynasque offerebant Christiani. Nunc quidem funditus diruta

1) Leonis Allatii *Συμμικτά* sive opusculorum graecorum et latinorum vetustiorum ac recentiorum libri duo. Coloniae Agrippinae 1653 lib. I p. 55.

2) Supra §. 40 p. 167 sqq.

3) Obiit Macrizi anno Heg. 844 Christi 144, teste de Schnurrer Bibl. Arabica Halae 1811 p. 156.

sunt. Atque Christiani rerum gestarum scriptores tradiderunt, ex illis monasteriis Amr Ben el-'Asi septuaginta millia monachorum obviam venisse, quorum quisque baculum gestabat. Quibus ille, quum ipsi se subiecissent, epistolam dedit hodieque apud eos repertam. Ad ista igitur monasteria monasterium Bu Macâr natu maioris, prae ceteris celebratum, pertinet, in cuius conspectu multa monasteria diruta adiacent. Id olim coenobium monachorum fuit, nec patriarcha, etiamsi in cathedra Alexandriae positus, ab iis agnoscebatur, antequam ei, ut solium ipsorum coenobii occuparet, permisissent. Ac mille quingenti monachi quondam ibi habitasse dicuntur; nunc perpauci tantum incolunt. Macarii tres distinguuntur, natu maior, cuius illud fuit coenobium, Abu Macâr Alexandrinus, et Abu Macâr episcopus. Quorum ossa tribus singulis loculis ligneis recondita a Christianis monasterii frequentantur; ibique etiam epistola, ab 'Amr Ben-el-'Asi monachis Wâdi Habîb de collectione (decimarum) in regionibus lateris occidentalis scripta reconditur, quod mihi quidam narravit, qui ab alio, cuius oculis illa obiecta fuerat, acceperat. Abu Macâr natu maior i. e. Macarius vitam monachicam ab Antonio didicit, qui primus eorum cucullum et aschkîm h. e. cingulum e corio confectum, e quo effigies Christi cruci affixi pendet, gestabat, illud quidem, quo monachi cingi solent. Antonium quidem in monte orientali, ubi coenobium el 'Araba est, invenit, quumque aliquantum temporis illic remansisset, ab eo veste monachorum indutus, in Wadi-l-Natrun habitare iussus est, quo magnus monachorum numerus ad obtemperantem confluxit. Multa autem eaque praeclarissima narrantur, in quibus et hoc memoratu dignum est, quod quinquaginta integros dies ieiunans nec cibum, nec potum sumpserit, noctesque insuper pervigilaverit. Praeterea palmarum foliis, quae sibi praeparaverat, victum quaesivit, neque unquam recentem panem comedit, sed oleribus[1]) aqua palmarum foliis superfusa emol-

1) Pro *oleribus* codices arabici *calceamenta trita* vel *anteriores*

litis ipse cum monachis vescebatur, quamdiu vivebant, sine omni additamento. Hic igitur cibus eorum per totum vitae spatium fuit, usquedum in patriam reversi sunt. Abu Macâr Alexandrinus Alexandria ad illum, quem diximus, Macarium venit, cuius in manus vota monachica fecit. Tertius accessit Abu Macâr, qui episcopus factus est"[1]). Sed Macrizium Macario Aegyptio ab Antonio, quocum aliquantum temporis ille vixerit, vestem monachicam datam esse, falso narrare supra docuimus[2]); atque in iis, quae de virtutibus Macarii scripsit, Aegyptium cum Alexandrino, de quo eadem Palladius tradidit[3]), confundere eum, nemo non videt. Macarius vero ille episcopus quisnam fuerit, nisi forte Hierosolymorum episcopus[4]), ignoro.

Ad recentiores denique rerum ecclesiasticarum scriptores quod attinet, Baronius[5]), Bollandus[6]), Dupin[7]), Fleury[8]), Oudin[9]), Cave[10]), alii de Macariis Aegyptio et Alexandrino verba quidem fecerunt, sed rem critice dispexit solus Tillemontius[11]), cuius expositiones cunctis, quae ceteri habent, longe antecellunt, licet et ipse nonnulla perperam intelle-

---

partes ocreae; restitui *oleribus* ex Hist. Lausiaca Palladii, quam sequi hoc loco Macrizium in aperto est.

1) Macrizi Gesch. der Copten Aus den Handschriften zu Gotha und Wien v. Wüstenfeld. Götting. 1845 p. 109 sq.

2) §. 25 p. 112.

3) Cf. supra p. 66.

4) De Macario Hierosolymorum episcopo cf. Theodoret, hist. eccl. lib. I, 16.

5) Baronii Annales ad a. 372 n. 88.

6) AA. SS. Boll. T. I Ian. p. 1005 sqq 84 sqq.

7) Dupin Nouvelle bibliotheque des Auteurs ecclesiastiques Paris 1693. T. II p. 69 sqq.

8) Fleury histoire ecclesiastique Paris 1724 T. IV. p. 220 sqq.

9) De scriptt. ecclesiast. T. I p. 474 s. v. *Macarii tres monachi*.

10) Scriptt. ecclesiast. Hist. litteraria s. v. *Macarius senior et Macarius iunior*.

11) Mémoires T. VIII P. III p. 955 sqq. 1041 sqq. cum notis in fine Tomi adiectis.

xerit, id quod nostras quaestiones qui legerit, ipse inveniet. Cur Bollandus meliora non attulerit, facile inde explicatur, quod de Macariis primo insignis operis volumine disputandum erat, ideoque apparatus ille literarius, quo posteriora volumina eminent, nondum aderat. Ad postremum Semlerus in dissertationibus, quas de Macariis scripsit, non vitam, sed scripta eorum examinavit[1]).

§. 43. Superest, ut de die, quo utriusque Macarii memoria in ecclesia celebretur, breviter disquiramus. Etenim martyrologia vetera latina Macario Aegyptio diem XV, Alexandrino diem II Ianuarii tribuunt. E quorum numero sunt Beda[2]), Usuardus[3]), Ado[4]), Notker[5]), martyrologium romanum[6]), cetera[7]). A Graecis vero uterque Macarius XIX Ianuarii colitur, ut e Menaeis et Menologio patet[8]). Haec igi-

1) Prior prodiit sub indice: Specimen examinis critici operum, quae ita feruntur, Macarii, sub laetissimos festosque dies Christo ab inferis magnifice redeunti sacros boni ominis causa edidit I. S. S. Sal. Thur. S. ll. S. Halae Magdeburgicae 1745; altera hoc inscribitur titulo: Specimen animadversionum in aliquot opuscula graeca Macarii in natalem diem viri summe reverendi, excellentissimi, doctissimi Sigismundi Iacobi Baumgarten Ss. Theol. doct. et prof. p. o. Sem. theol. directoris, patroni et praeceptoris officiosissime colendi bene ominabundus edidit Io. Sal. Semlerus Salfelda Thuring. Halae Salicae 1746. Quarum dissertationum cardo in eo vertitur, ut ostendatur, Macarii scripta, inprimis eius *Opuscula* quae feruntur, spuria esse, ad quod ostendendum partim coniecturis partim argumentis ex ipso *Opusculorum* textu petitis utitur.

2) Additiones nimirum ad Bedae martyrologium, quae e codd. s. Cyriaci Henschenius et Papebrochius ediderunt. AA. SS. Boll. Martii T. II p. VIII. IX.

3) Martyrologium Usuardi AA. SS. Boll. Mai. T. VI p. 5. 34.

4) Adonis Arch. Vienn. martyrologium. Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 832. 834.

5) Notkeri martyrologium Galland. Bibl. PP. T. XIII p. 760. 763.

6) Vetus Romanum martyrologium Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 812. Martyrologium Romanum ed. Baronius ad h. dd.

7) Plura martyrologia recensentur a Bollando Ian. T. I p. 84.

8) Cf. Menologium Sirleti, quod Canisius edidit. Canisii lectt. antiq. ed. Basnage T. III p. 413 in fine. In Calendario ecclesiae Con-

tur diversitas unde nata sit, nisi forte e magna illius nominis virorum, qui ab ecclesia colebantur, multitudine, dicere non ausim. Macarium vero, cuius festum Romani XV Ianuarii agunt, i. e. Aegyptium, in martyrologiis latinis haud raro Antonii discipulum appellari, quod Bollandus observasse se arbitratus est[1]), magnopere quidem non offendat, quum sensu latiori etiam Macarius Aegyptius Antonii discipulus dici possit. Ceterum de diebus, quibus recte colantur fastis testibus, plura qui addiscere cupit, Assemanni librum et Bollandum[2]) evolvat, ubi apparatus idoneus reperitur.

Caput IX.

A Macariis Aegyptio et Alexandrino Macarium Antonii ministrum aliosque cognomines diversos esse ostenditur.

§. 44. Macarium, Antonii discipulum, cui quindecim annis ministrabat et cuius corpus sepelivit, a Macariis Aegyptio et Alexandrino probe distinguendum esse saepius docuimus[3]). Macarius enim Antonii discipulus in coenobio Pispir prope mare rubrum vixit, Macariis nostris in desertis Libyae degentibus[4]). Sed unus remanere potuit scrupulus. Quid, si alteruter ex nostris Macariis primum Antonii discipulus quindecim annis fuerit, deinde post mortem eius deserta Libyae petierit? Haec igitur dubitatio plane movetur vita Posthumii, qua Macarium Antonii ministrum in coenobio

stantinopolitanae ed. Morcelli Romae 1788 T. I p. 85 ad XIX Ianuarii legis: »τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου (sic!) καὶ ἑτέρου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου«.

1) In Macarii Alexandrini vita l. l. et in vita Macarii Aegyptii l. l. p. 1005.

2) Assemanni Calendaria ecclesiae universae ad XIX. Ianuar. T. VI Romae 1755 p. 98 sq. AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 84.

3) §. 23 p. 104. §. 24 p. 107. §. 29 p.

4) Supra §. 24 p. 107.

Pispir diem etiam supremum obiisse edocemur; Macarium autem Aegyptium, ut e Palladio constat, in Scete[1]), atque Alexandrinum, quod ex eodem verisimillimum est, in Cellulis obdormisse scimus[2]). In vita enim illa haec leguntur: „Nota igitur facta est sancto Macario, scilicet beati Antonii discipulo, conversatio Posthumii, et celebre eius factum est nomen, visumque est illi, ad hunc abire in eremum. Nam idem Macarius ab illustri viro Antonio monachorum fere quinquaginta millia susceperat gubernanda. Eiusdem igitur Macarii exitus de saeculo appropinquabat, et Dominico gregi, quis post eius excessum magisterii nomine subrogaretur, inquirebatur. Sanctus itaque Macarius cum ad sanctum venisset Posthumium, excepit eum libenter, praecipue cuius iam ab angelo famam audierat. Non ergo ille ut hospes, sed eius subtiliter explorare propositum venerat. Porro Macarii adspectibus Posthumii complacuit conversatio, et eum suadere coepit, ut sancti Antonii anachoretarum principis non gravaretur visitare reliquias. Sed cum omni virtute reniteretur et abire penitus noluisset, in somnis Posthumius sine aliquo cunctamine ire iussus divinae contradicere non poterat maiestati. Itaque cum Macario aggreditur iter, multitudinem congregationis monachorum, quae a solo gubernabatur Macario, ingressus, de quo saepe diximus, corpus sepeliisse magistri, cum spiritus eius vocatus est ex saeculo. Qui cum se in extremo vitae istius temporalis adspiceret, advocato ad se sancto Posthumio, ita exorsus est ei: En, frater, tempus resolutionis meae instat; quapropter audiens bonum testimonium de te finem senectutis meae debilitatis supposui gressibus ad pertingendum usque ad te. Nunc igitur bene fecisti venire mecum. Suscipe ergo paterno amore gregem Dei ad regendum. Noli quaerere, quod tibi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant; ne ergo neges suscipiendi honoris gratiam, mercedem a Domino recepturus tempore op-

1) Supra §. 12 p. 41.

2) Supra §. 20 p. 86. §. 29 p. 127.

portuno. Tunc sanctus Posthumius pedibus eius provolutus ait: Carissime pater, quomodo mihi tam magnae multitudinis curam imponis, rustico homini, literas nescienti? Provide igitur ex iis meritum hominem, qui possit cum sollicitudine tantas animas regere populorum. Tunc Macarius ait Posthumio: Excusationes non audio, neque causas recipio; hi enim omnes sub tua ditione manebunt, nec alius est tantae abstinentiae vir, qui possit istius populi gubernare animas, ac sollicite pertractare; èt ut certius dicam, dilectissime frater, te electione sua Dominus designavit ad suscipiendum hunc ministerii locum; nequaquam ergo coelesti poteris contradicere iussioni. Nihil ex hoc Posthumius locutus est Macario, sed dum eius verba secum in animo volveret, Macarius emisit spiritum, statimque populorum ingens turba intente ad funus currunt. Ibi psallentium multitudo diversis hymnorum vocibus, quasi uno ore, laudes Deo canebant, donec corpus ad sepulchrum deduceretur humandum; nemo tamen vehementer dolebat eo, quod sanctus Macarius tam velociter monasterium relinqueret, quoniam Dominus similem ei Posthumium gregi suo magistrum providerat"[1]). Quidquid igitur de hac vita statuis, etsi satis antiqua ea esse videatur, apparet tamen, Macarium, quem vitae scriptor Antonii discipulum vocat et ministrum, qui corpus eius sepeliverit, monachisque post mortem Antonii praefuerit, a nostris Macariis diversum esse. Quapropter etiam duas illas de Macario gratiarum Antonii haerede historias, quas supra e Meursiana Hist. Lausiacae editione spurias exhibuimus[2]), ad Pispiritanum referendas esse crediderim.

§. 45. Ad ceteros deinde istius temporis Macarios quod attinet, nostri quidem Macarii a Macario iuniore, qui, quum boves pascens caedem haud praemeditatam perpetrasset, in solitudine monachus poenitentiam agebat[3]), et a Ma-

---

1) Vita s. Posthumii cap. 7 VV. PP. Rosw. p. 235.
2) §. 23. p. 103 sq.
3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. l. l. p. 385. Cf.

cario Alexandriae presbytero Ptochotrophiique Alexandrini praefecto[1]), nec non a Macario Hierosolymorum episcopo[2]), aliisque[3]) facillime distinguitur. Sed una superest difficultas, quam obiicit fragmentum e sermone Philippi Sidensis XXIV in Gallandii Bibliotheca excusum, quo scholae Alexandrinae enumerantur praepositi. Ab Athenagora enim, qui Hadriani et Antonini temporibus florebat, incipiens, recensitis nonnullis aliis ad Serapionem transit, „quem, inquit, excepit magnus ille Petrus episcopus martyrio inclytus. Post Petrum Macarius, qui πολιτικός a conterraneis est cognominatus. Post eum Didymus, post Didymum Rhodon, qui etiam, ut testis est ipse Philippus, scholam transtulit in illam ipsam civitatem Siden imperante magno Theodosio. Huius Rhodonis se discipulum fuisse ait Philippus ...“[4]). Quid igitur? Num Macarius Alexandrinus, qui Palladio aliisque testibus πολιτικός a coaetaneis vocatus est[5]), aliquando, ante Didymum scilicet, scholae Alexandrinae praefuit? Omnia sane, quae de Macario Alexandrino Palladius ceterique tradiderunt, ei contradicunt. Accedit, quod Palladius, qui tres annos cum Macario Alexandrino vixit[6]), et Rufinus, qui, Didymo sex annos audito, in eremum ad Macarium profectus est[7]), illius rei ne levissimam quidem mentionem faciunt. Ex quibus ego quidem coniicio, Macarium quoque πολιτικόν illum, scholae Ale-

---

Sozom. hist. eccl. lib. VI, 29. Cassiodor. hist. tripart. lib. VIII, 1 in fine. Nicephor. Callist. hist. eccl. lib. XI, 35.

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7 Opp. Meurs. l. l. p. 757 sq. Idem Macarius presbyter Alexandriae fuisse videtur, quem laudant Socr. I, 27; Sozom. II, 22; tum Cassiodorus, Nicephorus Callistus cet.

2) Sozom. hist. eccl. I, 17. Theodoret. hist. eccl. I, 16.

3) Huc pertinent Macarius Romanus, cuius vita extat VV. PP. Rosw. 224 sq., Macarius Mathematicus, quem Rufinus in Invect. II (cf. supra §. 112) laudat, cet.

4) Galland. Biblioth. T. IX p. 401.

5) Cf. supra §. 23 p. 104 §. 24 p. 105 sqq.

6) Supra p. 66. 85.

7) Supra §. 6 p. 18.

xandrinae aliquando antistitem, a nostris Macariis diversum fuisse. Num vero Macarius presbyter iste Alexandriae antistes scholae illius statuendus sit, non ausim contendere.

Ad finem igitur quaestionum nostrarum de Macariis Aegyptio et Alexandrino instituendarum pervenimus. In quorum virorum scripta quoque si quis accurate inquirere volet, id quod a nostro argumento alienum erat, de patrologia optime merebitur.

MACARII AEGYPTII

EPISTOLAE, HOMILIARUM LOCI, PRECES

AD FIDEM

CODD. VATICANI, VINDOBONENSIUM, BEROLINENSIS
NUNC PRIMUM EDITA.

I.

Epistola sancti Macarii.

(Codices huius epistolae hucusque ineditae contuli tres. Sunt autem Vaticanus bibliothecae Christinae 588 Sec. XIII in fol., in quo epistola legitur p. 112—114, Trevirensis olim bibliothecae s. Maximini, qui nunc apud Bollandistas in Belgia asservatur, Sec. XV in fol., et Confluentinus bibliothecae Gymnasii 23 Sec. XV in fol., ubi p. 125,2—127 extat. Quos indicabunt literae A. B. C.)

Incipit epistola sancti Macharii ad filios Dei[1]).

In primis quidem si[2]) coeperit[3]) homo semetipsum agnoscere, cur creatus sit, et factorem suum deum, tunc incipiet poenitere[4]) super hiis, que commisit in[5]) tempore negligencie sue. Sic demum benignus deus dat illi tristiciam pro peccatis, et post hec iterum per suam benignitatem donat illi afflictionem[6]) corporis in ieiuniis et[7]) vigiliis, et oracionis instanciam, et contemptum mundi, et ut libens illatas sibi iniurias sufferat, et ut odio habeat omne refrigerium corporale, et ut diligat planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium fletuum planctumque et humilitatem et humiliacionem cordis, et ut trabem oculi sui consideret, non alterius festucam nitatur eruere, et dicat semper, quoniam iniquitatem meam ego agnosco et peccatum meum contra me est semper, et ut diem exitus sui[8]) in mente habeat, et quomodo in conspectu dei occursurus sit, sed et iudicia et penas describat in conspectu mentis sue, nec non eciam meritos[9]) honores qui dandi sunt sanctis. Si igitur

---

1) *Dei* om. BC. — 2) B *siquidem si*. — 3) BC *ceperit*. — 4) BC *penitere*, et sic ubique scribitur. — 5) *in* om. B. — 6) C *afflicciohem*, et sic ubique. — 7) *et* om. C. — 8) C male *sue*. — 9) C radendo corr. *merito*.

viderit, quoniam hec illi suavia sunt, temptat eum, si abrenuntiat voluptatibus, et resistit[1]) adversus impugnantes[2]) huius mundi principes[3]), qui vinxerunt eum prius, sed et escarum varie delectaciones, que emolliri faciunt cor, ut[4]) rursus[5]) propemodum[6]) vinci queat e[7]) lassitudine corporis et longinquitate, dicentibus illi cogitacionibus suis: quanto temporis spacio hunc laborem sufferre poteris, et quia ardui laboris sit, ut mereatur quis inhabitatorem habere deum, presertim tu, qui multa peccasti, et quanta tibi possunt remitti peccata a deo! Si autem cognoverit, quia cor illius firmum est in timore dei et non dimittit locum suum, sed fortiter resistit et pugnat[8]), tunc venient illi sub occasione justicie dicentes: Peccasti quidem, sed penitenciam egisti, iam sanctns es; et faciunt illum[9]) recordari quorundam hominum peccata, qui non egerunt penitenciam, superseminantes illi in corde vanam gloriam. Non solum vero hoc, sed eciam faciunt quosdam homines laudare eum subdole, et provocare eum ad opera, que ferre non potest, immittentes illi cogitaciones non vescendi et non bibendi, nec non et vigiliarum, et multa alia, que longum est dicere, et facilitatem illi ad hec perficienda tribuunt, si[10]) quo modo eum ad hec illiciant[11]), precavente scriptura et dicente: ne declinaveris ad dextram neque ad sinistram, sed rectum iter ingredere. Si autem benignus deus perspexerit, quia nulli eorum acquievit cor ipsius, dicente david et de huiuscemodi temptacionibus[12]) significante: probasti cor meum et visitasti nocte[13]), igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Et hoc perspiciendum, cur nocte[14]) dixerit et non die[15]); videlicet quia circumvenciones inimici nox sunt, sicut[16]) beatus paulus di-

---

1) B *resistat.* — 2) AB *impugnaciones.* — 3) B *principum.* — 4) C male *et.* — 5) AB *prorsus.* — 6) BC *prope modum.* — 7) A *vincique a.* — 8) *et pugnat* om. A. — 9) C *eum.* — 10) C male *sed.* — 11) AB *illiceant.* — 12) A *cogitationibus.* — 13) C *probasti cor meum et visitasti cor meum et visitasti nocte.* — 14) BC *in nocte.* — 15) BC *in die.* — 16) C *sicud* et sic ubique.

xit[1]): non esse nos filios tenebrarum[2]), sed lucis, quia filius dei dies est[3]), diabolus[4]) vero nocti assimilatur. Si vero hec omnia bella supergressa fuerit anima, tunc incipiunt illi immittere adversarios[5]) cogitaciones, fornicacionis desiderium et nefandum[6]) stuprum. In hiis[7]) igitur omnibus infirmatur anima et cor tabescit, ut impossibile[8]) sibi credat esse custodiam castitatis, subiungentes illi, ut dixi, temporis prolixitatem, virtutum arduum[9]) laborem, et quia grande sit onus ipsarum et importabile[10]), subiungentes illi infirmitatem corporis et fragilitatem nature. Si autem ad has impugnaciones non lassaverit, tunc benignus et misericors deus mittit illi virtutem suam, et confirmat cor ipsius, et dat illi leticiam et refrigerium et possibilitatem, ut forcior inimicis inveniatur, ut illorum adversus illum[11]) pugna[12]) non prevaleat, timentibusque prestat virtutem[13]), sicut et sanctus paulus dicit: contendite et accipietis virtutem. Hec quippe[14])est virtus, quam beatus petrus loquitur dicens: hereditatem incorruptam et immarcessibilem conservatam in celis in vobis, qui in virtute[15]) dei custodimini per fidem. Tunc benignus et clemens deus, si viderit, quia[16]) cor ipsius corroboratum est super inimicos suos, tunc paulatim subtrahit virtutem, que illi[17]) opitulabatur, et concedit inimicis impugnare[18]) eum variis concupiscenciis carnis, nec non et vane glorie[19]) cupiditate, et superbia, ceterisque[20]), que[21]) ad perdicionem trahunt, ut propemodum[22]) assimiletur navi, que sine gubernaculo in scopulis huc illucque[23]) offendit. Cum autem cor eius[24]) emarcuerit in hiis, et ita[25]) defecerit ad singula temptamenta[26]) inimici, tunc ho-

1) BC *dicit.* — 2) BC *tenebrarum filios.* — 3) *est* om. A. — 4) C *Dyabolus.* — 5) BC *adversarie.* — 6) BC *nephandum.* — 7) *hiis* om. C. — 8) A *possibilem.* — 9) A *uerum,* C *vanum.* — 10) B *inportabile.* — 11) C *eum.* — 12) AC *impugnacio.* — 13) A *timentiumque quae inhabitat in eo virtutem.* — 14) *quippe* om. BC. — 15) BC *per virtutem.* — 16) B *quantum.* — 17) *illi* om. BC. — 18) C male *pugnare.* — 19) A *vana gloria.* — 20) BC *ceterarumque.* — 21) *que* om. C. — 22) B *prope modum.* — 23) A *atque illuc.* — 24) A *illius.* — 25) A *et ut ita dicam.* — 26) B *demptamenta.*

minum amator deus, curam habens creature sue, immittit illi sanctam virtutem et confirmat, subiciens cor et animam et corpus ipsius et omnia viscera eius sub iugo paracliti[1]), ipso dicente: tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Et sic demum benignus deus incipiet adaperire[2]) oculos cordis ipsius[3]), ut intelligat, quoniam ipse est, qui confirmat eum, et tunc vere incipiet nosse homo honorem dare deo cum omni humilitate et accione graciarum, sicut david dicit: sacrificium deo spiritus contribulatus. Ex hoc enim labore prelii humilitas et contribulacio et mansuetudo efficitur[4]). Cum hiis igitur omnibus fuerit probatus, tunc incipiet illi spiritus sanctus revelare occulta[5]), hoc est, que sanctis iure meritoque debentur et hiis, qui sperant super misericordia eius, et tunc reputat secum homo dicens illud apostolicum: quia non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam, que revelabitur in nobis, et illud david: quid enim michi est in celo, et a te quid volui super terram? hoc est: o domine, quanta michi paraveras in celo, et ego quid a te querebam[6]) in vita mortali? Et sic eciam incipient illi revelari tormenta, que passuri sunt peccatores, et multa alia, que me tacente sanctus vir intelligit. Post hec vero omnia incipiet paraclitus inire pactum cum puritate cordis ipsius et anime firmitate et sanctitate corporis et cum spiritus eius humilitate, et faciet[7]) eum progredi[8]) omnem creaturam, et ut non loquatur os eius opera hominum, et ut recta oculis suis videat, et ut ori suo custodiam ponat, et iter faciat rectum[9]) gressibus suis, et ut iusticiam habeat manuum suarum, hoc est operum, et oracionis instanciam, nec non et[10]) affliccionem corporis et vigiliarum frequenciam. Et hec disponit cum eo in mensura et discrecione, et non in turbulencia, sed in quiete[11]). Si vero mens ipsius disposicionem sancti

1) A *paraclyti.* — 2) A *aperire.* — 3) BC *ipsius cordis.* — 4) B *efficiuntur.* — 5) A *ecclesiam.* — 6) B *quid a te quid querebam.* — 7) A *facit.* — 8) A *supergredi.* — 9) A *iter rectum faciat.* — 10) *et* om. C. — 11) *sed in quiete* om. BC.

spiritus contempserit, tunc virtus, que in eum[1]) collata fuerat[2]), discedit, et sic pugne efficiuntur in corde eius et conturbaciones[3]), et conturbant eum[4]) passiones corporis per momenta singula expugnacione inimici. Si autem conversum fuerit cor eius et optinuerit[5]) precepta spiritus sancti, proteccio domini fit super eum. Et tunc homo agnoscet[6]), quia indesinenter adherere deo bonum est, et quoniam ipse[7]) est vita eius, dicente david: clamavi ad te et sanasti me; et iterum: quia apud te est fons vitae. Igitur secundum meum consilium quidem[8]), nisi homo grandem possederit[9]) humilitatem, que virtutum omnium culmen est, et custodiam posuerit ori suo, et cordi timorem dei, et in eo quidem se probat excellere ceteris, non se preferat[10]) tanquam aliquid boni fecerit, et ut iniurias sibi illatas libenter sufferat, et prebeat percutienti se aliam maxillam, et ut ad omne opus bonum violenter erumpat et diripiat, et ut animam suam in manu portet quasi cottidie moriturus, et ut vana ducat omnia, que sub hoc[11]) sole[12]) cernuntur, et[13]) dicat: cupio dissolvi et esse cum Christo, et: michi vivere Christus est et mori lucrum, non poterit precepta servare spiritus sancti. *Explicit epistola beati Macharii ad filios*[14]).

1) BC *in eo.* — 2) B *fuit.* — 3) C *tribulaciones.* — 4) *eum* om. C. — 5) C *obtinuerit.* — 6) A *cognoscet.* — 7) A *ipsum.* — 8) *quidem* om. BC. — 9) BC *possederit grandem.* — 10) C *proferat.* — 11) *hoc* om. B. — 12) C *sole hoc.* — 13) *et* om. C. — 14) *Explicit epistola beati Macharii ad filios* om. A.; *beati Macarii ad filios* om. C.

II.

Epistola suppositicia

sub nomine Macharii a Petitdidier edita, ad fidem codicis bibliothecae Caesareae Vindobonensis hic denuo excussa.

(Prodiit epistola e ms. cod. abbatiae s. Vitoni in libro, qui inscribitur: Remarques sur la bibliotheque des auteurs ecclesiasiques de Mr. Du Pin p. D. Mathieu Petitdidier Paris 1692 T. II p. 220 sqq. Contuli codicem bibliothecae Caesareae Vindobonensis 4800, olim cod. theol. 361, Sec. XIV, ubi extat epistola fol. 146 p. 2. Cf. Denis Catal. Vol. II T. I p. 802. Textum libri impressi litera A, codicis B indicabunt).

Incipit epistola beati[1]) Macharii ad monachos.

Inprimis quidem si ceperit homo seipsum agnoscere, cur creatus sit, et exquisierit factorem suum deum[2]), tunc sciet[3]) penitere[4]) de hiis, que commisit in tempore negligencie sue, et sic demum beniguus deus[5]) dat illi tristiciam pro peccatis, et post iterum per suam benignitatem dat illi afflictionem corporis in[6]) ieiuniis, in vigiliis, et oracionum[7]) instanciam[8]), et[9]) contemptum mundi, ut libens illatas iniurias sufferat, et odio habeat omne refrigerium corporale, et diligat[10]) planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium, et fletum, et humilitatem[11]) cordis[12]), ut trabem oculi sui consideret, non[13]) alterius festucam nitatur[14]) auferre, et dicat semper, quoniam iniquitatem meam ego[15]) cognosco[16]), et peccatum[17]) meum contra me est semper, et ut diei exitus sui memor sit, et quomodo in conspectu dei[18]) occursurus sit, et iudicia et penas describat[19]) in conspectu mentis sue, nec non eciam[20]) merita et honores, qui dandi sunt sanctis[21]). Si

1) *beati* om. B. — 2) A *dominum*. — 3) *tunc sciet* om. B. — 4) B *et penitere se*. — 5) A *dominus*. — 6) *in* om. A. — 7) A *oracionibus*. — 8) Corr., AB *instancia*. — 9) *et* om. B. — 10) A *diligit*. — 11) A *humiliacionem et humilitatem*. — 12) *cordis* om. A. — 13) A *et non*. — 14) B *desideret*. — 15) *ego* om. A. — 16) A *agnosco*. — 17) A *delictum*. — 18) A *domini*. — 19) A *describit*. — 20) *eciam* om. B. — 21) Hinc incipit discrepare haec ab ea, quae antecedit, epistola.

autem cognoverit, quia cor illius firmum est in timore dei[1]), et non dimittit locum suum, sed fortiter resistit[2]) adversario suo, ille perfectus monachus et miles Christi uocatur. Ut enim multarum navis undarum ictu obruitur, sic multa possidens monachus non saluabitur. Nihil possidens monachus viator expeditior[3]) est. Nihil possidens monachus quasi aquila ad excelsa[4]) pervolat. Tunc descendit ad escas, quando compellit necessitas. Prudens monachus non adulabitur propter voluntatem ventris divitibus. Nihil possidens monachus cursor levis sagacius ad brauium superne vocacionis domini perveniet. Verus monachus post opus moderatum oracionibus et leccionibus vacat. Nihil possidens monachus thesaurizat in celo, canit domino laudes die ac nocte in timore domini. Gloriacio monachi paciencia[5]) cum charitate. Gloriacio monachi, cum nullas res desiderat[6]) presentis vite possidere[7]). Gloriacio monachi mansuetudo et fides. Gloriacio monachi vigilie et[8]) fletus in oracionibus. Gloriacio monachi, quando deum[9]) ex toto corde dilexerit, et proximum suum sicut se ipsum. Gloriacio monachi abstinencia[10]) escarum et multiloquii[11]) linque. Gloriacio monachi, quando verba eius operibus consonant. Gloriacio monachi, quando in loco suo[12]) permanet et huc illucque non vagatur. Gloriacio monachi longanimitas cum humilitate et gratia. Sicut lampas[13]) splendida in loco tenebroso, et sicut sol radians splendidus est, sic monachus perfectus in sobrietate et castitate et corde pervigili in tempore psalmorum[14]). Sicut pondus salis deprimit virum infirmum, sic sompnus in oculis monachi. Sicut spine et tribuli in agro optimo, sic cogitationes turpes

---

1) B *domini*. — 2) Quae abhinc usque ad finem sequuntur, spuria sunt, et e Macarii (Alexandrini) epistola, quae Holsten. Cod. Regular. I, 21 legitur, compilata. — 3) A *expeditus*. — 4) *ad excelsa* om.. B. — 5) B *sit paciencia*. — 6) *desiderat* om. A. 7) A *possidere desiderat*. — 8) *vigilie et* om. A. — 9) A *dominum*. — 10) A *abstinencie*. — 11) Ex coni., AB *multiloquium*. — 12) A *in locum suum*. — 13) A *lampada*. — 14) A *pervigili interpretabitur psalmos*.

in corde monachi. Sicut tinea exterminat vestimentum, sic detractio animam monachi[1]). Noli te dare ad colloquia[2]) mulieris[3]), ne sis separatus a regno dei[4]), et ne velis dicere: loquor cum muliere et mundus sum. Monachus sapiens suis manibus operatur et victum sibi cottidianum acquirit[5]), et lucratus est oraciones et ieiunia sua[6]). Si autem ab alio acceperit victum, quid prodest, quod vigilat et orat? Sic est ut mercenarius durus[7]) et malus[8]). Quia scriptum est: Melius est dare quam accipere. Lignorum quoque[9]) copia ingentem suscitat flammam; multitudo autem escarum inobedienciam parit et mortem. Indigens venter[10]) in oracionibus vigilanciam[11]) prestat et coronam anime acquirit; repletus autem escis somnum inducit et grauitatem. Oculus gulosi convivia perscrutatur, oculus autem sapientium[12]) meditatur continenciam martyrum. Formidulosus miles perhorrescit[13]) tubam, que bella[14]) significat; et gulosus monachus si abstinenciam predicare[15]) audierit, non libenter auscultat. Flamma, cum arserit[16]), elucescit iterum, si accipiat lignum, et subito[17]) libido[18]) rursum ignescit[19]) in saturitate escarum. *Explicit epistola Macharii*[20]).

1) *Sicut tinea .... monachi* om. A. — 2) A *colloquium* — 3) A *mulieri.* — 4) A *domini.* — 5) A *adquirit,* et sic ubique. — 6) *sua* om. B. — 7) A *malus.* — 8) A *durus.* — 9) *quoque* om. A. — 10) A *veram.* — 11) B *vigiliam.* — 12) BC *sapientum.* — 13) A *horrescit.* — 14) B *bellum.* — 15) A *predicantem.* — 16) A *marcescit.* — 17) *subito* om. A. — 18) A *libido sopita.* — 19) *ignescit* om. A. — 20) *Explicit epistola Macharii* om. A.

III.

Epistola sancti Macarii Aegyptii.

(E codice ms. gr. Nro. 16. Bibl. Reg. Berolinensis chartaceo (bombycino) optimae notae in fol., Sec. XII vel XIII, fideliter descripsi, ubi duodecim ultimis foliis legitur. Antecedunt epistolam hanc inde ab initio codicis „τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ αἰγυπτίου ὁμιλίαι πνευματικαί, πάνυ πολλῆς ὠφελείας πεπληρωμέναι, περὶ τῆς ὀφειλομένης καὶ σπουδαζομένης Χριστιανοῖς τελειότητος“: unde Aegyptii Macarii epistolam esse apparet. Notandum est, in codicis textu homiliarum verba interdum nonnulla errore librarii excidisse, quod an non etiam in epistolae textu nonnunquam acciderit, dicere haesito.)

Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου ἐπιστολὴ μεγάλη καὶ πάνυ ὠφέλιμος[1]).

Γινώσκειν βούλομαι τὴν συνεσίν σου, ὅτι χρὴ τὸν τέλειον ἄνδρα ἀφιερωμένον τυγχάνοντα μὴ μόνον αὐτὸν ἐν θεῷ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ἐν αὐτῷ· καθώς φησιν ὁ κύριος· ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ· δεῖ γὰρ τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον καὶ παροικῆσαι ἐν τῷ σκηνώματι τῷ θεϊκῷ, καὶ κατασκηνῶσαι ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῆς ἀχράντου θεότητος, ἵνα μὴ μόνον περιέχων ᾖ, ἀλλὰ καὶ περιεχόμενος ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ μὴ[2]) *συγχωροῦντος καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ σκότους ἐνεργείας τῶν παθῶν· ἁγιασμοῦ γὰρ χάριν καὶ τῆς οἰκείας ἀπαθείας ἐνοικεῖ τοῖς ἀξίοις ὁ σωτήρ, ἵνα καί, ὡς αὐτὸς ἀπαθὴς τυγχάνῃ, καὶ τοὺς δεξαμένους αὐτὸν ἀπαθεῖς κατασκευάσῃ, μηκέτι κλυδωνιζομένους καὶ περιφερομένους ὑπὸ παντὸς ἀνέμου· εἰσὶ γάρ τινες, οἳ οὐ μόνον αὐτοὶ πόῤῥωθεν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον ποτίζοντες ἀνατροπὴν θολεράν, τὴν*[3]) *ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν ἀδικίᾳ κατέχουσιν· ἐν οἷς, φησί,*

---

1) Cod. ὀφέλιμος. — 2) Cod. συγχορροῦντος. — 3) Cod. ἀνατροπὴν θολεράν· οἵ τινες τὴν κ.τ.λ. Ubi haud dubie error calami irrepsit. Sive enim οἵτινες corrigis, sive οἵ τινες i. e. „vae quidam“ retines, hae voces quomodo nexui orationis conveniant, non liquet. Unde aut post θολερὰν excidisse verba nonnulla, aut vox οἵτινες (οἵτινες), sive relativum οἵ, quod antecedit, delenda videntur.

τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν. ματαιωθέντες γὰρ ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ σκοτισθέντες κατὰ τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν, φάσκουσι φυσικὰ εἶναι καὶ ἐκ θεοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἡδονὴν λέγω φθορᾶς, καὶ θυμὸν ἄδικον, ὀργὴν ἀπρεπῆ, μὴ κατὰ θεὸν κινουμένην, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Ἡμεῖς τοίνυν αὐτούς τε καὶ τὰς φωνὰς αὐτῶν ὡς ἐκτροπὰς ἐάσαντες, ἐπιγνῶμεν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν τῆς ἐλευθερίας αὐτεξουσιότητα παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, ἵνα ἐφ' ἡμῖν ᾖ τὸ[1]) καὶ τῶν κρειττόνων ὀρέγεσθαι, καὶ τῶν χειρόνων ἀπέχεσθαι. Οὐ γὰρ ἂν ὁ δίκαιος κρίτης ἐκόλαζεν ἡμᾶς ἐνεργουμένους ὑπὸ τῶν παθῶν, εἴπερ ἦν αὐτὸς αὐτῶν ποιητής. ἄπαγε, παρακαλῶ, ἄπαγε, μηδὲ εἰς ἔννοιαν ἔλθῃς. βδελυκτὸν γὰρ πάσης εὐσεβοῦς διανοίας τὸ ἄτοπον τοῦτο καὶ εὐηθὲς δόγμα. καθαρῶν γὰρ καὶ λίαν καλῶν φύσεων δημιουργὸς ὁ θεός· καθὼς διαγορεύει τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ. ἰδοὺ γάρ, φησί, πάντα καλὰ λίαν. ἱερεμίας δὲ ὀδυρόμενος καὶ ἀμφισβητῶν περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀτιμίας· κύριος, φησί, οὐκ εἶπε, τίς οὗτος; εἶπε καὶ ἐγενήθη. κύριος οὐκ ἐνετείλατο, ἐκ στόματος ὑψίστου οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακά, ἀλλὰ τὰ ἀγαθά. καὶ αὖθις ἡ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πρὸς τὸν κύριον ἐπερώτησις τῶν λογικῶν δυνάμεων· κύριε, φησίν, οὐ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν τοῦτο τὸ ζιζάνιον; Ἑτέρωθι δὲ αὐτὸς ὁ σωτὴρ περὶ τῶν αὐτῶν φησι· πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκριζωθήσεται. Ὅτι γὰρ πᾶσα ἡ ἐκ θεοῦ φυτεία καλή, μαρτυρεῖ Παῦλος, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς λαλεῖ· ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν. Γίνωσκε τοίνυν, μὴ ἡμέτερα εἶναι τὰ ἐναποκεκρυμμένα ἡμῖν πάθη, ἀλλὰ[2]) ἀλλότρια. ἐκ τῶν κρυφίων μου γάρ, φησί, καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. καί· ἀλλότριοι ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμέ· καὶ· κραταιοὶ ἐζήτησαν τὴν ψυχήν μου· καὶ· δίκασον κύριε τοὺς ἀδικοῦντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμουντάς με. τί οὖν τὰ κρύφια, ἢ τίνες οἱ ἀδικοῦντες καὶ πολεμοῦντες, ἢ τίνες οἱ

1) Coni., cod. ἤτω. — 2) Sic in codice sine apostropho, ut passim.

ἀλλότριοι, εἰ μὴ τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα τὰ ἀντικείμενα ταῖς Χρίστου ἀρεταῖς;

Πρόσεχε ἀκριβῶς, ὅπως καὶ ὁ νόμος διαῤῥήδην βοᾷ περὶ τῆς κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον καθαρότητος· οὐ λήψῃ, φησί, τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. οὐ γὰρ μὴ καθαρίσει κύριος τὴν καρδίαν τοῦ λαμβάνοντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ. Διὸ καὶ ὁ ἀπόστολος σαφῶς παραινεῖ φάσκων· καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ οὐ μόνον σαρκός, ἀλλὰ καὶ πνεύματος. καὶ ἑτέρωθι· ἐῤῥαντισμένοι, φησί, τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς. καὶ πάλιν· ὁλόκληρον ὑμῶν, τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχή, ἀμέμπτως διαφυλαχθείη. καί· ἵνα γένησθε τέκνα θεοῦ ἀμώμητα. ὅσοι τοίνυν βούλονται τῆς υἱοθεσίας ἀξιωθῆναι, οὐ τὸ σῶμα μόνον ἁγνὸν [ἐχόντων][1], ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν λέγοντα· γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυνθῶ· οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ νόμον τὰ τῆς σαρκὸς δικαιώματα ἐπιτελοῦντες μόνον τὴν ἐκτὸς φυλάττουσι καθαρότητα, οἱ δὲ ὑπὸ χάριν καὶ τῆς ἔνδον ἐν ἁγιασμῷ εἰρήνης ὀρέγονται, πεισθέντες τῷ εἰρηκότι· ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλείων τῶν φαρισαίων καὶ γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οἱ γὰρ φαρισαῖοι, τυφλώττοντες τὴν διάνοιαν, τὸ ἔξω τοῦ ποτηρίου πλύνουσι. ὡς καὶ νῦν οἱ κατ' αὐτοὺς νέοι φαρισαῖοι τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἀνεπιτηδεύτῳ νοΐ σχηματίζοντες, ἑαυτοὺς δικαιοῦσι, μὴ συμμαρτυροῦντος τοῦ ἁγίου πνεύματος τῷ πνεύματι αὐτῶν, ἵνα ὦσι τέκνα θεοῦ κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον· αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ· καὶ μὴ βουλόμενοι γνωρίσαι τὴν ἐν ἁγιασμῷ αὔξησιν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἀλλὰ πληροφορούμενοι μόνον ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς κατορθώμασι· μὴ γνόντες, ὅτι πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν. ἔστι γάρ τις, ὡς ἔοικεν, ἕκαστος ἡμῶν νοητὴ συκῆ, παρ' ἧς ὁ κύριος τὸν ἔνδον καρπὸν ἐπιζητεῖ, καὶ οὐ τὸν ἐκ φύλλων ἐπικείμενον σχηματισμόν. ὁ τοίνυν συνηγορῶν τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας ὡς φυσικοῖς, καὶ οὐχ ὡς συμ-

1) ἐχόντων coniectura addidimus.

βεβηκόσι, μετήλλαξε τὴν τοῦ θεοῦ ἀλήθειαν ἐν τῷ οἰκείῳ ψεύδει. ὡς γὰρ προέφην, ὁ ἄχραντος καὶ καθαρὸς καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ὁμοίαν κατεσκεύασεν ἑαυτῷ· φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε· ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐν ἀνομίαις κυηθέν[1]), καὶ ἐν ἁμαρτίαις γεννηθέν, ἀπηλλοτριώθη ἀπὸ μήτρας καὶ ἐπλανήθη ἀπὸ γαστρός, βασιλευσάσης τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ ἀδὰμ μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἦλθεν ἱλασθεὶς ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ἆραι τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου διὰ τῆς οἰκείας αὐτοῦ δυνάμεως, δήσας πρότερον τὸν ἰσχυρόν, καὶ οὕτως διαρπάσας τὰ αἰχμαλωτισμένα αὐτοῦ σκεύη κατὰ τὸ εἰρημένον· ᾐχμαλωτεύσας αἰχμαλωσίαν· καὶ πάλιν· ἔλαβεν αἰχμαλωσίαν· ἤγουν ἔστιν ἡμῖν φροντίς, ἀνακληθῆναι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ φορέσαι τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, καὶ παραστῆσαι τὰ μέλη ἡμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῷ ἁγιασμῷ, καθὼς παρεστήσαμεν τῇ ἁμαρτίᾳ· πιστεύωμεν[2]), ὅτι χρὴ ἡμᾶς ἐν τῷ φωτὶ περιπατοῦντας ἀπροσκόπως ὁρᾶν τὰ τοῦ θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν φήσαντα· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου. ὡς γὰρ κατὰ τὸ αἰσθητὸν ὁ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπτει, οὕτως κατὰ τὸ νοητὸν ὁ ἐν τῷ τελείῳ ἁγιασμῷ ὑπάρχων οὐκ ἐνθυμεῖται πονηρά, οὐ λογίζεται φαῦλα. οὐδεμία[3]) γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὐδὲ συγκατάθεσις ναοῦ μετὰ εἰδώλων· ὡς οὖν ναὸς θεοῦ ἐπίγνωθι σεαυτόν, ἀποδιδράσκων τὴν ἐν καρδίᾳ τῶν νοητῶν εἰδώλων ἀποτύπωσιν. πᾶν γὰρ πάθος ἐνεργοῦν ψυχῇ εἴδωλόν ἐστιν· ὅθεν καλῶς εἴρηται· ᾧ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· ἐν δὲ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι δεδουλώμεθα, δηλονότι[4]) τῷ ἁγίῳ καὶ ἀπαθεῖ πνεύματι οὐ δεδουλώμεθα· οὐ γὰρ δύναταί τις δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· οὐ δύνασθε, φησί, θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. ὁ γὰρ ναὸς

1) Ex coni., cod. κι . . ηθὲν. Num una an duae literae exciderint, certo dici nequit. — 2) Cod. πιστεσομεν (with υ written above). Primum librarius scripsisse videtur πιστεύομεν, deinde autem litera υ supra adscripta correxisse aut πιστεύσομεν, υ in σ, aut πιστεύωμεν, υο in ω (ῡο) emendans. — 3) Ex coni., cod. οὐδεὶς. — 4) Em., cod. δῆλον ὅτι.

τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστι, μὴ ἔχων σπίλον ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων. Διότι ἅγιον πνεῦμα φεύξεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων, καὶ εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται παιδεία. πιστεύσαντες οὖν, ὅτι πᾶς ὁ ἡμῶν νόμος δακτύλῳ θεοῦ ἐν καρδίᾳ γράφεται, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θείῳ, δεξώμεθα τὴν ἀλήθειαν τοῦ νομοθέτου εἰπόντος· ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· τοῦ καὶ τὴν τῆς καρδίας περιτομὴν ποιουμένου, καὶ ἐπιγράφοντος ἐπὶ τὰς διανοίας τῶν ἀξίων τὸν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ νόμον. ὥς φησιν ἐν τῷ προφήτῃ· διδοὺς νόμους μου[1]) εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· αὐτίκα γοῦν ὅσοις φροντίς ἐστιν εἰς γένος ἐκλεκτὸν φθάσαι, εἰς βασίλειον ἱεράτευμα, εἰς ἔθνος ἅγιον, εἰς λαὸν περιούσιον, ῥᾳδίως δέχονται ἐν ἑαυτοῖς τὴν τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος ἐνέργειαν. Διόπερ παρακλήθητε· εὔχεσθε[2]), ὅπως καταξιωθῶμεν κἂν γοῦν βραχέως συνεῖναι τὴν μονότροπον ἐν Χριστῷ πολιτείας εὐθύτητα. ἡ γὰρ τοιαύτη ψυχὴ ἀποθεμένη τὴν τοῦ προσώπου αἰσχύνην, καὶ μηκέτι κατακυριευομένη ὑπὸ τῆς αἰσχρότητος τῶν λογισμῶν, καὶ μοιχευομένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ μόνου, δηλαδὴ τοῦ ἐπουρανίου νυμφίου κοινωνεῖ, ὡς αὐτὴ[3]) μονότροπος τετρωμένη γὰρ τῇ εἰς αὐτὸν ἀγάπῃ ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει, ἵνα τολμήσας εἴπω, τὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ὡραίαν νοητὴν καὶ μυστικὴν συνουσίαν κατὰ τὴν ἄφθαρτον συνάφειαν τῆς ἐν ἁγιασμῷ κοινωνίας. μακαρία ὡς ἀληθῶς καὶ εὐδαίμων ἡ τοιαύτη ψυχή, ἥτις ἡττηθεῖσα τῷ πνευματικῷ ἔρωτι, ἀξίως ἐνυμφεύθη τῷ θεῷ[4]) λόγῳ· λεγέτω τοίνυν αὐτή, λεγέτω· ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέθηκέ μοι ὡς νυμφίῳ μίτραν[5]), καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ· ταύτης γὰρ τὸ κάλλος ἐπιθυμήσας ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης κατηξίωσεν αὐτὴν χρηματίζεσθαι οὐ μόνον ναὸν θεοῦ, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα βασιλέως καὶ βασιλίδα· ναὸν μὲν θεοῦ ὡς

---

1) μου supra adscr. alia m. — 2) cod. εὔχεσθαι, ε supra adscr. ead. m. — 3) Coni., cod. αὔτε vel οὔτε. — 4) Sic cod., non θεϊκῷ. — 5) Emend., cod. μῆτραν.

οἰκειωθεῖσαν τῷ ἁγίῳ πνεύματι· θυγατέρα δὲ βασιλέως ὡς τεκνοποιηθεῖσαν παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων· καὶ βασιλίδα ὡς συναφθεῖσαν τῇ θεότητι τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς. καθ' ὃν γὰρ τρόπον ὁ κύριος, εἷς ὢν κατ' οὐσίαν, πολυώνυμος γέγονε κατὰ τροπολογίαν ἕνεκεν τῆς οἰκονομίας σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων; πῇ μὲν πέτρα ὀνομασθεὶς καὶ θύρα; πῇ δὲ ἀξίνη καὶ ὁδός; καὶ αὖθις ἄμπελος καὶ ἄρτος; πέτρα μὲν διὰ τὸ ἐν τῇ ῥώμῃ αὐτοῦ ἄσειστόν τε καὶ ἀπρόσιτον· θύρα δὲ διὰ τὸ αὐτὸν εἶναι εἴσοδον τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἀξίνη δὲ διὰ τὸ ἐκκόπτειν αὐτὸν τὰς τῆς κακίας ῥίζας· καὶ ὁδὸς διὰ τὸ ἄγειν αὐτὸν τοὺς ἀξίους ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· καὶ ἄμπελος, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ὁ εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπου οἶνος καρποφορεῖται· ὁμοίως δὲ καὶ ἄρτος, ὅτι στηρίζων καρδίαν λογικοῦ ζώου· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ οἰκειωθεῖσα τῷ θεῷ[1]) λόγῳ ἄμωμος ψυχὴ μονότροπος τυγχάνουσα κατὰ πολλὰς προκοπὰς τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν καὶ τῶν δωρεῶν ἀξιωθήσεται· εἴρηται δέ μοι ταῦτα ἕνεκεν τοῦ[2]) οὐ μόνον τριχῇ νοεῖσθαι τὸν χρηματισμὸν τῆς νύμφης, ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς· γίνωσκε δέ, ὅτι τοῦτο κόπος[3]) ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν[4]), ἕως οὗ εἰσέλθωμεν[5]) εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητα ἡμῶν. βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ σωτὴρ ἐν σαρκὶ ὄντας καὶ τῆς ἀπαθείας αὐτοῦ καταξιωθῆναι, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ πληρωθῆναι, ἵνα θαῤῥοῦντες λέγωμεν· ἐν σαρκὶ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα· τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. χρὴ τοίνυν ἐντεῦθεν ἤδη προςηλῶσαι ἡμᾶς τῷ σταυρῷ τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας κατὰ τὴν τοῦ προφήτου εὐχήν· καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. σὰρξ γὰρ καὶ αἷμα, περὶ ὧν λέγει ὁ ἀπόστολος μὴ δύνασθαι βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι, οὐ

---

1) Sic cod., non θεϊκῷ. — 2) Emend., cod. τό. — 3) Sic cod., forte σκοπός? — 4) Cod. μου, sed eadem m. supra adscr. literam ἡ signumque circumflexi syllabae μου imposuit, unde ἡμῶν legendum esse existimavi. — 5) Cod. εἰςέλθω, sed ead. m. supra adscr. ομεν.

τοῦτό ἐστι τὸ ὁρώμενον σῶμα· τοῦτο γὰρ ὑπὸ Θεοῦ ἐπλάσθη· ἀλλὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς τὸ κινούμενον ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, τῶν ἐνεργούντων τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας. οὐ γὰρ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα τοῖς ἐν Χριστῷ τελείοις ἀγωνισταῖς ἡ πάλη, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας.

Εἰ οὖν ὁμολογοῦμεν, μὴ φυσικὴν εἶναι τὴν ἐνέργειαν ταύτην, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, δυνησόμεθα, κατ' αὐτῶν ἀναλαβόντες τὴν Χριστοῦ πανοπλίαν, ἀντιστῆναι ταῖς μεθοδείαις αὐτῶν, δωρουμένου ἡμῖν δύναμιν τοῦ σωτῆρος πρὸς τὸ πατεῖν ἡμᾶς ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἀντικειμένου· ἵνα θαῤῥῶμεν λέγειν ἐν σαρκὶ ὄντες· ἀδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ, μὴ εἰσακουσάτω κύριος. καὶ· ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κατεύθυνα. τοῦτ' ἔστιν, ἄνευ πάθους τινὸς σαρκικοῦ τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν ῥαδίως βαίνω, κατὰ σκοπὸν διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. παντὸς γὰρ πάθους ἀλλοτριωθέντες τολμήσωμεν λέγειν· οὐ μόνον τὴν πίστιν τετήρηκα, ἀλλὰ καὶ τὸν δρόμον τετέλεκα. οὐ γὰρ πιστεύειν μόνον δεῖ Χριστῷ, ἀλλὰ καὶ συμπάσχειν αὐτῷ, κατὰ τὸ εἰρημένον· ὑμῖν γὰρ ἐχαρίσθη οὐ μόνον τὸ εἰς Χριστὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. τὸ γὰρ μόνον πιστεύειν Θεῷ τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων ἐστίν, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων τῶν λεγόντων· οἴδαμέν σε τίς εἶ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ· ἑκάτερα γὰρ τὰ μέρη ἐχθρὰ ὑπάρχει τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ὁρᾷς, ὅτι οὐ μόνον αἱ ἀποστατικαὶ δυνάμεις ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες; τὸ δὲ συμπάσχειν Χριστῷ καὶ συνδοξάζεσθαι μόνον τῶν ἑαυτοὺς σταυρωσάντων τῶν τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὰ τοῦ κυρίου στίγματα ἐν τοῖς οἰκείοις σώμασι βασταζόντων ἐστίν. δεῖ γὰρ τοὺς ὀρθῶς φιλοσοφεῖν ἐγνωκότας καὶ τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν τῆς κακίας μολυσμῶν λυτρουμένους ἀκριβῶς εἰδέναι τὸν τῆς φιλοσοφίας σκοπόν, ὅπως μεμαθηκότες τῆς τε πορείας τὸν πόνον, καὶ τοῦ δρόμου τὸ πέρας ῥίψωσι μὲν πάντες τὴν αὐθαδείαν, καὶ τὸ φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κα-

τορθώμασι, τήν τε ἑαυτῶν ψυχὴν μετὰ τοῦ βίου κατὰ τὸ πρόσταγμα τῆς γραφῆς ἀρνησάμενοι πρὸς ἕνα βλέπωσι[1]) πλοῦτον, ὃν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἆθλον τοῖς ἀγαπῶσιν ἔθηκεν ὁ θεός, καλῶν εἰς αὐτὸν πάντας τοὺς τὸν ἀγῶνα τοῦ λαβεῖν προθύμως ὑφισταμένους· οἷς ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν τοῦ τοιούτου πορίαν ἐφόδιον ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὃν δεῖ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος βαστάζοντας ἀκολουθεῖν τῷ σωτῆρι θεῷ, νόμον καὶ ὁδὸν τοῦ βίου τὴν ἐκείνου ποιούμενοι οἰκονομίαν. καθὼς εἶπεν αὐτὸς ὁ ἀπόστολος· μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ. καὶ πάλιν· δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησόν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κάθησται[2]). δέος γάρ, μὴ τοῖς παρὰ τοῦ πνεύματος δωρήμασιν ἐπαιρόμενοι, καὶ τὸ κατορθῶσαί τι δι' ἀρετὴν ἀφορμὴν λαβόντες εἰς τὸ φρονεῖν καὶ σεμνύνεσθαι, πρὶν εἰς τέλος τῶν ἐλπιζομένων ἐλθεῖν, ἐκπέσωμεν[3]) τῆς ὁρμῆς, ἀχρεῖον ἑαυτοῖς καὶ τὸν προλαβόντα πόνον τῇ αὐθαδείᾳ ποιήσαντες, καὶ ἀνάξιοι φανέντες τῆς τελειότητος, εἰς ἣν ἡ τοῦ πνεύματος εἵλκυσεν ἡμᾶς χάρις. δεῖ οὖν μηδαμοῦ τὸν τοῦ πόνου τόνον ἐκλύειν, μηδὲ ἐξίστασθαι τῶν προκειμένων ἀγώνων, μηδὲ τοῖς κατόπιν, εἴ τι πέπρακται, σπουδαῖον κατέχειν, ἀλλ' ἐκείνων μὲν λήθην λαμβάνειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἔμπροσθεν κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπεκτείνεσθαι, καὶ συντρίβειν ταῖς τῶν πόνων φροντίσι τὴν καρδίαν, ἀκόρεστον ἔχοντας τὴν τῆς δικαιοσύνης ἐπιθυμίαν, ἧς μόνης χρὴ πεινῆν καὶ διψῆν τοὺς εἰς τὸ τέλειον φθάσαι ζητοῦντας. ταπεινοὺς δεῖ καὶ περιδεεῖς γινομένους, ὡς πόῤῥω που τῶν ἐπηγγελμένων τυγχάνοντας καὶ τῆς τελείας τοῦ Χριστοῦ μακρὰν ἀπῳκισμένους ἀγάπης. Ὁ γὰρ ἐκείνης ἐρῶν, καὶ πρὸς τὴν ἄνω βλέπων ἐπαγγελίαν[4]), οὔτε νηστεύων, οὔτε ἀγρυπνῶν, οὔτε ἄλλο τι τῶν τῆς ἀρετῆς σπουδάζων ἵσταται τοῖς προλαβοῦσι κατορθώμασιν ἐπηρμένος· ἀλλὰ

---

1) Emend., cod. βλέπουσι. — 2) Ex coni., cod. κεκάθηκε. An mavis ἐκάθηστο? — 3) Emend., cod. ἐκπέσομεν. — 4) Emend., cod. ἐπαγγελεῖαν.

μεστὸς ὢν τοῦ θείου πόθου, καὶ πρὸς τὸν καλοῦντα συντόνως βλέπων, πᾶν μέν, ὅ,τι ἂν ἀγωνίσηται, πρὸς τὸ τυχεῖν ἐκείνου μικρὸν ἡγεῖται καὶ τῶν ἄθλων. φιλονεικεῖ δὲ μέχρι τῆς τοῦ βίου τούτου τελευτῆς, πόνοις πόνους, καὶ ἀρετὰς ἀρεταῖς συνάπτων, μέχρις ἂν τίμιον ἑαυτὸν τῷ θεῷ καταστήσῃ διὰ τῶν ἔργων, οὐκ ἔχων ἐν τῷ συνειδότι τὸ νομίζειν, ἄξιον ἑαυτὸν πεποιηκέναι θεῷ. τοῦτο γάρ ἐστι κατόρθωμα μέγιστον φιλοσοφίας, τὸ μέγαν ὄντα τοῖς ἔργοις συστέλλεσθαι τῇ καρδίᾳ καὶ καταγινώσκειν τοῦ βίου, κάτω που ῥίψαντα[1]) τῷ πρὸς τὸν θεὸν φόβῳ τὴν οἴησιν, ὅπως ἀπολαύσῃ τῆς ἐπαγγελίας, καθὼς ὢν[2]) πιστεύσας ἠράσθη ταύτης, οὐ καθὼς ἂν[3]) πονέσας εἰργάσατο· μεγάλων γὰρ ὄντων τῶν δωρεῶν οὐκ ἔστι πόνους ἀξίους εὑρεῖν. μεγάλης δὲ δεῖ πίστεως καὶ ἐλπίδος, εἰς τὸ ταύταις μετρηθῆναι, μὴ τοῖς πόνοις, τὴν ἀμοιβήν· πίστεως δὲ ὑπόστασις πνεύματος πτωχεία καὶ ἡ πρὸς θεὸν ἄμετρος ἀγάπη.

Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ σκοποῦ τοῖς φιλοσόφως ζῆν ᾑρημένοις ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζω. δεῖ δὲ λοιπὸν προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, ὅπως μὲν χρὴ συνεῖναι τοῖς τοιούτοις ἀλλήλοις, ὁποίους δὲ ἀγαπᾶν πόνους, ὅπως δεῖ τρέχειν μετ' ἀλλήλων, ἕως ἂν ἐπὶ τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκωνται.

Δεῖ τοίνυν τὸν τὰ τοῦ βίου τούτου σεμνὰ καθαρῶς ἀτιμάζοντα καὶ ἀρνούμενον μὲν τοὺς συγγενεῖς, ἀρνούμενον δὲ πᾶσαν τὴν κάτω δόξαν, καὶ ὁρῶντα τὰ[4]) τῆς οὐρανίας τιμῆς, καὶ τοῖς κατὰ θεὸν ἀδελφοῖς πνευματικῶς συναπτόμενον, ἀρνήσασθαι μετὰ τοῦ βίου καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. ἄρνησις δὲ ψυχῆς τὸ μηδαμοῦ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, θεραπεύειν μᾶλλον δὲ ἑαυτοῦ θέλημα, ποιεῖν τὸν ἐφεστῶτα τοῦ θεοῦ λόγον, καὶ τούτῳ κεχρῆσθαι καθάπερ ἀγαθῷ κυβερνήτῃ, τὸ κοινὸν τῆς ἀδελφότητος πλήρωμα μεθ' ὁμονοίας ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ εὐθύνοντι. κεκτῆσθαι δὲ οὐδὲν χρὴ ἢ[5]) ὀνομάζειν ἴδιον παρὰ τὸ κοινόν, πλὴν τοῦ τὸ σῶμα καλύπτοντος ἱματίου. εἰ γὰρ μηδὲν ἔχει τούτων, ἀλλὰ γυμνὸς εἴη[6])´ τῆς καθ' ἑαυτὸν τοῦ βίου φροντίδος, τῆς κοινῆς ἔσται

1) Emend., cod. ῥίψαντας. — 2) Ex coni., cod. ὄν. — 3) Ex coni., cod. ὄν. — 4) Coni. addidimus τά, quod in cod. desideratur. — 5) Coni. add. ἤ, in cod. desideratur. — 7) sic cod.

χρείας θεραπευτής, καὶ τὸ παρὰ τῶν προεστώτων ἐπιτασσόμενον μεθ' ἡδονῆς καὶ ἐλπίδος προθύμως ἐπιτελῶν, καθάπερ εὔνους καὶ ἁπλοῦς δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὴν κοινὴν τῶν ἀδελφῶν χρείαν ἠγορασμένος. τοῦτο γὰρ ὁ κύριος βούλεται καὶ παραινεῖ λέγων· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος καὶ μέγας, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος, καὶ πάντων δοῦλος· χρὴ οὖν τὴν δουλείαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἄκαρπον εἶναι, καὶ μηδεμίαν φέρουσαν τῷ δουλεύοντι τιμὴν μηδὲ δόξαν, ὅπως μὴ παρὰ τὸ γεγραμμένον ἀνθρωπάρεσκος φαίνοιτο, σχηματίζων ἑαυτὸν ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ[1]), μηδὲ ἀνθρώποις, ἀλλ' ὡς αὐτῷ τῷ κυρίῳ δουλεύων, καὶ τὴν τεθλιμμένην βαδίζων ὁδόν. ἐνὶ[2]) τῷ ἐκείνου ζυγῷ προθύμως ὑποθεὶς τὸν αὐχένα, καὶ βαστάζων διὰ τέλους, ἐν ἡδονῇ φέρεται πρὸς τὸ τέλος μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος. δεῖ οὖν ὑποτετάχθαι πᾶσι, καὶ καθάπερ δανείου χρεώστην θεραπεύειν τοὺς ἀδέλφους, τὰς ὑπὲρ πάντων φροντίδας ἐναποθέμενον τῇ ψυχῇ, καὶ ἀποπληροῦντα τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην. χρὴ δὲ καὶ τοὺς προεστῶτας τοῦ πνευματικοῦ χοροῦ τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν σκοποῦντας φροντίδος[3]) καὶ τῆς ἐφεδρευούσης τὴν πίστιν κακίας λογιζομένους τὰς τέχνας, ἀξίως τῆς ἐπιστασίας ἀγωνίζεσθαι, μὴ πρὸς τὴν ἐξουσίαν αναιροῦντας φρόνημα. κίνδυνος γὰρ ἐνταῦθα. καί τινες ἤδη δοκοῦντες[4]) ἑτέρων προεστάναι, καὶ τούτους ἐπὶ τὴν οὐράνιον εὐθύνειν ζωήν, ἔλαθον ὑπὸ φρονήματος ἑαυτοὺς ἀπολέσαντες. δεῖ οὖν ἐν τῇ ἐπιστασίᾳ μείζονα μὲν τῶν ἄλλων τοὺς προστῶτας πονεῖν, ταπεινότερα δὲ τῶν ἀρχομένων φρονεῖν, καὶ τύπον δουλείας τὸν ἑαυτοῦ βίον παρέχειν τοῖς ἀδελφοῖς, παρακαταθήκην θεοῦ νομίζοντας ἔχειν, οὓς ἐπιστεύθησαν. εἰ γὰρ οὕτως ἔχοιεν, συγκροτοῦντες τὸν ἱερὸν τῇ θεραπείᾳ χορόν, καὶ τὴν μὲν διαχὴν κατὰ τὴν ἑκάστου χρείαν ἐν φανερῷ ποιούμενοι, πρὸς τὸ σώζειν τὴν ἑκάστου πρέπουσαν τάξιν, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ κατὰ διάνοιαν τὴν ταπεινοφροσύνην, καθάπερ εὐγνώμονες δοῦλοι τηροῦντες τὴν πίστιν, μέγαν ἑαυτοῖς ἐργάζονται τῷ τοιούτῳ βίῳ μισθόν.

---

1) **Emend.**, **cod.** ὀφθαλμωδουλείᾳ. — 2) **Cod.** ἐνί. — 3) **Emend.**, **cod.** φροντίδας. — 4) **Emend.**, **cod.** δοκῶντες.

οὕτως οὖν ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς ἂν χρηστοὶ παιδαγωγοὶ παίδων ἁπαλῶν, οὓς ἐπιστεύθησαν παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. ἐκεῖνοι γάρ, τῶν παίδων τὰς ἕξεις σκοποῦντες, τῷ μὲν πληγάς, τῷ δὲ νουθεσίας, τῷ δὲ ἔπαινον, τῷ δὲ ἄλλο τι τοιοῦτον προςάγουσιν, οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν οὔτε πρὸς ἀπέχθειαν τούτων ποιοῦντες, ἀλλ' ὡς ἀνῆκε τοῦ πράγματος, καὶ ὁ τοῦ παιδὸς ἀπαιτεῖ τρόπος, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτοὺς τοῦ βίου τούτου σεμνούς. [οὕτω][1] καὶ ἡμᾶς χρὴ πᾶν μῖσος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ πᾶσαν αὐθάδειαν ἀποθεμένους πρὸς τὴν ἑκάστῳ[2]) δύναμιν καὶ γνώμην ἁρμόζειν τὸν λόγον. τὸ[3]) μὲν ἐπιτίμησον, τὸ[4]) δὲ νουθέτησον, ἄλλον παρακάλεσον, πρὸς τὴν ἑκάστου χρείαν, καθάπερ ἰατρὸς ἀγαθὸς προςάγων τὸ φάρμακον. ἐκεῖνος μὲν γάρ, πρὸς τὰ πάθη σκοπῶν, τῷ μὲν πρᾷον, τῷ δὲ σφοδρότερον ἐπέθηκε φάρμακον, οὐδενὶ τῶν θεραπείας δεομένων ἀχθόμενος, ἀλλὰ ταῖς πληγαῖς καὶ τοῖς σώμασιν ἁρμόζων τὴν τέχνην. σὺ δὲ ἀκολούθει τῇ χρείᾳ τοῦ πράγματος, ὅπως τὴν ψυχὴν τοῦ πρός σε βλέποντος μαθητοῦ καλῶς ἐκπαιδεύσας λαμπρὰν τὴν ἐκείνης ἀρετὴν προςαγάγῃς τῷ πατρί, κληρονόμον ἄξιον τῆς ἐκείνου δωρεᾶς. ἐὰν οὕτως ἔχητε πρὸς ἀλλήλους, οἵ τε ἐφεστῶτες καὶ οἱ τούτοις χρώμενοι διδασκάλοις, οἱ μὲν πειθόμενοι μετὰ χαρᾶς τοῖς ἐπιταττομένοις, οἱ δὲ μεθ' ἡδονῆς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ τέλειον προςαγόμενοι, καὶ ταῖς τιμαῖς ἀλλήλους προηγῆσθε[5]), τὸν τῶν ἀγγέλων ἐπὶ γῆς ζήσεσθε βίον. μηδεὶς οὖν ἐν ὑμῖν γνωριζέσθω τῦφος, ἀλλὰ ἁπλότης καὶ ὁμόνοια καὶ διάθεσις ἄδολος συγκροτείτω τὸν χορόν. πειθέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτόν, ὡς οὐ τοῦ συνόντος ἀδελφοῦ μόνον ἔσται καταδεέστερος, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου. τοῦτο γὰρ γινώσκων μαθητὴς ὄντως ἔσται Χριστοῦ. ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. καὶ πάλιν· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. καθὼς καί· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦ-

1) Coni. add., οὕτω in cod. desideratur. — 2) Sic cod., forte mavis ἑκάστου. — 3) Sic cod. — 4) Sic cod. — 5) Emend., cod. προηγεῖσθαι.

ναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ὁ ἀπόστολος· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησὸν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησόν. εἰδότες οὖν τῆς τε ταπεινότητος τοὺς καρπούς, καὶ τὴν ζημίαν[1]) τοῦ τύφου, μιμήσασθε[2]) τὸν δεσπότην, ἀγαπῶντες ἀλλήλους, καὶ μήτε θάνατον, μήτε ἄλλην τινὰ τιμωρίαν εἰς ἀγαθὸν μετ' ἀλλήλων ὀκνῆτε, ἀλλ' ἣν ἐβάδισεν ἐν ἡμῖν ὁδὸν ὁ σωτήρ, ταύτην ὑμεῖς πρὸς ἐκεῖνον βαδίζοντες, ἐν σώματι καὶ ψυχῇ μιᾷ χωρεῖτε πρὸς τὴν ἄνω κλῆσιν, ἀγαπῶντες τὸν θεὸν καὶ ἀλλήλους. ἀγάπη γὰρ καὶ φόβος ὁ πρὸς τὸν κύριον τὸ πρῶτον τοῦ νόμου ἐστὶ πλήρωμα. δεῖ οὖν ἕκαστον ὑμῶν καθάπερ ἰσχυράν τινα καὶ στερεὰν κρηπῖδα τὸν φόβον τε καὶ τὴν ἀγάπην ἐν τῇ ἑαυτοῦ τιθέναι ψυχῇ, καὶ ταύτην ἐπάρδειν ἔργοις τε ἀγαθοῖς καὶ εὐχῇ διαρκεῖ. οὐ γὰρ ἁπλῶς, οὐδὲ αὐτομάτως ἡμῖν ἡ πρὸς θεὸν ἀγάπη ἐγγίνεσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πόνων, καὶ μεγάλων φροντίδων, καὶ συνεργείας τῆς τοῦ Χριστοῦ, καθὼς εἴρηκεν ἡ σοφία· ἐὰν γὰρ ζητήσῃς αὐτήν, φησίν, ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσῃς[3]) αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν θεοῦ εὑρήσεις. θεοῦ δὲ ἐπίγνωσιν εὑρὼν καὶ φόβον συνείς, ῥαδίως καὶ τὸ ἐφεξῆς κατορθώσεις, τὸ ἀγαπᾶν λέγω τὸν πλησίον. τοῦ γὰρ πρώτου καὶ μεγάλου πόνου κτισθέντος τὸ δεύτερον ἔλαττον ὂν ἀπονώτερον ἕπεται τοῦ πρώτου. ἐκείνου δὲ μὴ ὄντος οὐδὲ τὸ δεύτερον ἂν γένοιτο καθαρῶς. ὁ γὰρ θεὸν μὴ ἀγαπῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, πῶς ἂν ὑγιῶς καὶ ἀδόλως ἐπιμελοῖτο τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀγάπης, ἐκείνων μὴ πληρῶν τὴν ἀγάπην, δι' ὧν ἐπιμελεῖται ταύτης τούτων; τὸν γὰρ οὕτως ἔχοντα, καὶ μὴ τὴν ψυχὴν ὅλην ἀποδόντα θεῷ, μηδὲ πρὸς τὴν ἐκείνου κεκωνωμένον[4]) ἀγάπην εὑρὼν ἐξωπλισμένον ὁ τῆς κακίας τεχνίτης χειροῦται ῥᾳδίως λογισμοῖς πονηροῖς ὑποσκελίζων, νῦν μὲν βαρέα φαίνεσθαι ποιῶν τὰ τῆς γραφῆς ἐπιτάγματα καὶ ἐπ-

---

1) Cod. ζιμίαν. Sic η et ι in homiliis quoque saepe permutat codicis scriptor. — 2) Cod. μιμήσασθαι, ε supra adscr. ead. m. — 3) Corr., cod. ἐξερευνήσεις. — 4) Ex coni., cod. κεκυνωμένον. An praefers κεκονισμένον, vel κεκινημένον?

αχθῇ τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς θεραπείαν, νῦν δὲ ἐπαίρων εἰς ἀλαζονείαν ἢ τῦφον [1]) ἀπ' αὐτῆς τῆς εἰς τοὺς ὁμοδούλους[2]) διακονίας, καὶ πείθων αὐτόν, ὡς ὅτι ἐπλήρωσε τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου, καί ἐστι μέγας ἐν οὐρανοῖς. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο ἀδίκημα. δεῖ γὰρ τὸν εὔνουν καὶ σπουδαῖον δοῦλον τῷ δεσπότῃ πιστεύειν τῆς εὐνοίας τὴν κρίσιν, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν[3]) ἀντὶ τοῦ δεσπότου δικαστὴν καὶ ἐπαινέτην τῆς αὐτοῦ[4]) γενέσθαι πολιτείας. εἰ γὰρ αὐτὸς γένοιτο κριτής, τὸν ἀληθινὸν παρωσάμενος, οὐδὲ τὸν μισθὸν ἐκεῖθεν ἕξει, πρὸ τῆς ἐκείνου κρίσεως ἑαυτῷ τοῖς ἐπαίνοις καὶ τῇ οἰήσει ἀποπληρώσας. δεῖ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον Παύλου τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ συμμαρτυρεῖν τῷ πνεύματι ἡμῶν, ἀλλὰ μὴ τῇ ἡμετέρᾳ κρίσει τὰ ἡμέτερα δοκιμάζεσθαι. οὐ γάρ, φησίν, ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἔσται δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν. ὁ δὲ μὴ αναμένων, ἀλλὰ φθάνων τὴν ἐκείνου κρίσιν, εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ἐκπίπτει δόξας, τιμὴν ἑαυτῷ τὴν παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῶν ἰδίων πόνων πραγματευόμενος, καὶ ποιῶν τὸ τῶν ἀπίστων. ἄπιστος γὰρ ὁ τὰς ἀνθρωπίνας ἀντὶ τῶν οὐρανίων θηρεύων τιμάς· ὡς αὐτός πού[5]) φησιν ὁ κύριος· πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεύειν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων[6]) λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε. τισὶν[7]) οὖν ἐοικέναι μοι[8]) δοκοῦσιν, οἳ[9]) τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἐκτὸς περικαθαίρουσιν, ἐντὸς δὲ μεστοῖς παντοίας οὔσης[10]) κακίας. ὁρᾶτε οὖν, μή τι πάθοιτε τοιοῦτο, ἀλλὰ ἄνω δόντες τὰς ψυχάς, καὶ μίαν ἔχοντες φροντίδα τοῦ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ, καὶ μηδέποτε τῆς τῶν οὐρανῶν ἐκπίπτειν μνήμης, μηδὲ[11]) δέξασθαι τὰς τοῦ βίου τούτου τιμάς, οὕτω τρέχετε, κρύπτοντες τῷ λόγῳ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας, ὅπως μικρὸν εὑρὼν ὁ τὰς ἐκ τῆς γῆς τιμὰς ὑποβάλλων, καὶ ἐντεῦθεν ἁρπάσας ὑμῶν τὸν νοῦν, ἐκ τῆς τῶν ἀληθινῶν ἀσχολίας ἐπὶ τὰ μάταια καὶ πλάνης μεστὰ καταβάλῃ[12]). μὴ εὑρὼν δὲ καιρὸν ὅλως

---

1) Cod. τύφονν. — 2) Emend., cod. ὁμοδόλους. — 3) Emend., cod. αὐτὴν. — 4) Cod. αὐτοῦ. — 5) Corr., cod. αὐτό σπού. — 6) Sic in cod. sine apostropho, ut passim. — 7) Cod. τίσιν. — 8) Ex coni., cod. ἔοικεν ἐμοί. — 9) Cod. οἰ. — 10) Sic cod. — 11) Ex coni., cod. μή. — 12) Cod. καταβάλλῃ.

μηδὲ παρείςδυσιν, εἰς τὸ δελεᾶσαι τοὺς ἄνω ταῖς ψυχαῖς διατρίβοντας, ἀπόλωλε[1]) καὶ κεῖται νεκρός. θάνατος γὰρ διαβόλου τὸ ἄπρακτον ἔχειν καὶ ἀνενέργητον τὴν κακίαν. ἀγάπης οὖν ἐν ὑμῖν παρούσης τοῦ θεοῦ ἀνάγκη καὶ τὰ λοιπὰ ταύτῃ συνέπεσθαι, τὸ φιλάδελφον, τὸ πρᾶον, τὸ ἀνυπόκριτον, τὸ περὶ τὰς εὐχὰς διαρκὲς καὶ σπουδαῖον, καὶ ἁπλῶς πᾶσαν ἀρετήν. ὡς οὖν μεγάλου τοῦ κτήματος ὄντος μεγάλων καὶ πόνων δεῖ περὶ τὴν κτῆσιν, οὐ πρὸς ἔνδειξιν ἀνθρώπων γινομένων, ἀλλ' εἰς τὸ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ τῷ τὰ κρυπτὰ εἰδότι, πρὸς ὃν δεῖ βλέπειν ἀεί, καὶ τὸ ἔνδον τῆς ψυχῆς διερευνᾷν, καὶ περιφράσσειν τοῖς τῆς εὐσεβείας λογισμοῖς, ὅπως μὴ παρείςδυσιν εὕρῃ τινὰ μηδὲ χώραν ἐπιβουλῆς ὁ ἀντίδικος, γυμνάζειν δὲ καὶ προςάγειν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ διάγνωσιν τὰ ἠσθενηκότα τῆς ψυχῆς μέλη. γυμνάζειν δὲ αὐτὴν οἶδεν ὁ τῷ θεῷ ἑπόμενος[2]) νοῦς καὶ συνοικίζων ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ψυχὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης, καὶ τῶν κρυπτῶν τῆς ἀρετῆς ἐννοιῶν καὶ ἔργων ἐντολῆς ἰώμενος τὸ σαθρὸν καὶ συνάπτων τῷ δυνατῷ. ἐπεὶ οὖν μία ἐστὶ φρουρὰ καὶ θεραπεία ψυχῆς, τὸ μεμνῆσθαι ἐν πόθῳ θεοῦ, καὶ ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχεσθαι ἐννοιῶν, μὴ ἀποστῶμεν τῆς τοιαύτης σπουδῆς, ἤτε ἐσθίοντες, ἤτε πίνοντες, ἤτε ἠρεμοῦντες, ἤτε ποιοῦντές τι, ἢ φθεγγόμενοι, ὅπως πάντα τὰ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ θεοῦ συντελῇ δόξαν, καὶ μὴ εἰς τὴν ἡμετέραν αὐτῶν, μηδὲ ἔχειν τινὰ ῥύπον ἢ κηλῖδα ἡμῶν ὁ βίος ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπιβουλῆς· καὶ ἄλλως[3]) δὲ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν εὔκολος καὶ ἡδὺς τῶν ἐντολῶν ὁ πόνος, ἐλαφρὸν καὶ ἐπέραστον ἡμῖν τὸν ἀγῶνα τῆς πρὸς ἐκεῖνον ποιούσης ἀγάπης. διὰ τοῦτο καὶ ὁ πονηρὸς πάντα ἀγωνίζεται τρόπον, ἐκβαλεῖν τὸν τοῦ κυρίου φόβον ἀπὸ τῶν ψυχῶν, καὶ διαλῦσαι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην ἡδοναῖς παρανόμοις καὶ τερπνοῖς ἀγκίστροις, φιλονεικῶν, ὅπως γυμνὴν τῶν πνευματικῶν ὅπλων[4]) καὶ ἄφρουρον λαβὼν τὴν ψυχήν, τοὺς πόνους ἡμῶν διαφθείρῃ, τὴν ἐκ τῆς γῆς ἡμῖν δόξαν ἐπεισάγων τῇ οὐρανίῳ, καὶ ἐπιθολῶν τὰ ὄντως καλὰ

1) Cod. ἀπώλωλε. — 2) Cod. ἐπόμενος. — 3) Emend., cod. ἄλλος. — 4) Cod. ὅπλων.

τοῖς δοκοῦσιν εἶναι καλοῖς τῇ τῶν ἀπατωμένων φαντασίᾳ. δεινὸς γάρ ἐστι καί, ῥαθυμοῦντας εἰ[1]) εὕρῃ τοὺς φύλακας, κλέψαι καιρόν, καὶ ἐπεισελθεῖν τοῖς τῆς ἀρετῆς πόνοις, καὶ συγκατασπεῖραι τῷ σίτῳ τὰ ἑαυτοῦ ζιζάνια, λοιδορίαν λέγω καὶ τῦφον καὶ κενοδοξίαν καὶ τιμῆς ἐπιθυμίαν καὶ ἔριν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας δημιουργήματα. δεῖ οὖν ἐγρηγορέναι καὶ τηρεῖν πάντοθεν τὸν ἐχθρόν, ὅπως, κἂν προςβάλῃ τινὰ μηχανὴν ὑπ' ἀναισχυντίας, πρὶν ἅψασθαι τῆς ψυχῆς, ἀποκρούσασθαι. μνημονεύετε δέ μοι συνεχῶς κἀκείνων, ὅτι ἄβελ μὲν προσέφερε τῷ θεῷ θυσίαν ἀπὸ πρωτοτόκων προβάτων καὶ στεάτων, κάϊν δὲ ἀπὸ καρπῶν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων καρπῶν. καὶ ἐπεῖδε, φησί, ὁ θεὸς ἐπὶ ταῖς θυσίαις τοῦ ἄβελ, ἐπὶ δὲ τοῖς δώροις τοῦ κάϊν οὐ προςέσχε. τί τοίνυν τῆς ἱστορίας τὸ κέρδος; ὅτι ἐστὶ μαθεῖν, ὡς εὐάρεστον τῷ θεῷ πᾶν τό τε[2]) μετὰ φόβου καὶ πίστεως, οὐ τὸ πολυτελῶς ἄνευ ἀγάπης γινόμενον. οὐδὲ ἀβραὰμ παρὰ τοῦ μελχισεδὲκ ἄλλως ἐδέξατο τὴν εὐλογίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰ καίρια προςενέγκας τῷ ἱερεῖ τοῦ θεοῦ. τὰ καίρια δὲ λέγει καὶ τὰ ἀκροθίνια τῶν ὑπαρχόντων, αὐτὴν τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν αὐτόν, κελεύειν[3]) ἡμῖν, μὴ μικροπρεπῶς θύειν τῷ θεῷ τὰς αἰνέσεις καὶ τὰς εὐχάς, μηδὲ[4]) τὰ τυχόντα τῷ δεσπότῃ προσάγειν, ἀλλ' εἴ τι καίριον τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δὲ αὐτὴν ὅλην ἀνατιθέναι μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ προθυμίας, ὅπως ἀεὶ τρεφόμενοι τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι καὶ δύναμιν τὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ προςλαμβάνοντες, τρέχωμεν[5]) ῥᾳδίως τὸν σωτηρίου[7]) δρόμον, κοῦφον καὶ ἡδὺν ποιοῦντες, τὸν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, συναντιλαμβάνοντος ἡμῖν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν πόνων σπουδήν, καὶ ἀποτελοῦντος δι' ἡμῶν τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα.

Καὶ ταῦτα μὲν μεχρὶ τούτου. περὶ δὲ τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν, ποῖον δεῖ κρεῖττον ἡγεῖσθαι καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπιτηδεύειν, ποῖον δὲ τούτου δεύτερον, καὶ τὰ ἄλλα ἐφεξῆς καθ'

---

1) εἰ om. librarius, sed m. corr. supra adscr. οἱ. — 2) Emend., cod. πάντοτε. — 3) Sic cod. — 4) Corr., cod. Ἐη δὲ. — 5) Corr., cod. τρέχομεν. — 6) Corr., cod. σωτηρίον.

ἕκαστον, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. ἀλλήλων γὰρ ὁμοτίμως ἔχονται, καὶ δι' ἀλλήλων ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοὺς χρωμένους ἀνάγουσιν· ἡ μὲν γὰρ ἁπλότης τῇ ὑπακοῇ παραδίδωσιν, ἡ δὲ ὑπακοὴ τῇ πίστει, αὕτη[1]) δὲ τῇ ἐλπίδι, καὶ ἡ ἐλπὶς τῇ διακονίᾳ, κἀκείνη τῇ ταπεινότητι, παρὰ δὲ ταύτης ἡ πρᾳότης παραλαμβάνουσα τῇ χαρᾷ προςάγει, ἡ δὲ χαρὰ τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἡ ἀγάπη τῇ εὐχῇ, καὶ οὕτως ἀλλήλων ἐξηρτημέναι καὶ ἐξαρτήσασαι τὸν ἐχόμενον, ἐπ' αὐτὴν ἀνάγουσι τοῦ ποθουμένου τὴν κορυφήν· καθάπερ ἀπ' ἐναντίων ἡ πονηρία τοὺς ἑαυτῆς φίλους διὰ τῶν οἰκείων αὐτῆς μερῶν ἐπὶ τὴν ἐσχάτην κατάγει κακίαν. δεῖ δὲ ὑμᾶς πλέον τῇ εὐχῇ προςκαρτερεῖν. οἷον γὰρ κορυφαῖός τις τῷ χορῷ τῶν ἀρετῶν αὐτὴ τυγχάνει. δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς αἰτούμεθα παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς κοινωνεῖ καὶ συνάπτεται δι' ἁγιότητος μυστικῆς καὶ πνευματικῆς τινος ἐνεργείας καὶ διαθέσεως ἀῤῥήτου ὁ τῇ εὐχῇ προςκαρτερῶν. τὸ γὰρ πνεῦμα λαβὼν ἐντεῦθεν ὁδηγὸν καὶ σύμμαχον φλέγεται πρὸς τὴν τοῦ κυρίου ἀγάπην, καὶ ζέει τῷ πόθῳ, κόρον τῆς εὐχῆς οὐχ εὑρίσκων, ἀλλ' ἀεὶ πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦ ἀγαθοῦ ἐκκαιόμενος, καὶ ἄρδων τῇ προθυμίᾳ τὴν ψυχήν, καθὼς εἴρηται· οἱ τρώγοντές με ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές[2]) με ἔτι διψήσουσι. καὶ ἀλλαχοῦ· ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. καὶ ὁ κύριος· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστι. τίνα δὲ λέγει βασιλείαν ἐντὸς ἡμῶν εἶναι, ἢ πάντως τὴν ἄνωθεν διὰ τοῦ πνεύματος ἐγγινομένην ταῖς ψυχαῖς εὐφροσύνην; αὕτη γάρ ἐστιν οἷον ἐκείνῳ[3]) καὶ δεῖγμα καὶ ἀῤῥαβὼν τῆς αἰωνίου χαρᾶς, ἧς ἀπολαύουσιν αἱ τῶν ἁγίων ἐν τῷ προςδοκωμένῳ αἰῶνι ψυχαί. παρακαλεῖ οὖν ἡμᾶς ὁ κύριος διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ σῶσαι καὶ μεταδοῦναι τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἑαυτοῦ χαρισμάτων. ὁ παρακαλῶν γάρ, φησίν, ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀληθείᾳ ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει. καί· ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ θεὸν ζῶντα. καί· ὡς ἐκ στέατος καὶ πιό-

1) Corr., cod. αὐτή. — 2) Corr., cod. πείνοντες. — 3) Sic cod.

τητος ἐκπλησθείη[1]) ἡ ψυχή μου. ταῦτα πάντα τὴν ἐκ τοῦ πνεύματος εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν δι' αἰνιγμάτων παραδηλοῖ.

Ἐπειδὴ τοίνυν δέδεικται, τίς ὁ τῆς εὐσεβείας σκοπός, ὃν χρὴ προκεῖσθαι τοῖς τὸν θεοφιλῆ βίον ζῆν αἱρουμένοις, ὅς ἐστι ψυχῆς καθαρισμὸς καὶ τοῦ πνεύματος δι' ἔργων ἀγαθῶν προτροπῆς ἐνοίκησις; ἕκαστος ὑμῶν κατὰ τὸν ὑπαχθέντα σκοπὸν παρασκευάσας τὴν ψυχήν, καὶ μέγιστον[2]) θείου ποιήσας ἔρωτα, οὕτως ἀποδότω ἑαυτὸν ταῖς εὐχαῖς καὶ νηστείαις κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, μεμνημένοι τοῦ παρακαλοῦντος τὸ ἀδιαλείπτως προςεύχεσθαι, καὶ τῇ εὐχῇ προςκαρτεροῦντες, καὶ ταῖς τοῦ κυρίου ἐπαγγελίαις, ἐν ᾗ[3]) φησι· πόσῳ μᾶλλον ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν ὁ θεὸς τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἔλεγε γάρ, φησί, καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε εὔχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. ὅτι δὲ ἡ περὶ τὴν εὐχὴν σπουδὴ μεγάλα χαρίζεται, καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ταῖς ψυχαῖς ἐνοικίζει, δηλοῖ σαφῶς, δι' ὧν προτρέπει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων· διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προςευχόμενος ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι. καί· εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προςκαρτερήσει καὶ δεήσει. ὥς τις[4]) τῶν ἀδελφῶν τούτων[5]) τῷ μέρει τῆς[6]) ἑαυτὸν ἀποδίδωσι, τῷ τῆς εὐχῆς λέγω, καλὸν θησαυρὸν περιέπει καὶ ἐραστοῦ μεγίστου[7]) στήματος[8]) μόνον συντόνῳ καὶ ὀρθῇ συνειδήσει, μηδαμοῦ κατὰ τὴν διάνοιαν ἑκουσίως περιπλανώμενος, μηδὲ ὥςπερ ἀκούσιον ἀποδιδοὺς[9]) ὑπ' ἀνάγκης χρέος, ἀλλ' ἔρωτα καὶ πόθον ἀποπληρῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς παραμονῆς καρποὺς πᾶσιν ἐπιδεικνύς. χρὴ δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς διδόναι τῷ τοιούτῳ καιρόν, καὶ συγχαίρειν τῇ παραμονῇ τῆς προσευχῆς, ὅπως καὶ αὐτοὶ μετάσχωσι τῶν ἀγαθῶν καρπῶν, ἅτε δὴ κοινωνοὶ τοῦ τοιούτου βίου τῷ συνήδεσθαι γεγονότες[10]). δώσει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος τοῖς αἰτοῦσιν, ὅπως εὔχεσθαι δεῖ κατὰ τὸ εἰρημέ-

1) Corr., cod. ἐμπλησθήῃ. — 2) Corr., cod. μεγίστην. — 3) Sic cod. — 4) Cod. ὥς τίς. — 5) Sic cod. — 6) Sic cod., τῆς forte delendum. — 7) Corr., cod. μεγίτου. — 8) Sic cod., forte στέμματος? — 9) Corr., cod. ἀποδίδως. — 10) Emend., cod. γεγονότο.

νον· ὁ διδοὺς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ. δεῖ οὖν αἰτεῖν καὶ εἰδέναι, ὡς κρεῖττον τῇ εὐχῇ προςκαρτεροῦντα πράγματι τοσούτῳ μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ πάσης δυνάμεως ἐναθλεῖν τῷ ἀγῶνι. τὰ γὰρ μεγάλα ἆθλα μεγάλων δεῖται καὶ πόνων, ἐπειδὴ μάλιστα ἡ κακία τοῖς τοιούτοις ἐφεδρεύει πανταχόθεν, περιεργαζομένη καὶ περιτρέχουσα καὶ ζητοῦσα περιτρέψαι τὴν σπουδήν. ἐκεῖθεν ὕπνος καὶ βάρησις σώματος, καὶ ψυχῆς μαλακία, ἀκηδία, ὀλιγωρία, ἀνυπομονησία, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας πάθη καὶ ἐνεργήματα, δι' ἃ ἀπόλλυται ἡ ψυχὴ κατὰ μέρος ἁρπαζομένη καὶ αὐτομολοῦσα πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἑαυτῆς. χρὴ οὖν ἐφεστάναι τῇ προςευχῇ, καθάπερ σοφὸν κυβερνήτην, τὸν λογισμόν, μηδαμοῦ τὴν διάνοιαν ἐνδιδόντα πρὸς τὰς τοῦ πονηροῦ πνεύματος ταραχάς, μηδὲ τοῖς ἐκείνου κύμασι συμπεριφερόμενον, ἀλλ' εὐθὺ βλέποντα πρὸς τὸν ἄνω λιμένα, καὶ ψυχὴν ἀκέραιον[1]) ἀποδιδόντα τῷ πιστεύσαντι καὶ ἀπαιτοῦντι θεῷ. οὐ γὰρ τὸ πεσεῖν ἐπὶ γόνυ καὶ σχήματι τῶν δι' εὐχὴν κειμένων ἐκτετάσθαι σπουδαῖον τῇ γραφῇ καὶ[2]) εὐάρεστον, τῆς διανοίας ἔξω τοῦ θεοῦ πλανωμένης[3]), ἀλλὰ τὸ πᾶσαν ἐκκαλοῦντα τῶν λογισμῶν ῥαθυμίαν τε καὶ ἄδικον ἔννοιαν, ὅλην μετὰ τοῦ σώματος ἀποδοῦναι τὴν ψυχὴν ταῖς εὐχαῖς. καὶ τοὺς προεστῶτας δὲ χρὴ συναντιλαμβάνειν τῷ τοιούτῳ, καὶ διὰ πάσης σπουδῆς καὶ νουθεσίας τρέφειν τὴν περὶ τὸ προκείμενον τοῦ εὐχομένου ἐπιθυμίαν, καὶ καθαίρειν ἀκριβῶς τὴν τούτου ψυχήν. τῶν γὰρ οὕτως ἐχομένων ὁ καρπὸς τῶν ἀρετῶν τοῖς νοσοῦσιν ἐπιδεικνύμενος οὐ τῷ προκόψαντι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔτι νηπίοις καὶ δεομένοις διδασκαλίας χρήσιμος γίνεται[4]), παρακαλῶν αὐτοὺς καὶ προτρέπων εἰς μίμησιν, ὧν ὁρῶσι. καρποὶ δὲ εἰλικρινοῦς εὐχῆς ἁπλότης, ἀγάπη, ταπεινοφροσύνη, καρτερία, ἀκακία, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ πρὸ τῶν αἰωνίων καρπῶν παρὰ τὸν βίον ὁ τοῦ σπουδαίου περὶ τὴν εὐχὴν πόνος ἐνταῦθα βλαστάνει. τούτοις εὐχὴ καλλωπίζεται[5]) τοῖς καρποῖς· ἀποροῦσα δὲ τούτων μάταιον ἔχει τὸν πόνον,

---

1) Emend., cod. ἀκαίρεον. — 2) καὶ in cod. delere studuit rec. m. — 3) Emend., cod. πλανομένης. — 4) An γενήσεται? cod. γενῆται. — 5) Emend., cod. καλλοπίζεται.

καὶ οὐκ εὐχὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα φιλοσοφίας ὁδός, τοιαύτην μὲν ἔχουσα τὴν βλάστην, δικαιοσύνης ὄντως ἐστὶν ὁδός, καὶ πρὸς ὀρθὸν ἄγει τέλος· τούτων δὲ ἐστηρισμένος κενὸν ὄνομα καταλείπεται, καὶ ταῖς μωραῖς ἐοικὼς παρθένοις, αἷς παρὰ τὸν καιρὸν τῆς χρείας οὐ παρῆν ἐν τῷ νυμφῶνι τὸ ἔλαιον. οὐ γὰρ εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ φῶς, τὸν τῆς ἀρετῆς καρπόν, οὐδὲ τὸν τοῦ πνεύματος ἐν τῇ διανοίᾳ λύχνον. ὅθεν καὶ μωρὰς εἰκότως ὠνόμασεν ἡ γραφή, συλησθείσης[1]) αὐτῶν τῆς ἀρετῆς πρὶν ἐλθεῖν τὸν νυμφίον, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἄνω νυμφῶνος τὰς ἀθλίας ἀπέκλεισεν. οὐ γὰρ ἐλογίσατο αὐταῖς τὴν σπουδὴν τῆς παρθενίας τοῦ μὴ παρεῖναι τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν· καὶ πάνυ δικαίως. τί γὰρ ὄφελος ἀμπέλου πεπονημένης, καρπῶν μὴ παρόντων, ὧν ἕνεκεν ὑπομένει τὸν πόνον ὁ γεωργός; τί κέρδος νηστείας καὶ προσευχῆς καὶ ἀγρυπνίας, εἰρήνης ἀπούσης καὶ ἀγάπης καὶ τῶν λοιπῶν τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος καρπῶν, οὓς ὁ ἅγιος ἀπαριθμεῖται ἀπόστολος; πάντα γὰρ ὑφίσταται πόνον τούτων ἕνεκεν ὁ τῆς ἄνω χώρας ἐραστής, δι' ὧν ἐφέλκεται τὸ πνεῦμα. καὶ τῆς ἐκεῖθεν μεταλαμβάνων χάριτος καρποφορεῖ καὶ ἀπολαύει μετ' εὐφροσύνης τῆς γεωργίας, ἣν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἐπιμελείᾳ τῶν ἔργων ἡ τοῦ πνεύματος ἐγεώργησε χάρις. δεῖ οὖν τοὺς μὲν πόνους τῆς εὐχῆς καὶ νηστείας καὶ τῶν λοιπῶν ἔργων μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος ὑφίστασθαι, τὰ δὲ ἄνθη τῶν πόνων, καὶ τοὺς καρπούς, τοῦ πνεύματος εἶναι πιστεύειν ἐνεργείας. εἰ γὰρ ἑαυτῷ τις λογίζοιτο ταῦτα, καὶ τὸ πᾶν ἀναθείη τοῖς πόνοις, ἀντὶ τῶν ἀκηράτων ἐκείνων καρπῶν ἀλαζονεία τῷ τοιούτῳ καὶ φρόνημά τι[2]) φύεται· ταῦτα δὲ τὰ πάθη καθάπερ τις σηπεδὼν[3]) ταῖς τῶν εὐκόλων ψυχαῖς ἐμφυόμενα διαφθείρει καὶ ἀπόλλυσι τοὺς πόνους. τί οὖν χρὴ ποιεῖν τὸν τῷ θεῷ καὶ τῇ ἐκείνου ζῶντα ἐλπίδι; τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας μεθ' ἡδονῆς ὑπομένειν, τὴν λύτρωσιν τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν παθῶν, καὶ πρὸς τὴν ἀκροτάτην[4]) τῶν ἀρετῶν ἄνοδον τῆς τελειότητος ἐπ'

1) Corr., cod. σ . . εσθήσης, literas υλ blattis exstinctas coni. addidi. — 2) Cod. φρονήματι. — 3) Emend., cod. τισηπεδών. — 4) Emend., cod. ἀκρότατον.

ἐκείνῳ παρίστασθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ τῇ παρ' ἐκείνου φιλανθρωπίᾳ πιστεύειν. οὕτως γὰρ παρεσκευασμένος[1]) καὶ ἀπολαύσας τῆς, ὅ[2]) πεπίστευκε, χάριτος, ἀπόνως τρέχει, καταφρονῶν τῆς τοῦ ἐχθροῦ κακίας, ἅτε δὴ ξένος ἐκεῖνος καὶ λελυτρωμένος τῶν παθῶν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι. ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ πάθη διὰ τῆς τῶν καλῶν ῥαθυμίας τῇ ἑαυτῶν ἐπεισάγοντες[3]) φύσει, καὶ διατρίβοντες ἐν αὐτοῖς μετὰ χαρᾶς, ἐπιτελοῦσι ῥαδίως ὥσπερ τινὰ ἔμφυτον ἡδονὴν καὶ οἰκείαν, καρπούμενοι πλεονεξίαν καὶ τὸν φθόνον καὶ τὴν πονηρίαν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἀντικειμένης κακίας, οὕτως καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἐργάται διά τε τῆς πίστεως καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς πόνων τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶν ἀγαθὰ παρὰ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος μεθ' ἡδονῆς ἀῤῥήτου καρποῦνται, καὶ ἀπόνως ἐπιτελοῦσι τὴν ἄδολον καὶ ἄτρεπτον πίστιν, τὴν ἀμετάπτωτον εἰρήνην, τὴν ὄντως ἀγαθότητα, τά τε λοιπὰ πάντα, δι' ὧν ψυχὴ κρείττων ἑαυτῆς γινομένη καὶ τῆς τοῦ ἐχθροῦ δυνατωτέρα κακίας, οἰκητήριον καθαρὸν ἑαυτὴν παρέχει τῷ προσκυνητῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, παρ' οὗ τὴν ἀθάνατον τοῦ Χριστοῦ λαβοῦσα εἰρήνην, συνάπτεται δι' αὐτῆς καὶ προσκολλᾶται τῷ κυρίῳ, λαβοῦσα δὲ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν καὶ κολληθεῖσα τῷ θεῷ, καὶ εἰς ἓν πνεῦμα μετ' αὐτοῦ γενομένη, οὐ μόνον τὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἔργα ῥαδίως ἐπιτελεῖ, μηδὲν ἀγωνιζομένη πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦ κρείττων τῆς ἐκείνου τυγχάνειν ἐπιβουλῆς, ἀλλὰ τὸ πάντων μεῖζον, τὰ τοῦ σωτῆρος εἰς ἑαυτὴν ἀναδέχεται πάθη, καὶ ἐντρυφᾷ τούτοις πλέον ἢ οἱ ἐρασταὶ τοῦ βίου τούτου ταῖς παρὰ τῶν ἀνθρώπων τιμαῖς καὶ δόξαις καὶ δυναστείαις· χριστιανῶν γὰρ διὰ πολιτείας ἀγαθῆς καὶ τῆς τοῦ πνεύματος δωρεᾶς εἰς τὸ τῆς νοητῆς ἡλικίας μέτρον, τῆς δεδομένης αὐτῆς χάριτος, προελθόντων δόξα καὶ τρυφὴ καὶ πάσης ἡδονῆς κρείττων ἀπόλαυσις τὸ μισεῖσθαι διὰ Χριστόν, τὸ ἐλαύνεσθαι, τὸ πᾶσαν ὕβριν καὶ αἰσχύνην ὑπὲρ τῆς εἰς θεὸν πίστεως ὑπομένειν. τῆς γὰρ ἐλπίδος ὅλης οὔσης τῷ τοιούτῳ πρὸς τῇ ἀναστάσει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς, ὕβρις πᾶσα καὶ μάστιγες καὶ

---

1) Corr., cod. παρασκευασμένος. — 2) Sic cod. — 3) Corr., cod. ἐπεισάγονται.

διωγμοὶ καὶ τὰ λοιπὰ πάθη μέχρι τοῦ σταυροῦ πάντα τρυφὴ καὶ ἀνάπαυσις καὶ τῶν οὐρανίων ἐνέχυρα θησαυρῶν· μακάριοι γάρ ἐστε, φησίν, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμεν[οι, ἕνεκεν ἐ]μοῦ[1]· χαίρετε[2]) καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὁ ἀπόστολος· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν ταῖς θλίψεσι. καὶ ἀλλαχοῦ· ἥδιστα οὖν καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ· διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν φυλακαῖς. ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. καὶ πάλιν· ὡς θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ. αὕτη γὰρ ἡ χάρις τοῦ πνεύματος ὅλην κατασχοῦσα τὴν ψυχὴν καὶ πληρώσασα τὸ οἰκητήριον τῆς εὐφροσύνης τε καὶ δυνάμεως, γλυκέα[3]) ποιεῖ τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ κυρίου παθήματα, τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τῆς παρούσης ὀδύνης ἀφαιροῦσα τὴν αἴσθησιν. ὡς οὖν ἐφ' οὕτως ὑψηλὴν[4]) δύναμιν καὶ δόξαν μέλλοντες ἀνιέναι τῇ συνεργείᾳ τοῦ πνεύματος, ο[ὕ]τω πολιτεύεσθε[5]), πάν[τα] πόνον καὶ ἀγῶνα με[τὰ] χα[ρᾶ]ς ὑφιστάμενοι, πρὸς [τὸ ἄξι]οι φανῆναι τῆ[ς ἐ]ν ἡμῖν ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ κλη[ρονομίας][6]) μηδαμοῦ χαυνούμενοι, μηδὲ ἐκλυόμενοι ἀπὸ ῥαθυμίας, πρὸς τὸ μήτε αὐτοὶ πεσεῖν, μήτε τοῖς ἄλλοις αἴτιοι τοῦ ἁμαρτάνειν γενέσθαι. εἰ δέ τινες μήπω τὸν τῆς ἄκρας εὐχῆς ἔχοντες τόνον, μηδὲ τὴν ὀφειλομένην τῷ πράγματι σπουδήν τε καὶ δύναμιν, ἀπολιμπάνονται ταύτης τῆς ἀρετῆς, ἐν τοῖς ἄλλοις πληρούτωσαν τὴν ὑπακοήν, κατὰ δύναμιν διακονοῦντες προθύμως ἐργαζόμενοι, σπουδαίως θεραπεύοντες μεθ' ἡδονῆς, μὴ ἐπὶ μισθῷ τιμῆς, μηδὲ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἕνεκα, μηδὲ ἐνδιδόντες ὑπὸ μαλακίας ἢ ῥαθυμίας τοῖς πόνοις, μηδὲ ὡς ἀλλοτρίοις σώμασι καὶ ψυχαῖς ὑπηρε-

---

1) **Literae uncis inclusae, in codice blattis paene exstinctae, probabili a nobis coniectura in textum restitutae sunt. — 2) Emend., cod.** χαίρεται. **— 3) Emend., cod.** γλυκεῖα. **— 4) Coni., cod.** ἐφ' οὕτως ἐφ' ὑψηλήν. **— 5) Emend., cod.** πολιτεύεσθαι. **— 6) Literae uncis inclusae in codice blattis mutilato paene exstinctae sunt, sed probabili coniectura a nobis in textum restitutae.**

τούμενοι, ἀλλ' ὡς Χριστοῦ δούλοις, ὡς ἡμετέροις[1]) σπλάγχνοις, ἵνα καθαρὸν ὑμῶν τὸ ἔργον καὶ ἄδολον ἀποφανθῇ τῷ θεῷ. προφασιζέσθω δὲ μηδεὶς πρὸς καλῶν ἔργων σπουδήν, ὡς ἀδύνατος ἐπιτελεῖν τὰ σώζοντα τὴν ψυχήν· οὐδὲ γὰρ ὁ θεὸς ἀδύνατον ἐπιτάττει τοῖς δούλοις, ἀλλ' οὕτως ἐκκεχυμένην καὶ πλουσίαν ἔδειξε τὴν ἀγάπην καὶ ἀγαθότητα τῆς θεότητος, ὡς ἑκάστῳ κατὰ τὸ θέλημα παρασχεῖν τὸ πράττειν τι δύνασθαι ἀγαθόν, καὶ μηδένα τῶν σπουδὴν ἐχόντων σωθῆναι διαμαρτεῖν τοῦ δύνασθαι· ὃς[2]) ἄν, φησί, ποτίσῃ ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. τί τῆς ἐντολῆς ταύτης δυνατώτερον; ψυχρῷ ποτηρίῳ μισθὸς ἐπουράνιος ἕπεται. καί μοι σκόπει τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἄμετρον. ἐφ' ὅσον ἐπὶ τούτων, φησίν, ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τὸ μὲν ἐπίταγμα μικρόν, τὸ δὲ τῆς ὑπακοῆς κέρδος πολύ, καὶ παρὰ θεῷ πλουσίως ἀνταποδιδόμενον. ὥστε οὐδὲν ὑπὲρ δύναμιν ἀπαιτεῖ. ἀλλὰ κἂν μικρὸν κἂν μέγα ποιεῖς, ἕπεταί σοι κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁ μισθός. ἐὰν μὲν γὰρ εἰς ὄνομα καὶ φόβον θεοῦ, λαμπρὰ καὶ ἀναφαίρετος ἦλθεν ἡ δωρεά· ἐὰν δὲ εἰς ἐπίδειξιν καὶ δόξαν ἀνθρώπων, ἄκουσον ὀμνύντος αὐτοῦ τοῦ κυρίου· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο πάθωμεν, παραγγέλλει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ δι' ἐκείνων ἡμῖν· βλέπετε, μὴ ποιῆτε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἢ τὴν εὐχὴν ἢ τὴν νηστείαν ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτως ἀποστρέφεσθαι κελεύει καὶ φεύγειν τοὺς θνητοὺς τούτους καὶ παρὰ θνητῶν ἐπαίνους, καὶ τὴν μαραινομένην καὶ φώγουσαν[3]) ἡμᾶς δόξαν, ζητεῖν δὲ μόνον ἐκείνην, ἣν οὐδὲ κάλλος ἔστιν εἰπεῖν οὐδὲ[4]) πέρας εὑρεῖν, δι' ἧς καὶ αὐτοὶ δυνησόμεθα τυχεῖν τῶν ἀῤῥήτων μυστηρίων ἐκείνων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

---

1) Cod. ὑμετέροις, η supra adscr. ead. m. — 2) Corr., cod. Ὡς. — 3) Coni. An mavis φλέγουσαν? Cod. φεύγουσαν. — 4) Sic cod. οὐδὲ — οὐδὲ. Forte corrigendum οὔτε — οὔτε.

IV.

Homiliae V Macarii Aegyptii locus ineditus.

(In eodem bibliothecae Berolinensis cod. ms. graec. Nro. 16, cuius initio Macarii Aegyptii homiliae leguntur, homilia V quatuor fere foliis locupletior est, quam impressa exemplaria. Is igitur locus, a nobis accurate descriptus, inter homiliae verba: *καρδίαις ἔχειν πάντοτε* et: *καὶ τί ὀφείλει κ. τ. λ.*, quae editionis Pritianae pag. 81 leguntur, interponendus est.)

καρδίαις ἔχειν πάντοτε, καὶ μηδὲν ἕτερον σὺν ἐκείνῳ μιγνύειν· ὀλίγοι δέ εἰσι πάνυ οἱ τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ τέλος ἀγαθὸν πορισάμενοι, καὶ διεξερχόμενοι ἕως τέλους ἄπτωτοι, τὴν μίαν ἀγάπην πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἔχοντες, καὶ πάντων ἑαυτοὺς λελυκότες. πολλοὶ γὰρ κατανύσσονται, καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανίου μέτοχοι γίνονται, καὶ ἔρωτι οὐρανίῳ τιτρώσκονται, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν μέσῳ ἀγῶνας καὶ ἀθλήσεις καὶ πόνους καὶ πειρασμοὺς διαφόρους τοῦ πονηροῦ μὴ ὑπομένοντες, ἐν ποικίλαις καὶ διαφόροις ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς τρεπόμενοι, διὰ τὸ θέλημα ἔχειν ἕκαστον τοῦ ἀγαπῆσαί τι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ μὴ λελυκέναι πάντοθεν τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἀπέμειναν καὶ ἐβυθίσθησαν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ, διὰ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀνανδρίαν, καὶ χαύνωσιν, ἢ δειλίαν, ἢ δι' ἀγάπην τινὰ γήϊνον. οἱ γὰρ ἐξ ἀληθείας διεξελθεῖν ἕως τέλους ἐν ἀγαθῇ διαγωγῇ βουλόμενοι ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην σὺν ἐκείνῃ τῇ ἐπουρανίῳ παραδέξασθαι ἑκουσίως καὶ μῖξαι οὐκ ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῶσι τῶν πνευματικῶν, καὶ στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τέλος ἐκπέσωσι τῆς ζωῆς. ὥσπερ γὰρ μεγάλα καὶ ἀλάλητα καὶ ἀνεκδιήγητα ἐπηγγελμένα παρὰ θεῷ τυγχάνει, οὕτω πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ πόνων καὶ ἀγώνων μεγάλων χρεία καὶ πολλῆς δοκιμασίας. οὐ γάρ τι μικρὸν τυγχάνει, ἃ ἐλπίζει ἀγαθὰ λαβεῖν ὁ ἄνθρωπος βασιλείας οὐρανῶν ἐπιθυμῶν· συμβασιλεῦσαι Χριστῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας

βούλει, καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ πειρασμοὺς τοῦ ὀλίγου χρόνου τῆς ζωῆς ταύτης καταδέξασθαι προθύμως ἕως θανάτου οὐ καταδεχῇ; τοῦ κυρίου βοῶντος· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν χαίρων, καὶ ἀκολουθείτω μοι. καὶ πάλιν· ἐὰν μή τις μισήσῃ πατέρα, μητέρα, γυναῖκα, τέκνα, ἀδελφούς, ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων βασιλείας μὲν ἐπιτυχεῖν βούλονται, καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομῆσαι θέλουσι, ζῆν δὲ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν θελήμασι, καὶ αὐτοῖς ἐξακολουθεῖν οὐκ ἀπαναίνονται, μᾶλλον δὲ τῷ σπείροντι τὰ μάταια[1]), καὶ μὴ ἀπαρνούμενοι ἑαυτοὺς βούλονται τὴν αἰώνιον κληρονομῆσαι ζωήν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. ὁ γὰρ λόγος τοῦ κυρίου ἀληθὴς τυγχάνει. οὗτοι γὰρ ἄπτωτοι διεξέρχονται οἱ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου ἀρνησάμενοι ὅλοι ἐξ ὅλου ἑαυτούς, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἐπιθυμίας καὶ δεσμοὺς καὶ μετεωρισμοὺς καὶ ἡδονὰς καὶ ἀσχολίας βδελυξάμενοι, καὶ αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ποιεῖν ἐπιθυμοῦντες, ὥστε ἰδίῳ θελήματι ἀποστρέφεται ἕκαστος, τῆς βασιλείας τὸ ἐξ ἀληθείας μὴ θελῆσαι λαβεῖν καὶ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν, καὶ ἀγαπᾷν τι σὺν ἐκείνῃ τῇ ἀγάπῃ, τῷ ἥδεσθαί τισι τοῦ αἰῶνος τούτου ἡδοναῖς ἢ ἐπιθυμίαις, καὶ τῷ μὴ ὅλην τὴν ἀγάπην, ὅσον ἐν προαιρέσει καὶ θελήματι δυνατόν, πρὸς κύριον ἔχειν. ἐξ ἑνὸς δὲ ὑποδείγματος συννόησόν μοι πάντα. διακρίνων μὲν ἐνίοτε διακρίνει ἕκαστος καὶ οἶδεν, ὅτι ἄτοπόν ἐστιν, ὃ θέλει ποιῆσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγαπᾷ καὶ οὐκ ἀρνεῖται, ἥττηται αὐτῷ. πρότερον γὰρ ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ πόλεμος γίνεται, καὶ ὁ ἀγών, καὶ τὸ στάθμιον, καὶ ἡ ῥοπή, καὶ τὸ ζύγιον τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τότε προέρχεται, καὶ διακρίνει ἕκαστος, εἰ τύχῃ εἰς μάχην καὶ διαπληκτισμὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν, λέγων ἐν ἑαυτῷ· εἴπω; ἀλλὰ μὴ εἴπω; λαλήσω; ἀλλὰ μὴ λαλήσω; μνημονεύων μὲν καὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν δόξαν περι-

---

1) Hic aliquid excidisse videtur; forte supplendum est ἐξακολουθοῦντες; interpunctionis signum post μάταια in codice deest.

ποιούμενος, καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀρνούμενος. ἀλλ' ἐὰν ὀλίγον καταβαρήσῃ ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ῥοπὴ ἐν τῷ τῆς καρδίας ζυγίῳ, εὐθὺς προέρχεται ὁ πονηρὸς λόγος μέχρι τῶν χειλέων. εἶτα ὥσπερ βέλη ἐντείνων ὁ νοῦς ἔνδοθεν τοξεύει τὸν πλησίον διὰ γλώττης, πέμπων βέλη λόγων ἀπρεπῶν ἐν θελήματι ἑκουσίῳ, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν περιποιούμενος. εἶτα τοξεύων ἐπὶ πολὺ τὸν πλησίον διὰ λόγων ἀπρεπῶν, ἕως οὗ καὶ ἐν τοῖς μέλεσι διαχυθῇ τὸ ἁμάρτημα εἰς συμπληγάδας ἐνιότε καὶ τραύματα, διὰ τοῦ σώματος ἄλληλα τὰ μέλη πολεμοῦντα ἀπεργάζεται, ἐνιότε καὶ ἕως φόνου, θανάτου ἀπαρτίζεται τὸ τοῦ πονηροῦ ἐπιθύμημα. ἴδε, πόθεν ἤρξατο, καὶ ποῖον ἔσχε τὸ τέλος ἀγάπη δόξης κοσμικῆς βαρυθεῖσα[1]) τῇ ῥοπῇ τοῦ τῆς καρδίας ζυγοῦ ἐξ ἰδίου θελήματος. διὰ γὰρ τὸ μὴ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν, καὶ ἀγαπᾷν τι τοῦ κόσμου, ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀτοπήματα γίγνεται. οὕτως νόει μοι καὶ εἰς ἕκαστον ἁμάρτημα καὶ ἐπιτήδευμα φαῦλον, τῆς κακίας κολακευούσης, καὶ προτρεπομένης τὸ θέλημα τοῦ νοὸς καὶ ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς καὶ ἀπάτῃ καὶ ἡδονῇ σαρκός. οὕτω πᾶν πρᾶγμα κακίας ἀπαρτίζεται[2]), οὕτω μοιχεία καὶ κλοπή, οὕτω πλεονεξία καὶ μέθη, οὕτω φιλαργυρία καὶ κενοδοξία, οὕτω ζῆλος καὶ φιλαρχία καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἐστι τῆς κακίας ἐπιτήδευμα. ἐνιότε καλὰ δοκοῦντα ἐπιτηδεύματα διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται, ἅπερ ἐστὶ παρὰ θεῷ ἴσα ἀδικίας καὶ κλοπῆς καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων. ὁ θεὸς γάρ φησιν· ἐσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων· ὥστε διὰ τῶν δοκούντων καλῶν ὁ πονηρὸς ὑπηρετεῖσθαι βούλεται. πολυποίκιλος γάρ ἐστι καὶ ἀπατηλὸς ἐν ἐπιθυμίαις κόσμου. διὰ γὰρ ἀγάπην τινὰ γήϊνην[3]) καὶ σαρκικήν, εἰς ἣν δεσμεῖται ἄνθρωπος θελήματι ἰδίῳ, δελεάζεται ὑπὸ τῆς κακίας, ὅπως γίνεται αὐτῷ ἅλυσις καὶ δεσμὸς καὶ φορτίον βαρύ, καταβυθίζον καὶ πνῖγον ἐν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας, μὴ συγχωροῦν ἀνακύψαι, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἀπελθεῖν. ἐπειδὴ ὅπερ τις ἠγάπησε τοῦ κόσμου, καταβαρεῖ τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ κατακρατεῖ[4]), καὶ οὐκ ἐᾷ ἀνακύψαι. εἰς τοῦτο γὰρ τὸ στάθμιον καὶ τὴν ῥοπὴν καὶ τὸ τῆς κακίας ζύγιον κρέμαται, καὶ δοκι-

1) Sic cod. — 2) Corr., cod. ἀαρτιζεται. — 3) Sic cod., ut passim. — 4) Corr., cod. κατωκρατεῖ.

μάζεται πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι χριστιανῶν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων, ἢ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρήμοις τόποις, ὅτι θελήματι ἰδίῳ δελεαζόμενος ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τι καὶ ὁπουδήποτε δέδεται αὐτοῦ ἡ ἀγάπη, καὶ οὐκ ἐστὶν ὅλη πρὸς τὸν θεόν· ἠγάπησε γάρ τις, εἰ τύχοι, κτήματα, ἄλλος χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἄλλος σοφίαν λογίαν κοσμοῦ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος ἠγάπησεν ἀρχήν, ἄλλος δόξαν καὶ τιμὰς ἀνθρώπων, ἄλλος ὀργὴν καὶ μῆνιν· διὰ γὰρ τὸ ταχέως ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῷ πάθει ἀγαπᾷ αὐτό, ἄλλος ἀκαίρους συντυχίας, ἄλλος ζῆλον, ἄλλος πᾶσαν ἡμέραν μετεωρίζεται καὶ ἥδεται, ἄλλος ἀργοῖς λογισμοῖς ἀπατᾶται, ἄλλος ὡς νομοδιδάσκαλος εἶναι ἀγαπᾷ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος χαυνώσει καὶ ἀμελείᾳ ἥδεται, ἄλλος ἱματίοις καὶ ῥάκεσι δέδεται, ἄλλος μερίμναις γηΐναις ἑαυτὸν δίδωσιν, ἄλλος ὕπνον καὶ εὐτραπελίαν ἢ αἰσχρολογίαν ἀγαπᾷ· καὶ μικρῷ γάρ τις καὶ μεγάλῳ δεσμούμενος τοῦ κόσμου, ἐκείνῳ κατέχεται καὶ οὐκ ἐᾶται ἀνακύψαι. πρὸς ὃ γάρ τις πάθος οὐ πολεμεῖ γενναίως, ἐκεῖνο ἀγαπᾷ, κἀκεῖνο κρατεῖ αὐτόν, καὶ βαρύνει, καὶ γίνεται αὐτῷ ἐμπόδιον καὶ ἅλυσις, τοῦ μὴ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπιέναι πρὸς τὸν θεόν, καὶ εὐαρεστῆσαι αὐτῷ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσαντα χρησιμεῦσαι τῇ βασιλείᾳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν. ψυχὴ γὰρ ἡ ἀληθῶς πρὸς κύριον τὴν ὁρμὴν ἔχουσα ὅλη ἐξ ὅλου τὴν ἀγάπην αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἕλκει[1]), καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἐκ προαιρέσεως, ὅση δύναμις, δεσμεῖται, κἀκεῖθεν τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος προςκτᾶται, καὶ ἑαυτὴν ἀρνεῖται, καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ νοὸς αὐτῆς οὐκ ἀκολουθεῖ, ὅτι δολίως πορεύεται μεθ' ἡμῶν διὰ τὸ συνὸν καὶ δελεάζον κακόν, ἀλλὰ τῷ τοῦ κυρίου λόγῳ ὁλοτελῶς ἑαυτὴν ἐκδίδωσι, καὶ παντὸς φαινομένου δεσμοῦ λύει ἑαυτήν, ὅσον ἐκ θελήματος δυνατόν, καὶ τῷ κυρίῳ ἐξ ὅλου ἑαυτὴν δίδωσι, καὶ οὕτω διεξελθεῖν εὐχερῶς δυνήσεται τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ θλίψεις. ὅπου γὰρ ἀγαπᾶται, ἐκεῖθεν βοηθεῖται, κἀκεῖθεν βαρεῖται· ἐάν τι τοῦ κόσμου ἀγαπᾷ, αὐτὸ ἐκεῖνο γίνεται αὐτῷ φορτίον καὶ δεσμοὶ καθέλκοντες κάτω, καὶ μὴ συγχωροῦντες ἄνω πρὸς

---

1) Cod. ε(λ)κει, λ supra adscr. ead. m.

θεὸν ἀνελθεῖν. ἐὰν δὲ τὸν κύριον καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἀγαπᾷ, ἐκεῖθεν βοηθεῖται, κἀκεῖθεν κουφίζεται, καὶ εὔκολα αὐτῷ πάντα γίνεται τὰ τοῦ κυρίου παραγγέλματα τῷ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποσώζειν ὁλοκλήρως, καὶ βαρεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, μᾶλλον δὲ καὶ κουφίζει καὶ ἐλαφρύνει πάντα πόλεμον καὶ πᾶσαν θλίψιν, καὶ διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν κόσμον διακόπτει, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς κακίας, τὰς ἐν αὐτῷ παγιδευούσας τὴν ψυχήν, καὶ βρόχοις ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ καταδεσμούσας, καὶ οὕτως ἐξειλῆσαι[1]) ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς ἰδίας πίστεως καὶ σπουδῆς πολλῆς, καὶ διὰ τῆς ἄνωθεν βοηθείας, ἔνθα ἠγάπησε, τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιοῦται, ἣν ἰδίῳ θελήματι ἀγαπήσας ἐξ ἀληθείας, καὶ ὑπὸ τοῦ κυρίου βοηθηθείς, τῆς αἰωνίου ζωῆς οὐκ ἐκπίπτει. ἵνα δὲ ἀπὸ πραγμάτων φανερῶν ἀποδείξωμεν, πῶς θελήματι ἰδίῳ πολλοὶ ἀπόλλυνται, καὶ ἐν θαλάσσῃ βυθίζονται, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἁρπάζονται, ὑπόθου μοι, τινὰ οἶκον ἐμπίπρασθαι πυρί, καὶ ὃς μὲν σῶσαι ἑαυτὸν βουλόμενος, αἰσθηθεὶς τοῦ ἐμπρησμοῦ, γυμνὸς ἔφυγε, καταλιπὼν πάντα, καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν μόνον περιποιήσασθαι βουληθεὶς διεσώθη. ἄλλος δὲ βουλόμενος λαβεῖν τινὰ τοῦ οἴκου σκεύη ἢ ἄλλα τινὰ εἰσῆλθεν ἆραι, καὶ ὡς ἔλαβε, κατεκυρίευσε τὸ πῦρ τοῦ οἴκου, καὶ συνέλαβεν αὐτὸν ἔνδον καὶ κατέκαυσεν. ὁρᾷς, ὅτι ἰδίῳ θελήματι δι' ἀγάπην, τινὰ πρὸς καιρὸν παρ' ἑαυτὸν ἀγαπήσας, ἐν τῷ πυρὶ ἀπώλετο; ὁμοίως πάλιν ἐν τῇ θαλάσσῃ εἰς σπάδιον τινὲς κλύδωνος περιπεσόντες ἐναυάγησαν. καὶ ὃς μὲν γυμνὸς ἀποδυσάμενος εἰςῆλθεν ἐν τοῖς ὕδασιν, ἑαυτὸν μόνον βουλόμενος σῶσαι, καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν κυμάτων τυπτόμενος, καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἐπικολυμβῶν, διὰ τὸ ἄλυτον αὐτὸν εἶναι, ἠδυνήθη διεξελθεῖν τὴν πικρὰν θάλασσαν, καὶ οὕτως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιεποιήσατο. ἄλλος δέ, βουλόμενος σῶσαί τι τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ, ἐνόμισε δύνασθαι κολυμβῆσαι καὶ διεξελθεῖν σὺν ἐκείνοις, οἷς ἦρε σὺν ἑαυτῷ, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα, ἅπερ ἔλαβε, κατεβάρησαν αὐτόν, καὶ κατεβάπτισαν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπώλετο δι' ὀλίγον κέρδος, μὴ τὴν

1) Emend., cod. ἐξηλῆσαι.

ἑαυτοῦ ψυχὴν περιποιησάμενος. ὁρᾷς, ὅτι ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ ἐθανατώθη; πάλιν ὑπόθου μοι ἀκοὴν ἀλλοφύλων ἔρχεσθαι. καὶ ὃς μὲν ἅμα τῷ[1]) ἀκοῦσαι ἔφυγεν εὐθέως, μὴ ἀναβαλλόμενος αὐτὸς γυμνὸς ἐξελθών. ἄλλος δὲ δυσπιστῶν, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροί, ἢ θέλων τινὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων, καὶ βουλόμενος ἆραι μεθ' ἑαυτοῦ, ἐβράδυνε φυγεῖν. καὶ ἐπελθόντες οἱ πολέμιοι κατέλαβον αὐτόν, καὶ ᾐχμαλωτεύσαντο εἰς τὴν τῶν ἀλλοφύλων πατρίδα, κἀκεῖ δουλεύειν κατηνάγκασαν. ὁρᾷς, ὅτι τῷ ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ διὰ χαύνωσιν καὶ ἀνανδρίαν καὶ ἀγάπην τινὰ πραγμάτων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπηνέχθη; ὁμοίως καὶ οἱ μὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ κυρίου ἐξακολουθοῦντες καὶ ἑαυτοὺς ἀρνούμενοι καὶ μόνον τὸν κύριον ἀγαπῶντες, ἀλλὰ δεσμοῖς γηΐνοις ἑκουσίως δεσμούμενοι, ἐπελθόντος τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, ὡς εὑρισκόμενοι αἰχμάλωτοι ἀρετῶν, συνδεδεμένοι δὲ μᾶλλον ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου καταβυθήσονται, καὶ ὑπὸ τῆς πικρᾶς θαλάσσης τῆς πονηρίας καταβυθίζονται, καὶ ὑπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀλλοφύλων, τοῦτ' ἔστι τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας αἰχμαλωτιζόμενοι ἀπόλλυνται[2]). εἰ δὲ βούλῃ ἀγάπης[3]) ἀπηρτισμένης εὐθύτητα πρὸς κύριον ἐκ τῶν ἁγίων θεοπνεύστων γραφῶν καταμαθεῖν, ἴδε τὸν ἰώβ, πῶς ἀπεδύσατο πάντα, ὥσπερ εἰπεῖν, ἅπερ ἦν κεκτημένος, τέκνα, κτήματα, ζῶα, παῖδας καὶ τὰ λοιπὰ ὑπάρχοντα, πῶς ἀπεκδυσάμενος ἔφυγε, καὶ διέσωσεν ἑαυτόν, καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνα ἀφεὶς καὶ ῥίψας τῷ σατανᾷ, καὶ μήτε ἐν λόγῳ βλασφημήσας μήτε τῇ καρδίᾳ, μήτε τοῖς χείλεσι φθεγξάμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, ἀλλὰ τοὐναντίον εὐλόγησε τὸν κύριον, εἰπών· ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον. κἂν ἐνομίζετο γὰρ κεκτῆσθαι πολλά, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τοῦ κυρίου, ἐφανερώθη μηδὲν κεκτημένος ἢ μόνον τὸν θεόν. ὁμοίως ὁ ἀβραὰμ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐξελθεῖν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εὐθέως, ὥσπερ εἰπεῖν, ἀπεδύσατο πάντα, πατρίδα, γῆν, συγγενεῖς, γονεῖς καὶ ἐξηκο-

1) **Emend., cod.** τό. — 2) **Emend., cod.** ἀπόλλωνται. — 3) **Emend., cod.** ἀγάπην.

λοὐθησε τῷ λόγῳ τοῦ κυρίου· εἶτα μεταξὺ πολλῶν δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν αὐτῷ γινομένων, τοῦτο μὲν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ λαμβανομένης, τοῦτο δὲ ἐπὶ ξένης[1]) διάγων, καὶ ἀδικούμενος, καὶ διὰ πάντων ἀποδειχθείς, ὅτι θεὸν μόνον ἀγαπᾷ ὑπὲρ πάντα· ὕστερον ἐπεὶ δι' ἐπαγγελίας καὶ δι' ἐτῶν πολλῶν μονογενῆ υἱὸν κατὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν ἐκτήσατο, αἰτηθεὶς τοῦτον εἰς θυσίαν προθύμως δι' ἑαυτοῦ ἀναφέρειν, ἀποδυσάμενος ἑαυτὸν καὶ ἀληθῶς ἀρνησάμενος· ἀπέδειξε γάρ, ὅτι παρὲκ[2]) θεοῦ ἄλλο τι οὐκ ἠγάπησε διὰ τῆς τοῦ μονογενοῦς προσκομιδῆς. εἰ γὰρ ἐκεῖνον προθύμως ἀπεδύσατο, πόσῳ μᾶλλον, εἰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἐκελεύσθη ἐᾶσαι, ἢ πένησιν ὑφ' ἓν διανεῖμαι, ἑτοίμως καὶ προθύμως ἂν ἐποίησεν. ὁρᾷς ἀγάπης ἀπηρτισμένης ἐκ θελήματος πρὸς κύριον εὐθύτητα; οὕτως καὶ οἱ τούτων συγκληρονόμοι γενέσθαι βουλόμενοι παρὲκ[3]) θεοῦ οὐδὲν ὀφείλουσιν ἀγαπῆσαι, ἵνα, ὅταν δοκιμασθῶσι, χρήσιμοι καὶ δόκιμοι εὑρεθῶσι, τελείαν τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς κύριον ἀποσώζοντες. οἱ τοιοῦτοι ἕως τέλους διεξελθεῖν τὸν ἀγῶνα δυνήσονται, οἱ ἐκ θελήματος θεὸν μόνον ἀγαπήσαντες πάντοτε, καὶ πάσης ἀγάπης κόσμου ἑαυτοὺς λελυκότες. ὀλίγοι δὲ σφόδρα εὑρίσκονται οἱ τοιαύτην ἀγάπην ἀναλαβόντες, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀποστρεφόμενοι, καὶ μακροθύμως τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ ὑπομένοντες· μὴ γάρ, ἐπειδὴ πολλοὶ ποταμοὺς παρερχόμενοι παρασύρονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, οὐκ εἰσὶν οἱ διαπερῶντες τοὺς θολεροὺς ποταμοὺς τῶν τοῦ κόσμου ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν, καὶ ποικίλων πειρασμῶν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας; καὶ ἐπειδὴ πολλὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων βυθίζεται, οὐκ εἰσὶ διαπερῶντα, καὶ ἐπάνω τῶν κυμάτων διοδεύοντα, καὶ εἰς λιμένα εἰρήνης καταντήσαντα; διὰ τοῦτο πίστεως πολλῆς καὶ μακροθυμίας καὶ ἀγῶνος καὶ ὑπομονῆς καὶ πόνων καὶ πείνης καὶ δίψης εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ὀξύτητος καὶ ἀναιδείας καὶ διακρίσεως καὶ συνέσεως πάντοτε χρεία· οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἄνευ καμάτων καὶ ἀγώνων καὶ ἱδρώτων ἐπιτυχεῖν βασιλείας βού-

1) Sic cod. — 2) Cod. πάρεξ. — 3) Cod. πάρεξ.

λονται[1]) · *ὅπερ ἀδύνατόν ἐστι. ὥσπερ οὖν ἐν κοσμῳ ἀπέρχονται τινες ἄνδρες πρός τινα πλούσιον ἐργάσασθαι εἰς θέρος ἢ εἰς ἕτερον ἔργον, ὅπως πορίσωνται, ἃ χρήζουσιν ἔχειν εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῶν· εἰσὶ δέ τινες ἐν αὐτοῖς ὀκνηροὶ καὶ ἀργοί, μὴ κάμνοντες δὲ οὕτως, μήτε ἁρμοζόντως ἐργαζόμενοι· οὗτοι μηδὲν κοπιάσαντες, μήτε καμόντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ πλουσίου, βούλονται τὸν μισθὸν ἐξ ἴσου λαβεῖν τοῖς ἀνδρείως καὶ ὀξέως καὶ ὅλῃ αὐτῶν καμοῦσιν ἰσχύϊ, ὡς ἤδη τὸ αὐτῶν ἔργον πεποιηκότες. τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὰν ἀναγινώσκομεν τὰς γραφάς, πῶς ὁ δεῖνα δίκαιος εὐηρέστησε τῷ θεῷ, πῶς φίλος καὶ συνόμιλος θεοῦ γέγονε, καὶ πάντες δὲ οἱ πατέρες πῶς φίλοι καὶ κληρονόμοι θεοῦ γεγόνασι, πόσας θλίψεις ὑπέμειναν, πόσα διὰ τὸν θεὸν ἔπαθον, πόσα ἠνδραγάθησαν καὶ ἠγωνίσαντο, μακαρίζομεν αὐτούς, καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς δωρεῶν καὶ ἀξιωμάτων τυχεῖν βουλόμεθα, καὶ ἐπιθυμοῦμεν προθύμως λαβεῖν τὰ ἔνδοξα ἐκεῖνα χαρίσματα, ὑπερβαίνοντες αὐτῶν τοὺς πόνους, καὶ ἀγῶνας, καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ τὰς μὲν τιμὰς αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, οἷα ἀπὸ θεοῦ κέκτηνται, προθύμως λαβεῖν θέλομεν, τοὺς δὲ καμάτους καὶ πόνους καὶ ἀγῶνας αὐτῶν οὐ καταδεχόμεθα. λέγω δέ σοι, ὅτι τοῦτο πᾶν τις ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει, καὶ πόρναι καὶ τελῶναι καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, εὐκόλως ἄνευ κόπων καὶ ἀγώνων τυχεῖν βασιλείας· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πειρασμοί, καὶ δοκιμασίαι πολλαί, καὶ θλίψεις, καὶ ἀγῶνες, καὶ ἱδρῶτες πρόκεινται, ἵνα φανεροὶ γένωνται, τίνες ἐξ ἀληθείας ἕως θανάτου ἐλθόντες ἐξ ὅλης προαιρέσεως καὶ δυνάμεως τὸν κύριον μόνον ἠγάπησαν, καὶ οὐδὲν ἕτερον σὺν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ περιπόθητον ἔσχον. διὸ καὶ δικαίως εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσέρχονται, ἀρνησάμενοι ἑαυτοὺς κατὰ τὸν τοῦ κυρίου λόγον, καὶ παρὰ τὴν ἰδίαν πνοὴν τὸν κύριον μόνον ἠγαπηκότες· διὸ καὶ ἄκροις δώροις οὐρανίοις τὴν ἄκραν ἀγάπην αὐτῶν ἀμειφθήσονται. εἰς γὰρ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ ὑπομονήν, καὶ πίστιν ἐγκεκρυμμέναι εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἀπο-*

---

1) Corr., cod. *βούλωνται.*

κατάστασις, ὥσπερ ἐν τῷ ῥιπτομένῳ σίτῳ εἰς τὴν γῆν ὁ καρπός, ἢ δένδρῳ ἐπικεντριζομένῳ διὰ σήψεως τινὸς καὶ ἀτιμίας διερχομένῳ. καὶ τότε τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν πολυπλασιάζοντα καρπὸν ἀπεδείχθησαν ἔχειν, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος· διὰ πολλῶν θλίψεων, φησί, δυνάμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ὁ κύριος· ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. καὶ πάλιν· ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἕξετε. πόνου γάρ, καὶ σπουδῆς, καὶ νήψεως, καὶ πολλῆς προσοχῆς χρεία, καὶ ὀξύτητος, καὶ ἀναιδείας ἐν τῇ πρὸς κύριον αἰτήσει, εἰς τὸ δυνηθῆναι διεξελθεῖν τὰς τῶν γηΐνων ἐπιθυμίας, παγίδας, καὶ βρόχους τῶν ἡδονῶν, καὶ καταιγίδας [1]) τοῦ κόσμου, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστάσεις διαφυγεῖν, καὶ γνῶναι καλῶς, ἐν ποίᾳ νήψει καὶ γοργότητι πίστεως καὶ ἀγάπης οἱ ἅγιοι τὸν ἐπουράνιον θησαυρόν, τοῦτ' ἔστι τὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῶν ἐντεῦθεν ἐκτήσαντο. ὅπερ ἐστὶν ἀῤῥαβὼν τῆς βασιλείας. ὁ γὰρ μακάριος ἀπόστολος παῦλος περὶ τούτου τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ τοῦτ' ἔστι τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος διηγούμενος, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν θλίψεων ἐξαγορεύων, ἅμα δὲ καὶ ὑποδεικνύων, τί ὀφείλει ἕκαστος ζητεῖν ἐντεῦθεν, καὶ τί ὀφείλει κτήσασθαι κ. τ. λ.

---

1) Corr., cod. κατεγίδας.

V.

Homiliae L Macarii Aegyptii finis ineditus.

(In eodem bibliothecae Berolinensis cod. ms. graec. Nro. 16 post homiliae L i. e. ultimae verba: *διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεϊκοῦ πνεύματος*, quae Pritianae editionis pag. 566, in homiliae fine, leguntur, alius sequitur homiliae exitus. Quem quidem, a nobis nunc prelo datum, illis verbis ita subiungas, ut editionum cetera vocabula *δοξάζομεν . . . ἀμὴν* deleantur.)

διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεϊκοῦ πνεύματος ὁμοῦ τε καὶ ἡ πίστις αὐξανομένη εἰς προκοπὴν ἔρχεται, καὶ πᾶν ὀχύρωμα πονηρῶν λογισμῶν κατὰ μέρος χωρεῖν εἰς καθαίρεσιν παντελῆ. ἐρευνᾷν οὖν ὀφείλει ἕκαστος ἡμῶν, εἰ εὗρεν ἐν τῷ ὀστρακίνῳ τούτῳ σκεύει[1]) *τὸν θησαυρόν, εἰ ἐνεδύσατο τὴν πορφύραν τοῦ πνεύματος, εἰ εἶδε τὸν βασιλέα, καὶ ἀνεπαύθη*[2]) *ἐγγύτατος αὐτοῦ γενόμενος, εἴ τε ἀκμὴν εἰς τοὺς ἐξωτάτους οἴκους διακινεῖ· ἡ γὰρ ψυχὴ ἔχει μέλη πολλά, καὶ βάθος πολύ, καὶ λοιπὸν ἡ ἁμαρτία ἐπεισελθοῦσα κατέσχεν αὐτῆς ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰς νομὰς τῆς καρδίας. εἶτα ἐπιζητοῦντος τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κατέχει δύο μέλη τῆς ψυχῆς ἴσως. ὁ οὖν ἄπειρος, παρακαλούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος, νομίζει, ὅτι ἐλθοῦσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχε, καὶ ἐξεῤῥιζώθη*[3]) *ἡ ἁμαρτία. τὸ πλεῖστον δὲ μέρος τῆς ἁμαρτίας κρατεῖται, καὶ ἓν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος· καὶ ὑποκλέπτεται καὶ οὐκ οἶδε. διὰ πλειόνων δὲ ἔτι περὶ τούτων ἔχοντες ἐπιστεῖλαι τῇ διαθέσει τῆς ὑμετέρας εἰλικρινείας, δι' ὀλίγων ἐδώκαμεν ὑμῖν ἀφορμὴν ὡς συνετοῖς ἀνδράσιν, ἵνα ἐργασάμενοι καὶ ἐξερευνήσαντες τὴν τῶν λόγων δύναμιν, συνετώτεροι γένησθε ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς καρδίας ὑμῶν αὐξάνητε ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ δυνάμει τῆς ἀληθείας, ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἀντεχόμενοι τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, καὶ ῥυσθέντες ἀπὸ πάσης περιεργείας καὶ δολιότη-*

1) Cod. *σκεύη*. 2) Corr., cod. *ἀνεπάη* aut *ἀνεπαύη*. 3) Cod. *ἐξεριζώθη*.

τος τοῦ ἀντικειμένου καταξιωθῆτε ἄπτωτοι καὶ ἀκαταγώνιστοι, εὑρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι αὐτοῦ νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VI.

Preces sancti Macarii.

(E bibliothecae Caesareae Vindobonensis codice ms. theol. graec. CCXXXI, olim LXXVI, chartaceo, antiquo, in 4. quem Lambecius Commentar. T. III. ed. altera p. 372 sqq., de Nessel Catal. P. I. p. 327 sqq. describunt; ubi preces Macarii fol. 60, 1 sq. leguntur, sequentibus canticis ad s. Antonium et ad s. Onufrium, quare Macarii Aegyptii illas esse verisimile mihi visum est. Antecedunt aliae ad Angelum custodem preces, quas e codice descriptas et literis minoribus post Macarii preces impressas haud ingrate, spero, lector invenies.)

Εὐχὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου.

Ὦ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅτι οὐδὲν ἐποίησα ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου. ἀναρῦσαί με ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ ἀξίωσόν με ἀκατακρίτως ἀνοίγειν τὸ στόμα μου τὸ ἀνάξιον, καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. συγχώρησόν μοι, κύριε, πᾶν ἄτοπον ὅρμημα τῆς καρδίας μου, ὦ[1]) ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς. σὺ γὰρ γινώσκεις, δέσποτα τῶν ἁπάντων, ὅτι ἀκούσιά μου εἰσί. συγχώρησόν μοι ἀναξίως προςερχομένῳ σοι, διότι σὲ ἐπόθησα καὶ ποθῶ. συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, τῷ πονηρῷ, τῷ ψεύστῃ, τῷ ἀνυπομονήτῳ, τῷ ὀλιγοψύχῳ, τῷ ἀσυστάτῳ, τῷ ῥαθύμῳ, τῷ ἀμελεῖ τῶν ἁγίων σου ἐντολῶν, τῷ πᾶσαν καὶ παντοίαν ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν τελέσαντι, πορνείας,

---

1) Cod. ὁ.

μοιχείας, μαλακίας ἐν γῇ, ἐν θαλάσσῃ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτίας σου. κύριε, ἐνώπιον τῶν ἀλαθήτων σου ὀφθαλμῶν οὐκ ἐπαυσάμην πάντα ἐργάζεσθαι τὰ πονηρὰ καὶ αἰσχρά. καὶ ἀκμὴν ὁ ἐχθρὸς γαστριμαργίαις καὶ ἡδοναῖς καὶ πονηραῖς ἐπιθυμίαις, δόλοις τε καὶ κενοδοξίαις καὶ βλασφημίαις ἐμπλέκειν με οὐ παύεται. ἀλλὰ σύ, ὡς μόνος ὢν ἀγαθὸς καὶ ἐλεήμων, βοήθησόν μοι καὶ σῶσόν με ὡς τὸν ἄσωτον, ὡς τὸν τελώνην, ὡς τὴν πόρνην, ὡς τὸν λῃστήν. ναί, δέσποτα, φιλάνθρωπε, ὑπεράγαθε, μὴ βδελύξῃ με τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον οἰκέτην σου, πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

Εὐχὴ εἰς τὸν ἅγιον ἄγγελον τὸν ἀπὸ θεοῦ ταχθέντα σκεπεῖν[1]) καὶ διαφυλάττειν ἡμᾶς.

Ἅγιε ἄγγελε, ὁ ἐφεστὼς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ ταλαιπώρου μου ζωῆς, μὴ ἐγκαταλίπῃς με τὸν ἁμαρτωλόν, μηδ' ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν μου, μὴ δῷς[2]) χώραν τῷ πονηρῷ δαίμονι, κατακυριεῦσαι μου τῇ καταδυναστείᾳ τοῦ θνητοῦ τούτου σώματος. κράτησον τῆς ἀθλίας καὶ παρειμένης χειρός μου, καὶ ὁδήγησόν με εἰς ὁδὸν σωτηρίας. ναί, ἅγιε ἄγγελε τοῦ θεοῦ, ὁ ἐφεστὼς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πάντα μοι συγχώρησον, ὅσα σοι ἔθλιψα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ εἴ τι ἥμαρτον τὴν σήμερον ἡμέραν. σκέπασόν με ἐν τῇ παρούσῃ νυκτὶ καὶ διαφύλαξόν με ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου, ἵνα μὴ ἔν τινι ἁμαρτήματι παροργίσω τὸν θεόν. καὶ πρέσβευε ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον τοῦ ἐπιστηρίξαι με ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ ἄξιον ἀναδεῖξαί με δοῦλον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. ἀμήν.

1) Sic cod., forte σκοπεῖν vel σκεπᾷν? — 2) Corr., cod. δώῃς.

VII.

Curae criticae

in sancti Macarii Aegyptii homilias.

Homilias s. Macarii Aegyptii, a *Pico* (e duobus mss. codicibus Regiis 339 et 1682) Parisiis 1559 primum editas, sine examine codicum *Palthenius* Francofurti 1594, *Pritius* Lipsiae 1714, *Gallandius* in Bibliotheca Veterum Patrum denuo prelo subiecerunt, neque ipsa *Parisiensis altera editio* a. 1622 ad codicum fidem castigata prodiit. Neque tamen illa princeps editio talis est, quae novis curis non indigeat. Nam Cotelerius perpaucis tantum homiliarum locis ad eorundem codicum fidem denuo recensitis haud contemnendas sane protulit lectiones variantes, quas legis in libro: Eccl. Graec. Monum. T. II p. 532, B. 534, B. 537, A. 560, C. 589, B. C. 605, B. 615, C. T. III p. 538, B. Quapropter bibliothecae Berolinensis codicem Nro. 16, optimum, supra p. 199 descriptum, cum textu Pritii ipse contuli. Et quidem non sine fructu. Nam non tantum duos inde locos, satis magnos, ineditos supra p. 221 sqq. 230 sq. prelo dedi, sed omnino homilias editas ita depravatas esse intellexi, ut nova editione, ad illius vel aliorum codicum fidem parata, carere non possimus. Neque solum variantes lectiones exscripsi innumeras, sed etiam lacunas unius vel duarum linearum plurimas in textu edito deprehendi e codice reficiendas. Eae vero homiliarum singularum inscriptiones, quae in editionibus habentur, desunt in codice, qui has tales tantum profert: *ὁμιλία δευτέρα. — τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία τρίτη. — τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία τετάρτη. — τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία ε'* cet. Praeterea homiliae XIV verba: *καὶ ἀδελφὸν καὶ υἱὸν Χριστοῦ γενέσθαι κ. τ. λ.* usque ad: *ποιεῖ τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ καθαρίσας ἡμᾶς*, quae editionis Pritianae p. 175—177 leguntur, in codice post homiliae XIII verba: „*χρὴ γὰρ τὸν βουλόμενον φίλον* (Prit. edit. p. 172) inserta sunt, ita ut voces: *εἶναι θεοῦ, φυλάττειν ἑαυτὸν* ibi delendae sint. Codex duabus columnis Sec. XII vel XIII exaratus est, bombycinus, 11″ 7‴ altus, 8″ 6‴ latus, sine numeris foliorum, foliisque constat 139, quibus praeter homilias sola continetur epistola p. 199 sqq. a nobis in lucem edita. Literae initiales miniatae in singularum homiliarum et epistolae principio, aliae minores in ipso textu habentur. Atque codicem usui ecclesiarum inserviisse guttae cerae in eo passim conspicuae prodere videntur. — Rursus in alio bibliothecae Berolinen-

sis codice chart. graec. antiq. Nro. 18, in fol., fragmenta homiliarum s. Macarii, nec non in bibliothecae Gottingensis codice chart., in 12., recenti manu Sec. XVI, opinor, exarato, homilias integras deprehendi: quos tamen codices examinare ob temporis angustias non licuit. Nec minus, quod bibliothecae Romanae (archivii s. Petri) codicem, quem *Montefalconius* Bibl. bibl. p. 184, D verbis: „Macarii homiliae cod. recens graece" citat, et bibliothecae Alex. Petavii codices, quos l. l. p. 67, C hoc indice: „Macarii Aegyptii homiliae 7 graece 519. 114. 1302" laudat, non evolverim, valde doleo. Quanquam codicem Botleianae bibliothecae, quem Montefalconius l. l. p. 646, C ita: „Macarii homiliae permultae, quarum quinquagesima auctior est in manuscripto, quam in libris cusis" memorat, maioris esse momenti ob hanc ipsam de ultima homilia ampliore notitiam crediderim. — Porro Viennae in bibliothecae Caesareae codice ms. theol. graec. Nro. LXXI olim XLII in fol. (Lambec. III, 163 sqq., de Nessel I, 153) membranaceo, pervetusto, evolvi *catenam* sive *commentarium amplissimum in Evangelium s. Lucae*; ubi fol. 32 hoc indice: *Τοῦ ἁγίου Μακαρίου*, et fol. 51 hoc altero: *μακαρ.* (sic) sententiae Macarii Aegyptii deprehenduntur; quarum prima incipit: *Ἔτι ὁ θρόνος τῆς θεότητος ὁ νοῦς ἐστιν ἡμῶν· ἄλλαι δὲ κ. τ. λ.*, finitur: *ὑπὸ τῶν δαιμόνων ὕψωσε*, ideoque ex hom. VI, 5 ed. Prit. p. 95 sq. est compilata; altera incipit: *Καὶ ὥσπερ ἐν αἰγύπτῳ τριημέρου σκότους γενομένου καὶ πάντας καλύψαντος οὐκ ἔβλεπεν υἱὸς πατέρα, οὔτε ἀδελφὸς τὸν ὁμόγνιον, οὔτε φίλος γνήσιον φίλον, οὕτω τοῦ ἀδὰμ παραβάντος κ. τ. λ.*, explicit: *τοῦτο γὰρ τῷ εὐαγγελίστῃ βούλεται τὸ εἰπεῖν τόδε, παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι.* Quibus sub indice: *Τοῦ αὐτοῦ* tertia Macarii Aegyptii sententia subiungitur, quae incipit: *Ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐρήμοις, φησίν, ἐνεφιλοχώρει, ἄχρις οὗ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ἀναδεῖξαι τῷ ἰσραηλιτικῷ λαῷ, ὅτου δὲ χάριν κ. τ. λ.*, finitur: *περιέμενε μηδὲ τῶν ἀνθρωπίνων δεηθεὶς, ἀλλ' ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι τοσαύτην καρτερίαν ἐπιδεικνύμενος.* Neque dubito, quin hae duae, pariter atque prima illa sententia, ex homiliis eius originem duxerint. Similem quoque catenam cum Macarii locis Montefalconius l. l. p. 1309, C e bibl. Emin. Card. Mazarini laudat.

Restat ut moneam, forte e codicibus mss. e monasteriis Macariorum, quae in desertis Libyae sunt, nuper Londinium asportatis (The Quarterly Review Nro. CLIII p. 39 sqq.) ad textum homiliarum reparandum aliquid repeti posse: qua de re, quum catalogus codicum, quantum sciam, nondum prodierit, certi nil constat.

VIII.

Curae criticae

in opuscula sub sancti Macarii Aegyptii nomine edita, a Simeone Logotheta compilata.

Ex Francisci Turriani s. J. codice, in domo professa s. J. Romae asservato, antiquo, Petrus Possinus Tolosae 1683 in 4. septem sub Macarii Aegyptii nomine edidit Opuscula ascetica, a Pritio inter Macariana opera, a Gallandio in Bibliotheca Veterum Patrum denuo excusa. Horum opusculorum quum in bibliotheca Caesarea Vindobonensi quatuor invenissem codices, eos evolvendi occasionem non praetermittendam esse duxi. Ac primo quidem obtutu id, quod e comparatione Opusculorum cum homiliis iam antea mihi persuaseram, ea ex homiliis Macarii compilata esse, codicum fide inveni comprobatum; unus etiam codex Simeonem Logothetam, Sec. XII. scriptorem, Opusculorum compilatorem esse diserte prodit. Quapropter Opuscula ad illorum codicum fidem breviter recensere nobis e re esse visum est.

1) Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CIV olim CCXL in fol. (cf. Lambec. V, 214 sq., de Nessel I, 185) chart. antiq. fol. 53, 2—84, 1 Opuscula leguntur ita inscripta: *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ σιμεὼν τοῦ λογοθέντου* (sic.) *ρν'*. Incipiunt verbis: *α' Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ κ.τ.λ.* et Capita XVII apud Possinum *de perfectione in spiritu* inscripta sequuntur, quae singula in initio et in fine textui Possini accurate conveniunt. Iis continuo, in eadem linea, sine ullo novi opusculi indicio Capita XIV apud Possinum titulo *de oratione* insignita subiunguntur, quorum singulorum initium et finis cum textu edito pariter conveniunt; solum caput X in codice in duo capita distribuitur, quorum alterum finitur: *ζημίαν ἑαυτῶν λογιζόμενοι*, alterum incipit: *Ὁ καὶ τῇ εὐχῇ ὀκνηρὸς κ.τ.λ.* Capita XXIX subnectuntur apud Possinum *de patientia et discretione* inscripta, ex quibus sola capita IV et XXIV differunt, quorum alteri in fine post: *ἐλλαμπρύσῃς* in codice adduntur verba: *ἐν δέ γε τῇ ἀναστάσει καταργηθήσεται καὶ τελείως ὁ θάνατος*, alterum post *βούλεται* terminatur, ita ut verba: *ἀπατηλὸς ὢν ἐκεῖνος καὶ ποι-*

κίλος καὶ σκολιός, quibus Possini caput explicit, in codice desint. Sequuntur Capita XXI, quae inscribuntur apud Possinum *de elevatione mentis*, e quibus caput XIII in codice in duo capita distributum est, ita ut alterum verbis: *τὰς ἀδύτους αὐγὰς κυρίου διὰ παντὸς κατοπτεύουσι* finiatur, alterum incipiat: *Τουτὶ τὸ μέτρον κ.τ.λ.* Hisce capitibus expletis in eadem linea sub indice: *Περὶ ἀγάπης* legis Possini Capita XXXI *de charitate*, quae in codice ita tantum differunt, ut capita XXII et XXIII et rursus capita XXV et XXVI in unum contrahantur. Finitis denique *de charitate* capitibus in eadem linea incipiunt Possini Capita XXXIV *de libertate mentis*, capite VII in codice in duo capita distributo, quorum alterum finitur voce: *ἀπώλειαν*, alterum incipit: *Λογισμοὺς φησι κ.τ.λ.* Capitibus igitur *de libertate mentis* absolutis hoc codicis opusculum terminatur.

Itaque Opusculorum sub nomine Macarii Aegyptii editorum sola *de custodia cordis* capita in codice desiderantur. Quanquam ea non minus ex homiliis compilata esse ipse, si Possini capita I. II. VI. VIII. X. XII. XIII. XIV cum homiliis XVII, 15. XV, 39. VII, 8. XL, 1. 2. XVI, 11. XXXVII, 10. XIX contuleris, tibi facile persuadebis. Neque tamen eadem a Simeone Logotheta compilata esse dicere ausim, quum Leo Allatius in Diatriba de Symeonum scriptis p. 132 de Simeone Metaphraste haec verba faciat: „Capita quaedam perbrevia, sententiis non tam concinnis et venustis, quam gravibus et severis referta, tum ex suo, tum ex aliorum penu concinnavit, eaque elegantissima. E suo sunt: *Γνωμικὰ κεφάλαια ρλα'.* h. e. *Sententiosa capita centum triginta unum;* quorum illud principium: *Ὁ γὰρ στύφων ἐν καιρῷ λόγος τοῦ ἁπαλωτέρου βελτίω κατὰ πολύ.* Ex aliorum haec, quae sequuntur: *Κεφάλαια τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων παραφρασθέντα* (vide studium et conatus Symeonis) *ὑπὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ Μεταφραστοῦ ρν'* h. e. *Capita sancti et deiferi Patris nostri Macarii Aegyptii ex illius sermonibus paraphrasi exposita a Logotheta Metaphraste centum quinquaginta.* Principium: *Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ πνεύματος κ.τ.λ.* Horum capitum Macarii a Metaphraste metaphrasi exornatorum mentio fit in eclogis testimoniorum Patrum adversus Barlaamum et Acyndinum et eorum haereses.“ Floruit Simeon ille Seculi duodecimi parte priore dimidia sub Rogerio († 1152) rege Siciliae. Cf. Leo Allatius l. l. et Lambecius Commentar. V, 121. sq.

2. Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CXCII, olim CCXXXIV in 4. (Lambec. V, 151. de Nessel 1, 285) chart. antiq. fol. 101, 1 sq. sub indice: *Τοῦ μακαρίου τοῦ μεγάλου περὶ φυλακῆς τῆς καρδίας κεφάλαια λ'* leguntur Possini Capita XIV *de custodia cordis*. Incipiunt in codice: *Πῶς δύναται λέγειν ὁ τυχὼν κ.τ.λ.*, atque capitum singulorum principium et finis cum textu edito plane conveniunt, uno hoc discrimine, quod Possini caput VIII in codice in duo, capita IX et XI singula in quatuor, caput XII, nec non caput XIII in quinque, caput XIV in tria capita distribuantur. Quorum ordo hic est. Capitis VIII prius in codice caput finitur: *πρὸς αὐτὸν ἡμῶν πίστεως*, alterum incipit: *Περὶ δὲ τῆς φαινομένης κ.τ.λ.* Capitis IX primum finitur: *εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη*, alterum incipit: *Ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ γεωργίᾳ κ.τ.λ.*, finitur: *τοῖς ἀξίοις ἐνεργούμενοι*, tertium incipit: *Καλόν ἐστιν ἡ νηστεία κ.τ.λ.*, finitur: *εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς*, quartum denique incipit: *Εἰ γὰρ ἄνθρωποι κ.τ.λ.* Capitis XI primum incipit: *Ὥσπερ ἐὰν ᾖ οἶκος βασιλέως* (haec codicis lectio praeferenda est) *κ.τ.λ.*, finitur: *καὶ οἱ θησαυροί*, alterum incipit: *Οὐκ ὀφείλει οὖν τις τῇ ἔξω πολιτείᾳ κ.τ.λ.*, finitur: *καὶ ἀνεπαύσατο*, tertium incipit: *Ἡ γὰρ ψυχὴ τοιαύτη ἐστὶ κ.τ.λ.*, finitur: *καὶ οὐκ οἶδεν*, quartum incipit: *Ἔστι γὰρ ἡ χάρις κ.τ.λ.* Porro capitis XII primum finitur: *τὸ γένος τοῦ ἀδάμ*, alterum incipit: *Ἐπιζητῶ δέ*, finitur: *προαιρέσει οὐ καλῇ*, tertium incipit: *Τὸν δὲ Χριστιανόν κ.τ.λ.*, finitur: *τὴν ἁμαρτίαν ἐν μέρει*, quartum incipit: *Καθὼς οὖν προεῖπον περὶ τῆς ψυχῆς κ.τ.λ.*, finitur: *νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖτε*, quintum denique incipit: *Τῇ γὰρ φύσει νόμος κ.τ.λ.* Capitis XIII primum finitur: *εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης*, alterum incipit: *Ἀεὶ δὲ τὴν τοῦ κυρίου ταπείνωσιν κ.τ.λ.*, finitur: *ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς*, tertium incipit: *Χρὴ δὲ πρότερον κ.τ.λ.*, finitur: *καὶ ἀπαξαπλῶς τηρεῖ αὐτὸν τὸν καρπὸν τοῦ πνεύματος*, quartum incipit: *Εἰ δέ τις μόνον κ.τ.λ.*, finitur: *αἰτήσει τῆς προσευχῆς*, quintum denique incipit: *Χρὴ γὰρ ἕκαστον κ.τ.λ.* Capitis XIV denique primum in codice caput finitur: *τοῦ κυρίου ἐντολαί*, alterum incipit: *Ὀφείλουσιν οὖν κ.τ.λ.*, finitur: *τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀξιοῦται*, ultimum denique incipit: *Ὁ γὰρ ταπεινὸς κ.τ.λ.* Itaque capitula codicis si computas, non triginta, sed triginta et unum numerantur.

Hisce Capitibus expletis fol. 116, 1 sqq. sub indice: *Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μακαρίου τοῦ τῷ ὄντι μακαρίου περὶ τῆς κατὰ πνεῦμα τελειότητος κεφαλαιώδης ἐπιτομή* cetera sequuntur editionis Possini

Opuscula. Quae incipiunt verbis: *Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ κ. τ. λ.*, ac principium et finis, quae contuli, capitum singulorum cum textu edito accurate conveniunt; solis codex hisce capitibus differt: Ac primum quidem capite II *de perfectione in spiritu* illud: Ἐρώτησις et: Ἀπόκρισις, quae textus Possini habet, in codice desiderantur, in quo simpliciter leguntur interrogationis verba, quae sequitur responsio. Deinde caput X *de oratione* in codice duo capita efficit, quae incipiunt et finiuntur, ut in codice CIV, olim CCXL, quem recensuimus. Rursus caput XIII *de oratione* in codice duo capita habet, quorum alterum finitur verbis: τῆς ἀπειθείας, alterum incipit: *Τίς δὲ Χριστιανῶν κ. τ. λ.* Etiam in fine capitis IV *de patientia et discretione* eadem in codice adduntur verba, quae e codice CIV supra adscripsimus. Tum capita VIII. IX. XIX. XXI *de patientia et discretione* singula in codice in duo capita dividuntur. Ac capitis quidem VIII alterum finitur: *ἤδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ*, alterum incipit: *Ὡς γὰρ ὁ βλέπων γυναῖκα κ. τ. λ.*; capitis IX alterum finitur: *λαμβάνει τὴν ἴασιν*, alterum incipit: *Ἔστι γάρ τις κ. τ. λ.*; capitis XIX alterum finitur: *τὴν κληρονομίαν σου*, alterum incipit: *Ἐπιγνῶμεν οὖν ἕκαστος κ. τ. λ.*; capitis XXI alterum finitur: *ἀπρόσκοποι διαμένοντες*, alterum incipit: *Πολλοὶ μὲν κατανύσσονται κ. τ. λ.* Capitis XXIV ultima verba, quae in codice CIV deerant, in hoc leguntur. Sed caput XXVIII in codice finitur: *ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν*, ita ut verba: *καὶ .... ἕξετε* desint. Etiam e Possini Capitibus *de elevatione mentis*, quae in eadem linea sine ullo novorum capitum indicio sequuntur, caput XIII in codice in tres, caput XIV in duo capita distributa sunt. Ibi enim primum finitur: *καὶ ἡδονῆς ἐκείνης*, alterum incipit: *καὶ γὰρ τὸ ἐπιτεθὲν κ. τ. λ.*, finitur: *διὰ παντὸς κατοπτεύουσι*, tertium incipit: *Οὔ τι τὸ μέτρον κ. τ. λ.*; hic alterum finitur: *νενίκημεν ἤδη λέγουσιν*, alterum incipit: *Ἐμοὶ δὲ δοκῶ κ. τ. λ.* Ex Capitibus *de charitate*, quae sine indice subnectuntur, capita III. VII. X. XIV. XV. XVI. XXIV. XXVI singula in codice in duo dividuntur. Atque capitis III alterum finitur· *διὰ τὴν ἑαυτῆς ταπείνωσιν*, alterum incipit: *Εἰ οὖν καὶ ἔχει τις κ. τ. λ.*; capitis VII alterum finitur: *πανταχόθεν περιεχόμενος*, alterum incipit: *Ταύτῃ τοιγὰρ οὖν κ. τ. λ.*; capitis X alterum finitur: *ὡς εἰπεῖν, ἵσταται*, alterum incipit: *Ἐδείχθη κ. τ. λ.*; capitis XIV alterum finitur: *τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα*, alterum incipit: *Ὥσπερ γὰρ ἀνδρὶ κ. τ. λ.*; capitis XV alterum finitur: *κοινωνὸς οὐκ ἔσται*, alterum incipit: *Θῶμεν σπουδὴν κ. τ. λ.*; capitis XVI alterum finitur: *πάντων ἀξιωθῇ τῶν παθῶν*, alterum incipit: *Αὕτη*

μὲν οὖν κ. τ. λ.; capitis XXIV alterum finitur: εἰς ἓν πνεῦμα, alterum incipit: Ψυχὴ δὲ τῇ ὅλως κ. τ. λ.; capitis XXVI alterum finitur: ἔστιν ὅτε ἀπογυμνοῦνται, alterum incipit: Ψυχὴ γὰρ ὡς ἀληθῶς κ. τ. λ. Rursus capita XI et XVIII editionis Possini integra in codice omittuntur. Pariter inde a capite XXVII *de charitate* in codice multa desiderantur. Etenim, postquam codicis folium 140 explicuit verbis: καὶ χαρισμάτων τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦ θεοῦ πλούτου, quae paulo ante finem capitis XXVII leguntur, folium 141, cuius maxima pars abscissa est, incipit his verbis: πέμψαι τῇ ἀπωλείᾳ. ἀμελεῖ τοῖς εὐχομένοις ὡς συνευχόμενος ὑποκρίνεται κατὰ σκοπὸν κ. τ. λ., quae exstant paulo post initium capitis VII Possini *de libertate mentis*. Deinde folii 142 initium incipit fine capitis XI *de libertate mentis*, cuius opusculi cetera exinde capita sequuntur, hoc tantum discrimine, quod capita XII. XVI. XX. XXVII singula in codice duo efficiunt, capita XIII et XXI singula tribus constant, capita vero XVIII et XXI in codice omnino desiderantur. Atque capitis XII alterum in codice caput finitur: ἐν τῷ σκότει ἔτι (sic in cod.) ἐστίν, alterum incipit: Οἷς δὲ τοῦ θείου πνεύματος κ. τ. λ. Capitis XIII primum finitur: ἅπερ θεοῦ οὐδὲν γίνεται, alterum incipit: Τῆς ὑπομονῆς τοίνυν κ. τ. λ., finitur: ἐφεῖται παρὰ τοῦ θεοῦ, tertium incipit: Εἰ γὰρ ἀνθρώποις οὐκ ἄδηλον κ. τ. λ. Capitis XVI alterum finitur: ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, alterum incipit: Πάντα γάρ, ὡς εἴρηται, κ. τ. λ. Capitis XX alterum finitur: καὶ τιμῆς ἄξιον, alterum incipit: Ὥσπερ δὲ τῷ ἀμελεῖ κ. τ. λ. Capitis XXI primum finitur: πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ, alterum incipit: Καταργούμενον εἴρηκε διὰ κ. τ. λ., finitur: ἀπὸ κυρίου πνεύματος, tertium incipit: Ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ κ. τ. λ. Denique capitis XXVII alterum finitur: ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, alterum incipit: Οἱ δὲ πολλοὶ κ. τ. λ. Explicitunt opuscula cod. fol. 148, 2.

Capita *de custodia cordis*, quoniam ab hisce capitibus indice suo in codice segregantur, peculiare opusculum esse crediderim, quod utrum idem Simeon congesserit, nec ne, non liquet.

3. Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CLXXIX, olim CLVI in 4. (Lambec. IV, 326. de Nessel I, 267) chart. antiq. fol. 59, 2 opuscula leguntur hoc indice: Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν μακαρίου τοῦ μεγάλου κεφάλαια πρακτικὰ ρ'. Qui codex paene totus eiusmodi κεφαλαίοις Ammonis, Hesychii aliorum repletur. In codice vero incipiunt opuscula illa his verbis: Τὸ ἀπαρνήσασθαι ἑαυτὸν τοῦτο νόμιζε εἶναι τὸ ἔσχατον εἰς

ἅπαν τῇ ἀδελφότητι κ.τ.λ., quae initio capitis VIII *de perfectione in spiritu* extant; tum cetera capita ita sequuntur, ut XIV et XV in unum contrahantur, et inter capita XV et XVI capitulum interponatur de Abraha et sacerdote consimile expositioni, quae initio capitis VIII *de custodia cordis* legitur. Exinde duodecim priora Capita *de oratione* sequuntur, duobus ultimis Possini capitibus in codice omissis. E capitibus *de patientia et discretione*, quae sequuntur, capita IV. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XVIII. XX. XXV. XXIX in codice desiderantur, atque etiam capitis XIII maxima pars deest; nam finitur verbis: *πρὸς πάντα λυσιτελές*. Quibus subiunguntur alia haec: *ὡς γὰρ εἴ τις βουλόμενος διάπειραν εἰς σωφροσύνην τῆς ἑαυτοῦ λαβεῖν γυναικὸς νυκτὸς πρὸς αὐτὴν ὡς ἀλλότριος παραγένοιτο κ.τ.λ.*, quae finiuntur: *οὕτω δεῖ καὶ ἡμᾶς ἀσφαλῶς πρὸς τὰς τῶν νοηρῶν ἔχειν περιστασίας*. Haec inter et caput XIV inseritur novum caput, a me apud Possinum non repertum, quod incipit: *Κἂν γὰρ αὐτοὺς τοὺς ὁμοίους διὰ τοὺς οὐχ ὁμοίως ἀπεσ . . . ἠσθήσονται, τοῦτο μᾶλλον καὶ πλείονός σε παρασκεύουσι τῆς χάριτος μετασχεῖν κ.τ.λ.*, finitur: *ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας δυνατὴ κρίνειν τά τε τοῦ πνεύματος χαρίσματα καὶ τὰ τοῦ ἀλλοτρίου φαντάσματα*. Caput XXVIII *de patientia et discretione* excipitur capite VI *de elevatione mentis*, quod incipit: *Λεπτόν τινα κ.τ.λ.*; tum cetera eiusdem opusculi capita sequuntur, exceptis capitibus VIII. XVI. XVII. XXIX in codice omissis. Capitis XIII quoque principium deest; id enim in codice incipit: *Τουτὶ τὸ μέτρον, φησί, οὐ ῥαδίως ἐφικτὸν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ πόνων δεῖται κ.τ.λ.* Praeterea fini capitis XXIII post vocem: *πραγμάτων* adduntur nonnulla, quae ita ordiuntur: *Κινδυνεύει δέ πως ὁ Χριστιανισμὸς οἱονεὶ βρῶσις τις εἶναι καὶ πόσις κ. τ. λ.* et finiuntur: *ταῦτα δὲ ὥσπερ εἴρηται οὐ λόγοις ψιλοῖς μόνοις νοούμεθα, ἀλλ' ἐργασίᾳ πνεύματος ἁγίου ἐν μυστηρίῳ κατὰ νοῦν περιτελούμενά ἐστι καὶ λέγεται οὕτως*. Expletis de elevatione mentis Capitibus sequuntur *de charitate*, e quibus capita III. IV. XVIII in codice desiderantur; capita X et XV singula in duo capita destribuuntur, capita XXII et XXIII vero, nec non XXV et XXVI in unum contracta sunt. E Capitibus *de libertate mentis*, quae sequuntur, capita I. VI. VII. XIV. XV. XX. XXI. XXII. XXIII. XXXI. XXXIII desiderantur; capitis vero IX finis tantum: *ὥσπερ γὰρ χαρὰ γίνεται κ.τ.λ.* deest. In fine denique ultimi capitis post vocem *ἄνθρωπον* haec annectuntur: *αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀ-*

μήν. τέλος τῶν ρ' κεφαλαίων τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν μακαρίου.

4. Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CXL, olim CLXXIX in 4. (Lambec. IV, 418 sq., de Nessel I, 222) chart. antiq. fol. 129, 2 usque ad fol. 154 varia leguntur capita ascetica; sed, quia superior foliorum pars aqua marina obliterata est, p. 144, 2 vixdum discernuntur tituli verba: *Τοῦ ἀββᾶ μακαρίου.....* cum hoc initio capitis: *Ἀγῶνος πόλλου καὶ πόνου κρυπτοῦ......,* quae extant capite VII *de custodia cordis*; codicis vero caput, quoad legi potest, a textu edito multum discrepat. Capitis sequentis maxima pars aqua exstincta est. Tum sequuntur verba: *Ὅτι ἀλλήλων πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ κρέμανται καὶ ἀλλήλων ἐκδέδενται κ. τ. λ.*, quae deprehenduntur in principio Homiliae XL et medio capite VIII *de custodia cordis*. Nec minus capitis subsequentis initium exstinctum est; alterumque, quod sequitur, ita incipit: *Ἔλεγε δέ, φησί, καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν προςεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν κ. τ. λ.*, nec non diversa alia usque ad fol. 150, 2 Macarii capita habentur lectu difficillima.

IX.

Curae criticae

in sermonem de excessu animae e corpore, qui sub nomine sancti Macarii Alexandrini fertur.

Jacob. Tollius in Itinerario italico Traiecti ad Rhenum 1696 p. 192 sqq. e cod. ms. chart. bibl. Acad. Lipsiensis *Macarii Alexandrini sermonem* graece et latine edidit ita inscriptum: *Τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν.* Codicem ipse Lipsiae evolvi; est autem cod. ms. 207 in 4. bonae notae, in quo legitur sermo fol. 182. 2—184, 2. Qui ex eodem codice velut ineditus denuo prodiit cura Cavei in Scriptt. Ecclesiast. hist. litter. Basil. 1741 T. I. p. 257, nec non Gallandius in Bibl. Veterum Patrum T. VII p. 237 sqq. textum Tollii denuo excudit. Etenim Tollius cum Lipsiensi contulit bibl. Caesar. Vindob. codicem ms. theol. graec. CCXLVII, olim CCX (Lambec. V, 49. de Nessel I, 348) chartaceum, mediocris notae, in 4., ubi idem sermo hoc indice: *Τοῦ ἀββᾶ μακαρίου πῶς διαχωρίζεται ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος· εὐλόγησον δέσποτα* fol. 115, 1 —118 habetur, atque lectiones variantes notis textui subiecit. Neque vero eas accurate exscripsisse videtur. Nam in codice sermo incipit: *Διηγήσατο ἡμῖν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ τοῦ ἀββᾶ μακαρίου, ὅτι διοδευόντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐκείνου μὲν προάγοντος, ἐμοῦ δὲ ἀκολουθοῦντος εἶδον δύο ἀγγέλους συνοδεύων αὐτῷ, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων. καὶ οὕτως πορευομένων αὐτῶν εὑρέθη θνησιμαῖον κείμενον καὶ ὄζον πάνυ κ. τ. λ.,* finitur: *λέγοντες: Τούτων πάντων κύριος ἐστι Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃς οὐκέτι ἐθήλησας γνῶναι, προςκυνῆσαι, ἀλλὰ προάχθητι πρὸς τοὺς ὁμοίους σου ἀσεβεῖς, μεθ᾽ ὧν ὀφείλεις σηνουρὶς* (sic pro *σαινουρὶς*) *τῷ πυρὶ τῷ αἰωνίῳ μετὰ δαίμονος καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, οὓς προςεκυνήσω ἐν τῇ ζωῇ σου καὶ λοιπὸν κατάγουσιν αὐτὴν εἰς τὰ κατώτερα τοῦ ᾅδου, ὅπου καὶ αἱ λοιπαὶ ψυχαὶ τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβείων. ταῦτα εἶπον οἱ ἄγγελοι καὶ ἀσπασάμενοι τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ μακαρίου ἀφανεῖς γέγοναν ἀφ᾽ ἡμῶν, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προςκύνησις.* Unde lectiones variantes non accurate e codice exscriptas esse elucet. Is autem codex, etsi passim mendis scateat, despiciendus non est.

Multo vero praestantiores duo sunt codices mss. bibl. Caesareae Vindob., quorum alterum quoque Tollius laudat, neque tamen in edendo sermone adhibuit. Est autem cod. ms. Bibl. Caes. Vindob. CCCV, olim CCXXXIII (Lambec. V, 208. de Nessel I, 412) membran., antiq., bonae notae, in 4., ubi sermo exstat fol. 238, 1 — 242, 2 hoc titulo: *Διήγησις θαυμαστὴ περὶ τῶν ἐντεῦθεν μεθισταμένων ψυχῶν ἀγαθῶν τε καὶ φαύλων, καὶ πῶς εἰσὶν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν, καὶ τοῦ ὁσίου μακαρίου τοῦ μεγάλου τοῦ ἀλεξανδρ^ε (ἀλεξανδρέως)*. Incipit: *Τοῦ ἁγίου μακαρίου τοῦ ἀλεξανδρέως ὁ μαθητὴς διηγήσατο, ὅτι ποτὲ ὁδευόντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐκείνου μὲν προάγοντος, ἐμοῦ δὲ ὄπισθεν ἀκολουθοῦντος, εἶδον δύο ἀγγέλους κ. τ. λ.* Finitur: *ταῦτα εἰπόντες οἱ ἄγγελοι καὶ ἀσπασάμενοι τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ μακάριον ἀφανεῖς ἐγένοντο ἀφ' ἡμῶν, δοξάζοντες κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.* In principio sermonis vox *Isaac* ad marginem adscripta est; quare Lambecius observavit, Joannem Sambucum, cuius olim bibliothecae codex fuerat, manu propria auctorem *s. Isaacum Syrum abbatem et anachoretam* in margine adscripsisse. Sed vereor, ne erraverit. Nam Sambuci manus in aliis codicibus bibl. Caesareae saepissime obvia ab ea, quae istam vocem addidit, multum differt. Neque equidem auctoritatis quidquam adscriptae voci isti tribuerim. Nam in eiusdem folii margine superiori alia multa, eodem atramento debili, ab eadem scribendi satis inassueta manu, adiecta sunt lectu difficillima atque nullius momenti verba.

Alter deinde praestantissimus codex est bibl. Caesareae Vindob. theol. graec. CCCXXXIII olim CCCXXXVII (Lambec. V, 628. de Nessel I, 444) membranac. antiq., nitidissime scriptus in 8, ubi fol. 16, 2 — 20, 2 sermo exstat hoc indice: *Τοῦ ἁγίου ἀλεξάνδρου τοῦ ἀσκητοῦ λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς. δέσποτα εὐλόγησον.* Incipit: *Ποτὲ διοδευόντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἴδον δύο ἀγγέλους συνακολουθοῦντας τῷ ἀββᾷ μακαρίῳ, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων, καὶ οὕτως πορευομένων αὐτῶν εὑρέθη ἐν τῇ ὁδῷ θνησιμαῖον κείμενον ζῶον ὄζον τε πάνυ κ. τ. λ.* Finitur: *Ταῦτα εἰπόντες οἱ ἄγγελοι καὶ ἀσπασάμενοι τὸν δοῦλον τοῦ θεοῦ μακάριον ἀφανεῖς ἐγένοντο ἀφ' ἡμῶν, ὅτι δόξα πρέπει τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας αἰώνων. ἀμήν.* Codicem anno demum 1673 in bibliothecam translatum Tollius non cognovit, sed laudat Fabricius Bibl. Graec.

T. VIII, 366. IX, 556. Id vero inprimis observatu dignum est, in codice sermonem non Macario, sed *Alexandro monacho* attribui.

Praeterea Lambecius V, 326, de Nessel I, 165 testes fuerunt, in cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. LXXXIV, olim CCLI pervetusto fol. 141 legi fragmentum Macarii Alexandrini. Attamen in codice haec leguntur: *Ἐκ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ μακ. ἀλεξανδ. πρὸς τὸν Εὐσέβιον ἀλεξανδρίας. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἄνθρωπός τις ἐν τῷ ποταμῷ παρασυρθεὶς ἀπέθανεν· καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπέλαυεν, ἕτεροι δέ, ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ παρῆν. Προσελθὼν δὲ ὁ μακάριος ἀλέξανδρος πρὸς τὸν μέγαν εὐσήβιον* (sic.) *ἠρώτησε περὶ τούτων κ. τ. λ.* Itaque fragmentum non est Macarii Alexandrini, ut viri docti falso tradiderunt, sed sancti Alexandri. In bibliothecae tamen Coislinianae San-Germanensis codice 37 antiquo, teste Montefalconio Bibl. p. 1051, A., fragmentum *Macarii Alexandrini ad magnum Eusebium Alexandrinum* exstat.

APPENDIX

QUAE CONTINET

ACTA MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI

AD CODD. MSS. FIDEM

PARTIM RECOGNITA, PARTIM PRIMUM EDITA.

I.

Vita sancti Macarii Aegyptii

ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.

(In bibliothecae Caesareae Vindobonensis codicibus mss. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, membranaceo, pervetusto (Lambec. VIII, 664; de Nessel V, 143), et IX, olim XLII, chartaceo, antiquo (Lambec. VIII, 840; de Nessel V, 31) textum genuinum historiae Lausiacae a Palladio conscriptae haberi, p. 12. sqq. monuimus. Ex his igitur codicibus, quos descripsimus p. 14 not. 6, vitam s. Macarii, Historiae Lausiacae Cap. XV obviam, edidimus, lectionibus variantibus depravati Meursianae editionis textus neglectis; eam latine reddidimus p. 37—41. Codicem membranaceum litera A, chartaceum B indicabunt.)

Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου[1]).

Τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους πατέρας Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρέα, τοὺς γενναίους[2]) ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους[3]) ἀθλητάς, τοῦ[4]) ἐναρέτου αὐτοῦ βίου ἆθλα πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα ὀκνῶ λαλεῖν καὶ γράφειν, μήποτε τοῖς ἀμελεστέροις ἄπιστος εἶναι δόξω διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῶν ὑπὲρ φύσιν κατορθωμάτων. χάριν δὲ ὅμως τῶν πεπειραμένων ἐκ τῶν λογίων τοῦ πνεύματος τὰς θείας δωρεὰς τοῖς ἀξίοις διανενεμημένας[5]) διηγήσομαι τὰ κατὰ τῶν ὁσίων Μακαρίων[6]) τῶν κατ' ἀξίαν τῶν ὁσίων ἄθλων τῆς

---

1) A *Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως.* — 2) B *τοὺς μακαρίους.* — 3) Codd. *ἀκαταγονήστους.* — 4) B *καὶ τοῦ.* — 5) codd. *διανεμημένας.* — 6) Corr., A *κατὰ τὸν ὅσιον μακάριον*, B *κατὰ τοὺς ὁσίους τούτους μακαρίους.*

ἀσκήσεως αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα κεκτημένων[1]). καὶ πρῶτον μὲν διηγήσομαι[2]) τοῦ Αἰγυπτίου Μακαρίου τὰς ἀρετάς· ὃς[3]) ἔζησε τὰ σύμπαντα ἔτη ἐνενήκοντα[4])· ἀνελθὼν μὲν τριακονταέτης νεώτερος, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποιηκὼς ξ' ἔτη[5])· τοσαύτῃ ἐχρήσατο καρτερίᾳ πόνων ἀσκητικῶν, ὡς εἰς δέκα ἔτη τοῦτον[6]) πολλῆς καὶ μεγάλης ἀξιωθῆναι διακρίσεως, ὥστε καλεῖσθαι αὐτὸν παιδαριογέροντα διὰ τὸ θᾶττον τῆς ἡλικίας ταῖς ἀρεταῖς προκόψαι. Ἐτῶν γὰρ μ' γενόμενος[7]) καὶ κατὰ πνευμάτων ἔλαβεν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν καὶ χάρισμα[8]) ἰαμάτων καὶ πνεῦμα προῤῥήσεων καὶ τῆς ἐντίμου ἱεροσύνης κατηξιώθη. Τούτῳ συνῆσαν δύο μαθηταὶ εἰς τὴν ἐνδοτάτην[9]) ἔρημον τὴν καλουμένην Σκῆτιν[10]), ὁ μὲν εἷς[11]) πλησίον αὐτοῦ ἦν[12]) διὰ τοὺς[13]) περὶ θεραπείας[14]) ἐρχομένους[15])· ὁ δὲ ἄλλος ἀνεχώρει κατ' ἰδίαν κέλλαν[16]). χρόνου δὲ προκόψαντος διορατικῷ ὄμματι λέγει τῷ ὑπηρετοῦντι αὐτῷ ὀνόματι Ἰωάννῃ, εἰς ὕστερον δὲ[17]) γενομένῳ πρεσβυτέρῳ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἁγίου· ἄκουσόν μου τῆς νουθεσίας, ἀδελφέ, ἐπειδὴ πειράζει σε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας. οὕτω γὰρ ἐγὼ ἑώρακα καὶ οἶδα, ὅτι, ἐάν μου ἀνάσχῃς τῆς παρακλήσεως, τελειωθήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καὶ δοξασθήσῃ καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ[18]) σκηνώματί σου. ἐὰν δέ μου παρακούσῃς, τοῦ Γιεζῆ ἥξει ἐπί σε τὰ τέλη, οὗ καὶ τὸ πάθος νοσεῖς. καὶ ταῦτα μὲν πρὸ ε' ἐτῶν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου εἴρηται. καὶ μετὰ ἄλλα ιε' ἔτη οὕτως ἐλεφαντίασε νοσφισάμενος τὰ τῶν πτωχῶν, ὡς μὴ εὑρεθῆναι ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἀκέραιον[19]) τόπον, ἐν ᾧ τις δάκτυλον πῆξοι[20])· καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν παρακούοντα[21]) ἡ προφητεία τοῦ ἁγίου πεπλήρωται. περὶ μὲν οὖν

1) τῶν κατ' ἀξίαν ..... κεκτημένων om. B. — 2) διηγήσομαι om. B. — 3) B οὗτος. — 4) B ἐνενήκοντα ἔτη. — 5) B ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποίηκε δὲ ἐκεῖσεν ἑξήκοντα ἔτη. — 6) Coni., τοῦτον om. B, A ταύτου. — 7) B γεγονώς. — 8) A χαρίσματα. — 9) Emend., AB ἐνδοδάτην. — 10) B σκήτην. — 11) B καὶ ὁ μὲν εἷς. — 12) B ᾧκα. — 13) διὰ τοὺς om. B. — 14) Emend., A περὶ θεραπίας, B πρὸς θεραπείαν. — 15) B τῶν ἐρχομένων. — 16) B εἰς κέλλαν. — 17) δὲ om. B. — 18) B ἐν τῷ. — 19) A ἀκαίραιον, B ὑγιῆ. — 20) Ex Coni., A πήξει, B θήσοι. — 21) Emend., codd. παράκουον.

βρώσεως καὶ πόσεως περιττόν ἐστι διηγεῖσθαι, ὁπότε οὐδὲ παρὰ τοῖς ῥαθυμοτέροις τῶν ἔξω μοναστηρίων ἔστιν εὑρεθῆναι ἀδηφαγίαν ἢ ἄλλην τινὰ ἀδιαφορίαν, ἢ παρὰ τοῖς οὖσιν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, καὶ διὰ[1]) τὴν σπάνην τῶν χρειῶν, καὶ διὰ τὸν κατὰ θεὸν ζῆλον τῶν κατοικούντων[2]) ἐκεῖ, ἀεὶ πρὸς ἀλλήλους[3]) ἑκάστων φιλονεικούντων[4]) ὑπερβαίνειν τὸν πλησίον ταῖς διαφόροις[5]) πολιτείαις[6]). περὶ δὲ[7]) τῆς ἄλλης ἀσκήσεως τοῦ ἁγίου, οὗτος ἐλέγετο ἀδιαλείπτως[8]) ἐξίστασθαι καὶ μᾶλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προςδιατρίβειν[9]) θεῷ ἢ τοῖς ὑπ' οὐρανὸν πράγμασιν. οὗ καὶ διάφορα φέρονται θαύματα[10]).

Ἄσωτός τις ἀνὴρ Αἰγύπτιος ἐρασθεὶς γυναικὸς ὑπάνδρου καὶ σώφρονος καὶ ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ προσωμίλησε γόητι λέγων· ἐργάσαι τῇ τέχνῃ σου, ἢ ἵνα ἀγαπήσῃ με, ἢ ἵνα ῥίψῃ[11]) αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ λαβὼν ὁ γόης τὸ ἱκανὸν παρ' αὐτοῦ[12]), καὶ μὴ δυνηθεὶς μεταστῆσαι τὸν σώφρονα νοῦν αὐτῆς, παρασκευάζει, ὡς φορβάδα[13]) αὐτὴν φαίνεσθαι τοῖς ὁρῶσιν· καὶ ἐξελθὼν ἔξωθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ἐν σχήματι φορβάδος ἀπωδύρετο καὶ ἔκλαιε τὴν συμφοράν· καὶ προςκαλεσάμενος τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης δείκνυσι αὐτήν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ συνῆκαν τὸ γεγονός. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδενὸς γευσαμένης αὐτῆς, τέλος, ἵνα δοξασθῇ ὁ θεὸς τὸν ἅγιον αὐτοῦ, ἀνέβη ἐπὶ[14]) τὸν νοῦν τοῦ ἀνδρός, ἀγαγεῖν αὐτὴν[15]) εἰς τὴν ἔρημον[16]) πρὸς τὸν ἅγιον[17]). καὶ φορβιάσας[18]) αὐτὴν ὡς ἵππον, οὕτως αὐτὴν ἤγαγεν, ἔνθα ᾤκει ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος. καὶ ἐν τῷ πλησιάσαι λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· τί ὧδε τὴν φορβάδα ἤγαγες; καὶ λέγει ἐκεῖνος· ἵνα ἐλεηθῇ τῇ προςευχῇ τοῦ δικαίου. οἱ δὲ πρὸς αὐτόν[19])· τί γὰρ ἔχει κακόν; λέγει

1) διὰ om. A. — 2) τῶν κατοικούντων om. B. — 3) ἀεὶ πρὸς ἀλλήλους om. B. — 4) B ἑκάστου φιλονεικοῦντος. — 5) B. ἐν διαφόροις. — 6) Codd. πολιταίαις. — 7) Corr., codd. τῇ. — 8) B ὅτι ἀδιαλείπτως. — 9) B προςδιέτριβε. — 10) B subnectit indicem: *Περὶ τοῦ* (sic!) *εἰς φορβάδα μεταβλησθείσης γυναικός.* — 11) Ex coni., A ῥίψει, B ἐκβάλῃ. — 12) B ἀπ' αὐτοῦ. — 13) A φοράδα, et sic ubique. — 14) B εἰς. — 15) B αὐτὴν πρὸς αὐτόν. — 16) A ἔριμον, et sic fere ubique. — 17) πρὸς τὸν ἅγιον om. B. — 18) Sic codd. — 19) B οἱ δὲ εἶπον.

αὐτοῖς· αὕτη, ἣν ὁρᾶτε[1]) φορβάδα, ἡ γυνή μου ἦν ἡ ἀθλία, καὶ οὐκ οἶδα, τί νῦν μὲν αὐτή[2]). ἀπεκαλύφθη δὲ τῷ ἁγίῳ πάντα τὰ γεγονότα αὐτῇ[3]), καὶ ἦν δεόμενος τοῦ θεοῦ περὶ αὐτῆς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἀναφέρουσι τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μακαρίῳ λέγοντες, ὅτι φορβάδα ἐνταῦθά τις ἤγαγεν. λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε ἵπποι, οἱ τῶν ἵππων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες· ἐκείνη δὲ γυνή ἐστιν, ὡς ἐκτίσθη, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη[4]) μετασχηματισθεῖσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἠπατημένων. καὶ προςαχθείσης αὐτῆς εὐλογήσας ὕδωρ καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐπιχέας αὐτῇ γυμνῇ, καὶ εὐχὴν ποιήσας[5]) ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς[6]), παραχρῆμα ἐφάνη πᾶσι γυνὴ καθορῶσιν[7]), καὶ ἐκέλευσεν αὐτῇ δοθῆναι[8]) φαγεῖν. ὑπέθετο δὲ αὐτῇ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος εἰπών· μηδέποτε ἀπολειφθῇς[9]) τῆς ἐκκλησίας[10]) καὶ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ[11]). τοῦτο γάρ σοι συνέβη διὰ τὸ ἐπὶ[12]) πέντε ἑβδομάδας μὴ προςεληλυθέναι σε τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις. οὕτως ἰασάμενος αὐτὴν σώματι καὶ ψυχῇ ἀπέλυσεν αὐτήν.

Ἐλέγετο δέ, ὅτι ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ὑπόγειον[13]) ποιήσας[14]) σύριγγα ὀρύγματος ἀπὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἡμισταδίου μῆκος εἰς τὸ ἄκρον σπήλαιον ἀπετέλεσεν, καὶ εἴ ποτε πλείονες αὐτῷ ὤχλουν, κρυπτῶς ἐκ τῆς κέλλης ἐξιὼν ἀπῄει εἰς τὸ σπήλαιον καὶ οὐχ εὑρίσκετο· καὶ ὅτι ἀπιὼν διὰ τῆς σύριγγος εἴκοσι τέσσαρας ἐποίει εὐχὰς ἕως τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐρχόμενος πάλιν ὁμοίως.

Περὶ τούτου ἐξῆλθε φήμη, ὅτι καὶ νεκρὸν ἤγειρεν, ἵνα αἱρετικὸν πείσῃ μὴ ὁμολογοῦντα ἀνάστασιν σωμάτων, καὶ αὕτη ἡ φήμη ἐκράτει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ[15]).

---

1) A ὁρᾶται. — 2) Codd. αὕτη. — 3) A αὕτῃ, B εἰς αὐτήν. — 4) Pro ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη B οὕτω δὲ φαίνεται. — 5) Pro καὶ ἀπὸ κορυφῆς . . . . ποιήσας B ἐπέχεεν ἐπὶ τὴν κορυφὴν αὐτῆς καὶ ποιήσας εὐχάς. — 6) αὐτῆς om. A. — 7) Pro ἐφάνη πᾶσι γυνὴ καθορῶσιν B ἔδειξεν αὐτὴν γυναῖκα κατὰ φύσιν. — 8) δοθῆναι om. B. — 9) B ἀπολειφθῆναι. — 10) B τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. — 11) τοῦ Χριστοῦ om. B. — 12) ἐπὶ om. B. — 13) Emend., codd. ὑπόγηον. — 14) A ποιήσῃ. — 15) B subnectit titulum: *Περὶ τοῦ δαιμονιῶντος καὶ πολλὰ ἐσθίοντος.*

Καὶ ἄλλοτε προςενέχθη αὐτῷ νεανίσκος δαιμονιῶν παρὰ τῆς ἰδίας μητρός, δυσὶ νεανίσκοις συνδεδεμένος ἐξ ἑκατέρου μέρους· ταύτην δὲ τὴν ἐνέργειαν ὁ δαίμων[1]) εἶχεν· τριῶν μοδίων ἄρτους ἤσθιε, καὶ κιλικίσιον ὕδατος ἔπινεν· ἅπερ[2]) ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὸν ἀνέλυε τὰ βρώματα ὡς ἀπὸ[3]) πυρὸς δαπανώμενα[4]). ἔστι γάρ τι δαιμόνιον τάγμα πύρινον λεγόμενον, οὐκ οὐσίας μεταβληθείσης[5]), ἀλλ' ὡς καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων γνώμης μᾶλλον ἀλλοιουμένης. οὗτος τοίνυν μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς μητρὸς τὴν ἰδίαν κόπρον πολλάκις ἤσθιε καὶ τὸ[6]) οὖρον ἔπινε. κλαιούσης οὖν[7]) τῆς μητρὸς καὶ ὀδυρομένης καὶ[8]) τὸν ἅγιον ἱκετευούσης λαβὼν ἐκεῖνον ὁ ἅγιος, καὶ ἐπευξάμενος αὐτῷ καὶ[9]) τὸν θεὸν ἱκετεύων, ἐπὶ δύο ἡμέρας ὑπελώφησε τοῦ δεινοῦ πάθους ὁ δαίμων. τότε λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. πόσον θέλεις ἵνα ἐσθίῃ; καὶ αὐτῆς δέκα λίτρας εἰπούσης ἐπετίμησεν αὐτῇ ὡς πολὺ εἰρηκυίας, καὶ ἐπευξάμενος πάλιν τῷ νεανίσκῳ μετὰ νηστείαν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐξέλασεν ἀπ' αὐτοῦ τὸν δαίμονα τῆς πολυφαγίας, καὶ ἔστησεν[10]) αὐτῷ τὴν τροφὴν τριῶν λιτρῶν ἄρτους[11]), ὡς ὀφείλοντα ἐργαζόμενον τοῦτο ἐσθίειν. οὕτως οὖν καὶ τοῦτον τῇ τῆς θείας χάριτος συνεργείᾳ[12]) ἰασάμενος ὑγιῆ τῇ μητρὶ ἀπέδωκεν.

Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ γνησίου αὐτοῦ[13]) φίλου Μακαρίου, οὗ ἡ ἀθάνατος[14]) ψυχὴ νῦν μετὰ ἀγγέλων[15]) ἐστίν. ἐγὼ τῷ ἁγίῳ τούτῳ οὐ[16]) συνέτυχον· πρὸ ἐνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς τὴν ἔρημον ἐμῆς εἰσόδου ἐκεκοίμητο[17]).

---

1) Pro ταύτην δὲ . . . . δαίμων A male ὃς ταύτην τὴν ἐνέργειαν ὁ δαίμων. — 2) B ἅπερ καί. — 3) B ὑπό. — 4) Corr., codd. δαπανόμεναι. — 5) Corr., codd. μεταβληθήσης. — 6) Corr., codd. τόν. — 7) A τοίνυν. — 8) καὶ om. A. — 9) καὶ om. A. — 10) B καὶ τετύπωκεν. — 11) B τρεῖς λίτρας ἄρτου — 12) Corr., codd. συνεργία. — 13) A διὰ τοῦ σαυτοῦ (forte ἑαυτοῦ?) γνησίου. — 14) ἀθάνατος om. B. — 15) Sic cod. sine apostropho, ut saepe. — 16) Cod. οὐκ. — 17) Ex coni., A κεκοίμητε B ἐκοίμητο.

II.

Vita sancti Macarii Alexandrini

ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.

(Ex iisdem prodit bibliothecae Caesareae Vindobonensis codicibus mss. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, membranaceo, et IX, olim XLII, chartaceo, in quibus Macarii Aegyptii vitam altera haec Macarii Alexandrini sequitur. Textus Meursiani lectiones variantes, quae sunt innumerae, non adscripsimus. Vita a nobis latine reddita supra p. 66—73 et p. 74—76 legitur. Codicem membranaceum litera A, chartaceum B indicare pergent.)

Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρίνου[1]).

Τῷ δὲ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ συντετύχηκα πρεσβυτέρῳ ὄντι τῶν λεγομένων κελλίων, εἰς ἃ ἐγὼ παρῴκησα ἐννέα ἔτη[2]). *ἐν οἷς τρία ἔτη μοι ἐπέζησεν*[3]) *ὁ Μακάριος οὗτος, διάγων ἐν ἡσυχίᾳ. καὶ τὰ μὲν*[4]) *εἶδον ἐγὼ παρ' αὐτοῦ*[5]) *τῆς ἀρίστης πολιτείας αὐτοῦ*[6]) *ἔργα τε καὶ σημεῖα, τὰ δὲ*[7]) *παρὰ τῶν τούτου συμβιωσάντων μεμάθηκα, τὰ δὲ παρ' ἑτέρων πλειόνων*[8]) *ἀκήκοα. ἡ μὲν οὖν ἄσκησις τοῦ μεγάλου Μακαρίου, ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ παρ' αὐτῷ ἠκριβώσαμεν, ἦν αὕτη*[9]). *εἴ τι ἀκήκοε πώποτέ τινα πεποιηκότα*[10]) *ἔργον ἀσκήσεως διὰ σπουδῆς*[11]), *τοῦτο κατώρθωσεν. ἀκούσας*[12]) *νὺν, ὅτι οἱ ταβεννησιῶται διὰ πάσης τῆς τεσσαρακοστῆς ἄπυρον ἐσθίουσιν, ἔκρινεν*[13]) *οὗτος ὁ ἅγιος ἐπὶ ἑπταετίαν, ὃ διὰ πυρὸς διέρχεται, μὴ φαγεῖν*[14]), *πλὴν λαχάνων ὠμῶν καὶ εἴ που εὗρεν*

1) A indicem om. — 2) B *ἐνναετίαν*. — 3) B *ἐπέζησέ μοι*. — 4) B *καὶ πολλὰ μὲν*. — 5) *παρ' αὐτοῦ* om. B. — 6) B *τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας*. — 7) B *πολλὰ δὲ*. — 8) Pro *τὰ δὲ παρ' ἑτέρων πλειόνων* B *ἕτερα δὲ καὶ παρ' ἄλλων πολλῶν*. — 9) Pro *ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ . . . αὕτη* B *ὡς ἐγώ τε καὶ πλείονες ἕτεροι ἠκριβώσαντο, αὕτη ἐστίν*. — 10) B *ἐργασάμενον*. — 11) B *διὰ πολλῆς σπουδῆς*. — 12) B *ἀκηκοώς*. — 13) B *ἔκρινε*. — 14) Pro *ὃ διὰ πυρὸς . . . . φαγεῖν* B *μὴ φαγεῖν ὃ διὰ πυρὸς διέρχεται*.

ὀσπρίου[1]) βρεκτοῦ, μηδενὸς[2]) ἄλλου ἑπτὰ ἔτεσι γευσάμενος[3]). ἤκουσεν ἄλλου[4]), ὅτι λίτραν ἄρτου ἐσθίει, καὶ κλάσας τὰ βουκελάτα, ἃ εἶχεν, ἐνέβαλεν εἰς κεράμια, κρίνας τοσοῦτον ἐσθίειν[5]), ὅσον ἂν ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀνενέγκῃ. μεγάλη δὲ καὶ αὕτη ἐγκράτεια. διηγεῖτο γὰρ ἡμῖν χαριεντιζόμενος, ὅτι περιεδρασσόμην μὲν[6]) πλειόνων κλασμάτων[7]), οὐ συνεχωρούμην δὲ ἐξενεγκεῖν ὑπὸ τοῦ στενοῦ τῆς ὀπῆς. ὁ τελώνης γάρ μοι, φησίν[8]), οὐ συνεχώρει[9]) τὸ παντελῶς μὴ[10]) ἐσθίειν. οὕτω οὖν[11]) ἐπὶ τρία ἔτη ἐποίει τέσσαρας ἢ πέντε οὐγκίας[12]) ἐσθίων καὶ τὸν[13]) ἴσον[14]) σταθμὸν ὕδωρ πίνων· ξέστην δὲ ἐλαίου εἰς τροφὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνήλισκεν. Ἔκρινε δέ[15]) ποτε ὕπνου περιγενέσθαι, ὡς αὐτὸς διηγήσατο, ὅτι[16]) οὐκ εἰσῆλθον[17]) ὑπὸ στέγην ἐπὶ εἴκοσι νυχθημέροις, τοῖς μὲν καύμασι φλεγόμενος ἡμέρας[18]), τῷ δὲ νυκτερινῷ πυρετῷ στυφόμενος· καὶ εἰ μὴ τάχιον, ἔφη, ὑπὸ στέγῃ εἰσῆλθον καὶ ἐχρησάμην ὕπνῳ, οὕτως μου[19]) ἐξηράνθη ὁ ἐγκέφαλος, ὡς εἰς ἔκτασίν με ἐλάσαι λοιπόν. καὶ τὸ ὅσον ἐν ἐμοί, φησίν, ἐνίκησα ὕπνον, τὸ χρήσιμον αὐτοῦ τῇ φύσει παραχωρήσας.

Τοῦ ἁγίου τούτου ἐν τῇ κέλλῃ καθεζομένου πρωῒ[20]) κώνωψ ἐπὶ τοῦ ποδὸς αὐτὸν ἐκέντησεν. καὶ ἀλγήσας τῇ χειρὶ τοῦτον κατέαξεν[21]) κεκορεσμένον[22]) τοῦ αἵματος. ὕστερον δὲ κατεγνωκὼς ἑαυτοῦ[23]) ὡς ἑαυτὸν[24]) ἐκδικήσαντος καταδικάζει

---

1) Corr., A ὀσπρέου B ὀσπρίων. — 2) A καὶ μηδενός. — 3) Pro πλὴν λαχάνων . . . γευσάμενος B μηδενὸς ἄλλου ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι γευσάμενος πλὴν λαχάνων ὠμῶν καὶ ὀσπρίων βρεκτῶν, εἴ ποτε τούτων εὐπόρησε. — 4) Pro ἤκουσε ἄλλου B περὶ δέ τινος ἄλλου ἀκούσας. — 5) Pro καὶ κλάσας . . . . ἐσθίειν B τὰ βουκελάτα, ἃ ἐκέκτητο, εἰς μικρὰ τρίψας ἀπέβαλεν εἰς κεράμια τοσοῦτον μόνον ἐσθίειν κρίνας. — 6) μὲν om. B. — 7) δὲ om. B. — 8) φησί om. A. — 9) A συνεχώρει φησί. — 10) B τὸ μηδ' ὅλως. — 11) B οὕτως δέ. — 13) B οὐγκίας τῆς ἡμετέρας. — 13) Corr., τὸν om. B, A τό. — 14) ἴσον om. A. — 15) δὲ om. A. — 16) ὅτι om. B. — 17) B εἰσῆλθεν. — 18) ἡμέρας om. A. — 19) ἔφη, ὑπὸ . . . . μου om. B. — 20) Pro Τοῦ ἁγίου . . . πρωῒ B. Ἄλλοτέ ποτε ἐν κέλλῃ τούτου καθεζομένου. — 21) Pro τοῦτον κατέαξεν B συνέτριψε τοῦτον. — 22) Corr., codd. κορεισμένον. — 23) codd. καταγνωκὼς σεαυτοῦ. — 24) cod. σεαυτόν.

ἑαυτόν; ὥστε εἰς τὸ ἕλος τῆς Σκήτεως, ὅ ἐστιν ἐν τῇ πανερήμῳ[1]), καθεσθῆναι γυμνὸν ἐπὶ μῆνας ἕξ, ἔνθα οἱ κώνωπες δύνανται[2]) καὶ συάγρων δέρματα τιτρώσκειν ὡσεὶ σφῆκες ὄντες μεγάλοι. οὕτως ὑπ' αὐτῶν ἐτρώθη ὅλος, ὡς καὶ σφονδύλους ἐξενεγκεῖν καθ' ὅλου τοῦ σώματος, καί τινας νομίσαι[3]) ὅτι ἐλεφαντίωσεν[4]), ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς φωνῆς μόνον[5]) ἐγνωρίζετο αὐτὸν εἶναι τὸν Μακάριον.

Ἐπεθύμησέ[6]) ποτε, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγήσατο, εἰς τὸ κηποτάφιον εἰσελθεῖν Ἰαννοῦ[7]) καὶ Ἰαμβροῦ[8]), τῶν μάγων τῶν ἐπὶ τοῦ Φαραώ, ἱστορίας χάριν ἢ συντυχίας τῶν ἐκεῖσε δαιμόνων. ἐλέγετο γὰρ πολλοῖς καὶ χαλεποῖς ἀποκεκληρῶσθαι ἐν αὐτῷ παρ' αὐτῶν[9]) δαίμονας δι' ὑπερβολὴν μαγικῆς τέχνης, δι' ἧς καὶ τὰ πρῶτα εἶχον τῶν κατ' ἐκεῖνον[10]) καιροῦ παρὰ τῷ Φαραώ. ὡς οὖν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείαν κεκτημένοι ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ[11]) ἐκ τετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ἐν αὐτῷ μνῆμα[12]) πεποιηκότες καὶ χρυσὸν πολὺν ἀποθέμενοι, καὶ δένδρα παντοῖα ἐφυτεύσαντο, καὶ φρέαρ ὕδατος μέγιστον ὤρυξαν[13]) ἐλπίζοντες δῆθεν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἄφιξιν[14]) ἐν τούτῳ[15]) τῷ παραδείσῳ τρυφᾷν. τὴν οὖν ἐπὶ τὸν κῆπον τοῦτον ὁδὸν ἀγνοῶν ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Μακάριος στοχασμῷ μόνῳ ἠκολούθει τοῖς ἄστροις, καθάπερ ναυτικοὶ διαβαίνοντες τὰ πελάγη. οὕτως δὲ[16]) τὴν ἔρημον πᾶσαν διώδευσεν. ἔχων δέμα[17]) καλάμων χάριν σημείου ἕνα κατὰ μίλιον ἵστα, ὅπως[18]) δι' αὐτῆς ὑποστρέψῃ[19]). καὶ ἐντὸς ἡμερῶν θ'[20]) πλησίον τοῦ κήπου γέγονε, καὶ νυκτὸς καταλαβούσης μικρὸν ἐκαθεύδησεν· ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων συναγαγὼν τοὺς καλάμους ἐκείνους πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τέθεικεν,

---

1) Emend., A πανηρέμῳ, B ἐρήμῳ. — 2) A δύναντε. — 3) A νομίζειν. — 4) A ἐλεφαντία ἐστίν. — 5) B ἀπὸ μόνης τῆς φωνῆς. — 6) B Ἠθέλησε δέ. — 7) B Ἰαννῆ. — 8) B Ἰαμβρῆ. — 9) Pro ἐν αὐτῷ παρ' αὐτῶν B παρ' αὐτῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. — 10) Corr., codd. κατ' ἐκείνῳ. — 11) ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ om. B. — 12) B ἐν αὐτῷ τὸ μνῆμα αὐτῶν. — 13) B φρέαρ μέγιστον ὤρυξαν ὕδατος. — 14) Pro ἐκεῖσε ἄφιξιν B μετάστασιν. — 15) B ἐν ἐκείνῳ. — 16) A οὕτως καὶ. — 17) B δεσμόν. — 18) B πρὸς τό. — 19) B ὑποστρέψαι. — 20) B ἐννέα.

τάχα τοῦ θεοῦ συγχωρήσαντος πρὸς μείζονα τούτου γυμνασίαν, ἵνα μὴ ὁδηγίᾳ[1]) καλάμων ἐλπίζῃ, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι μᾶλλον, τοῦ διὰ στύλου πυρὸς καὶ νεφέλης ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μᾶλλον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐρήμῳ τὸν ἀπειθέα καὶ ἀντίλογον τοῦ Ἰσραὴλ λαὸν ὁδηγήσαντος. καὶ ἀναστὰς εὗρεν ἐν δεσμῷ τοὺς καλάμους. ἔλεγε δὲ ὁ ἅγιος· ὅτι ἐγγίσαντός μου τῷ κήπῳ ἐξῆλθον ἀπ' αὐτοῦ εἰς συνάντησίν μου ὡσεὶ ο'[2]) δαίμονες παντοίῳ σχήματι, οἱ μὲν βοῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, ἄλλοι μεγάλῳ βρυγμῷ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὀδόντας, ἕτεροι ὡς κόρακες πτερυσσόμενοι[3]) ἐτόλμων κατὰ τῆς ἐμῆς ὄψεως λέγοντες· τί θέλεις, Μακάριε, πειρασμὲ τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένου; μὴ καὶ ἡμεῖς εἴς τινας τῶν μοναχῶν ἐνεργήσαμεν; ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα ἔχεις, τὴν ἔρημον, μετὰ τῶν ὁμοίων σου, ἀφ' ἧς τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐδιώξατε. οὐδὲν κοινὸν ἔχομεν μετά σου[4]), τί ἐπιβαίνεις ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀναχωρητὴς ἀρκέσθητι τῇ ἐρήμῳ. ἡμῖν τοῦτον τὸν τόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. οὐ δυνήσῃ ὧδε μεῖναι. τί ζητεῖς εἰσελθεῖν, εἰς ὅ[5]) οὐδεὶς τῶν ζώντων ἀνθρώπων εἰσῆλθεν, ἀφ' οὗπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοὶ[6]) ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκηδεύθησαν; καὶ ἔτι πολλὰ τῶν δαιμόνων ταραττομένων καὶ ὀλοφυρομένων εἶπον αὐτοῖς, φησίν, εἰσέλθω[7]) μόνον καὶ ἱστορήσω καὶ ἀπέρχομαι ἔνθεν. οἱ δὲ δαίμονες· τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐν συνειδήσει σου[8]). καὶ εἰποντός μου· τοῦτο ποιήσω, εὐθὺς ἠφανίσθησαν. εἰσελθὼν οὖν, φησίν, ἐθεασάμην πάντα, ἐν οἷς εὗρον κάδον[9]) χαλκοῦν σιδηρᾷ ἁλύσει κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος, λοιπὸν[10]) τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα, καὶ καρπὸν ῥοῶν ξηρῶν οὐδὲν ἐχόντων ἔνδον. ἀταράχως οὖν ἐκεῖθεν[11]) ἀναχωρήσας ὁ ἅγιος διὰ εἴκοσι ἡμερῶν ὑπέστρεψεν. ἀναλωσθείσων δὲ τῶν τροφῶν σχεδὸν οὐδ' ὅλως ἐγεύσατο ὁδεύων τὴν ἔρημον, ὡς καὶ[12]) τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν, καὶ εἰς ὑπομονὴν ἐπειράζετο. καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο τοῦ ὀκλάσαι, ὤφθη

---

1) Ex coni., codd. ὁδηγίῳ. — 2) B ἑβδομήκοντα. — 3) Ex coni., codd. πτεροισούμενοι. — 4) B μεθ' ὑμῶν. — 5) Pro εἰς ὅ B ἵν'. — 6) B ἡμῶν ἀδελφοί. — 7) B ὅτι εἰσέλθω. — 8) B σου, εἶπον. — 9) B καὶ κάδδον. — 10) λοιπὸν om. B. — 11) ἐκεῖθεν om. B. — 12) B ὡς δὲ.

αὐτῷ τις ὡς ἀπὸ σταδίου ἑστῶσα κόρη, καθαρὰν ὀθόνην φέρουσα, καὶ καυκάλιον ὕδατος κατέχουσα στάζον, καὶ τοῦτον προςκαλουμένη. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὥδευσε, βλεπὼν μὲν αὐτήν, καταλαβεῖν δὲ μὴ δυνηθείς, τῇ δὲ ἐλπίδι τοῦ πιεῖν ὑπομείνας τῇ ἀτονίᾳ. μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλῆθος[1]) βουβάλων· εἰσὶ γὰρ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἐξ ὧν μία ἔχουσα μόσχον ἔστί, φησί, κατέναντί μου. καὶ ἰδών, ὅτι ἔῤῥει αὐτῆς τὸ γάλα, ὑπεισελθὼν καὶ θηλάσας ἠρκέσθην. ἣ[2]) καὶ θείῳ προςτάγματι πειθαρχοῦσα ἠκολούθει ἕως τῆς κέλλης, ἐμοῦ μὲν θηλάζοντος[3]) αὐτήν, τὴν δὲ μόσχον αὐτῆς μὴ δεχομένη.

Ἄλλοτε πάλιν πλησίον θρύων καὶ φρυγάνων ὀρύσσων[4]) φρέαρ ὁ ἐνάρετος[5]) οὗτος εἰς ἀνάπαυσιν μοναχῶν ὑπὸ ἀσπίδος ἐδήχθη. ἀναιρετικὸν δὲ ἰὸν ἔχει τοῦτο τὸ θηρίον. δραξάμενος οὖν τῆς ἀσπίδος ὁ ἅγιος ταῖς χερσὶν ἀπὸ τῶν χελυνείων[6]) αὐτῆς διέῤῥηξεν αὐτὴν εἰπών· μὴ ἀποστείλαντός[7]) σε κυρίου μου πῶς ἐτόλμησάς συ πρός με ἐλθεῖν;

Οὗτος ὁ μέγας Μακάριος διαφόρους κέλλας εἶχεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν αἷς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς εἰργάζετο, μίαν ἐν τῇ Σκήτει τῇ ἐνδοτέρᾳ[8]) πανερήμῳ, μίαν εἰς Λιβύην[9]) εἰς τὰ λεγόμενα κελλία, καὶ ἄλλην εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας. καὶ αἱ μὲν εἰσιν[10]) ἀθυρίδωτοι, εἰς ἃς ἐλέγετο ὁ Μακάριος ἐν τῇ μ' καθέζεσθαι[11]) ἐν σκοτίᾳ· ἡ δὲ ἄλλη κέλλα στενοτάτη ὑπῆρχε πάνυ, εἰς ἣν ἐκτεῖναι τοὺς[12]) πόδας οὐκ ἦν· ἡ δὲ τρίτη πλατυτέρα[13]) ἦν, ἐν ᾗ καὶ συνετύγχανε τοῖς πρὸς αὐτὸν φοιτῶσιν.

Οὗτος ὁ φιλόθεος τοσοῦτον πλῆθος ἐθεράπευσε δαιμονώντων, ὡς μὴ ῥᾳδίως τούτους ὑποβάλλεσθαι ἀριθμῷ. παρόντων δὲ ἡμῶν πρὸς τοῦτον τὸν ὅσιον παρθένος τις ἀπὸ Θεσσαλονίκης, εὐγενὴς τῷ γένει, πλουσία τῷ βίῳ[14]), φοράδην ἐκομίσθη, πολυετίαν ἔχουσα ἐν παραλύσει. καὶ τούτῳ προςαχθεῖσα ἐῤῥίφη πλησίον τῆς αὐτοῦ κέλλης. εἰς ἣν σπλαγχ-

1) Pro μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλῆθος B μετὰ τοῦτο πλῆθος αὐτῷ ἀνεφάνη. — 2) ἣ om. A. — 3) Pro θηλάζοντος B δεχομένη θηλάζειν. — 4) AB ὀῤῥύσσων. — 5) B ὁ μακάριος. — 6) Corr., codd. χελυννίων. — 7) B ἀποστέλλοντος. — 8) A τῇ ἐν ἐνδοτέρᾳ. — 9) Pro μίαν εἰς λιβύην B ἑτέραν ἐν λιβύῃ. — 10) B ἦσαν. — 11) B καθεύδειν. — 12) τοὺς om A. — 13) codd. πλατυστέρα. — 14) B ἐν βίῳ.

νισθεὶς καὶ ἐπευξάμενος, ἐλαίῳ ἁγίῳ ἀλείφων αὐτὴν ταῖς αὐτοῦ χερσίν, καὶ ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῆς προσευχόμενος συχνῶς[1]) ἐπὶ εἴκοσι ἡμέρας ταύτην ὑγιῆ εἰς τὴν ἑαυτῆς ἀπέστειλε πόλιν[2]), ἰδίοις ποσὶν ἀπελθοῦσαν[3]), ἥτις πολλὴν καρποφορίαν ἀπέστειλε[4]) τοῖς ἁγίοις.

Οὗτος ὁ μέγας Μακάριος ἀκούσας[5]), ὅτι μεγάλην ἔχουσι πολιτείαν οἱ ταβεννησιῶται, μεταμφιεσάμενος[6]) καὶ ἀναλαβὼν κοσμικὸν σχῆμα ἐργάτου, δι' ἡμερῶν ιε' εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θηβαΐδα διὰ τῆς ἐρήμου ὁδεύσας[7]) καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τῶν ταβεννησιωτῶν ἐπεζήτει τὸν ἀρχιμανδρίτην αὐτῶν Παχώμιον, ἄνδρα δοκιμώτατον, καὶ χάρισμα ἔχοντα προφητικόν. ἀπεκρύβη[8]) δὲ τούτῳ[9]) τὰ κατὰ[10]) τὸν μέγαν[11]) Μακάριον. περιτυχὼν[12]) οὖν αὐτῷ λέγει αὐτῷ ὁ Μακάριος· δέομαί σου, κύριε, δέξαι με εἰς τὴν μονήν σου, ἵνα γένωμαι μοναχός. λέγει αὐτῷ ὁ Παχώμιος· λοιπὸν εἰς γῆρας ἤλασας, πῶς συ ἀσκεῖν δύνασαι; ἀδελφοί εἰσιν ἀπὸ νεότητος ἀσκήσαντες καὶ τοῖς πόνοις συνανατραφέντες, καὶ οὐ[13]) φέρουσι τὸν κάματον. σὺ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ οὐ δύνασαι ὑπενεγκεῖν[14]) τοὺς τῆς ἀσκήσεως πειρασμούς, καὶ σκανδαλίζῃ, καὶ ἐξέρχῃ, καὶ κακολογεῖς ἡμᾶς; καὶ οὐκ ἐδέξατο αὐτόν. ὁ δὲ ηὐτόνησε παραμείνας νῆστις ἕως ἡμερῶν[15]) ἑπτά. ὕστερον δὲ λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Μακάριος· δέξαι με, ἀββᾶ, καὶ ἐὰν μὴ νηστεύσω κατ' αὐτοὺς[16]) καὶ ἐργάζωμαι, ἃ ἐργάζονται, τότε κέλευσόν με ἐκριφῆναι[17]) τῆς μονῆς. πείθει οὖν τοὺς ἀδελφοὺς ὁ μέγας Παχώμιος δέξασθαι αὐτόν. ἐστὶ δὲ τὸ σύστημα τῆς μονῆς ἐκείνης χίλιοι τετρακόσιοι[18]) ἄνδρες μέχρι τῆς σήμερον. εἰσῆλθεν οὖν[19]) εἰς ταύτην[20]) ὁ μέγας Μακάριος. παρελθόντος δὲ ὀλίγου χρόνου ἐπέστη ἡ μ'[21]), καὶ ἰδὼν ὁ μέγας Μακάρι-

---

1) συχνῶς om. B. — 2) B κώμην. — 3) B βαδίζουσαν. — 4) B ἀπέσταλε. — 5) B ἀκηκοώς. — 6) Codd. μεταμφιασάμενος. — 7) Pro διὰ τῆς ἐρήμου ὁδεύσας B ὁδεύων διὰ τῆς ἐρήμου. 8) A ἀπεκρύβε. — 9) B τότε τῷ ἁγίῳ ἐκείνῳ. — 10) A μετὰ. — 11) μέγαν om. B. — 12) B ἐντυχών. — 13) B καὶ μόλις. — 14) B ἐνεγκεῖν. — 15) B ἕως ἡμέρας. — 16) κατ' αὐτοὺς om. B. — 17) B ἐκριφῆναί με. — 18) B χίλιοι πεντακόσιοι. — 19) A δὲ. — 20) B εἰς αὐτήν. — 21) τεσσαρακοστή.

ος[1]) ἕκαστον αὐτῶν[2]) διαφόρους πολιτείας ἀναλαμβάνοντα[3]), τὸν[4]) μὲν ἐσθίοντα ἐν ἑσπέρᾳ, τὸν δὲ διὰ δύο, τὸν δὲ διὰ πέντε, ἄλλον δὲ πάλιν[5]) ἑστῶτα διὰ πάσης τῆς νυκτός, τὴν δὲ ἡμέραν καθήμενον εἰς ἔργον, οὗτος βρέξας θαλλοὺς τοὺς ἐκ φοινίκων εἰς πλῆθος ἔστη ἐν γωνίᾳ μιᾷ καὶ μέχρις οὗ αἱ μ' ἐπληρώθη καὶ τὸ πάσχα παραγέγονεν, οὐκ ἄρτου, οὐχ ὕδατος ἥψατο, οὐ γόνυ ἔκαμψεν, οὐκ ἐκαθέσθη, οὐκ ἀνέπεσεν, οὐδενὸς ἄλλου ἐγεύσατο παρεκτὸς φύλλων κράμβης ὠμῶν, ὧν ἐλάμβανεν κατὰ κυριακήν, ἵνα δόξῃ ἐσθίειν, καὶ μὴ εἰς οἴησιν ἐμπέσῃ. καὶ εἴποτε ἐξῄει εἰς τὴν χρείαν αὐτοῦ, θᾶττον εἰσιὼν ἵστατο εἰς τὸ ἐργόχειρον[6]), μὴ ἀνοίγων στόμα, μὴ λαλήσας μὴ[7]) μικρὸν μὴ[8]) μέγα, ἀλλ' ἑστὼς ἐσιώπα, μηδὲν ἄλλο ποιῶν παρεκτὸς τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ προσευχῆς καὶ τῶν θαλλῶν[9]), ὧν εἶχεν ἐν ταῖς χερσί. Θεασάμενοι δὲ[10]) τοῦτον πάντες οἱ ἀσκηταὶ τῆς μονῆς ἐκείνης ἐστασίασαν κατὰ τὸν ἡγούμενον[11]) αὐτῶν[12]) λέγοντες· πόθεν ἡμῖν ἤγαγες τοῦτον τὸν ἄσαρκον ἄνθρωπον εἰς ἡμετέραν κατάκρισιν; ἢ ἔκβαλλε τοῦτον ἐντεῦθεν, ἢ ἴσθι[13]), ὅτι ἡμεῖς ἅπαντες[14]) ἀναχωροῦμέν σου σήμερον. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μέγας Παχώμιος παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἠρώτησε τὰ κατ' αὐτόν, καὶ μαθὼν τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας προσηύξατο τῷ θεῷ, ἵνα αὐτῷ ἀποκαλύψῃ τὸ[15]). τίς ἐστιν οὗτος. ἀπεκαλύφθη δὲ αὐτῷ, ὅτι οὗτός ἐστι Μακάριος ὁ μοναχός. τότ' ἐκράτει[16]) αὐτὸν τὴν χεῖρα[17]) ὁ κύριος[18]) Παχώμιος καὶ ἐξάγει[19]) αὐτὸν ἔξω, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ εὐκτήριον οἶκον, ἐν ᾧ τὸ θυσιαστήριον ἦν[20]), καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν λέγει αὐτῷ· δεῦρο καλόγηρε, σὺ εἶ Μακάριος καὶ ἀπέκρυψας[21]) καὶ οὐκ ἐφανέρωσάς μοι. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἐπεθύμουν σε ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περί σου. χάριν σοι ἔχω, ὅτι ἐκονδύλισας τὰ παι-

1) Pro ὁ μέγας Μακάριος B ὁ γέρων. — 2) αὐτῶν om. A. — 3) B ἀναλαβόντα. — 4) B καὶ τόν. — 5) Codd. πάλλιν. — 6) Sic codd. — 7) μὴ om. B. — 8) B ἤ. — 9) B θαλλίων. — 10) δὲ om. A. — 11) B κατὰ τοῦ ἡγουμένου. — 12) αὐτῶν om. B. — 13) A ἢ ἵνα εἰδέναι ἔχῃς. — 14) A ὅτι πάντες ἡμεῖς. — 15) τὸ om. B. 16) B τότε κρατήσας. — 17) B τῆς χειρός. — 18) B ὁ μακάριος. — 19) B καὶ ἐξήγαγεν. — 20) ἐν ᾧ . . . ἦν om. B. — 21) Emend., codd. ἀποκρύψας.

δία μου, ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀσκήσει[1]). παρακαλῶ σε, ἄπελθε εἰς τὸν τόπον σου· αὐτάρκως γὰρ ᾠκοδόμησας ἡμᾶς, καὶ εὔχου ὑπὲρ ἡμῶν. τότε ἀξιωθεὶς[2]) ὑπ' αὐτοῦ δεηθέντων αὐτῶν πάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνεχώρησεν.

Ἄλλοτε πάλιν[3]) διηγήσατο[4]) ἡμῖν οὗτος ὁ ἀπαθής, ὅτι πᾶσαν πολιτείαν ἀσκητικὴν ἣν ἐπεθύμησα κατορθώσας, τότε[5]) εἰς ἄλλην ἐπιθυμίαν πνευματικὴν ἦλθον[6]), καὶ ἠθέλησα, φησί, πέντε ἡμέρας τὸν νοῦν[7]) μου ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀπερίσπαστον ποιῆσαι, καὶ μηδὲν ὅλως ἄλλο τι[8]) ἐννοῆσαι[9]), ἀλλ' ἐκείνῳ μόνῳ προσανασχεῖν[10]). καὶ τοῦτο κρίνας ἐν ἐμαυτῷ[11]) ἀπέκλεισά μου τὴν κέλλαν καὶ ἔξωθεν τὴν αὐλήν[12]), ὥστε μὴ δοῦναι ἀνθρώπῳ ἐλθόντι ἀπόκρισιν. καὶ ἔστην ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, παραγγείλας μου τῷ νῷ καὶ εἰπὼν αὐτῷ· βλέπε μὴ κατέλθῃς ἐκ τῶν οὐρανῶν· ἔχεις ἐκεῖ ἀγγέλους, καὶ ἀρχαγγέλους, τὰς ἄνω δυνάμεις, τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ[13]) σεραφίμ, τὸν θεὸν τῶν ἁπάντων[14]) τούτων ποιητήν· ἐκεῖ διάτριβε· μὴ κατέλθῃς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· μὴ ἐμπέσῃς[15]) εἰς λογισμοὺς ψυχικούς. καὶ διαρκέσας[16]), φησί, δύο ἡμέρας καὶ νύκτας οὕτως παρώξυνα τὸν δαίμονα, ὡς φλόγα πυρὸς γενέσθαι τοῦτον καὶ κατακαῦσαί μου πάντα[17]) τὰ ἐν τῷ κελλίῳ, ὡς[18]) καὶ τὸν ψίαθον, ἐφ' ὃν εἱστήκειν, καταφλεχθῆναι, καὶ οὕτω[19]) νομίσαι με, ὅτι κἀγὼ ὅλως ἐμπίπραμαι. τέλος, πληγεὶς ἐγὼ τῷ φόβῳ, ἀπέστην τῆς[20]) προθέσεως ταύτης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μηκέτι δυνηθεὶς λοιπὸν ἀπερίσπαστόν μου ποιῆσαι τὸν νοῦν[21]);

---

1) B ἐπὶ τῇ ἀσκήσει αὐτῶν. — 2) Ex coni., A ἐξιωθεὶς, B pro τότε ἀξιωθεὶς profert οὕτως οὖν παρακληθεὶς. — 3) codd. πάλλιν. 4) A διηγεῖτο. — 5) B τελευταῖον. — 6) Pro ἦλθον A ἦλθον, ἐν οἷς ἔκρινά ποτε εἰς ταύτην τῶν ἔργων τὴν ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν. — 7) A μόνον τὸν νοῦν. — 8) τι om. B. — 9) Ex coni., codd. ἐννοῆσε. — 10) Ex coni., codd. προσανασχῶν. — 11) ἐν ἐμαυτῷ om. B. — 12) B ἄλλην. — 13) τὰ om. A. — 14) A τῶν πάντων. — 15) A ἐμπέσεις, sic saepius ι pro η. — 16) Emend., codd. διαρκεῖσας. — 17) B πάντα μου. — 18) ὡς om. B. — 19) οὕτω om. B. — 20) A ἐκ τῆς. — 21) Pro ποιῆσαι τὸν νοῦν B τὸν νοῦν τηρῆσαι.

ἀλλά[1]) κατῆλθον εἰς θεωρίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα μὴ λογισθῇ μοι τοῦτο εἰς τῦφον[2]).

Παραβαλὼν ποτε[3]) τῷ ἁγίῳ[4]) εὗρον ἔξω τῆς κέλλης αὐτοῦ πρεσβύτερον κώμης τινὸς κατακείμενον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἐβέβρωτο, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὀστοῦν ἀπὸ[5]) τῆς κορυφῆς φαίνεσθαι ἅπαν ὑπὸ πάθους τοῦ λεγομένου καρκίνου, καὶ τοῦτον οὐδὲ ἐν συντυχίᾳ ἐδέχετο· παρακαλέσας[6]) τοίνυν αὐτὸν λέγω[7])· κατοικτείρησον, δέομαί σου, τοῦτον τὸν ἄθλιον, καὶ δὸς αὐτῷ κἂν ἀπόκρισιν. καὶ[8]) λέγει μοι· ὅτι[9]) ἀνάξιός ἐστι τοῦ ἰαθῆναι. παιδεία γὰρ αὐτῷ ἀπεστάλη αὕτη. εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν ἰαθῆναι[10]), πεῖσον αὐτὸν ἀποστῆναι τῆς λειτουργίας. καὶ εἶπον ἐγώ· διὰ τί, δέομαί σου; λέγει μοι· πορνεύων λειτουργεῖ[11]), καὶ διὰ τοῦτο παιδεύεται νῦν. ἐὰν οὖν ἀποστῇ φόβῳ, ὧν καταφρονῶν κατετόλμησεν[12]), ὁ θεὸς ἰᾶται αὐτόν[13]). κἀγὼ[14]) εἶπον τῷ πάσχοντι. ὁ δὲ συνέθετο ὀμόσας ἐπὶ θεοῦ, μηκέτι ἱερατεῦσαι. καὶ τότε ἐδέξατο καὶ λέγει αὐτῷ· πιστεύεις, ὅτι ἐστὶ θεός, ὃν οὐδὲν λανθάνει; καὶ ἀπεκρίνετο[15])· καὶ δέομαί σου. εἶτα λέγει αὐτῷ· μὴ ἠδυνήθης διαπαῖξαι τὸν θεόν; καὶ λέγει ἐκεῖνος· οὐκ ἠδυνήθην, κύριέ μου. λέγει ὁ μέγας· εἰ γνωρίζεις σου τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν τοῦ θεοῦ παιδείαν, δι' ἣν ταῦτα ὑπέστης, διόρθωσαι εἰς τὸ ἑξῆς· καὶ ἐξωμολογήσατο τὴν ἁμαρτίαν[16]), καὶ ἔδωκε λόγον τοῦ μηκέτι ἁμαρτῆσαι μήτε λειτουργῆσαι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἀλλὰ τὸν λαϊκὸν ἀσπάσασθαι κλῆρον· εἶθ' οὕτως ἐπέθηκεν αὐτῷ χεῖρας ὁ ἅγιος, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἰάθη καὶ ἐτρίχωσε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων[17]) τὸν θεὸν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ἁγίῳ. εἶδον πάλιν[18]), ὅτι προσενέχθη αὐτῷ παιδαρίσκος[19]) ἐνεργούμενος ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ. ἐπιθεὶς δὲ αὐτῷ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κε-

1) B λοιπὸν. — 2) Pro λογισθῇ μοι τοῦτο εἰς τῦφον B εἰς τῦφον ἐμπέσω. — 3) B δέ ποτε. — 4) B ἁγίῳ τούτῳ. — 5) ἀπὸ om. B. — 6) B παρεκάλεσα. — 7) B λέγων. — 8) καὶ om. B. 9) ὅτι om. B. — 10) παιδεία .... ἰαθῆναι om. B. — 11) Sic codd., forte pro ἐλειτούργει. — 12) Pro καταφρονῶν κατετόλμησεν B κατατολμῶν κατεφρόνησεν. — 13) αὐτὸν ἰᾶται. — 14) Emend., codd. κ' ἐγώ. — 15) B λέγει. — 16) καὶ τὴν τοῦ θεοῦ παιδείαν . . . . ἁμαρτίαν om. B. — 17) B χαίρων, δοξάζων. — 18) codd. πάλλιν, fere ubique. — 19) B παῖς.

φαλῆς καὶ τὴν εὐώνυμον ἐπὶ τὴν καρδίαν ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἅγιος[1]) προςηύξατο, ἕως οὗ αὐτὸν ἀπὸ ἀέρος ἐποίησε κρεμασθῆναι[2]). οἰδήσας οὖν ὁ παῖς ὡς ἀσκὸς ὑπερμεγέθης[3]) τῷ σώματι ὠγκώθη[4]), καὶ αἰφνίδιον ἀνακράξας διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ὕδωρ ἤνεγκεν[5]), καὶ λωφήσας εἰς ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς γέγονεν[6]). καὶ ἀλείψας αὐτὸν ἁγίῳ[7]) ἐλαίῳ ηὐλογημένον[8]) ὕδωρ ἐπιχέων παραδίδωσιν[9]) αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, παραγγείλας, μὴ κρεῶν, μὴ οἴνου ἅψασθαι αὐτὸν ἐπὶ ἡμέρας μ'. καὶ οὕτως ἰασάμενος ἀπέλυσεν αὐτούς[10]).

Ὤχλησαν τούτῳ ποτὲ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ λογισμοὶ κενοδοξίας πειρώμενοι τοῦτον ἐκβαλεῖν τῆς κέλλης, ὑποτιθέμενοι οἰκονομίας χάριν καταλαμβάνειν τὴν Ῥώμην, ὡς ἐπὶ προφάσει δῆθεν εὐεργεσίας τῶν ἐκεῖ ἀῤῥωστούντων. ἄκρως γὰρ κατὰ τῶν πνευμάτων εἰς αὐτὸν ἐνήργει[11]) ἡ χάρις τοῦ κυρίου. καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ὀχλοῦντες οὐχ ὑπήκουε[12]), σφοδροτέρως αὐτῷ προςελάσαντες τοῦτον ἐξήλαυνον. πεσὼν οὖν ἐπὶ τὴν φλιὰν τῆς ἑαυτοῦ κέλλης ὁ ἅγιος τοὺς[13]) πόδας ἐκτείνας ἀφῆκεν ἐπὶ τὰ ἔξω, λέγων τοῖς τῆς κενοδοξίας δαίμοσιν· ἕλκετέ με σύροντες[14]), δαίμονες, ἐὰν δύνασθε[15]). ἐγὼ γὰρ τοῖς ἐμοῖς ποσὶν ἀλλαχοῦ οὐκ ἀπέρχομαι. εἰ οὖν δύνασθέ[16]) με οὕτως ἀπενεγκεῖν, ὅπου λέγετε, ἀπελεύσομαι, διομνύμενος αὐτοῖς· ὅτι οὕτως ἔσομαι κείμενος ἕως ἑσπέρας· ἐὰν μή με σαλεύσητε, οὐ μὴ ὑμῶν ὑπακούσω. καὶ μείνας ἀσάλευτος[17]) ἀνέστη λοιπὸν ἑσπέρας οὔσης βαθείας. νυκτὸς δὲ πάλιν ἐπιγενομένης σφοδροτέρως ἐνώχλουν. ἀναστὰς οὖν ὁ ἅγιος[18]), καὶ[19]) λαβὼν σπυρίδα ὡς δύο μοδίων ψάμμου, ταύτην ἐπλήρωσε καὶ τεθεικὼς ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ὦμον διεκίνει[20]) τὴν ἔρημον. τούτῳ συνήντησεν[21])

---

1) ὁ ἅγιος om. B. — 2) Pro ἕως οὗ . . . . κρεμασθῆναι B ἕως αὐτὸν εἰς ἀέρα κρεμασθῆναι ἐποίησεν. — 3) Corr., codd. ὑπερμεγέθη. — 4) B ὠγκώθη ὅλῳ τῷ σώματι. — 5) B ἐξένεγκε. — 6) Emend., A γέγονε B κατέστη. — 7) ἁγίῳ om. B. — 8) Corr., codd. εὐλογειμένον. — 9) Pro ἐπιχέων παραδίδωσιν B ἐπιχέας παραδέδωκεν. — 10) καὶ οὕτως . . . . αὐτούς om. B. — 11) Emend., codd. ἐνήργη. — 12) Sic codd. — 13) B καὶ τοὺς. — 14) A σύραντες. — 15) A δύνασθαι. — 16) A δύνασθαι. — 17) Emend., codd. ἀσαλεύτως. — 18) ὁ ἅγιος om. B. — 19) καὶ om. A. — 20) B διήει. — 21) B Συνήντησε δὲ τούτῳ.

Θεοσέβιος ὁ κοσμήτωρ Ἀντιοχεύς[1]. καὶ λέγει αὐτῷ· τί βαστάζεις, ἀββᾶ; παραχώρησον ἐμοὶ τὸ φορτίον καὶ μὴ σκύλλου αὐτός· ὁ δὲ ἔλεγε· σκύλλω τὸν σκύλλοντά με· ἄπιστος γάρ ὢν ἀποδημίας μοι ὑποβάλλει. καὶ ἐπὶ πολὺ διακινήσας, οὕτως εἰσῆλθεν εἰς τὴν κέλλαν συντρίψας τὸ σῶμα.

Περὶ[2]) Μάρκου τοῦ μὲν ἀσκητοῦ τὸ παράδοξον[3]), τοῦτο ὁ θαυμάσιος οὗτος Μακάριος διηγήσατο λέγων· ὅτι ἐν τῷ λειτουργεῖν με ἐπεσημηνάμην ἐγὼ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαδόσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ὅτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα[4]) ἐγὼ[5]) προσφοράν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἐδίδω[6]) ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνων. ἐγὼ δὲ τὸν ἀστράγαλον μόνον τῆς χειρὸς ἐθεώρουν τοῦ ἐπιδιδόντος αὐτῷ τὴν κοινωνίαν. οὗτος δὲ ὁ Μάρκος[7]) νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν. πρᾷος ὢν καθ' ὑπερβολήν, ἁγνὸς δὲ εἰ καί τις ἄλλος.

Μιᾶς δὲ τῶν ἡμερῶν καιρούμενος[8]) ἐγὼ εἰς τὸ ἔσχατον αὐτοῦ γῆρας λοιπὸν ἀπέρχομαι πρὸς αὐτόν. καὶ παρακαθέζομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ, ὡς ἅτε ἐγὼ ἀρχάριος[9]) ὢν νομίζων[10]) αὐτὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον εἶναι, ὥσπερ καὶ ἦν. καὶ ἠκροώμην, τί ἄρα λαλεῖ ἢ τί διαπράττει[11]). καὶ μονώτατος ὢν ἔνδον περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐλάσας ἤδη καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπολέσας ἑαυτῷ διεμάχετο καὶ τῷ διαβόλῳ λέγων[12]). τί θέλεις λοιπόν, κακόγηρε; ἰδού, καὶ οἴνου ἔλαβες καὶ ἐλαίου ἥψω. λοιπὸν τί θέλεις[13]) ποιήσω σοι; πολυφάγε, κοιλιόδουλε ἑαυτὸν ἐξυβρίζων. εἶτα τῷ δαίμονι· ὕπελθε, λέγων, ἀπ' ἐμοῦ[14]), διάβολε. συγκεγήρακάς μοι ἐν ἀδιαφορίαις. ἀσθένειάν μοι τοῦ σώματος ἐπιρρίψας, οἴνου με[15]) ἐποίησας μεταλαβεῖν καὶ ἐλαί-

---

1) B ὁ ἀντιοχεύς. — 2) A literis miniatis ad marginem adscripsit: περὶ μάρκου, B inscripsit: περὶ τοῦ μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ. — 3) A περὶ τοῦ ἁγίου τούτου μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ παράδοξον. — 4) B δέδωκα. — 5) ἐγὼ om. B. — 6) Corr., codd. αὐτῷ ἐδίδου. — 7) B οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκον; sed haud dubie legendum est ὁ μακάριος μάρκος. — 8) B ἀκαιρούμενος. — 9) Sic codd. — 10) Corr., codd. νόμιζον. — 11) B διαπράττεται. — 12) Pro διεμάχετο ... λέγων B διελέγετο τῷ διαβόλῳ μαχόμενος. — 13) θέλεις om. B. — 14) B ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ λέγει. — 15) A μοι.

ου; φιλήδονόν με ἀπεργασάμενος. μή[1]) ἀκμήν σοί τι χρεωστῶ; οὐδὲν εὑρίσκεις ἐν ἐμοὶ ὃ θέλεις συλῆσαι[2]). ἄπελθε λοιπὸν ἀπ' ἐμοῦ, μισάνθρωπε. καὶ ὡς στερίζων ἑαυτῷ διελέγετο· δεῦρο λοιπόν, λῆρε, πολυφάγε, φαγόγηρε, ἕως πότε ἔσομαι μετά σου;

Διηγήσατο[3]) δὲ ἡμῖν καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Χριστοῦ[4]) Παφνούτιος ὁ τοῦ γενναίου[5]) τούτου μαθητής, ὅτι μιᾶς τῶν ἡμερῶν καθεζομένου τοῦ Μακαρίου[6]) οἴκου[7]) ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ τῷ θεῷ προσομιλοῦντος ὕαινα λαβοῦσα τὸν ἑαυτῆς σκύμνον[8]) τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε, καὶ τῷ θυριδίῳ τῆς αὐλῆς κρούσασα τῇ κεφαλῇ εἰσῆλθεν ἔτι αὐτοῦ ἐκεῖ καθεζομένου. καὶ ῥίπτει αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· τοῦτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος[9]) καὶ ἐπιπτύσας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπηύξατο, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ θηλάσαντα αὐτὸν[10]) ὕαινα ἀπῆλθε. καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον μεγάλου προβάτου ἤνεγκε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ[11])· ὅπερ κώδιον αὐτὸς κατέλιπε τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελάνη εἶπέ μοι· ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐκεῖνο τὸ κώδιον ἔλαβον[12]), ξένιον τῆς ὑαίνης λεγόμενον[13]). τοῦτο γὰρ πεποίηκεν ὁ κύριος, ὥστε δοξάσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἠλίου[14]) καὶ τοῦ Δανιὴλ πεποίηκεν.

Ἐλέγετο δὲ[15]) περὶ αὐτοῦ τοῦ[16]) ἁγίου, ὅτι, ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, οὐκ ἔπτυσε[17]) χαμαὶ ἐπὶ ἑξήκοντα ἔτη. τεσσαρακονταετὴς γὰρ ἐβαπτίσθη[18]). ἦν δὲ τὸ εἶδος τῆς αὐτοῦ[19]) ἡλικίας ὑποκόλοβον, σπανόν[20]), ἐπὶ τοῦ χείλους μόνον ἔχον τρίχας, καὶ

---

1) *μὴ* om. B. — 2) *οὐδὲν εὑρίσκεις .... συλῆσαι* om. B. — 3) B habet titulum: *περὶ τῆς ὑαίνης τῆς τὸν τυφλὸν σκύμνον ἐχούσης.* — 4) B *θεοῦ.* — 5) Codd. *γενεοῦ* (sic.) · 6) B *μακαρίου καὶ ἀθανάτου μάρκου.* — 7) *οἴκου* om. B. — 8) B *αὐτῆς τὸν σκύμνον.* — 9) B *μάρκος.* — 10) Sic codd. Forte addendum *λαβοῦσα.* An praefers corr. *θηλάσασα αὐτόν*? — 11) Corr., codd. *μάρκῳ* cf. supra p. 76 sqq. — 12) B *ἔλαβε.* — 13) B *ἐπιλεγόμενον.* De hac pellis donatione disputavi p. 16 not. 2. — 14) Codd. *ἠλίᾳ.* — 15) Emend., codd. *ἐλέγε τοδὲ.* — 16) *τοῦ* om. A. — 17) Ex coni., codd. *ἔπεσε.* — 18) B *ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος μάρκος.* — 19) B *αὐτοῦ τῆς.* — 20) Corr., codd. *σπανός.*

εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου εἶχεν ὀλίγας· ὑπερβολῇ γὰρ ἀσκητικῶν πόνων οὐδὲ αἱ τρίχες τῆς γενειάδος αὐτοῦ ἐξέφυσαν.

Τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἐγὼ προςῆλθον μιᾶς τῶν ἡμερῶν, λέγων αὐτῷ, ἐν ἀκηδίᾳ μου σφόδρα διάγοντος[1])· ἀββᾶ Μακάριε[2]), τί ποιήσω, ὅτι θλίβλουσί με οἱ λογισμοὶ λέγοντές μοι, ὅτι οὐδὲν ποιεῖς, ἄπελθε ἐντεῦθεν[3]). ἀποκρίνεταί μοι ὁ ἁγιώτατος Μακάριος[4])· εἰπόν συ τοῖς λογισμοῖς, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν τοὺς τοίχους τηρῶ.

Ταῦτα ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημείων καὶ ἄθλων τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἐναρέτου Μακαρίου[5]) ἐσήμανα[6]).

---

1) ἐν ἀκηδίᾳ . . . . διάγοντος om. B. — 2) Corr., AB μάρκε. cf. supra p. 76 sqq. — 3) Corr., codd. ἐνταῦθεν. — 4) Ex coni., AB μάρκος. — 5) Ex coni., AB μάρκου. — 6) B ἐσημανάμην.

III.

Ceteri Historiae Lausiacae loci,

quibus sancti Macarii Aegyptius et Alexandrinus nec non Macarius sancti Antonii minister memorantur, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi.

(Ex iisdem eduntur codicibus mss. bibliothecae Caesareae Vindobonensis hist. graec., LXXXIV, olim XXIX, membranaceo, et IX, olim XLII, chartaceo. Interpretatio locorum latina supra p. 105—109 legitur. Litera A codicem membranaceum, B chartaceum indicabunt.)

1.

Περὶ τῶν ἐν Φέρμῃ ἁγίων.

Περὶ Παύλου [1]).

(Cap. XVIII Historiae Lausiacae codicum. Cf. Meurs. cap. XXIV. XXV.)

Ὄρος ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπάγον ἐπὶ τὴν πανέρημον τὴν Σκῆτιν [2]), ὃ καλεῖται Φέρμη, καὶ ἐν αὐτῷ καθέζονται ἄνδρες ὡςεὶ πεντακόσιοι ἀσκούμενοι, ἐν οἷς ἐστι μοναχὸς ἄριστος Παῦλος καλούμενος, ὃς ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ αὐτοῦ ταύτην εἶχε τὴν πολιτείαν· οὐκ ἔργου ἥψατό ποτε, οὐ πραγματείας τινός, οὐκ ἔλαβε παρά τινος πώποτε παρεκτός, ὃ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐσθίειν ἔμελλεν. ἔργον δὲ αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως γέγονεν τὸ ἀδιαλείπτως προςεύχεσθαι. οὗτος τετυπωμένας εἶχε τὰς εὐχὰς τριακοσίας, ἠρίθμει δὲ αὐτὰς οὕτως· λίθων ψήφους συνάγων καὶ ἐν τῷ κόλπῳ κατέχων, καθ᾽ ἑκάστην εὐχὴν ῥίπτων ψῆφον μίαν [3]). οὗτος ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος ἕνεκεν ὠφελείας καὶ συντυχίας πνευματικῆς παρέβαλε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ πολιτικῷ, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀββᾶ Μακάριε, θλίβομαι σφόδρα· καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν [4]) εἰπεῖν, δι᾽ ἣν αἰτίαν λυπεῖται. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· ἐν κώμῃ τινὶ παρθένος τις [5]) κατοικεῖ, τριακοστὸν

---

1) B περὶ παύλου τοῦ ἐκ τῆς φέρμης ὁρμωμένου. — 2) Corr., A τὴν σκήτην B τῆς σκήτης. — 3) B ῥίπτων μίαν ψηφῖδα. — 4) B ἑαυτόν. — 5) τις om. B.

ἔτος ἤδη ἔχουσα ἀσκουμένη, περὶ ἧς μοι πολλοὶ διηγήσαντο, ὅτι παρεκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς οὐδέποτε ἐσθίει ἄλλην ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν σύμπαντα χρόνον ἕλκουσα τὰς ἑβδομάδας, διὰ πέντε ἡμερῶν ἐσθίουσα, ποιεῖ εὐχὰς ἑπτακοσίας, καὶ[1]) ἀπευδόκησα ἐγὼ ἐμαυτοῦ τοῦτο μαθὼν λογιζόμενος, ὅτι ἀνὴρ δυνατώτερος κατ' ἐκείνην τῇ ῥώμῃ τοῦ σώματος δημιουργηθεὶς ὑπὲρ τὰς τριακοσίας εὐχὰς οὐκ ἠδυνήθην πλείω ποιῆσαι[2]). ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγων αὐτῷ· ἐγὼ ἑξηκοστὸν ἔτος ἔχω, ἀφ' οὗ τεταγμένας ἑκατὸν εὐχὰς ποιῶ, καὶ τὰ πρὸς τὴν τροφὴν ἐργαζόμενος ταῖς χερσί, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τὴν ὀφειλομένην συντυχίαν ἀποδιδούς, καὶ οὐ κρίνει με τὸ συνειδός μου ὡς ἀμελήσαντα· σὺ δὲ εἰ[3]) τριακοσίας εὐχὰς ποιῶν ὑπὸ τοῦ συνειδότος κρίνῃ, δῆλος εἶ ἢ καθαρῶς αὐτὰς μὴ εὐχόμενος, ἢ πλείονας δυνάμενος εὔχεσθαι καὶ μὴ ποιῶν.

2.

Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωβημένου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου[4]).

(Ex capite XIX Historiae Lausiacae codicum. Cf. Meurs. cap. XXVI. XXVII.)

. . . . ἔστι δὲ (ὁ ὄρος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου) μεταξὺ Βαβυλῶνος καὶ Ἡρακλέους εἰς τὴν πανέρημον, τὴν φέρουσαν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς ἀπὸ τριάκοντα σημείων τοῦ ποταμοῦ. ἐλθὼν εἰς τὸ μοναστήριον τὸ παρὰ τὸν ποταμόν, ἐν ᾧ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ[5]) ἐκαθέζοντο, εἰς τὸ λεγόμενον Πίσπιρ[6]), Μακάριος καὶ Ἀμάτας, οἳ καὶ ἔθαψαν τὸν μακάριον Ἀντώνιον[7]) κοιμηθέντα, ἐξεδεξάμην ἡμέρας πέντε, ἵνα συντύχω τῷ ἁγίῳ Ἀντωνίῳ. ἐλέγετο δὲ παραβάλλειν αὐτὸν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ ποτὲ μὲν διὰ ιβ'[8]), ποτὲ δὲ διὰ κ'[9]), ποτὲ δὲ διὰ ν'[10]) ἡμερῶν, καθὼς αὐτὸν ὁ θεὸς ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν παρατυγχα-

---

1) καὶ om. A. — 2) Pro κατ' ἐκείνην .... ποιῆσαι B ὑπὲρ γυναῖκα καὶ ἐγὼ πλείω τῶν τριακοσίων εὐχῶν οὐκ ἠδυνήθην ποιῆσαι. — 3) Ex coni. addidi εἰ, codd. om. — 4) B profert titulum: περὶ εὐλογίου τοῦ σχολαστικοῦ καὶ τοῦ λελωβημένου. — 5) B μαθηταὶ τοῦ μεγάλου ἀντωνίου. — 6) ἐκαθέζοντο . . . πίσπιρ om. B. — 7) Pro τὸν μακάριον Ἀντώνιον B αὐτὸν τόν. — 8) B δέκα. — 9) B εἴκοσι. — 10) B πεντίκοντα (sic).

νόντων ἦγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. διάφοροι οὖν συνήχθημεν ἀδελφοὶ διαφόρους ἔχοντες χρείας, ἐν οἷς καὶ Εὐλόγιός τις κ.τ.λ.

. . . . συνέβη δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐλθεῖν τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἑσπέρας βαθείας, ὡς ἔφη ὁ Κρόνιος, ἐμπεφιβλωμένην[1]) χλαμύδα δερματίνην φορῶν. εἰσήρχετο εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, καὶ ταύτην εἶχε τὴν συνήθειαν ἐν τῷ ἐρωτᾷν τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μακάριον περὶ τῶν ἐρχομένων, τοὺς μὲν μοναχοὺς Ἱεροσολυμίτας καλεῖν, τοὺς δὲ κοσμικοὺς Αἰγυπτίους. ἠρώτα οὖν ὁ μέγας· ἀδελφὲ Μακάριε, ἦλθόν τινες ἀδελφοὶ ἐνθάδε; καὶ ἀπεκρίθη· ἦλθον. καὶ λέγει· Αἰγύπτιοί εἰσιν ἢ Ἱεροσολυμῖται; ἔδωκε δὲ αὐτῷ σημεῖον τοὺς ἀπραγοτέρους καὶ[2]) ἀεργεῖς λέγειν ὅτι Αἰγύπτιοί εἰσιν, καὶ ἔλεγεν αὐτῷ περὶ τῶν Αἰγυπτίων[3])· ποίησον φακὸν καὶ δὸς αὐτοῖς φαγεῖν. καὶ ἐποίει αὐτοῖς εὐχὴν[4]) καὶ ἀπέλυεν αὐτούς. ἀπεκρίνατο δὲ τότε ὁ Μακάριος περὶ ἡμῶν διὰ τὸν λελωβημένον, ὅτι μεγάδες εἰσίν. ἐὰν δὲ ἔλεγεν, ὅτι Ἱεροσολυμῖταί εἰσιν[5]), ἐκαθέζετο διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν. ἐν ἐκείνῃ οὖν τῇ ἑσπέρᾳ καθεσθείς, φησί, προςκαλεῖται πάντας ὁ μέγας κ. τ. λ.

3.

Περὶ Οὐάλεντος.

(Caput XXX Historiae Lausiacae codicum. Cf. Meurs. cap. XXXII.)

Οὐάλης τις τὸ γένος Παλαιστινὸς τὴν ἔρημον καταλαβὼν ᾤκησε μεθ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστον χρόνον. ὅςτις μεγάλῃ βιοὺς[6]) σκληραγωγίᾳ τὸ ἄκρον[7]) τῆς ἀσκήσεως κατορθώσας[8]), ἐν οἰήσει καὶ τύφῳ ὑπὸ δαίμονος χλευασθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ τοιούτου ὀλεθρίου πάθους κατὰ μικρὸν ἀπατώμενος, τὴν διάνοιαν αὐτοῦ παρεσκεύασε μεγαλοφρονῆσαι, ὡς ἀγγέλων αὐτῷ συντυγχανόντων καὶ τὰ πρὸς ἑκάστην διακονίαν αὐτῷ εὐτρεπιζόντων. καί ποτε σπυρίδα ῥάπτοντος αὐτοῦ[9]), ὡς διηγοῦντο

1) A verbo φιβλοῦν cf. Stephani Thesaur. — 2) καὶ om. A. — 3) περὶ τῶν αἰγυπτίων om. B. — 4) B εὐχὴν μίαν. — 5) εἰσιν om. A. — 6) βιοὺς om. B. — 7) A τὸν ἄκρον βίον. — 8) B κατορθωκώς. — 9) Pro ῥάπτοντος αὐτοῦ B ῥάπτοντι.

οἱ τούτου συνήθεις, ὅτι ἐν ἑσπέρᾳ βαθείας σκοτίας οὔσης τῆς βελόνης ἐκπεσούσης[1]), ἐν ᾗ κατεῤῥάπτασεν, καὶ μὴ εὑρίσκοντος αὐτήν[2]), λαμπάδα αὐτῷ ὁ δαίμων πεποίηκεν, ὡς καὶ εὑρεῖν τὴν βελόνην, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν[3]) ὄγκῳ κενῷ φυσηθῆναι τὸν ἄθλιον. κατ' οἰκονομίαν δὲ τοῦ θεοῦ θᾶττον τῇ ἀδελφότητι ἡ τούτου βλάβη κατάδηλος γέγονε. συνέβη ξένους τινὰς ὀπώρας ἐνεγκεῖν τῇ ἀδελφότητι[4]). ὁ δὲ κύριος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ἀπέστειλε πρὸς δρῶμα ἑκάστῳ εἰς τὰ κέλλια, ὁμοίως καὶ τούτῳ τῷ ἀθλίῳ Οὐάλῃ[5]). ὁ δὲ τὸν κομίσαντα ἔτυψε καὶ ὕβρισε[6]) λέγων· εἰπὲ τῷ[7]) Μακαρίῳ, οὐκ εἰμί σου χείρων[8]), ἵνα σύ μοι εὐλογίαν[9]) πέμπῃς. καὶ γνοὺς ὁ ἅγιος Μακάριος τὴν πλάνην αὐτοῦ, μεθ' ἡμέρας[10]) ἀπῆλθε παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀδελφὲ Οὐάλη, ἐνεπαίχθης· παῦσαι καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ οὐ πρόςεσχεν τῇ παραινέσει, ἀπείθων καὶ ἀντιλέγων. πληροφορηθεὶς οὖν ὁ διάβολος, ὅτι εἰς ἄκρον αὐτῷ πείθεται, σχηματίζει ἑαυτὸν εἰς[11]) τὸν σωτῆρα, καὶ παραγίνεται πρὸς αὐτὸν νυκτὸς ἐν φαντασίᾳ μετὰ δαιμόνων χιλίων λαμπαδηφόρων[12]), δεικνύων τροχὸν πύρινον, καὶ ἐν μέσῳ τὸν σωτῆρα σχηματίζων, καὶ ἕνα προςλαμβάνοντα[13]) καὶ λέγοντα αὐτῷ· ἠράσθη σου ὁ Χριστὸς τῇ τοῦ βίου καθαρότητι καὶ πολιτείᾳ σου, καὶ παραγένετο πρός σε τοῦ ἰδεῖν σε. ἔξελθε τῆς κέλλης σου, καὶ τοῦτον πόῤῥωθεν ἑστῶτα, ἰδὼν κύψας προςκύνησον. ὁ δὲ ἐξελθὼν εἶδε παράταξιν λαμπαδηφόρων[14]), καὶ ὡς ἀπὸ σταδίου τὸν ἀντίχριστον, καὶ πεσὼν προςεκύνησεν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐφρενοβλάβησεν αἰχμαλωτισθεὶς ὁ ἄθλιος, ὡς μεθ' ἡμέραν ἐλθόντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ πάντων εἰπεῖν· ἐγὼ κοινωνίας χρείαν οὐκ ἔχω· τὸν Χριστὸν γὰρ ἑώρακα σήμερον. τότε λαβόντες αὐτὸν οἱ πατέρες[15]) δεσμοῦσι σιδήρῳ ἐπὶ ἕνα χρόνον, καὶ συν-

---

1) A πεσούσας. — 2) Pro εὑρίσκοντος αὐτὴν B εὑρισκομένης. — 3) ἐπὶ τούτῳ πάλιν om. B. — 4) B τοῖς ἀδελφοῖς ἐνεγκεῖν. — 5) B οὐάλεντι. — 6) B ὕβρισε καὶ ἔτυψε. — 7) τῷ om. A. — 8) Ex coni., codd. χρείων. — 9) B εὐλογίας. — 10) B μεθ' ἡμέραν. — 11) B ὡς. — 12) codd. λαμπαδιφόρων. — 13) B προςλαβόντα. — 14) A λαμπαδεφόρων. — 15) B οἱ ἅγιοι πατέρες.

εχέσι ταῖς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχαῖς καὶ ποικίλῃ ἀδιαφορήσει[1]) καὶ ἀπραγωτέρῳ βίῳ τὸ οἴημα αὐτοῦ καθελόντες ἀπεθεράπευσαν[2]). τοῖς γὰρ ἐναντίοις τὰ ἐναντία ἰάματα. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην καὶ τοὺς τῶν ἠπατημένων βίους ἐνθεῖναι τῷ βιβλίῳ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν μὲν ἐντυγχανόντων, ὅτι καὶ ἀρεταὶ ὑπόθεσις γίνονται πτώσεως τοῖς ἀδιακρίτως αὐτὰς μετερχομένοις.

4.

Περὶ Ἥρωνος.

(Caput XXXI Historiae Lausiacae codicum. Cf. Meurs. cap. XXXIII. Macariorum quidem hoc capite mentio non fit, quod ideo adiecimus, quia Rosweido teste in latinis quibusdam Historiae Lausiacae exemplaribus Hero beatum *Macarium* contumelia affecisse tradebatur, id quod falsum esse ex hoc codicum textu elucet. Eandem illam ob causam interpretationem capitis latinam supra non reperis; de Rosweidi vero observatione breviter disputavimus p. 109.)

Ἥρων τις γέγονεν Ἀλεξανδρεύς, γειτνιῶν μοι, ἀστεῖος, νεώτερος, εὐφυὴς τὴν διάνοιαν, καθαρὸς τὸν βίον, καθ' ὑπερβολὴν λεπτὸς τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ, ὡς πολλοὺς[3]) τῶν συνήθων αὐτοῦ λέγειν, ὅτι πολλάκις διὰ τριῶν μηνῶν ἤσθιεν[4]), μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ ἀρκούμενος καὶ εἴ που παραφανείη ἀγριολάχανον. πεῖραν δὲ τούτου ἔσχον κἀγὼ σὺν τῷ μακαρίτῃ Ἀλβίνῳ ἐπὶ τὴν Σκῆτιν ἀπιόντι ἀπέχουσαν ἀφ' ἡμῶν[5]) ἐπὶ μ'[6]) σημείοις. καὶ ἐν τούτοις ὁδεύοντες ἡμεῖς δεύτερον ἐφάγομεν καὶ ἐπίομεν[7]), ἐκεῖνος δὲ μηδ' ὅλως γευσάμενος, πεζεύων[8]), ἀπεστήθιζεν ψαλμοὺς τὸν μέγαν καὶ ἄλλους ιε', τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν, καὶ Ἡσαΐαν, καὶ μέρος Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, καὶ Λουκᾶν τὸν Εὐαγγελίστην, καὶ τὰς παροιμίας, καὶ τοῦτον καταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθημεν βαδίζοντα. ὃς καὶ αὐτὸς μετὰ πόνους μεγάλους καὶ ἱδρῶτας γενναίους τῷ τύφῳ τῆς ἀπονοίας ἀρθεὶς εἰς ὕψος μετέωρον, κἀκεῖθεν ἐλεεινὸν πᾶσι πτῶμα

---

1) B ἀδιαφορίᾳ. — 2) B ἐθεράπευσαν. — 3) πολύς. — 4) Codd. ἔσθιεν. — 5) Ex coni., A ἀπέχους ἀφ' ἡμῶν B ἁγίων ἀπεχούσῃ (sic). 6) B τεσσαράκοντα. — 7) B τρίτον ἐπίομεν. — 8) πεζεύων om. B.

κατενεχθεὶς, καὶ κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων οἰήσει ματαίᾳ μεγαλοφρονήσας, πάντας ἐξύβρισε λέγων· ὅτι οἱ πειθόμενοι ὑμῶν τῇ διδασκαλίᾳ ἀπατῶνται· οὐ χρὴ γὰρ διδασκάλοις ἑτέροις χρῆσθαι[1]) παρεκτὸς τοῦ Χριστοῦ μόνου, ὅτι αὐτὸς ὁ σωτὴρ εἶπεν· μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. ὃς ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αὐτὸς ἐσκοτίσθη τὴν διάνοιαν[2]) τῇ κενοδοξίᾳ τῆς οἰήσεως ἄνωθεν κάτω ἐλθών[3]), ὡς αὐτὸν μηδὲ[4]) τοῖς θείοις μυστηρίοις θέλειν προσέρχεσθαι. τελευταῖον δέ, ὡς ὑπὸ σφοδροτάτου πυρὸς ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐλασθείς, κατῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν προνοίᾳ τῆς θείας οἰκονομίας[5]), ὥστε ἥλῳ τὸν ἧλον ἀποκρούσασθαι· περιέπεσεν γὰρ ἀδιαφορίαις, καὶ θεατρικαῖς[6]) ἱπποδρομίαις, καὶ καπηλείοις τὰς διατριβὰς εἶχεν[7]). τέλος καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυναικομανίας ληφθεὶς καί, ὡς[8]) ἐσκέπτετο ἁμαρτῆσαι, μιμάδι τινὶ συνεχῶς τὰ πρὸς τὸ ἕλκος αὐτοῦ διελέγετο[9]). καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις[10]) ὄντι[11]) γέγονεν αὐτῷ κατά τινα οἰκονομίαν ἄνθραξ κατὰ τῆς βαλάνου, καὶ ἐπὶ ἓξ μῆνας τοσοῦτον ἐνόσησεν, ὡς κατασαπῆναι αὐτοῦ τὰ μόρια καὶ αὐτομάτως ἀποπεσεῖν. ὕστερον δὲ ὑγιάνας καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν ἐπανῆλθεν ἄνευ τῶν μελῶν τούτων, καὶ εἰς μνήμην τῆς οὐρανίου πολιτείας ἐν θείῳ φρονήματι γεγονώς, καὶ ἐξομολογησάμενος τοῖς ἁγίοις πατράσι πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, ἐνεργῆσαι τῇ πολιτείᾳ μὴ φθάσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας κεκοίμηται.

---

1) B χρήσασθαι. — 2) Pro ὃς ἐπὶ .... διάνοιαν B τοσοῦτον δὲ ἐσκοτίσθη τὸν λογισμόν. — 3) τῇ κενοδοξίᾳ .... ἐλθὼν om. B. — 4) Ex coni., A ὡς ὕστερον σιδηρωθῆναι καὶ αὐτὸν μηδὲ, B ὡς μηδέ. — 5) Pro κατῆλθεν .... οἰκονομίας B τῇ θείᾳ προνοίᾳ οἰκονομήμενος κατῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. — 6) Corr., codd. θεατρικοῖς. — 7) A εἶχε B ἐποιεῖτο. — 8) καὶ ὡς om. B. — 9) μιμάδι τινὶ ... διελέγετο om. B. — 10) B ἐν τούτοις. — 11) A ὄντα.

IV.

De sancto Marco abbate historia

e codice Vindobonensi edita.

(In bibliothecae Caesareae Vindobonensis codice ms. theol. graec. CCLXXIV, olim CCXXXVII, chartaceo, in 4., fol. 247, 2 ex Historia Lausiaca Palladii desumpta et a manu recenti negligenter scripta tanquam prologus asceticis Marci cuiusdam Capitibus praefigitur ita inscriptis: *Τοῦ ἀββᾶ μάρκου περὶ τοῦ πνευματικοῦ νόμου*, quae in Magna Bibl. Veterum Patrum Paris. T. XI. p. 888 sqq. excusa sunt. Codicem descripserunt Lambecius V, 194. de Nessel I, 379. De hac Marci historia cf. supra p. 16 not. 2. p. 76 sqq.)

Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος Μάρκος[1] *νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν, πρᾶος ὢν καθ' ὑπερβολὴν καὶ σώφρων. περὶ τούτου ἔφη ὁ μὲν*[2] *Μακάριος ὁ Ἀλεξάνδρινος πρεσβύτερος ὤν, ὅτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφοράν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἀπεδίδω*[3] *ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνων, μόνον δὲ τὸν ἀστράγαλον τῆς χειρὸς ἐθεώρουν ἐγὼ τοῦ ἐπιδιδόντος. οὕτως ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος Μάρκος. πότε καθεζομένου ἐν τῇ αὐλῇ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ θεῷ προσομιλοῦντος, ὕαινα τὸν*[4] *ἑαυτῆς σκύμνον τύφλον ὄντα ἤνεγκε, καὶ ῥίπτει αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἐθεράπευσεν*[5] *ὁ ἅγιος. τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον προβάτου μεγάλου ἁγίῳ ἤνεγκε, ὅπερ ὁ ἅγιος Μάρκος καταλέλοιπε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίᾳ Μελάνῃ ἀφῆκεν τὸ ξένιον τῆς ὑαίνης ἐπιλεγόμενον. οὗτος τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος δοῦλος τοῦ Χριστοῦ.*

---

1) Nomina propria in codice literis parvis scribuntur. — 2) Cod. aut *μὲν* aut *μέγ(ας)*. — 3) Cod. *ἀπεδίδου*. — 4) Corr., cod. *τό*. — 5) Cod. *θεράπευσε*.

V.

De sancto Macario historiae

e codice Vindobonensi editae.

(In codice ms. bibliothecae Caesareae Vindobonensis hist. graec. IX, olim XLII, chartaceo, in fol. (Lambec. VIII, 840. de Nessel V, 31) appendicem ad Apophthegmata a Cotelerio edita, quam eorum compilator in praefationis fine memorat, contineri supra p. 36 docuimus. Ex ea igitur appendice, cuius fol. 80, 1—145, 2 de senibus anonymis, deinde usque ad fol. 163, 1 de senibus, quorum nomina addita sunt, narratur, tres de Macario historias protulimus, quarum una codicis fol. 148, altera fol. 161, 1, tertia ad finem usque appendicis legitur. Quas latine interpretati sumus supra p. 50 sqq. 165 sq.)

1.

Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· τί κρίνεις τοὺς φονεῖς καὶ μοιχοὺς καὶ συμβωρύχους καὶ εἴ τινα δήποτε τῶν παρανόμων; ἔχουσιν ἴδιον δικαστήν, μᾶλλον δὲ μὴ μονομερῶς ἐξέταζε τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ σεαυτοῦ πταίσματα πολλὰ προγενόμενα[1]), καὶ εὑρήσεις[2]) σεαυτὸν ἐκείνων πολλάκις χείρονα. καὶ γὰρ σὺ πολλάκις εἶδες ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς οἶδας ὅτι μοιχεία ἀπαρτισμένη ἐστίν. καὶ πολλάκις ἐλοιδόρησας τὸν ἀδελφόν σου· οὐκ ἀγνοεῖς, ὅτι καὶ περὶ τούτου ὁ κύριος ἀπεφήνατο, ὅτι ὁ εἰπὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μωρέ, ἔνοχός ἐστι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός· τὸ δὲ πάντων φρικωδέστερον, ἴσως ἀναξίως προσέρχῃ τοῖς ἁγίοις καὶ ἀχράντοις αὐτοῦ μυστηρίοις, καὶ ἔνοχος γίνῃ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὃν μὲν κρίνεις, εὑρίσκεται ὅτι ψιλὸν ἄνθρωπον ἐφόνευσε; σὺ δὲ εὑρίσκει αὐτὸν τὸν Χριστὸν φονεύων, καὶ τῆς ἐκείνου σφαγῆς ὑπεύθυνος, ὡς ἀναξίως μετέ-

---

1) Ex coni., cod. *πταίσματα· πολὺ προγνόνα.* — 2) Cod. *εὑρῖσει.*

χων τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ αἵματος. ὁ γὰρ ἀναξίως, φησίν, ἐσθίων καὶ πίνων ἔνοχός ἐστι τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. τοῦτ' ἔστιν· ὥσπερ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔτρωσαν αὐτόν, οὕτω καὶ οἱ ἀναξίως μετέχοντες τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. καὶ μάλ' εἰκότως, ὅτι διαῤῥήξας πορφύραν βασιλικὴν καὶ ὁ ῥυπώσας αὐτὴν τὸν αὐτὸν θάνατον ὑπομένουσιν. ὥστε οὖν καὶ οἱ κατατεμόντες τὸ σῶμα αὐτοῦ τότε καὶ οἱ νῦν ῥυποῦντες αὐτὸ ἐν ἀκαθάρτῳ ψυχῇ μεταλαμβάνοντες αὐτὸ τὴν αὐτὴν τοῖς σταυρώσασιν αὐτὸν καὶ ὑποστήσονται δίκην, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀπόφασιν.

2.

Ἔλεγε ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ὅτε ἤμην νεώτερος, ἀκηδιάσας ἐν τῷ κελλίῳ ἐξῆλθον εἰς τὴν ἔρημον, λέγων τῷ λογισμῷ μου, ὅτι ᾧ ἂν ἀπαντήσῃς, ἐρώτησον αὐτὸν χάριν ὠφελείας. καὶ εὗρον παιδίον βόσκον βοῦς[1]), καὶ λέγω αὐτῷ· τί ποιήσω, παιδίον, ὅτι πεινῶ. λέγει μοι· καὶ φάγε. πάλιν εἶπον, ὅτι ἔφαγον, καὶ πάλιν πεινῶ. πάλιν λέγει μοι· καὶ πάλιν φάγε. καὶ πάλιν εἶπον, ὅτι πολλάκις ἔφαγον, καὶ πάλιν πεινῶ. τότε λέγει μοι· τάχα ὄνος εἶ, ἀββᾶ, ὅτι πάντοτε τρώγειν θέλεις. καὶ ὠφεληθεὶς ἀνεχώρησα.

3.

Γέρων τις διηγήσατο περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι περὶ τὸν Ἀρσενοΐτην ἐκαθέζετό τις μονάζων ἐπὶ ἔτη πολλά, τὸν τῶν ἁγίων ἀσκήσας βίον, ᾧ πνεῦμα πύθωνος προςεπέλασε κενοδόξῳ ὄντι διὰ τὴν περὶ τὴν ὑπερηφανίαν κουφότητα· καὶ πρῶτον μὲν πλανᾷ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ εἰςάγει αὐτὸν εἰς τὸ φρόνημα τῶν λεγομένων ἱερακιτῶν, οἵτινες λέγουσιν μήτε τὸν σωτῆρα ἀνθρώπινον ἀνειληφέναι[2]) σῶμα, μήτε ἐγείρεσθαι τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὃ περικείμεθα, καὶ ὅτι τρεῖς εἰσιν ἀρχαί, θεὸς καὶ ὕλη καὶ κακία, ἐξ ὧν κατασκευάζεται, μήτε ἠνθρωπικέναι τὸν θεὸν λόγον καὶ τέλειον ἀνειληφέναι[3]) ἄνθρωπον, μήτε μὲν σώζεσθαι τὸ εἶναι

1) Cod. βόας. — 2) Ex coni., cod. ἀνηλαφέναι. — 3) Cod. ἀνηλαφέναι.

τῶν[1]) πάντων αἴτιον. οὕτως δὲ διαστραφεὶς ἀποσπᾷ ψυχὰς πεντακοσίας. ἴσχυσε δὲ διὰ τὸ λέγειν πολλοῖς πολλά, καὶ ἀπωλείας καὶ εὑρέσεις καὶ ἀποβολὰς θανάτου ἐν διαφόροις τρόποις. ἀλλὰ καὶ δαιμόνια, φησίν, ἐξέβαλε κατὰ τὸ ἐν εὐαγγελίοις εἰρημένον, ὅτι δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε εἰ δυνατὸν πλανῆσαι καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. σφόδρα γὰρ τὰ ἀρχοντικὰ δαιμόνια περὶ ταῦτα ἰσχύει, τὸ αὐτὰ ἐκεῖνα δῆθεν[2]) καταργεῖν. πάνυ γὰρ συμφωνοῦσιν ἐπὶ ἀπώλειαν ψυχῶν. ὁ οὖν τοῦ τόπου ἐκείνου ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ κλήρου παραγίνεται πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ ἀββᾶν Μακάριον, ἀξιῶν αὐτόν, ὅτι ὡς θέλεις ἐλθὲ καὶ βοήθησον ἡμῖν. ἐὰν γὰρ μή σου ζῶντος τὴν γειτονίαν ἡμῶν καθάρωμεν, πάντες αὐτῷ πρόςκεινται, καὶ εὐχερῶς περὶ τὰ φαινόμενα τῇ πλάνῃ ὑπαγόμενοι ἀπάγονται. ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ἰδιώτης ἄνθρωπος, τί αὐτῷ ποιήσω; ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἐπέμενεν ἀξιῶν καὶ λέγων, ὅτι οὕτως πιστεύω, ὅτι, ἐὰν ἔλθῃς, ὁ θεὸς εἰρηνεύσει[3])τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ. πολλάκις γὰρ προθέμενος ἐλθεῖν ἐκωλύθην ἀπὸ τοῦ κλήρου, ὡς καταγελώμενος[4]) ἀπὸ τῶν κοσμικῶν. νῦν οὖν μὴ φέρων τὴν ἀπώλειαν τοῦ λαοῦ, ἄλλως δὲ καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦ θεοῦ φοβούμενος λέγοντος· ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητήσω ἐκ τῆς χειρὸς ὑμῶν, ἦλθον πρός σε πέμψαντός με τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ ἀναστὰς ἠκολούθησε αὐτῷ. καὶ ἔρχονται ἕως ἐκείνου τοῦ πλάνου. καὶ ὁρᾷ αὐτὸν καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ· οὗτος πνεῦμα ἔχει ἀρχοντικόν, καὶ ἵνα οἶδας, ὅτι ἐμὸν ἔργον τοῦτο οὐκ ἐστιν. οὐδὲ γὰρ[5]) πρὸς ταῦτα τὰ πνεύματα ὅλως ἐπάλαισα. δύο γὰρ τάγματα λέγουσιν οἱ ἅγιοι δαιμόνων, ἓν τὸ τὰς ἡδονὰς ἔμβαλλον τῷ σώματι, καὶ ἓν τὸ τὰς ψυχικὰς ἐμπνοῦν[6]) πλάνας, ὃ καὶ σφόδρα ἐστὶ δυςυπότακτον. ταῦτα γὰρ ἀφορίζει ὁ σατανᾶς τοῖς γόησι καὶ πλάνοις καὶ αἱρεσιάρχαις καὶ φαρμακομάντεσι[7]), καὶ εἴ τινι τοιούτῳ. λέγει ὁ ἐπίσκοπος· τί οὖν ποιήσομεν; λέγει ὁ γέρων· εὐχῶν χρεία· λόγος γὰρ οὐκ ἰσχύει. κελεύουσιν οὖν ἐξ-

---

1) Emend., cod. τὸν. — 2) Haec vox in codice difficillima ad legendum. — 3) Corr., cod. εἰρηναῦσαι. — 4) Ex coni., cod. καταγγελόμενος. — 5) Corr., cod. οὐδὲ δὲ γάρ. — 6) Corr., cod. ἐμπϊοῦν. — 7) Corr., cod. φαρμακοῖς μάντεσι.

ελθεῖν· ὁ δὲ ἐξέρχεται πρὸς αὐτούς. καὶ παραχρῆμα δέχεται αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος χείλεσιν καὶ λέγει πρὸς[1]) αὐτόν· πῶς τοσοῦτον χρόνον οὐ παρέλαβες ἡμῖν[2]); ὁ δὲ εἶπεν· ὅτι οὐ φρονεῖτε ὀρθῶς. λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος· σὺ οὖν καλῶς φρονεῖς; ὁ δέ· καὶ πάνυ, φησί. τί δέ ἐστι, φησίν, ὃ ὑμεῖς; Φρονοῦμεν ὀρθῶς, ὅτι σάρκα καὶ ὀστᾶ ἀνειληφέναι[3]); Λέγει ὁ ἅγιος Μακάριος· εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν λέγωμεν, καλῶς· εἰ δὲ ἀλήθεια οὕτως ἠθέλησε, σὺ τί ἂν λέγεις; ἵνα δὲ μὴ πολλοὺς ἀναλώσωμεν λόγους, λέγω μέν σοι, ὡς φρονοῦμεν, καὶ εἰ μὲν πεισθείης, καλῶς ποιεῖς, εἰ δὲ μή, πρὸς τὸν θεὸν ἔχεις, οὐ τὰ δόγματα ἀθετεῖς. ὁ δὲ ἔφη· ἐγὼ πρῶτος λέγω μου τὴν πίστιν. εἶτα λέγει ὁ ἅγιος· κακὴ πίστις[4]) μηδὲ ὀνομαζέσθω, ἀλλὰ λέγωμεν τὴν καθολικὴν τῆς ἐκκλησίας πίστιν. καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ εἰπεῖν. ἑστῶτος οὖν τοῦ λαοῦ ἄρχεται ἐκτίθεσθαι τὴν πίστιν οὕτως· πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν ὁμοούσιον αὐτοῦ λόγον, δι' οὗ ἐποίησε τοὺς[5]) αἰῶνας, τὸν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν τῆς ἁμαρτίας ἐπιδημήσαντα ἐν σαρκί, ἣν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας ἑαυτῷ ὑπεστήσατο, τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ. πιστεύω μὲν δὲ καὶ εἰς ἀνάστασιν ψυχῆς καὶ σώματος, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. καὶ πάλιν· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. ὁρᾷς, πῶς λέγει τοῦτο; ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη· ἐμοὶ τὴν ἐκ λόγων πίστιν[6]) μὴ πρόσφερε, ἀλλ' ἀπέλθωμεν εἰς τὰ μνημεῖα, καὶ ἕνα τῶν ἐκεῖ κειμένων ἀνάστησόν μοι, καὶ οἶδα, ὅτι καλῶς φρονεῖτε· ἐπεὶ ἐγὼ ψυχὴν χωρὶς[7]) σώματος ἄγω. στραφεὶς δὲ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγει τῷ ἐπισκόπῳ· μέγα κακόν, ὅτι πειράζομεν τὸν θεόν, ἀλλ' οὐδὲ ἔχω παρρησίαν, ἀξιῶσαι τὸν θεὸν δι' ἕνα δαιμονιακὸν

---

1) πρὸς ex coni. addidi. — 2) Sic cod. — 3) Corr., cod. ἀνελειφέναι. — 4) cod. πίστης. — 5) Cod. τὰς. — 6) Cod. πίστην. — 7) Cod. χωρῆς.

τηλικοῦτον σημεῖον γενέσθαι. λέγει ὁ ἐπίσκοπος· οὐχί, πάτερ, ἀλλὰ δι' ὁλόκληρον παροικίαν. τότε ἀπέρχονται ἕως τῶν μνημάτων, καὶ ἄρχεται ὁ ἱερακίτης ἐπικαλεῖσθαι δαίμονα. οὐ γὰρ δή που ψυχὴν ἠδύνατο ἀναγαγεῖν ψιλὴν καὶ γυμνήν. καὶ ὡς οὐδὲν ἴσχυσεν, ἀντέκειτο δὲ αὐτῷ ἀληθῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν οὐ δύναμαι ἀνάγειν[1]). παραχρῆμα δὲ δριμύξας ἑαυτὸν ὁ Μακάριος ἔκαμψε τὰ γόνατα, μηδὲν ὑποσχόμενος, καὶ ὥραν μίαν παρατείνας ἐν τῇ εὐχῇ μετὰ πάντων ἀνέστη. καὶ τύψας[2]) τῷ βαΐῳ τὸ μνῆμα — οἱ γὰρ ῥάβδοι τῶν ἐκεῖ μοναχῶν ἐκ βαΐων εἰσίν — ἐγείρει ἄνθρωπον, οὐχ ὑπόγειόν τινα ἄρτι τελευτήσαντα, ἀλλὰ τῶν ἀρχαίων. καὶ φωνεῖ τὸν ἱέρακα καὶ λέγει αὐτῷ· ἐξέτασον τοῦτον, εἰ ἐγείρεται σῶμα. ὁ δὲ ἀποψύξας[3]) τοῦ δαίμονος αὐτοῦ ὑποχωρήσαντος ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ σημείῳ πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. ζητούντων δὲ αὐτὸν φονεῦσαι οὐ συνεχώρησεν, ἀλλ' ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. φησὶ δέ, ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ ἀναστάς, εἰ ἐπίσταται τὸν Χριστόν, ἔφη, ὅτι οὐδ' ἀκηκοέναι αὐτόν [ζῶν]. Φαραὼ γὰρ βασιλέως εἰρήκει τετελευτηκέναι. [πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν][4]). βαπτίσας οὖν αὐτὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἔτη τρία τὴν ἀληθῆ λοιπὸν κοίμησιν κοιμηθέντα, ὡς ἁρμόζειν ἐπ' αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὅτι οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ[5]) ἡ δόξα τοῦ θεοῦ. ἠρώτα οὖν ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἅγιον Μακάριον, εἰ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ δόξα τοσούτων ὑποπεσόντων αὐτῷ ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ σημείῳ; καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ· οὐ ἡ καρδία σχολὴν ἔχει δόξαν ἀνθρώπων παραβλέψασθαι, ὅτι οὗτος θεὸν μὲν οὔπω ἔγνω,

---

1) Ex coni., cod. ἀγάγειν. — 2) Emend., cod. τίψας. — 3) Corr., cod. ἀποψύχας. — 4) Verba uncis inclusa aut glossa ex margine in textum illata, aut loco suo mota esse videntur. Vocem ζῶν ad verba πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν pertinere crediderim. Forte corr. ἔφη, ὅτι οὐδ' ἀκηκοέναι αὐτόν, ὅτι πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ζῶν ἦν· φαραὼ (cod. φαραοῦ) γὰρ βασιλέως εἰρήκει τετελευτηκέναι. — 5) Emend., cod. ἠναφανερώθη.

ὃ δὲ ποιεῖ, ἀνθρώποις ποιεῖ. ὁ δὲ ἀξιωθεὶς ἐπὶ πνοίᾳ θεοῦ, ἐν πολλῷ ἀγῶνι ἐστὶν ὥσπερ ἐπὶ ξυροῦ ἑστώς, φοβούμενος μὴ ἐκπέσῃ. ὁ τοιοῦτος μίαν μόνην ἐπιθυμίαν ἔχει, τὸ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος. περὶ γὰρ δόξης οὐδὲ εἰς ἔννοιαν ἔρχεται. ὑπόταγμα[1]) δὲ δίδωσιν αὐτῷ τοιοῦτο, καί φησιν· ἥγησαί μοι τινὰ ἐπὶ θαλάσσῃ περιπατοῦντα καὶ εἰς οὐρανὸν ἀτενίζοντα τῷ ἡλίῳ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ βασταζόμενον· τῷ τοιούτῳ ὑποτίθεταί τις, ὅτι, ἐὰν ἴδῃς[2]) τὸν τόπον, ἐφ᾽ ᾧ ἐπιβαίνεις, ποντώσει[3]), τί ἂν πάθοι παρακούσας; οὕτως ὁ τῇ[4]) τοῦ θεοῦ δόξῃ ἐνατενίζων πατεῖ τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν. ἐὰν δὲ περὶ ταύτην στράφῃ, ἐκείνης ἐκπίπτει. ἐκπεσὼν δὲ ἐκείνης, ἐκ πολλῶν ἄλλων παθῶν κλυδωνίζεται. τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ ἁγίου τούτου, ὅπερ ἦν ἐλεήμων καὶ φιλάδελφος καὶ πόσην[5]) εἶχεν διάκρισιν περὶ τὰ πράγματα, τὸ κατειδὸς σιγήσομαι.

---

1) Cod. ὑπόδαγμα. — 2) Cod. ἴδεις. — 3) Cod. ποντῶσαι vel ποντοῦσαι, forte mavis corr. ποντωθήσει vel ποντισθήσει. — 4) Cod. τί. — 5) Cod. πόσιν.

VI.

Specimen

interpretationis germanicae antiquae historiarum de Macariis Aegyptio et Alexandrino e codice bibliothecae Jesuitarum Coloniensis depromptum.

(Codex est chartaceus in 12., foliorum 300, Sec. XIV vel XV, satis bene exaratus, in cuius dorso leguntur verba: *Bibl. de Croisiers;* quare ad bibliothecam fratrum crucis Coloniensium olim pertinuisse videtur. Insunt ei pulcherrimae de Barlaam et Josaphat sanctisque senibus historiae, germanico quidem idiomate elaboratae, in iisque plurimae de Macariis, ex quibus quatuor tantum hic ad codicis fidem accuratissime descriptas proponimus.)

1.

eyn zeichen.

Dar na sachten sy ons ouch eyn selssen zeichen. It was eyn rych man de hadde eyne schone dochter. Vnd omb de so warff eyn yungelinck. Ind do sy eme syns bosen willen neit in wolden volgen. Do machde hey dat myt zouueryen. Dat sy ir vader ind ir moder. ind ẏyl anderre lude neyt anders in saegen dan vur eyn wylt pert. End da van ir vader ind ir moder ind ir ander vrunt waren in groissem lyden. Ind voirten sy gezoumet ind gebunden vur den heyligen vader sante machario. Ind veyllen vur syne voysse myt groissem weynen ind sprachen zo eme. Ouwe heylige vader dese maget de du heir suys dat was ouse dochter. Ind bose lude synt zo geuaren ind haynt sy mit zouueryen verwandelt. Dat sy is geworden als du wail sust. Wir bydden dich durch den schepper hemelrichs ind ertrichs ind de alle creaturen geschaffen hait. Dat du got byddes dat sy weder werde. Als hei sy van eirsten hait geschaffen. Do lachde der heylige vader gar goitlichen ind sprach. Ich in sien

neit deirlyches an ir. dan eyns mynschen nature. ouch in is an irme lyue neit deirliches. Mer it is in der lude ougen de sy an sien den duncket dat is van des duuels wercke. Vnd do hey dat hadde gesprochen. da voirte hey sy in syne celle. Ind na vyl gebedes dat hey ouer sy dede. Do salfde hey sy myt olye in deme namen onses heren Ihs Xp̄s Want sy van groissem arbeyde alle yr kraeft hadde verloren. Do gaff hey ir zo essen ind voirte sy her vs zo eren vrunden. Do sagen sy sy an vur eyne iunffrouwe. Als sy in der wairheit was. End do ir vader ind eir vrunt groislichen danckden machario deme heyligen vader end got loueden. Do sprach hei zo der yunffrouwen. Des duuels gewalt ist da van an dir schynber geworden. Want du hais vunff wechen ayn den heyligen licham gotz geweist. End also voirten sy de dochter myt vrouden weder zo heyme.

2.

Dar na begerde der heylige vader dat hey queme in den bongarden. Janme ind manbe. Dat waren die zwene zouuener de by konynck pharone waren. Do moyses van gode wart tzo eme gesant. de da zeichen vur eme daden. Do deden de zweyn zouuener myt dem duuel also dane zeichen. dat sy pharonem bedrogen. Dat hey moyses ind synen zeichen neit in wolde geleuuen. Ind die selue zweyn zouuener. Mambre ind Janme De machden sich seluer eyn seir duyrbar graiff in eynen bongarden. Ind grouen dar eynen borne ind plantzden dair in vyl boume van mencherhande vruchten. Also dat de bongarde is recht als eyn paradys. Dair is ouch grois schatz van syluer ind van golde ynne verborgen. Nu is euer der duuele also vyl da ynne. dat geyn mynsch e an menchen iaren nye in dorste dar in komen. Ind do der heylige man macharius desen bongarden wolde sien. Doe machde hey eyn busschelgin van helmen Ind wanne hey eyne myle weges was gegangen. so lachte hey dar eynen halm an den wech. Dat hey neit in vereirde wanne hey weder solde gayn. Want hey moyste. IX dage

gayn ee hey dar kunde komen. End do hei deme garden op eyne myle na was. Do lachte hey sich neder ind wolde rouwen. Do quam der duuel ind hadde de helme alle op gelesen. Ind lachte sy zo syme houfde. vnd do hei ontwachede do vant hey sy. Ind vernam zo hantz ind bekante des duuels ontruwe. Ind dachte dat hey sich nyrgen. dan zo gode in solde verlaissen. Ind do hey zo deme garden quam Do quamen de duuel her vs myt groissem geschrey. Ind sprachen machario wat woltu moynch heir in onsem huse. Wail vs balde du in hais heir neit zo schaffen. Dese stede is vns. dych in leist nemant dar yn. du yn machs heir neit blyuen. Do sprach macharius ich mois her in. ind besien we it heir is geschaffen. Ind do hey hyn in geynck do quam der duuel euer intgayn in myt eyme bloissen swerde. Ind dede recht off hey in doit wolde slayn. Ind sprach ganck weder in dyne celle. Dich duncket gar ongevoichlich wanne wyr omb dyn huys gayn. Inde meyns du dan dat du myt gewalt sols bynnen onse huys gayn. Do antworde hey dem duuel end sprach. Du koms intgayn mich myt eyme swerde. Ind ich gayn intgegen dych in dem namen onses heren ihs Xp̄s. End also moiste eme der duuel wychen. Ind do hey in den garden quam Da vant hey eynen bornen. Ind dar was eyn emmer mit eynre yseren ketten angemacht. Mer sy was vervullet inde zo brochen. Hey vant da ouch vyl guldenre afgode ind vyl groisses schatzes. hey vant ouch da de schoinste boume van granaten ind van vyggen. ind van alrehande vrucht. Ind do hei dat allet hadde besien. Do geynck hei weder vs. ind leis syluer ind golt lyggen dat hei is neit in beroirde. Ind zo hantz do hei vs quam. Do voiren de duuele dar weder in. Vnd kratzden ind reiffen eme na recht als de rauen. Nu hadde hey mit sich wasser ind broit gedragen. des gebrach eme do. Ind do hey weder durch de woystenie geynck. do doirste in also sere. dat hey rechte wolde verderuen. End do hey in groissen noeden was Do sach hey gar eyne schone yunffrauwe de hadde gar eyn wys hemde an. Inde hadde op dem houfde eyne

gelten myt wasser de sweifde op der erden. Nu was sy van eme also verre als man myt eyme bogen moichte scheissen. End do hey ir also na geynck. Do geynck sy eme vuyr dry dage. Ind an dem veirden dage do quamen vyl wylder deir gaynde. Vnde onder den was eyne hynde. ind der leyff ir kyndelyn na. End der hinden ontvlois ere mylch op de erde. Ind do hey de yonffrauwe allet sach vur eme gayn mit der gelten myt deme wasser. Do gewan hey doch eyne craeft van yrme gesichte. Do hey do de hynden hadde gesien. Do sprach eyne stymme vā̃n dem hemel zo eme. Macharyus ganck zo der hynden ind such sy: zo hantz. do hey intgegen ir geynck. do stoint sy zo hantz stylle. Ind do hei gesouch do gewan hey alle syne craeft weder. Ind de hynde geynck vort myt eme sees dage durch de woystenye. Ind hey soich sy weder den durst. Ind do hey weder in syne celle quam. Do geynck de hynde weder mit irme kynde in de woystenie. Ind do macharius den broederen sachte van der groisser nutzicheit de hey gesien hadde. vnd sachte dat da gar wail broedere woenen solden. Do wart der yunger broeder hertze gar sere intfenget. Ind wolden weder stryt dar End do de alde broedere dat hoirten. Do vorteden sy. dat de yunge broedere vur den duuelen dair neit in moichten blyven. Ind brachten it in vs dem synne. wa myt dat sy moichten. vnd spraichen zo deme lesten. Is it wail dat ir da vur den duuelen blyuen moicht. Wat loyns woldet ir dan van gode warden. Synt dat da also groisse waillust is. ind dat mā̃n da sunder alle lyfliche gebrech leuet. Also in daden onse vurvaren neit de heylige alt vaders. de in soichten geyn lyfliche waillust. Mer wa sy gode alre heimelichste deynen moichten. we hart inde we woyste dat it da was. dat was in alreleifste. Und myt desen worden so brachten sy dat den yongen broederen vs deme synne.

3.

Eyn zeichen.

It wart zo eynre zit eyn drufe gesant machario. Nu was syn hertze alle zyt dar op gerychtet dat hey lieuer schaffde syns euenen crysten nutz dan syns selues. So gedachte hey ouch heir an. Ind sante den drufuen vort eyme anderen. Ind gedachte dat is die noitturfticher were dan hey seluer. Ind der selue broder was siech Ind der broder hadde ouch de selue doeget we siech dat hey was. Do gedachte hey doch dat eyn ander syns bes bedoirfte dan hey. ind sante den drufuen vort eyme anderen. Ind mit kurten worden so quam der drufue in alle de cellen die in der woystenien waren. sy weren na off verre. Ind eyn eicklich dachte dat synre eyn ander bes bedorfte dan hey. Inde zo deme lesten wart der drufue macharius weder gesant. Do hoif hey syne hende op ind louede got myt groissen vrouden omb de broederliche leifde ind truwe ind omb de gantze volkomenheit de in alle den broederen was.

4.

Abbet macharius stoynt tzo eynre zit in synre cellen spade an deme auende. Ind sach tzo eyme vynsteren vs. Do geynck der duuel da hyn gar entlychen. Ind hadde eynen roeck an. da waren vil locher an. End an eyme eicklichen heynck eyn vesgen. recht als da de aptekere ir krut ind ir salue in haynt. Doe sprach macharius du groisser wa woltu hyn. Do antwerde der duuel ind sprach. Ich wil hie hyne yn die woystenye de broedere tzo soicken. Do sprach macharius wat meynet dat dat du so vyl boissen drages. Do sprach der duuel. Ich brengen den broedern mynen dranck tzo versoicken. Inde brengen dar omb so mencherhande Off in dat eyne neit in beualle dat ich in dat ander bede. Ind it kan neyt gesyn dar in sy ommer get onder dat in beualle. Ind do hey dat gesprochen hadde do voir hey vort vurbas. Nu was de celle macharius op eyme berge.

Ind vyl cellen dair onder in der woystenyen da vyl goeder broeder ynne waren. End do dat macharyus von deme duuel hoirte. Do stoynt hey ind beite bys dat der duuel weder quam. Ind do hey weder quam. doe sprach hey euer tzo eme. bys wyllekomen. Do antwerde eme der duuel gar onwertlichen ind sprach. Wat sal myr dyne groisse. Mir synt doch alle de gene de ich hayn gesien gar wederspennYch geworden. Do sprach macharius ind in hais du da geynen vrunt. Do wolde hey eme hauen geloegen. Do vraichde hey eme euer. Ind do moyste it eme der duuel sagen. do sprach der duuel ich hayn dair eynen de begynnet sich wail na myme willen zo halden. wes ich eme beyden des intfenget hey etzwat vyl. do vraichde eme macharius we hey heysche. Do sprach der duuel hey heischet theopenticus. ind mit den worden do voir hey euer synre straissen. Tzo hantz do hey enwech voir. Do nam macharius synen staff in syne hant ind geynck op den berch zo den broederen in die woystenye. Ind do in dat wart gesacht do geyngen sy eme alle intgegen. Ind ein eicklich meynte dat hey tzo in yn de cellen hedde gekeirt ind gegangen. Do vraichde hey wa theopenticus celle were. Ind geynck do tzo eme. Do wart hey gar vro ind ontfeynck in gar leyflichen. Ind do de tzwene alleyne waren ind de broedere alle van eme waren gegangen. Do sprach macharius tzo theopenticus. Lyeue broder we geheltz du dich. Do sprach hey wail lyeue vader van dyme gebede. Do sprach euer macharius moyent dich ouch boese gedancken. Do sprach hey ya heylige vader onder wylen. Ind schamede sich eme tzo sagen wa mit syn hertze was bekummert. Dat myrckde macharius tzo hantz ind wolde mit behenden lysten vs eme de wairheit wynnen. Ind sprach tzo eme alsus. Also mench iair als ich in der woystenyen hayn verdreuen. Ind mich alle de broedere vur eynen heyligen vader halden. Ind ouch by na op hundert iair alt byn. ind in kan des doch neit ouerwynnen mych in moyen de gedancken. Do sprach theopenticus. Gelouue myr heylige vader sy moyent mich gar sere. Ind do macharius hoirte

dat hey begunte tzo geen Do lachte hey eme alsulche rede vur myt kundicheit recht of hey bekummert were myt den vyl bosen gedancken. Ind myt alsulcher behendicheit so wan hey vs eme dat hey geyde alle der gedancken da mit in der duuel ouch mit hadde bekort. Do sprach macharius tzo eme. Lyeue broder we lange vastestu. Do sprach der broder bys tzo noenen zyt. Do sprach macharius. lyeue broder vaste bys tzo vesper zyt. Ind nym van deme ewangelyo etzwat ind van der heyliger schryft ind betrachte da vs. Ind wanne dich eynige bose gedancken moyent. So in such neit omb dich. mer bouen dych tzo gode ind der kompt dir tzo hulpen ind hey in verleist dich neit. End do hey vil myt eme redede ind in leirde we hey sich intgayn des duuels lagen solde halden. Do geynck hey weder heym in syne celle. Ind dar na eyns dages do quam der duuel myt deme seluen krame als hey vur hadde gedayn. Do groite in euer macharius inde sprach. war woltu groisser. Do sprach der duuel ich wyl euer de broedere vysenteiren. Nu beite macharius euer eyne wyle bys dat hey weder quam. Ind do hey do weder quam do vraichde hey in euer. We dat de broedere nu deden. Do sprach der duuel myt eynre gar harder stymmen Ouwe sy synt mir alle wederwordich geworden. Euer den ich wail in myne vruntschaff hadde gebracht. De hait sich alre meyst intgegen mich gesat. Ind is also mortlych intgegen mich geworden. dat ich synre cellen neit in dorste geneken. Ind ich hayn gesworen dat ich in langer zyt nummer dar in wyl gekomen. In do hei dat gesprach do voir hey synen wech.

VII.

Macarii cuiusdam abbatis visiones de sanctis angelis

e codice Vindobonensi primum editae.

(Exstant in bibliothecae Caesareae Vindobonensis codice ms. theol. graec. CC, olim CLXXXVII (Lambec. IV, 442. de Nessel I, 294), chartaceo, in 4., negligenter exarato, in quo ει pro ι vel υ saepissime scriptum invenis, p. 97, 1—100, 2. Ex eo descriptas, et, quia Macariorum Aegyptii vel Alexandrini non esse videntur, literis minoribus impressas adiicere statuimus.

1.

Διήγημα φρικτὸν καὶ ξενίζον τὸν[1]) νοῦν.

Εἶπεν ὁ ἀββᾶς μακάριος, ὅτι ἐλθόντος μου ἐν κονσταντίνου[2]) πόλει, ἐπιθυμοῦν[3]) γάρ μοι ἦν τοῦ θεάσασθαι αὐτήν, καὶ περιπατῶν[4]) ἔν τινι ἐμβόλῳ, τῆς ἀληθείας μαρτυρούσης μοι εἰς ταῦτα τὰ λαλούμενα παρ᾽ ἐμοῦ, βλέπω τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς δεδωρημένοις μοι παρὰ κυρίου πρὸς τὸ νοεῖν με τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἄνθρωπόν τινα ὥσπερ εὐνοῦχον ἔξωθεν τοῦ καταγωγίου[5]) τοῦ πορνικοῦ ἑστῶτα, πάνυ κατηφῆ κρύπτοντα[6]) τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ταῖς δυσὶ παλάμαις αὐτοῦ, καὶ ἐθρήνει τῷ σχήματι, ὥστε νομίζειν, ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς συνεθρήνησεν[7]) αὐτῷ· προσεγγίσας δὲ λέγω πρὸς αὐτόν· τί ἐστιν ὁ τρόπος τοῦ θρήνου σου καὶ ἡ κατηφία[8]), καὶ οὐκ ἀναχωρεῖς τῶν ἐνθάδε, ὅτι πορνῶν καὶ ἀσελγῶν καταγώγιον[9]) γυναικῶν ὑπάρχει; εἰπέ μοι, παρακαλῶ· ἔχει γὰρ συμπάθειαν πολλὴν ὁ θρῆνός σου. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει μοι· φύσει, ἔνδοξε δοῦλε τοῦ θεοῦ, ἄγγελός εἰμι, [καὶ][10]) ὥσπερ πάντες οἱ χριστιανοὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ βαπτίσματος ἕκαστος λαμβάνει ἄγγελον παρὰ τοῦ θεοῦ, πρὸς φυλακὴν καὶ σκέπην τοῦ ὄντος ὧδε ἀνθρώπου, καὶ πολλὰ θλίβομαι ὁρῶν αὐτὸν ὧδ᾽ ἐργαζόμενον ταῖς ἀνομίαις καὶ ἀσωτείαις[11]), ὡς καὶ νῦν ἐν τῷ καταγωγίῳ[12]) τούτῳ

---

1) Ex coni., pro *ξενίζον τὸν* cod. *ξενίζοντα.* — 2) Cod. *κοσταντίνου.* — 3) Ex coni., cod. *ἐπεθύμον.* — 4) Sic cod. — 5) Cod. *καταγωλέου.* — 6) Ex coni., cod. *κρατοῦντα.* — 7) Emend., cod. *συνέθρηνη* (sic). — 8) Sic cod. pro *κατήφεια.* — 9) Corr., cod. *καταγώλεον.* — 10) Vox *καὶ* codicis supervacanea esse videtur. — 11) Sic cod. pro *ἀσωτίαις.* — 12) Cod. *καταγωλέῳ.*

κείμενον[1]) εἰς ἀνομίαν, ὡς ὁρᾷς, μετὰ τῆςδε τῆς πόρνης· καὶ πῶς μὴ θρηνήσω τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ εἰς τοιοῦτον σκότος κατασταθεῖσαν; λέγω [πρὸς][2]) αὐτὸν ἐγώ· καὶ διὰ τί οὐ νουθετεῖς αὐτὸν τοῦ φυγεῖν τὸν ζόφον τῆς ἁμαρτίας ταύτης; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος· ἐπειδὴ οὐκ ἔχω χώραν ἐγγίσαι πρὸς αὐτόν. ἀφ' οὗ γὰρ ἤρξατο ποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι δαιμόνων, καὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχω εἰς αὐτόν. [καὶ ἐγὼ λέγω πρὸς αὐτόν·] πόθεν δῆλον, ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν [ἔχεις][3]) ἐν αὐτῷ, τοῦ θεοῦ σοι αὐτὸν ἐμπιστεύσαντος; καὶ λέγει μοι πάλιν ὁ ἄγγελος· ὁ θεὸς ἡμῶν ἀγαθὸς ὢν καὶ φιλάνθρωπος αὐτεξούσιον ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἔασεν αὐτὸν τῇ ἀρεσκείᾳ πορεύεσθαι ὁδόν, δείξας αὐτῷ τὰς δύο ὁδούς, τὴν στενὴν καὶ τὴν πλατεῖαν, εἰρηκὼς αὐτῷ ἀμφοτέρων τὴν λύσιν, τῆς μὲν στενῆς καὶ τεθλιμμένης[4]) ὁδοῦ τὰ διαβήματα μικρὸν μὲν πόνον ἔχοντα πρὸς τὸ παρόν[5]), καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰώνων αἰῶνας τὴν ἀνάπαυσιν, τῆς δὲ πλατείας κόλασιν αἰώνιον καὶ τὸ πῦρ τῆς γεέννης καὶ τὰς λοιπὰς πάσας κολάσεις. ποίαν νουθεσίαν ἔχω ποιῆσαι λοιπὸν πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνθρωπον, ὅν μοι ἐνεχείρησεν ὁ θεὸς τοῦ σκέπειν[6]) αὐτόν; αὐτὸς γὰρ ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος νουθετεῖ καὶ παρακαλεῖ καὶ διδάσκει πάντας ἀπέχεσθαι τῶν σαπρῶν πράξεων, καὶ μόλις ποτέ τινες σκέπτονται ἀκριβῶς τοὺς θείους λόγους αὐτοῦ. λέγω οὖν πρὸς αὐτόν· τί ἐξέτεινας τὰς χεῖράς σου στενάζων πρὸς τὸν οὐρανόν; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος· ὁρῶ τοὺς δαίμονας κύκλῳ αὐτοῦ κροτοῦντας, καὶ ἑτέρους τραγῳδοῦντας[7]), [ἑτέρους][8]) γελῶντας αὐτοῦ ἀσέμνως, καὶ τούτου ἕνεκεν διεπριόμην[9]) ἐπὶ τὰ ἐλελίσματα[10]) ἐκεῖνα καὶ ηὐχόμην τῷ θεῷ, ἵνα ῥυσθῇ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τὸ πλάσμα αὐτοῦ, καὶ δωρήσηταί[11]) μοι μίαν ἡμέραν χαρῆναι[12]) ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐπιστροφῇ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ τῇ ἐξομολογήσει, καὶ ἀξιωθῆναί[13]) με τοῦ παραδοθῆναι[14]) τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει καὶ μετανοίᾳ ἄσπιλον καὶ καθαρὰν διὰ τοῦ κυρίου ἄμεμπτον[15]) τῇ ἀγαθότητι τοῦ θεοῦ. καὶ

---

1) Corr., cod. κείμενος. — 2) πρὸς om. cod., addidi ex coni. — 3) Verba uncis inclusa ex coni. addidi. — 4) Corr.; cod. τεθλιβένης. — 5) Corr., cod. παυρὸν. — 6) De hac voce cf. supra p. 232. — 7) Corr., cod. τραγῳδιοῦντας. — 8) Vocem ἑτέρους uncis inclusam ex coni. addidi. — 9) Cod. διεπριώμην. An mavis corr. διεπριαάμην. — 10) Sic cod., forte ἐρεθίσματα? — 11) Cod. δορείσηται. — 12) Cod. χαρεῖναι. — 13) Cod. καὶ τοῦ ἀξιωθῆναι. — 14) Ex coni., cod. παραθηκαι (sic). — 15) Ex coni., cod. ἀμμε πτων.

ταῦτα εἰπὼν ὁ ἄγγελος ἄφαντος ἐγένετο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. λέγω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί μου, ὅτι ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη δυσωδεστέρα ἁμαρτία, εἰ μὴ ἡ μοιχεία[1]) καὶ ἡ πορνεία καὶ ἡ[2])τῶν σοδόμων ἐπικατάρατος· ἐὰν δὲ θέλει ἐν τούτοις τοῖς ἁμαρτήμασιν ὧν μετανοῆσαι, θερμότερον δέχεται[3]) αὐτὸν[4]) ὁ θεὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁμαρτωλούς, διότι ἐκ προαιρέσεως ἐστὶ τὸ πάθος, πληθύνει[5]) δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος διὰ τὸν γαργαλισμόν· ἐὰν δὲ θέλῃ τις[6]) ἀποκτεῖναι τὰ πάθη ταῦτα ἐν ἀγρυπνίᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ, ξηραίνει αὐτά.

2.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα διηγήματα.

Ἔλεγε πάλιν ὁ αὐτὸς ἅγιος μακάριος, ὅτι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἦν πρὸς κύριον τὸν θεὸν προσευχόμενος. εἶτα ἀνέβλεψα[7]) εἰς τὸν οὐρανὸν ἰδών, καὶ ἰδού[8]), ἦν ἀνεῳγμένος, καὶ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ οἱ μὲν ἀνήρχοντο, οἱ δὲ κατήρχοντο, τὰς ψυχὰς ἀναφέροντες. τινὲς δὲ μέλανες καὶ ζοφώδεις ἐν τῷ ἀέρι εἶχον περισπασμὸν πολὺν[9]) τοῦ ἁρπάζειν καὶ κατασπᾶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἄγγελοι ἀνθίσταντο κραταιῶς καὶ ἰσχυρῶς ὡς σφόδρα μαστίζοντες αὐτοὺς καὶ σώζοντες τὰς ψυχάς. βλέπω δὲ πάλιν καὶ ἰδού[10]), δύο ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν ψυχὴν ἀνθρώπου φέροντες. ὡς οὖν προσέγγισαν τῷ τελωνίῳ[11]) τῆς πορνείας καὶ τῆς μοιχείας[12]) καὶ ἀνδρομανίας[13]) — ταῦτα γάρ εἰσι πάντων τῶν τελωνίων αἰσχρότερα· ἐν ὁδῷ γὰρ πρὸς τὰ ἄνω ἤγγιζον οἱ κατέχοντες τὴν ψυχὴν ἄγγελοι τοῦ θεοῦ — ἤρξατο ὁ ἄρχων τοῦ τελωνίου ταράττεσθαι δεινῶς καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ· ποίῳ τρόπῳ ὑμεῖς τὴν ψυχὴν ταύτην ἕλκετε ἡμετέραν ὑπάρχουσαν[14]); λέγουσιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτόν· τί σοι τὸ σόφισμα ἐν αὐτῇ, εἰπέ; λέγει οὖν αὐτοῖς· ὅτι ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐπόρνευε, καὶ τὴν σοδομίνην ἁμαρτίαν πολλάκις ἰδίᾳ προαιρέσει εἰργάζετο. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκρινε τὸν πλησίον αὐτοῦ λοιδόρως, καὶ τί οὖν δεινότερον τούτων τῶν ἐγκλημάτων ἔχετε εὑρεῖν ἐν αὐτῷ; λέγουσιν οἱ ἄγγελοι· εἰ καὶ ἦν

---

1) Corr., cod. μοιχία. — 2) Ex coni., cod. εἰ, — 3) Cod. δέχαιται. — 4) Cod. αὐτό. — 5) Cod. πληθύνη. — 6) Cod. θηλη της. — 7) Emend., cod. ἀναβλέψας. — 8) Ex coni., cod. ἰδὸν. — 9) Corr., cod. πολλήν. — 10) Cod. ἰδὸν. — 11) Corr., cod. τῷ τελωνιον (sic). — 12) Cod. μοιχίας. — 13) Cod. ἀνθρομανείας. 14) Cod. ἡμετέρα ὑπάρχουσα.

δεδουλωμένη ἡ ψυχὴ αὕτη τοῖς τοιούτοις πάθεσιν, ἀλλ' ἐξέκοψε ταῦτα ἐξ αὐτῆς πρὶν ἢ τὸ τέλος αὐτῆς ἐλθεῖν. λέγει δὲ ὁ διάβολος· οὐχί, οὐκ ἔστι, ὡς λέγετε[1]), ἀλλὰ ἀμετανόητος ἐτελεύτησεν ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς, μηδ' ὅλως παυσάμενος τὰς ἀνομίας· οὐδαμοῦ εὑρέθη ἐξαγόρευσιν ποιησάμενος[2]) τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ πασῶν[3]), ἢ ἀποχὴν τῶν πονηρῶν ποιησάμενος, ἀλλ' οὕτως ἐτελεύτησε, δοῦλος ὢν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐμὸς συνεργάτης. τότε λέγει εἷς τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· ἀληθῶς σοι τῷ ἐχθρῷ οὐ πιστεύομεν· ὅλως γὰρ ψεῦδος ὑπάρχεις, ἀκάθαρτε· ἀλλὰ κληθήτω[4]) ὁ ἄγγελος ὁ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος δοθεὶς αὐτῷ εἰς παραφυλακήν, κἀκεῖνος φράσει τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἔστιν. ὡς δὲ ἐκλήθη ἐκεῖσε, ἦν γὰρ ἀσχολούμενος περὶ τῆς ταφῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ, λέγουσιν[5]) οἱ ἄγγελοι αὐτῷ· εἰπὲ ἡμῖν, ἑταῖρε[6])· ἡ ψυχὴ αὕτη μετενόησεν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς ἢ συναπέθανεν αὐταῖς; καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς εἶπεν ὁ ἄγγελος· ἀπὸ τῆς ὥρας, ἐν ᾗ κατέπεσεν ἐν τῇ νόσῳ, πρὶν ἢ αὐτὸν βαρυνθῆναι εἰς μνήμην[7]) ἐλθὼν τοῦ θανάτου, ἤρξατο θρηνεῖν καὶ δακρύειν, καὶ ἐκάλεσεν ἐλθεῖν τὸν πρεσβύτερον τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατὰ μονὰς ἤρξατο θρηνεῖν καὶ δακρύειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι πάσας[8]) τῷ θεῷ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ἐκτείνων τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανόν, πικρῶς στενάζων καὶ ὀδυρόμενος. εἰ οὖν συνεχώρησεν ὁ θεὸς ταύτην[9]) τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ, καὶ μάλα εἰκότως, εἶτ' οὐχὶ δόξα τῇ δικαιοκρισείᾳ[10]) αὐτοῦ; ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τοῦ φωτὸς ἄγγελοι κατεγέλωσαν τῷ διαβόλῳ ἐάσαντες[11]) αὐτόν. καὶ ὄντως παρῆλθεν ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τῆς παγίδος[12]) τῶν θηρευόντων. καὶ πάλιν θεωρῶ, καὶ ἐφαίνετο ἑτέρα ψυχή· ἦν δὲ φύσει εὐνοῦχος, καὶ κατηγόρουν αὐτῷ μεγάλως οἱ δαίμονες ἐλέγχοντες αὐτοῦ μιᾶς ἑκάστης ἁμαρτίας κατ' εἶδος καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον, λέγοντες τὰς αὐτοῦ πονηρίας[13]) καὶ πράξεις αἰσχράς. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀντέλεγον, δικαιώματά τινα ἔχειν αὐτόν· ἐν τῇ ζωῇ γὰρ αὐτοῦ πολλάκις καὶ πτωχοῖς τι ἐδίδου[14]), ἀλλ' εἰ καὶ πονηρόν τι ἐποίησεν, εὐθέως ἐστρέφετο μετανοῶν, καὶ ὠνείδιζεν ἑαυτὸν καὶ ἐμέμφετο καὶ ἐστέναζε δακρύων. καὶ ταῦτα λέγοντες οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ διισχυρίζοντο[15])

1) Ex coni., cod. λέγεται. — 2) Cod. ποιευσάμενος. — 3) Corr., cod. πάντων. — 4) Cod. κληθεῖτο. — 5) Cod. καὶ λέγουσιν. — 6) Cod. ἑτέρε. — 7) Ex coni., cod. μνῆ. — 8) Cod. πάντας. — 9) Scilicet ἁμαρτίαν. — 10) Sic cod. — 11) Ex coni., cod. εαπτήσαντες(sic). — 12) Cod. παγῆδος. — 13) Cod. πονειρίας. — 14) Vocem ex parte exstinctam ex coni. restitui. — 15) Cod. διησχυρίζοντο.

καὶ κατεγέλων[1]) μὴ κτερίζοντας[2]) τοὺς δαίμονας ἀνθιστάμενοι καὶ πείθοντες[3]), [ὡς][4]) ἵνα[5]) ὁ θεὸς ἔχει ἐλεῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. ἔλεγον δὲ πάλιν οἱ δαίμονες ἐνθρηνησάμενοι[6])· ἐκ νεότητος αὐτοῦ πολλὰ ἔπραξεν κακά, οἷα οὐκ ἔπρεπον αὐτὸν Χριστιανὸν ὄντα καὶ εὐνούχῳ[7]), πορνεύων, μοιχεύων καὶ μιαίνων ἑαυτῷ τοὺς τὴν σοδομίνην ἁμαρτίαν ἐργαζομένους[8]), πάντας δὲ ὑβρίζων καὶ ὀργιζόμενος καὶ τύπτων δεινῶς πολλοὺς φόνους εἰργάσατο. εἰ οὖν πρέπει τούτῳ σωτηρία, λάβετε καὶ τὸν κόσμον ὅλον καὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς σώσατε δωρέαν· ἡμεῖς γὰρ εἰς μάτην κοπιῶμεν. καὶ λέγουσι τότε πρὸς αὐτὸν οἱ ἄγγελοι· προσέχετε ἄθλιοι, ὅτι, ἅπερ ἥμαρτεν ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ἐκ πάντων ἐκείνων ἐξέκοψε καὶ ἀπέστη, καὶ ὁ θεὸς συνεχώρησε ταῦτα· καὶ ἐλεημοσύνας καὶ προσφορὰς διὰ τῶν ἱερέων ἐποίησε πρὸς κύριον τὸν θεὸν ὑπὸ ψυχικῆς σωτηρίας αὐτοῦ. τί οὖν ὑμῖν[9]) δοκεῖ, θηρία σαπριώμενα[10]); πρέπον ἐστὶ τῇ ψυχῇ ταύτῃ σωτηρίας τυχεῖν ἢ οὔ; ὁ γὰρ φιλάνθρωπος κύριος ἐκεῖνα κρίνει, ἃ δι' ἐξαγορεύσεως εἰς φῶς οὐκ ἔλθουσιν. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστιν· πάντα γάρ, ὅσα ἐξομολογήσονται οἱ ἄνθρωποι διὰ ἱερέων ἐν ταπεινώσει πολλῇ καὶ στεναγμῷ ἐξ ὅλης καρδίας αὐτῶν καὶ παύσονται τῶν πονηρῶν πράξεων, ὁ ἐλεήμων θεὸς οὐ λογίζεται. τὰς ἁμαρτίας κρύψαντας[11]) τὸ δοκεῖν ἀπὸ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, πάντας αὐτοὺς κρίνει[12]) ὁ θεός καὶ ἐλέγχει καὶ ὀνειδίζει καὶ τῷ πυρὶ δοκιμάζει εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Ταῦτα οἱ ἄγγελοι εἰπόντες κατίσχυσαν[13]) τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ οὕτως διέστησαν τῶν ἐκεῖ. καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ. ἐλευθερώθη δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ εὑρέθη σωτηρίας τυχοῦσα παρὰ θεοῦ τοῦ σώζοντος τὸ πλάσμα αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ[14]) πάλιν ἑτέρα ψυχὴ ἀνεφέρετο, ἥτις[15]) ἦν πάνυ εὐλαβὴς καὶ φοβουμένη[16]) τὸν θεόν, τὴν ἐλεημοσύνην ἰσχυρῶς ἐπὶ ζωῆς πολιτευσαμένη[17]). εἶχε δὲ καὶ ἀγάπην πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἁγνείαν τε καὶ σεμνότητα. ἐνεβρύχοντο[18]) δὲ αὐτῇ οἱ δαίμονες τρί-

1) Cod. καταγέλων. — 2) Corr., cod. κτηρίζοντες. — 3) Cod. πήθοντες. — 4) Vocem ὡς uncis inclusam ex coni. addidi. — 5) Coni., cod. ἵς. — 6) Ex coni., cod. ἐνδρινῖσομενοι. — 7) Sic cod. — 8) Corr., cod. ἐργαζομένη. — 9) Corr., cod. ὑμεῖς. 10) Ex coni., in codice vox lectu difficilis est. — 11) Ex coni., cod. κρύψας αὐτάς. — 12) Corr. cod. κρείνει. — 13) Ex coni., cod. κατήσχησαν. — 14) Cod. ἴδον. — 15) Ex coni., cod. εἴ τις. — 16) Cod. φοβουμένα. — 17) Cod. πολιτευσαμένα. — 18) Cod. ἐνεβρυκοῦντο.

ζοντες τοὺς ὀδόντας αὐτῶν κατ' αὐτῆς. ἡ δὲ ψυχὴ ἔτρεμεν ὁρῶσα τὴν ἀγριότητα αὐτῶν, καὶ συνεστέλλετο εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ κατερχόμενοι ἄγγελοι ἐπὶ ἑτέρων ψυχῶν συναπαντῶντες ἠσπάζοντο αὐτήν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν τοὺς ἀγγέλους εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ κατέχοντας[1]*) τὴν ἁγίαν ἐκείνην ψυχήν, ἀπήντησαν πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ κατησπάζοντο αὐτὴν χαίροντες καὶ λέγοντες· δόξα σοι, ὦ θεός, ὅτι ἐλυτρώθη ἡ ψυχὴ αὕτη ἀπὸ βάθους κατωτάτου καὶ ἐκ τοῦ δεινοῦ δράκοντος· καθ' ὅσον δὲ ἀνέβαινον*[2]*) ἐπὶ τὰ ἄνω, τοσοῦτον ἐπικατησπάζοντο αὐτὴν πάντα τάγματα τῶν ἀσωμάτων ἀγαλλιώμενα· τοῦτο γὰρ ἔχουσιν αἱ ἅγιαι δυνάμεις, τὸ χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι ἐφ' ἑκάστῃ ψυχῇ σωζομένῃ. ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὸν θρόνον ἐκεῖνον τὸν ἀστραῖον*[3]*) τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ ἐμακάρισαν*[4]*) αὐτὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐξεχύθη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, καὶ ἐπλήσθη ὅλη ἀθανάτου φωτὸς καὶ εὐωδίας καὶ ἡδύτητος. καὶ παρεδόθη μιχαὴλ τῷ ἄρχοντι τῆς διαθήκης, τοῦ κατατάξαι αὐτὴν εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν. καὶ ἰδοὺ*[5]*) ἄλλη ψυχὴ ἤγετο*[6]*) ὑπὸ δαιμονίων*[7]*) εἰς τὰ καταχθόνια ὀξέως· ἦν δὲ οἰκέτου τινός, ὅστις ἦν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ σχοινίῳ ἑαυτὸν πνίξας. ἠκολούθει δὲ ὄπισθεν ὁ ἄγγελος αὐτοῦ καὶ ἐκόπτετο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ καὶ ἔλεγε λυπούμενος· οὐαὶ τοῖς ταλαιπώροις δαίμοσι τοῖς τὰ δεινὰ ταῦτα κατεργαζομένοις*[8]*).*

---

1) Coni., cod. *κατέχοντες*. — 2) Cod. *ἀνέβενον*. — 3) Ex coni., in codice literae *ἀστ* tantum certo dignoscuntur. — 4) Cod. *ἐμακάρισεν*. — 5) Cod. *ἴδον*. — 6) Cod. *ἤγετο*. — 7) Sic cod. — 8) In codice addita est vox *ἰδόν*, qua p. 100, 2 finitur; deinde p. 101, 1 his incipit verbis: *βίος καὶ πολιτεία* (sic) *τῆς ὁσίας μητέρος ἡμῶν εὐφροσύνης τῆς μετακληθείσης σμαραγδίου καὶ τῶν αὐτῆς γονέων. Ἐγένετό τις ἐν τῇ ἀλεξανδρέων μεγάλῃ πόλει ἀνὴρ ἔνδοξος ὀνόματι παφνούτιος κ. τ. λ.*

VIII.

Historia Lausiaca Palladii

Helenopolitani episcopi ad codicis Vindobonensis fidem breviter delineata.

(Historiam de monachis seculi IV. a Palladio episcopo ad Lausum praepositum scriptam, quam Meursius e codice Palatino edidit, non tantum summopere depravatam, sed etiam plurimis capitibus alienis refertam esse saepe monuimus. Itaque genuini textus, qui in duobus codicibus Vindobonensibus invenitur, singula capita ad alterius, membranacei, codicis fidem, quocum alter, chartaceus, convenire solet, recensita breviterque delineata adiunximus.)

Historia, quam Palladius de vitis monachorum sanctorumque Patrum composuit, ab epistola ad Lausum praepositum scripta orditur, quae ita incipit: *Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείσης Λαύσῳ πραιποσίτῳ παρὰ Παλλαδίου ἐπισκόπου περὶ βίου διαφόρων ἀσκητικῶν καὶ ὁσίων πατρῶν. Μακαρίζω σου τὴν προαίρεσιν, ὅτι πάντων εἰς τὰ μάταια κεχηνότων, ἐξ ὧν οὐκ ὠφεληθήσονται, αὐτὸς λόγους οἰκοδομῆς διδάσκεσθαι θέλεις κ. τ. λ.* **Quae epistola legitur inter Opp. Meursii T. VIII p. 337. Quae ibidem p. 340 sub indice: „Vitae sanctorum Patrum enarratio“ sequuntur, ea in codice sine titulo subiunguntur; namque legimus:** *δεῖ γὰρ τὴν κατὰ θεὸν ἀσκουμένην ψυχὴν ἢ μανθάνειν πιστῶς, ἃ οὐκ οἶδεν, ἢ διδάσκειν σαφῶς, ἃ ἔγνω. εἰ δὲ ὁπότερον μὴ βούλοιτο, μανίαν νοσεῖ. πολλῶν πολλὰ καὶ ποικίλα κατὰ διαφόρους καιροὺς συγγράμματα καταλελοιπότων κ. τ. λ. Ἀντίγραφον* **vero in codice his verbis finitur:** *οὐ γὰρ ὁ τόπος μᾶλλον, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ὀρθῆς προαιρέσεως τῇ τοῦ Χριστοῦ συνεργείᾳ, δι' ἧς τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τῇ τοῦ Χριστοῦ συμμαχίᾳ ἐξήσκησαν.* **Quae apud Meursium l. l. p. 345 in fine reperiuntur.**

Singula vero historiae capita hoc ordine sequuntur:

I.

Περὶ Ἰσιδώρου τοῦ ξενοδόχου[1]).

(Meursii cap. I.)

Πρῶτον τοίνυν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γέγονα ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατείᾳ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει περιέτυχον ἀνδρὶ θαυμασίῳ τὸν τρόπον κ. τ. λ. (Meurs. p. 348 sq.). Capitis, quod apud Meursium sequitur, initium cum hoc codicis capite iungitur; nam legitur: σύστημα παρθένων ἑβδομήκοντα. οὗτος φοιτήσαντί μοι νέῳ ὄντι κ. τ. λ. (Meurs. p. 349). Finitur autem caput his verbis: καὶ παραδίδωσί με Δωροθέῳ τινὶ ἀσκητῇ Θηβαίῳ (l. l.).

II.

Περὶ Δωροθέου τοῦ ἀσκητοῦ Θηβαίου.

(Meurs. cap. II.)

Ἑξηκοστὸν ἄγοντι ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ κ. τ. λ. (Meurs. p. 349 sq.). Finitur: πίνων; ἐξελθὼν καὶ δι᾽ αὐτοῦ γεμήσας (sic) τὸν κάδον καὶ ἐπισφραγίσας τὸ ὕδωρ καὶ εἰπών· ὅπου σταυρὸς ἐπιφοιτᾷ, οὐκ ἰσχύει κακία τοῦ σατανᾶ, αὐτὸς πρῶτος ἔπιεν (p. 352).

III.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου καὶ τῆς ἁγίας Ποταμιαίνης τῆς μάρτυρος λόγοι.

(Meurs. cap. III.)

Ὁ μακάριος Ἰσίδωρος ὁ ξενοδόχος συντετυχηκὼς[2]) Ἀντωνίῳ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ[3]) γραφῆς ἄξιον διηγήσατο πρᾶγμα ἀκηκοὸς παρ᾽ αὐτοῦ κ. τ. λ. (Meurs. p. 352 sq.). Finitur: οὕτως ἐξέψυχεν φθασάσης τῆς πίσσης περὶ τὸν τράχηλον· πλεῖστον μὲν οὖν σύστημα χοροῦ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐτελειώθησαν τότε ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ, ἄξιοι τοῦ θεοῦ εὑρεθέντες. Quae exstant in fine cap. III et cap. IV initio (p. 353).

IV.

Περὶ Διδύμου τοῦ ἀπὸ ὀμμάτων τοῦ συγγραφέως.

(Meurs. cap. IV.)

Ἐν οἷς τελειοῦται καὶ ὁ μακάριος Δίδυμος ὁ συγγραφεὺς κ.

---

1) Cod. περὶ ἰσιδώρου περὶ τοῦ ξενοδόχου. — Tituli plerumque in margine codicis scribuntur. — 2) Corr., cod. συντετοιχηκώς. — 2) Nisi forte scribendum est Μακαρίῳ, ita ut Macarius Antonii discipulus ac minister intelligatur.

τ. λ. (Meurs. p. 353 sq.). Finitur: καὶ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὄντι τὴν ἀγγελίαν ἀπόστειλον. σημειωσάμενος οὖν, φησί, τὴν ἡμέραν εὕρηται οὕτως (p. 356).

V.

Περὶ Ἀλεξανδρίας.

(Meurs. cap. V.)

Ὁ μακάριος οὗτος διηγήσατό μοι περὶ παιδίσκης τινὸς ὀνόματι Ἀλεξανδρίας κ. τ. λ. (Meurs. p. 356). Finitur: τῆς δὲ ἑσπέρας καταλαβούσης δοξολογήσασα τὸν δεσπότην ἐσθίω τὸν ἄρτον. τὸ δὲ πλέον τῆς νυκτὸς προσκαρτεροῦσα τῇ δεήσει, καὶ τὸ τέλος ἐκδεχομένη πότε ἀναλύσω ἐνταῦθα μετ' ἐλπίδων χρηστῶν καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ Χριστοῦ (l. l.).

VI.

Περὶ τῶν ἐν Νητρίᾳ[1])

(Meurs. cap. VIII. IX.)

Συντετυχηκὼς οὖν πολλοῖς τῶν ἁγίων ἐγὼ καὶ ἐνδιατρίψας τοῖς περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν μοναστηρίοις ἐπὶ ἔτη τρία κ. τ. λ. (Meurs. p. 360 sq.). Quae deinceps Meursius sub indice *De Arsisio* habet, ea sine titulo in codice adduntur; legimus enim: οὐχ ὁμιλεῖ, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ αὐτῷ συγκαθέζονται μόνον. οὗτος ὁ μέγας Ἀρσήσιος κ. τ. λ. (p. 364). Finitur: ἀρχιμανδρίτην γεγονότα ἀνδρῶν τρισχιλίων, περὶ οὗ εἰς ὕστερον ἐκ μέρους διηγήσομαι τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα. οὗτος ἔλεγεν καὶ τὸν θεοφόρον Ἀμοῦν τὸν Νητριώτην εἰδέναι καὶ τοιούτῳ τρόπῳ βεβιωκέναι (Meurs. cap. X initio p. 364).

VII.

Περὶ τοῦ θεοφόρου Ἀμοῦν τοῦ Νητριώτου.

(Meurs. cap. X.)

Ὀρφανός φησιν ὑπάρχων νεανίσκος κ. τ. λ. (Meurs. p. 364 sqq.). Supplementum Cotelerii a Meursio p. 368 adiectum in codice deest, in quo sic legis: δὶς τοῦ ἔτους ὁρῶν τὴν μακαρίαν αὐτοῦ σύμβιον. τούτου θαῦμα διηγήσατο ὁ μακάριος Ἀθανάσιος κ. τ. λ. (p. 365). Finitur: ὑπ' ἀγγέλων μετενεχθεὶς. οὕτως οὖν βιώσας ἑξήκοντα δύο ἐτῶν τελειοῦται, ὡς τὸν μακάριον Ἀντώνιον ἰδεῖν

---

1) Sic cod. — Hic titulus generalis non ad marginem, sed in ipso textu legitur.

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὸ ἀγγέλων ἀναλαμβανομένην εἰς τὸν οὐρανόν (p. 365).

VIII.

Περὶ Ὤρ.

(Meurs. cap. XI.)

Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τῆς Νητρίας κ. τ. λ. (Meurs. 369). Supplementum Cotelerii a Meursio p. 372 appositum deest in codice, qui exhibet: ὀνόματι Ὤρ, ᾧ πολλὴν προσεμαρτύρει ἀρετὴν κ. τ. λ. (l. l.). Finitur: οὔτε ἐκτὸς τῆς χρείας ἐλάλησέν τί ποτε (p. 369).

IX.

Περὶ Παμβώ.

(Meurs. cap. XII.)

Τούτου τοῦ ὄρους ἐγένετο πάροικος καὶ ὁ μακάριος Παμβώ, διδάσκαλος κ. τ. λ. (Meurs. p. 373 sq.). Finitur: καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους ἐσχηκέναι τὴν εἰς τοὺς λόγους ἀκρίβειαν (p. 376).

X.

Περὶ Ἀμμωνίου.

(Meurs. cap. XIV.)

Ὁ τούτου γεγονὼς μαθητὴς Ἀμμώνιος ἅμα τρισὶν ἀδελφοῖς ἑτέροις καὶ δυσὶν ἀδελφαῖς κ. τ. λ. (Meurs. p. 377 sq.). Finitur: οὗ τὸ μνῆμα λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ῥιγιαζομένους[1]) (p. 380).

XI.

Περὶ Βενιαμίν.

(Meurs. cap. XV.)

Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τῆς Νητρίας γέγονεν ἀνήρ τις θαυμαστὸς ὀνόματι Βενιαμὶν κ. τ. λ. (Meurs. p. 380). Finitur: τοσοῦτος ἦν ὁ ὄγκος τοῦ σώματος τοῦ μακαρίου καὶ ἀοιδίμου Βενιαμὶν (p. 380).

XII.

Περὶ Παησίου καὶ Ἡσαΐου τῶν ἀδελφῶν.

(Meurs. cap. XVII).

Παήσιός τις καὶ Ἡσαΐας οὕτω καλούμενοι ἀδελφοὶ ὑπῆρχον πατρὸς ἐμπόρου Σπανοδρόμου, οἵτινες κ. τ. λ. (Meurs. p. 381 sq.). Finitur: ὡς ἐπὶ θεοῦ ἀμφοτέρους εἶδον ἅμα ἑστῶτας ἐν τῷ παραδείσῳ (p. 384).

1) Emend., cod. ῥιγαζόμενος.

XIII.

Περὶ νεωτέρου ὄνομα Μακαρίου.

(Meurs. cap. XVIII.)

Νεώτερός τις ὡς ἐτῶν ὀκτὼ καὶ δέκα ὄνομα Μακάριος κτήνη νέμων παρὰ τὴν Μάρεαν λίμνην παίζων μετὰ τῶν συνηλικιώτων ἀκούσιον εἰργάσατο φόνον κ. τ. λ. (Meurs. p. 385). Finitur: *τῶν γὰρ ἀρετῶν αἱ μὲν εἰσι προαιρετικαί, αἱ δὲ περιστατικαί* (p. 385).

XIV.

Περὶ Ναθαναήλ.

(Meurs. cap. XIX.)

Ἕτερός τις τῶν παλαιῶν ἁγίων ἐν τῷδε τῷ ὄρει γέγονεν ὄνομα Ναθαναήλ κ. τ. λ. (Meurs. p. 385 sqq.). Finitur: *ταῦτα τὰ ἆθλα τοῦ μακαρίου ἀββᾶ Ναθαναὴλ καὶ αἱ ἀρεταὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ τὸ περὶ τοῦ ἀοιδίμου βίου αὐτοῦ τέλος* (p. 389).

XV.

Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως.

(Meurs. cap. XX. XXI.)

Τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους πατέρας κ. τ. λ. (Meurs. p. 389 sqq.). Finitur: *οὕτως εἰσῆλθεν εἰς τὴν κέλλαν συντρίψας τὸ σῶμα* (p. 409 supra). Hoc caput supra p. 247 sqq. communicavimus.

XVI.

Περὶ Μάρκου.

(Meurs. cap. XXII.)

Περὶ τοῦ ἁγίου τούτου Μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ τὸ παράδοξον τοῦτο ὁ θαυμάσιος οὗτος Μακάριος διηγήσατο κ. τ. λ. (Meurs. p. 409 in fine). Finitur: *ταῦτα ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημείων καὶ ἄθλων τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἐναρέτου Μάρκου ἐσήμανα* (p. 409). Etiam hoc caput supra p. 262 sqq. e codice edidimus.

XVII.

Περὶ Μωσέως τοῦ Αἰθίοπος[1].

(Meurs. cap. XXIII.)

Μωσῆς τις οὕτω καλούμενος, Αἰθίοψ τῷ γένει, μέλας, οἰκέτης

---

1) Emend., cod. *αἰθιόπως*.

ὑπάρχων κ. τ. λ. (Meurs. p. 413 sqq.). Finitur his verbis: *τελευτᾷ δὲ ἐτῶν οε' ἐν τῇ Σκήτει, γεγονὼς καὶ πρεσβύτερος, καταλιπὼν ἑβδομήκοντα μαθητάς* (p. 417).

XVIII.

Περὶ τῶν ἐν Φέρμῃ ἁγίων[1].

Περὶ Παύλου.

(Meurs. cap. XXIV. XXV.)

Ὄρος ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπάγον ἐπὶ τὴν πανέρημον τὴν Σκῆτιν, ὃ καλεῖται Φέρμη, καὶ ἐν αὐτῷ καθέζονται ἄνδρες ὡσεὶ πεντακόσιοι κ. τ. λ. (Meurs. p. 417 sq.). Caput Meursii XXV, quod sequitur, codex eodem hoc capite exhibet; nam ita legis: *ὁ δὲ λέγει αὐτῷ. ἐν κώμῃ τινὶ παρθένος τις* κ. τ. λ. (p. 420). Finitur: *ἢ πλέονας δυνάμενος εὔχεσθαι καὶ μὴ ποιῶν.* Id quoque caput p. 265 typis mandavimus.

XIX.

Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωβημένου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου.

(Meurs. cap. XXVI. XXVII. XXVIII.)

Κρόνιός μοι διηγήσατο ὁ πρεσβύτερος τῆς Νιτρίας (sic) κ. τ. λ. (Meurs. p. 420 sqq.) Quae Meursii capite XXVII narrantur, ea codex in hoc capite profert; etenim legimus: *οἵτινες παρεγένοντο δι' αἰτίαν τοιάνδε. οὗτος ὁ Εὐλόγιος σχολαστικὸς* κ. τ. λ. (p. 421 sqq.). Idem de Meursii capite XXVIII valet, quum in codice sic legas: *ἐγὼ ἑρμηνεὺς γέγονα, τοῦ μὲν μεγάλου Ἀντωνίου ἑλληνιστὶ μὴ εἰδότος, τοῦ δὲ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωβημένου αἰγυπτιστὶ*[2]) *μὴ ἐπισταμένων, διὰ τὸ εἰδέναι ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους. καὶ τοῦτο δὲ ὁ Κρόνιος διηγήσατο, ὅτι ἐν τῇ νυκτί, ἐν ᾗ τὸν Εὐλόγιον ἀπέλυσεν, διηγεῖτο ἡμῖν* κ. τ. λ. (p. 428). Finitur his verbis: *καὶ τῇ μνησικακίᾳ ἐξακολουθήσασαι* (l. l.).

XX.

Περὶ Παύλου τοῦ ἁπλοῦ.

(Meurs. cap. XXIX.)

Διηγεῖτο ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Ἱέραξ καὶ ὁ Κρόνιος οὗτος καὶ ἄλλοι πλείονες κ. τ. λ. (Meurs. p. 429 sqq.). Finitur: *ταῦτά ἐστι θαύματα τοῦ ταπεινόφρονος καὶ ἁπλοῦ Παύλου καὶ ἄλλα πλείω*

---

1) Hic titulus in textu, alter vero: *περὶ παύλου* ad marginem scriptus est. — 2) Emend., cod. *αἰγυπιστὶ.*

καὶ μείζονα τούτων. ὃς ἐπεκλήθη ἁπλοῦς παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος (p. 486).

XXI.

Περὶ Στεφάνου τοῦ Λίβυος.

(Meurs. cap. XXXI.)

Στέφανός τις Λίβυς τὸ γένος ἐκ πλαγίου τῆς Μαρμαρικῆς καὶ τοῦ Μαρεώτου ἐπὶ ἑξήκοντα ἔτη καθήμενος κ. τ λ. (Meurs. p. 440 sq.). Finitur: οὕτως ἡμᾶς τοιούτοις ὑπομονῆς λόγοις παρακαλέσας ἐστήριξεν ἐγκαρτερεῖν τοῖς θλιβεροῖς, καὶ μηδὲν ξενίζεσθαι, εἰ καὶ ἅγιοι τοιαῦτα πάσχουσι δεινά (p. 441).

XXII.

Περὶ Πάχων.

(Meurs. cap. XXX.)

Πάχων τις ὀνόματι περὶ τὰ ο' ἔτη ζήσας κ. τ. λ. (Meurs. p. 436 sqq.). Finitur: ἐν πᾶσιν ἀνδρίζεσθαί με παρακελευσάμενος (p. 440).

XXIII.

Περὶ Ἠλίου.

(Meurs. cap. XXXVI.)

Ἠλίας τὶς ὀνόματι ἄριστος ἀσκητὴς σφόδρα γέγονεν φιλοπάρθενος κ. τ. λ. (Meurs. p. 448 sq.). Finitur: ἐπιζήσας δὲ αὐταῖς ἄλλα τεσσαράκοντα ἔτη, ἀπαθὴς διαμείνας, διαβεβαιούμενος τοῖς πατράσιν, ὅτι οὐκέτι ἀνέβη ἐπὶ τὸν νοῦν μου γυναικείου πάθους ἐπιθυμία. καὶ ἐν τοιούτῳ χαρίσματι ἀπαθείας ὁ μακάριος Ἠλίας τετελείωται (p. 449).

XXIV.

Περὶ Δωροθέου.

(Meurs. cap. XXXVII.)

Ὃν[1]) διεδέξατο Δωρόθεός τις ἀνὴρ ἐν χρηστῷ[2]) βίῳ καὶ ἐμπράκτῳ δοκιμώτατος κ. τ. λ. (Meurs. p. 452). Finitur: οὕτως ἀπροσκόπως ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀναγαίῳ ὁ μακάριος Δωρόθεος γεγήρακεν καὶ ταύτῃ τῆς ἀσκήσεως ἀρετῇ τετελείωται (l. l.). In hoc capite textus Meursii a codice valde differt.

---

1) Ex emend., cod. ὅ. — 2) Cod. χρίστῳ.

XXV.

Περὶ τῆς παρθένου Πιαμοῦν.

(Meurs. cap. XXXVIII.)

Πιαμοῦν ὀνόματι γέγονε παρθένος, ἥτις πάντα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς ἔζησεν μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς μία παρὰ μίαν κ. τ. λ. (Meurs. p. 452 sq.). Finitur: *καὶ ἡμᾶς συνεπόδισαν εἰς ἀνατροπὴν μεγάλου κακοῦ* (p. 453).

XXVI.

Περὶ Παχωμίου.

(Meurs. cap. XXXIX. XL.)

Ταβέννη ἐστὶ τόπος ἐν τῇ Θηβαΐδι οὕτω καλούμενος, ἐν ᾧ Παχώμιός τις γέγονε ἀσκητὴς κ.τ.λ. (Meurs. p. 453 sq.) Caput XL, quod sequitur apud Meursium, eodem codicis capite continetur, in quo haecce legimus: *ἐστὶ δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγα μοναστήριον, ἔνθα αὐτὸς ὁ μακάριος Παχώμιος κατῴκει, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ἄλλα μοναστήρια, ἔχον ἀνδρῶν ἀριθμὸν ‚αι', ἐν οἷς ἐστι δευτερεύων καὶ διακονητὴς ὁ φίλος μου Ἀφθόνιος ὁ ὅσιος κ.τ.λ.* (p. 456 sq.). Finis hic est: *τούτων ἐστὶ καὶ μοναστήριον γυναικῶν ὡσεὶ υ', τὴν αὐτὴν ἔχον*[1]) *διατύπωσιν καὶ πολιτείαν ἐκτὸς μελωτῆς. καὶ αἱ μὲν γυναῖκές εἰσι πέραν τοῦ Νείλου, οἱ δὲ ἄνδρες ἀντίπερα τούτων* (p. 457 sub finem capitis).

XXVII.

Περὶ τῆς παρθένου τῆς τὴν μωρίαν ὑποκρινομένης.

(Meurs. cap. XLII. XLIII.)

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν διὰ τὸν Χριστὸν ὑποκρινομένη μωρίαν καὶ δαιμονᾷν, προθεμένη κ. τ. λ. (Meurs. p. 460). Caput quoque XLIII Meursii hoc codicis capite continetur, ubi haec inveniuntur: *καὶ ὑπὸ πολλῶν μυσαττομένη. περὶ ταύτης τῆς ὁσιωτάτης τῷ ἁγίῳ Πιτηροὺν παρέστη ἄγγελος κ. τ. λ.* (p. 460. 461 sq.). Ita finitur: *καὶ ποῦ ἀπῆλθε ἢ ποῦ κατέδυ ἢ ἐτελεύτησεν, οὐδεὶς ἔγνω* (p. 464).

XXVIII.

Περὶ Ποσειδωνίου τοῦ Θηβαίου.

(Meurs. cap. LXXVIII. LXXIX.)

Τὰ κατὰ Ποσειδώνιον τὸν Θηβαῖον ἄνδρα δοκιμώτατον καὶ

1) Corr., cod. *ἔχοντα.*

καρτερικώτατον πολλὰ μὲν καὶ ἀδιήγητα κ. τ. λ. (Meurs. 537 sq.). Quae capite LXXIX Meursii leguntur, in codice brevissime comprehenduntur his verbis: *καὶ εὐθέως ἔτεκε καὶ ἐλάλησε. τούτου τοῦ ἁγίου Ποσειδωνίου καὶ προφητείαν ἔγνων. διηγεῖτο δέ μοι ὁ καρτερικώτατος ἀσκητής, ὡς ἄρτου πεῖραν μὴ ἔχων ἀπὸ μ' ἔτους· μήτε μνησικάκησέ τινα ἕως ἡμισείας ἡμέρας. ἐν τούτοις τοῦ μακαρίου τὸ πέρας.* (p. 540. 541).

XXIX.

Περὶ Σεραπίωνος.

(Meurs. cap. LXXXIV. LXXXV. LXXXVI. LXXXVII.)

Σεραπίων τις ὀνόματι γέγονεν Αἰγύπτιος τὸ ἐπικλεῖν Σινδόνιος[1]). *παρεκτὸς γὰρ σινδονίου κ. τ. λ.* (Meurs. 541 sqq.). Caput quoque Meursii quod sequitur huc pertinet; nam in codice legis: *καὶ δεδωκότες τὸ τίμημα τοῦ ἄρτου τὸ νόμισμα ἔλαβον. ἐλθὼν ὁ μακάριος ἐκεῖνος εἰς τοὺς περὶ Λακεδαίμονα κ. τ. λ.* (p. 544 sq.). Neque minus Meursii capita duo, quae sequuntur; nam codex habet: *εἰσελθὼν οὖν ἐν Ῥώμῃ ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴς περιεργάζετο, τίς ἄρα ἐστὶ μέγας ἀσκητὴς ἢ ἀσκήτρια ἐν τῇ πόλει. ἐν οἷς Δομουίνῳ* (sic) *τινὶ γενναίῳ κ. τ. λ.* (p. 545), et paulo inferius: *μηδέποτέ τινι συντυχοῦσα. μαθὼν οὖν αὐτῆς τὸν οἶκον κ. τ. λ.* (p. 545. 548 sq.). Caput finitur: *τελευτᾷ δὲ ἐτῶν ξ' ἐν αὐτῇ τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τῶν ἁγίων καθευθεὶς*[2]) (p. 549).

XXX.

Περὶ Οὐάλεντος.

(Meurs. cap. XXXII.)

Οὐάλης τις τὸ γένος Παλαιστινὸς κ. τ. λ. (Meurs. p. 441 sq.). Finitur: *ὅτι καὶ ἀρεταὶ ὑπόθεσις γίνονται πτώσεως τοῖς ἀδιακρίτως αὐτὰς μετερχομένοις*[3]) (p. 444). Hoc caput p. 267 sq. prelo subiecimus.

XXXI.

Περὶ Ἥρωνος.

(Meurs. cap. XXXIII.)

Ἥρων τις γέγονεν Ἀλεξανδρεὺς γειτνιῶν μοι κ. τ. λ. (Meurs. p. 444 sqq.). Finitur: *ἐνεργῆσαι τῇ πολιτείᾳ μὴ φθάσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας κεκοίμηται* (p. 445). Hoc caput supra p. 269 sq. impressum est.

---

1) Cod. *σιδόνιος.* — 2) Sic cod. — 3) Cod. *μετερχομένας.*

XXXII.

Περὶ Πτολεμαίου.

(Meurs. cap. XXXIV.)

Ἄλλος τις πάλιν Πτολεμαῖος ὀνόματι κ.τ.λ. (Meurs. p. 445 sq.). Finitur: *πίπτουσιν ὥσπερ φύλλα* (p. 448).

XXXIII.

Περὶ Χρονίου.

(Meurs. cap. XCI. XCII. XCIII. XCIV. XCV.)

Incipit: *Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παραπεσόντων ἱκανῶς ἔχει. περὶ δὲ τῶν ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ πάνυ εἰρήσθω.* Deinde titulo: *Περὶ Χρονίου* adscripto haec sequuntur: *Χρόνιός τις ὀνόματι ὁρμώμενος ἀπὸ Φοινίκης τῆς κώμης πλησίον οὔσης τῆς ἐρήμου κ. τ. λ.* (Meurs. p. 560 sq.). Tria capita, quae apud Meursium subiunguntur, eidem codex capiti vindicat. Nam legimus: *οὐκ ἐκτὸς ἔργου ἰδίων χειρῶν ἔφαγεν ἄρτον. τούτῳ συνῴκει Ἰάκωβός τις κ. τ. λ.* (p. 561), paulo post: *ὑπῆρχον. μιᾶς οὖν τῶν ἡμερῶν κ. τ. λ.* (l. l.), postremum: *ἐν τῷ καθήκοντι βίῳ· συνέβη γάρ κ. τ. λ.* (l. l.). Etiam dimidium caput XCV Meursii hic invenitur; nam codex haec exhibet: *καὶ ἄλλον ἐρχόμενον ἐκ τῆς Σκήτεως διψήσαντα ἐκλιπεῖν. ἐμνήσθημεν δὲ Στέφανον κ. τ. λ.* (p. 561 sq.). Finis hic est: *ἀποστρεφομένων τῶν εὐλαβῶν τὴν ἐκ τοῦ τοιούτου στόματος διδασκαλίαν. εἶπεν γάρ, φησί, τῷ ἁμαρτωλῷ ὁ θεός, ἵνα τί σὺ οὐκ διηγῇ τὰ δικαιώματά μου διὰ στόματός σου* (p. 565 supra; reliqua capitis verba omittit codex).

XXXIV.

Περὶ Πιώρ.

(Meurs. cap. LXXXIX.)

Πίωρ τις ὀνόματι Αἰγύπτιος κ.τ.λ. (Meurs. p. 557 sq.). Finitur: *καὶ πᾶσα παράκλητος* (p. 560).

XXXV.

Περὶ Μωυσέως τοῦ Λίβυος.

(Meurs. cap. XC.)

Μωυσῆς ὁ Λίβυς ἀνὴρ πρᾳότατος κ.τ.λ. (Meurs. p. 560). Finitur: *καὶ τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐκείνου ἀρετῆς* (l. l.).

XXXVI.

Περὶ Ἐφραίμ.

(Meurs. cap. CI.)

Τὰ κατὰ Ἐφραὶμ τὸν ἁγιώτατον διάκονον τῆς Ἐδεσσηνῶν ἐκκλησίας διηγήσομαι κ. τ. λ. (Meurs. 572). Finitur: *κατέλιπε συντάγματα πολλὴν αὐτῷ τὴν ἀρετὴν μαρτυροῦντα* (l. l.).

XXXVII.

Περὶ Ἰουλιανοῦ.

(Meurs. cap. CII.)

Ἀκήκοα περὶ Ἰουλιανοῦ τινος κ. τ. λ. (Meurs. 573). Finitur: *κατηξιώθη τιμῆς ἕνεκεν χαρίσματος ἰαμάτων* (l. l.).

XXXVIII.

Περὶ Ἀδολίου.

(Meurs. cap. CIV.)

Ἔγνων πάλιν τινὰ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὀνόματι Ἀδόλιον κ. τ. λ. (Meurs. p. 576 sq.). Finitur: *καὶ θάπτεται* (p. 577).

XXXIX.

Περὶ Ἰννοκεντίου.

(Meurs. cap. CIII.)

Τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰννοκέντιον τὸν πρεσβύτερον κ. τ. λ. (Meurs. p. 573 sq.). Finitur: *καὶ τὸν δαίμονα ἐξήλασε καὶ τὴν πάρεσιν αὐτοῦ ἰάσατο καὶ ὑγιῆ τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἀπέδωκε. τὰ δὲ λοιπὰ τὰ θαυματουργήματα*[1]) *αὐτοῦ παραλείψομαι, ὥστε εἰρημένων ἱκανῶν ὄντων τὴν τούτου ἐνδείξασθαι ἀρετήν* (p. 576 supra).

XL.

Περὶ Φιλορώμου.

(Meurs. cap. CXIII.)

Περιετύχομεν ἐν Γαλατίᾳ κ. τ. λ. (Meurs. p. 584 sq.). Finitur *ταῦτα τὰ ἆθλα τοῦ μακαρίου Φιλορώμου καὶ ἐν τούτοις ἡ ..... αὐτοῦ νίκη* (p. 585).

XLI.

Περὶ Ἐλπιδίου.

(Meurs. CVI. CVIII. CVII. CIX.)

Εἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα Ἐλπίδιον κ. τ. λ. (Meurs. p. 577).

1) Corr., cod. *θαυματούργατα.*

Tria capita, quae apud Meursium sequuntur, in codice ita exhibentur: primum legis: *καὶ γέγονεν ἄμπελος ὥστε σκεπάζειν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἤλασεν ἀπαθείας, ταριχεύσας τὸ σῶμα κ. τ. λ.*, quae in fine capitis CVI (l. l.) et paulo post initium capitis CVIII (p. 580) extant; postea: *οὐδέ, ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον, κατῆλθεν ἐκ τοῦ ὄρους, ἕως οὗ ἐτάφη. τούτῳ τῷ ἁγίῳ συνετελειώθησαν καὶ ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Αἰνέσιος ὁ ἀξιόλογος καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Εὐστάθιος προθύμως τοὺς κατὰ θεὸν ἄθλους τῆς πολιτείας ἐξανύσαντες*, quae apud Meursium in fine capitis CVIII, capite CVII et capitis CVIII initio (l. l.) deprehenduntur; denique: *Τούτου τοῦ ἁγίου Ἐλπιδίου γέγονέ τις μαθητὴς ὀνόματι Σισίννιος κ. τ. λ.* (initium capitis CIX l. l.). Finitur: *εἰς ἔλεγχον τῶν ἀμεταδότων πλουσίων* (finis capitis CIX l. l.).

XLII.

Περὶ Γαδδανᾶ.

(Meurs. cap. CX.)

Ἔγνων καὶ ἄλλον Γαδδανᾶν Παλαιστινόν κ. τ. λ. (Meurs. p. 581). Finitur: *καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀρετῇ ἡ ἔξοδος τοῦ βίου αὐτοῦ* (l. l.).

XLIII.

Περὶ Ἠλία.

(Meurs. cap. CXI.)

Ἠλίας τις ὀνόματι δοκιμώτατος μονάζων κ. τ. λ. (Meurs. p. 581). Finitur: *αὕτη ἡ χάρις γέγονεν μετὰ φιλοξένου Ἠλία* (l. l.).

XLIV.

Περὶ Σαββατίου κοσμικοῦ.

(Meurs. cap. CXII.)

Σαββάτιος ὀνόματι κοσμικός κ. τ. λ. (Meurs. p. 581 sq.). Finitur: *ὥστε τὴν πεῖναν τοῦ θηρὸς παραμυθήσασθαι* (p. 584).

XLV.

Περὶ Σολομῶντος.

(Meurs. cap. XCVI).

Ἐν Ἀντινόου τῆς Θηβαΐδος διατρίψας κ. τ. λ. (Meurs. p. 568). Finitur: *καὶ ἐκμαθὼν πᾶσαν τὴν ἁγίαν γραφήν* (l. l.).

XLVI.

Περὶ Δωροθέου.

(Meurs. cap. XCVII. XCVIII).

Δωρόθεος ἐν ἄλλῳ σπηλαίῳ οἰκῶν κ. τ. λ. (Meurs. 568 sq.). Meursii caput XCVIII codex eodem capite complectitur; nam legimus: *ἐγὼ δὲ τούτοις ἀρκοῦμαι. οὗτος δὲ ὁ Διοκλῆς κ. τ. λ.* (p. 569). Finitur: *τυγχάνουσα ἡ ψυχὴ ἐν μόνῳ εὐσεβεῖ οὖσα λογισμῷ μετὰ τοῦ θεοῦ ἐστιν* (l. l.).

XLVII.

Περὶ Καπίτων.

(Meurs. cap. XCIX. XCLIV.)

Τούτου τοῦ γενναιοτάτου κ. τ. λ. (Meurs. 569). Deinde capitis XCIX Meursii ultima verba: *διὰ τὸ ἀκμὴν ἀντιπράττειν αὐτῷ τὸ ἐναντίον* (l. l.) hisce excipiuntur: *πρεσβυτέρου τινὸς θυγάτηρ παρθένος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐκπεσοῦσα κ. τ. λ.*, quae Meursii capitis CXLIV initio (p. 617) reperiuntur. Finis hic est: *Ταῦτα δὲ ἔγραψα, ἵνα γνῶμεν, ποίοις κολαστηρίοις πρὸ τῆς μελλούσης τοῦ σκοτείνου πυρὸς τῆς γεέννης καὶ ἐνταῦθα παραδίδονται οἵ τινος συκοφαντεῖν κατατολμῶντες, καὶ εἰς προςευχὰς τὴν ἀθυμίαν ὑποβάλλοντες καὶ τῷ θεῷ προςτρέχοντες ποίων τιμῶν καὶ χαρισμάτων καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καταξιοῦνται* (p. 621).

XLVIII.

Περὶ γυναι[κῶν].

(Meurs. cap. CXVI.)

Ἀναγκαῖον δέ κ. τ. λ. (Meurs. p. 592). Finitur: *ἐν τοῖς ἄθλοις τῆς ἀρετῆς καὶ σεμνοῦ βίου* (l. l.).

XLIX.

Περὶ Μελάνης μαίας τῆς Ῥώμης.

(Meurs. cap. CXVII. CXVIII. CXIX. CXX.)

Ἡ τρὶς μακαρία Μελάνη ἡ Ῥωμαία κ. τ. λ. (Meurs. p. 593 sq.). Quae tribus Meursii capitibus sequentibus extant, codex huic capiti vindicat; nam legimus: *καὶ ἐκέλευσεν ἀκωλύτως αὐτὴν συντυγχάνειν τοῖς ἁγίοις ἀνδράσιν. αὕτη μετὰ τὴν ἀνάκλησιν κ.τ.λ.* (p. 596), porro: *συνοδίαν μ' παρθένων συνήγαγεν ἐπὶ κθ'*[1]) *ἐκεῖ διαμείνασα ἔτη. ῆ συνέζη ὁ εὐγενέστατος καὶ μονότροπος καὶ στιβαρώτατος Ῥουφῖνος ὁ ἀπὸ Ἰταλίας κ. τ. λ.* (l. l.); denique Meursii capitis

1) Sic cod.

CXIX finem: *πᾶσαν δὲ τὴν οἰκουμένην ὠφελήσαντες* (l. l.) excipiunt haec verba: *ταῦτα οὖν τὰ κατορθώματα τῆς μακαρίας Μελάνης οὐκ ἐμὸν μόνον ἐστὶ διηγήσασθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν τὴν Περσίδα καὶ Βρεττανίαν καὶ πάσας τὰς νήσους οἰκούντων κ. τ. λ.*, quae paulo post capitis CXX (p. 597) initium invenis. Finitur: *τούτοις τοῖς λόγοις πάντας ἑλκύσασα ἤγαγεν ἐπὶ τὸν μονήρη βίον. καὶ τὰ ὑπολειφθέντα αὐτῆς πάντα διαπωλήσασα, καὶ τὰς τιμὰς ὑποδεξαμένη ἦλθε πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὰ χρήματα διαδοῦσα ἐντὸς μ' ἡμερῶν ἐν γήρᾳ καλῷ ἐτελεύτησεν* (p. 600). Meursii caput CXX, si confers cum codice, maximopere interpolatum esse apparet.

L.

Περὶ Μελάνης τῆς νέας.

(Meurs. cap. CXXI. CXXII. CXXIII. CXLV.)

Ἡ δὲ νέα τῇ ἡλικίᾳ Μελάνη ἡ τῆς μακαρίας ταύτης ἐγγόνη βίᾳ συζευχθεῖσα ἀνδρὶ πρώτῳ τῶν Ῥωμαίων κ. τ. λ. (Meurs. p. 600 sq.). Meursii caput, quod sequitur, huc pertinet; codex enim ita exhibet: *ἃς συνασκητρίας εἰργάσατο. ἔχει δὲ μεθ' ἑαυτῆς συνασκουμένην τὴν ἰδίαν μητέρα κ. τ. λ.* (p. 601 sq.) Quae Meursii capite CXXXIII legis, in codice post verba: *καὶ δουλίδων* (p. 604) breviter ita perstringuntur: *αὕτη ἡ εὔθετος πολιτεία τῆς νέας Μελάνης ταύτης τοῖς τρόποις καὶ ὅ ποτε ἀνὴρ αὐτῆς κατὰ δύναμιν μιμησάμενος καὶ αὐτὸς ἀσκητικῶς ἀγωνίζεται.* His ea, quae Meursii capite CXLV extant, codex subiungit, in quo legis: *κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ, ἐν ᾧ ἡ βαρβαρικὴ θύελλα πορθῆσαι τὴν Ῥώμην ἐπῆλθε, καὶ τοὺς μὲν πεισθέντας τῇ νουθεσίᾳ τῆς μακαρίας Μελάνης ἠχμαλώτισε, συνέβη*[1]) *ἅμα ὁδεύειν ἡμᾶς ἀπὸ Αἰλίας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, προπέμποντας τὴν μακαρίαν Ἄλβιναν*[2]) *τὴν παρθένον ἀδελφὴν Ῥουφίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάρχων. ἐν οἷς ἦν καὶ Ἰουβῖνος ὁ διάκονος εὐλαβὴς καὶ φιλόλογος, νῦν δὲ ἐπίσκοπος Ἀσκαλῶνος· ἐλθόντος οὖν ἐπὶ τὸ Πελούσιον καὶ σφοδροτάτου καύματος ὄντος ἔτυχε τὸν Ἰουβῖνον χεῖρας καὶ πόδας ὕδατι ψυχρῷ πυγμῇ νίψασθαι. ἐπιστᾶσα δὲ αὐτῷ ἡ μακαρῖτις Σαλβῖνα*[3]) *κ. τ. λ.* (p. 621). Caput hisce finitur verbis: *πρακτικαῖς ἐλπίσι καὶ θεωρίαις πνευματικαῖς τῶν ὑπερκοσμίων ἑαυτὴν πτερώσασα τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν τὴν τελειοτάτην καὶ θείαν ἀγάπην κατέλαβεν* (p. 624).

---

1) Cod. *συνέβη δὲ.* — 2) Sic cod. — 3) Sic cod.

LI.

Περὶ Ὀλυμπιάδος.

(Meurs. cap. CXLVI.)

Ταύτης κατ' ἴχνος βαίνουσα κ.τ.λ. (Meurs. p. 624 sq.). Finitur: *ἐγγὺς θανάτου κινδυνεύσασα τοῖς κατὰ θεὸν ἀγῶσιν. καὶ ἐν τούτοις τελευτήσασα ὁμολογήτρια παρὰ τῶν εὐσεβῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀποδείκνυται* (p. 625).

LII.

Περὶ παρθένου.

(Meurs. cap. CL. CLI.)

Ἐν βιβλίῳ Ἱππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων κ. τ. λ. (Meurs. p. 629). Meursii caput, quod sequitur, hoc codicis capite concluditur; nam legimus: *προσχὼν οὖν ὁ τὰς καρδίας ἐμβατεύων θεός, ὅτι ὁλοψύχως τῆς ἀγνείας κήδεται, οἰκονομεῖ τι τοιοῦτον. διεγείρει καρδίαν νεωτέρου τινὸς Μαγιστριάνου κ. τ. λ.* (p. 629, 632). Finitur: *καὶ ἀοιδίμων στεφάνων τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἠξίωται* (p. 632).

LIII.

Περὶ ἄλλης παρθένου.

(Meurs. cap. CXXXIX.)

Παρθένον οἶδα ἐγὼ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὡς ἐτῶν ο', ἥπερ κ. τ. λ. (Meurs. p. 609 sq.). Finitur: *καὶ διὰ τὴν ἐμὴν ἀσφάλειαν* (p. 612).

LIV.

Περὶ Εὐαγρίου.

(Meurs. cap. LXXXVIII.)

Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον τοῦ Χριστοῦ Εὐάγριον καὶ διάκονον, ἄνδρα κατὰ τοὺς ἀποστόλους βεβιωκότα κ. τ. λ. (Meurs. p. 549 sqq.). Finitur: *καὶ λέγει τῷ ἀπαγγείλαντι· παῦσαι βλασφημῶν· ὁ γὰρ ἐμὸς πατὴρ ἀθάνατός ἐστι. ἐν τούτοις ὁ μακάριος τελευτᾷ κοινωνήσας εἰς τὰ ἐπιφάνια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ* (p. 556).

LV.

Περὶ ἑτέρου τινός.

(Meurs. cap. CLII finis.)

Χρὴ δὲ ἐπὶ τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ ἀπὸ νεότητος ἕως νῦν διηγήσασθαι. τοῦτον ἐγὼ ἔγνων ἀκριβῶς ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων

κ. τ. λ. (Meurs. p. 636). Finitur: καὶ ἐπὶ ἐκπεσόντα ἐν ἁμαρτίᾳ, καὶ τοῦτον τοῖς δάκρυσιν εἰς μετάνοιαν ἀγαγόντος. ἐμοὶ δὲ ἀρκεῖ τὸ κατηξιῶσθαι μνημονεῖαν ποιεῖσθαι τῶν γεγραμμένων ἁγίων πατέρων (p. 636. 637).

LVI.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐν Λυκῷ.

(Meurs. cap. XLIV. XLV. XLVI. XLVII.)

Γέγονέ τις Ἰωάννης ἐν Λυκῷ τῇ πόλει κ.τ.λ. (Meurs. p. 464 sqq.). Quae capitibus XLV, XLVI et XLVII apud Meursium narrantur, huic codicis capiti insunt. Nam legimus: *τυγχάνει καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἁπάντων γνώσεως, καὶ ὁρᾷ μυστήρια τοῦ θεοῦ δεικνυντος αὐτῷ καὶ προβλέπει τὰ μέλλοντα, καὶ θεωρεῖ ἀποκαλύψεις ὡς καὶ οἱ ἅγιοι· καὶ δυνάμεις ἐπιτελεῖ, καὶ φίλος γίνεται θεοῦ, καὶ πᾶν αἴτημα παρ' αὐτοῦ λαμβάνει. εἶπε δὲ ἄλλα πολλὰ περὶ ἀσκήσεως· ἦν γάρ τις, φησί, μοναχὸς ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ κ. τ. λ.* (p. 476 media. 477); postea: *παρὰ τοῦ ἐλεήμονος θεοῦ φιλανθρωπίας ἐστερήθησαν· ἦν γὰρ ἕτερος νεανίας κ.τ.λ.* (p. 477 sq.); postremo: *πάνυ δὲ συμβάλλεται ἡμῖν καὶ ἡ μακροτέρα ἔρημος πρὸς τὴν ἄσκησιν· γέγονε γάρ τις καὶ ἕτερος μοναχός κ. τ. λ.* (p. 480. 481). Finis hic est: *ἐντειλάμενος γάρ, ἔφη, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδένα συγχωρεῖν πρὸς αὐτὸν ἀνιέναι, κλίνας τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν ἐτελειώθη, πρὸς θεὸν ἀπερχόμενος* (p. 488).

LVII.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Βῆν.

(Meurs. cap. L. De Oxyryncho civitate Meurs. p. 641 sq.)

Εἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτην ὀνόματι ἀββᾶν Βῆν κ. τ. λ. (Meurs. p. 489 sq.). Capitis Meursii hunc finem: *Οὕτως καὶ κροκόδειλον ἄλλοτε ἀπεδίωξεν* (p. 492) excipit in codice de Oxyryncho civitate historia, quam Meursius velut fragmentum libri, qui *Paradisus* inscribitur, p. 641 sq. typis expressit. Ab edito hoc textu quum codex multum differat, locum integrum prelo subiicere decrevimus. Qui talis est: *παρεγενόμεθα δὲ καὶ ἐν ὀξυρίχῳ*[1]) *πόλει τῆς Θηβαΐδος, ἧς οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τὰ θαύματα. οὕτως γὰρ γέμει μοναστήρια ἔνδοθεν, ὡς καὶ τὰ τείχη καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν μοναχῶν· περιέχεται δὲ καὶ ἔξωθεν ἑτέροις μοναστηρίοις, ὡς ἄλλην δοκεῖν εἶναι πόλιν παρὰ ταύτην. καὶ σχεδὸν ἦσαν οἱ μοναχοὶ ὑπὲρ τοὺς*

1) Sic cod.

κοσμικοὺς πολίτας πλείονας, καὶ μεγίστης οὔσης τῆς πόλεως οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ αἱρετικὸς ἢ ἄπιστος. τίς δὲ τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος ἐξείποι τῶν μοναχῶν καὶ παρθένων; πλὴν ὅσον παρὰ τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου ἐμάθομεν μυρίους μὲν μοναχοὺς εἶναι, δισμυρίας δὲ παρθένους. καὶ οὐκ ἦν ὥρα ἡμερινὴ ἢ νυκτερινὴ, ἐν ᾗ τὰς λατρείας οὐκ ἐπετέλουν τῷ θεῷ. τὴν δὲ φιλοξενίαν αὐτῶν καὶ ἀγάπην οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἐξειπεῖν. διεσπᾶτο γὰρ τὰ παλλία ἡμῶν ἐκ τῶν ἡμᾶς πρὸς ἑαυτοὺς μεθελκόντων. καὶ εἴδομεν ἐκεῖ πολλοὺς καὶ μεγάλους πατέρας, διάφορα χαρίσματα ἔχοντας, τοὺς μὲν ἐν λόγῳ, τοὺς δὲ ἐν πολιτείᾳ, τοὺς δὲ ἐν δυνάμεσι καὶ σημείοις· καὶ τί ἄν τις εἴποι τὴν εὐλάβειαν τῶν δήμων; ἑώρων γὰρ ἡμᾶς τοὺς ξένους διὰ τῆς ἀγορᾶς παριόντας καὶ ὥσπερ ἀγγέλοις ἡμῖν προςέχονται (p. 644). His caput codicis finitur.

LVIII.

Περὶ Θεωνᾶ.

(Meurs. cap. LI.)

Εἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ἔρημον ὀνόματι Θεωνᾶν κ. τ. λ. (Meurs. p. 492). Finitur: ἐξῄει δέ, ὥς φησι, νύκτωρ τοῦ κελλίου καὶ ἀγρίοις θηρίοις συνανετρέψατο (l. l.).

LIX.

Περὶ Ἀπολλῶ.

(Meurs. cap. LIII.)

Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἅγιον ἄνδρα ὀνόματι Ἀπολλῶ κ. τ. λ. (Meurs. p. 493 sqq.). Quae de *Nicolais* in Pascha monachis e longinqua terra allatis ibidem p. 504 leguntur, in codice ita concepta sunt: προςευξαμένου δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ ἀμὴν εἰπόντων εὐθὺς ἐπέστησαν νυκτὸς ἄγνωστοι ἄνδρες φάσκοντες ἀπό τινος πλουσίου πόῤῥωθεν πεμφθῆναι, φέροντες ὅσα οὐδὲ εἰς ἔννοιαν αὐτῶν ἦλθεν, σταφυλὰς καὶ ῥοάς, σῦκα καὶ κάρυα παρὰ καιρὸν καὶ μελικηρίον καὶ γάλακτος νεαροῦ στάμνον καὶ νικολάους παμμεγέθεις ἄρτους ι' καθαρούς κ. τ. λ. Prophetia senis de tribus fratribus Hierosolymis venientibus (cf. supra p. 21 sq.) apud Meursium p. 504 tradita in codice sic exhibetur: ἐφίλουν ἡμᾶς εἰπόντες· ἰδοὺ οἱ ἀδελφοί, περὶ ὧν προείρηκε ὁ πατήρ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἥξουσι πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ Ἱεροσολύμων τρεῖς ἀδελφοί κ. τ. λ. Finitur: τρεῖς δὲ ἀδελφοὺς τοῖς διαλέκτοις τῆς χώρας ἐπισταμένους δέδωκεν ἡμῖν πρὸς τοὺς λοίπους ἁγίους πατέρας ὁδηγήσαν-

ται. εὐλογήσας οὖν ἡμᾶς ἐξαπέστειλεν εἰπών· εὐλόγησαι ὑμᾶς κύριος ἐκ Σιὼν καὶ ἴδοιτε τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν (p. 508 media).

LX.

Περὶ Κόπρι[1]).

(Meurs. cap. LV.)

Ἦν δέ τις πρεσβύτερος ὀνόματι Κόπρις κ. τ. λ. (Meurs. p. 509 sq.). Finitur: οὐδὲν γάρ, φησί, θαυμαστὸν τὸ ἐμὸν ἔργον, ὦ τέκνα, πρὸς τὸ τῶν πατέρων ἡμῶν πολίτευμα (p. 512 media).

LXI.

Περὶ Πατερμουθίου.

(Meurs. cap. 644. cap. LV finis.)

Ἦν γάρ τις πρὸ ἡμῶν ὀνόματι Πατερμούθιος κ. τ. λ. Quae, in Meursii Historia Lausiaca omissa, in Heraclidis *Paradiso* apud Meurs. p. 644 sqq. exstant. Post verba: ἐκ τέχνης καὶ ἰατροὶ ἐνέργουσιν, quibus *Paradisi* locus apud Meursium terminatur (p. 649), codex addit: καὶ ὡς ἦν ἔτι ταῦτα διηγούμενος Κόπρις ὁ πρεσβύτερος ἀπονυστάξας εἷς ἐξ ἡμῶν ἀδελφὸς ἀπιστίᾳ κ. τ. λ., quae apud Meursium p. 512 media fini capitis LX codicis subiiciuntur. Finitur: καὶ περιφλογισθεὶς ὅλως ἀτίμως τῆς πόλεως ἐξεῤῥίφη, τῶν δήμων κραζόντων· τὸν πλάνον ζῶντα καύσατε. ἐμὲ δὲ λαβόντες οἱ ὄχλοι εὐφημοῦντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν προέπεμψαν (p. 513 supra).

LXII.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἀνούβ.

(Meurs. cap. LVI. LVII. LVIII. LIX.)

Συνέτυχον, ἔφη, ποτὲ ἀλλήλοις[2]) τρεῖς μοναχοὶ εὐλαβεῖς καὶ ἀσκηταὶ Σοῦρος καὶ Ἡσαίας καὶ Παῦλος καλούμενοι ἀπερχόμενοι τὸν μέγαν Ἀνοὺβ ἐπισκέψασθαι κ. τ. λ. (Meurs. p. 513). Quae tribus sequentibus Meursii capitibus leguntur, in eodem codicis capite continentur. Ubi legimus: διὰ τοῦ ῥεύματος. ὁ δὲ Ἡσαίας ἔφη κ. τ. λ. (p. 513), deinde: ἑκάστου τὰς πολιτείας ἐπαγγέλλων. ἔφη δὲ καὶ ὁ Παῦλος κ. τ. λ. (p. 513. 516), denique: μεθαύριον γὰρ πρὸς θεὸν ἀπελεύσῃ. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀββᾶ Ἀνοὺβ κ. τ. λ. (p. 516). Finitur: καὶ ἀκουόντων πάντων τοὺς ὕμνους (p. 516).

---

1) Sic cod. — 2) Cod. ἀλλήλους.

LXIII.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἑλλῆν.

(Meurs. cap. LX. LXI. LXII.)

Ἄλλος δέ τις πατὴρ ἀββᾶ Ἑλλῆν κ. τ. λ. (Meurs. 518 sqq.). Meursii capita LXI et LXII huic codex capiti attribuit; legimus enim: *ταῦτα καὶ ἄλλα πλείονα ὁ πατὴρ Κόπρις ὑφηγησάμενος ἡμῖν καὶ φιλοφρονησάμενος ἡμᾶς ἀπέπεμψεν. εἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον τοῖς μέρεσι τοῖς ἐν ὡραίοις ἄνδρα δίκαιον ὀνόματι Ἀπελλῆ*[1]) *κ. τ. λ.* (p. 520), et paulo post: *ἔτι νῦν περιόντων. τί φημι*[2]) *ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἀδελφὸς ἡμέτερος Ἰωάννης κ. τ. λ.* (p. 520 sq.). Finitur: *καὶ αὐταῖς ὄψεσιν ἑωρακότων* (p. 521).

LXIV.

Περὶ Παφνουτίου.

(Meurs. cap. LXIII. LXIV. LXV. LXVI.)

Ἐθεασάμεθα δὲ ἐν τῇ περιχώρῳ Ἡρακλέω[ς] τῆς Θηβαΐδος τὸν τόπον Παφνουτίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, ὃς οὐ πρὸ πολλοῦ ἐτελεύτησε. περὶ οὗ πολλοὶ πολλὰ διηγήσαντο. οὗτος μετὰ πολλὴν ἄσκησιν κ. τ. λ. (Meurs. p. 524). A Meursii capite LXIV codex ita discrepat, ut vix aliqua verba illius retinuerit. Idem de Meursii capite LXV valet, quod in codice subiungitur; legimus enim: *πρὸς τοῦτον τὸν αὐλητὴν κατελθὼν ὁ Παφνούτιος καὶ ταῦτα μαθὼν παρ' αὐτοῦ νουθετήσας αὐτὸν ἤγαγεν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἔρημον διδάσκων τὴν τελειοτάτην ἄσκησιν. καὶ ὡς* (f. *οὕτως*) *τελειώσας αὐτὸν ταῖς ἀρεταῖς πρὸς θεὸν προέπεμψε. μείζω δὲ αὐτῷ ἐπιθεὶς πολιτείαν ἐδεήθη πάλιν τοῦ θεοῦ δηλωθῆναι, τίνι ἐστὶν ὅμοιος κ. τ. λ.* (p. 524. 525 sq.). Etiam caput LVI Meursii ad hoc codicis caput pertinet; is enim exhibet: *οὐ μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον εἶδε καὶ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὑπ' ἀγγέλων ἐν ὕμνοις ἀναλαμβανομένην· καὶ ἔγνω ὅτι τετελείωται ὁ ἀνήρ. ὡς δὲ ἐπέμεινεν ὁ Παφνούτιος κ. τ. λ.* Finitur: *παρέδωκε τὴν ψυχήν* (p. 528).

LXV.

Περὶ Πιτυρίωνος.

(Meurs. cap. LXXV.)

Εἴδομεν δὲ κατὰ τὴν Θηβαΐδα κ. τ. λ. (Meurs. p. 536 sq.). Finitur: *διὰ τὸ τὴν ἕξιν αὐτοῦ οὕτω τετυπωκέναι* (p. 537).

1) Sic cod. — 2) Sic cod.

LXVI.

Περὶ Εὐλωγίου.

(Meurs. cap. LXXVI. LXXII.)

Εἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτερον κ. τ. λ. (Meurs. 537). Capiti LXXVI Meursii caput LXXII in codice subiungitur; in quo legis: _προσελθεῖν τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ. εἴδομεν κατὰ τὴν Θηβαΐδα μονήν τινα Ἰσιδώρου τινός κ. τ. λ._ (p. 537. 538). Finitur: _κατακλιθεὶς ἐκοιμᾶτο_ (p. 536).

LXVII.

Περὶ Ἰωάννου.

(Meurs. cap. LXXIV. CLII finis.)

Εἴδομεν δὲ εἰς τὴν περίχωρον Βαβυλῶνος καὶ Μέμφεως πατέρας πολλοὺς καὶ μεγάλους καὶ πλῆθος μοναχῶν παντοίαις ἀρεταῖς κεκοσμημένους. εἴδομεν δὲ καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Ἰωσήφ, ἔνθα τὸν σῖτον κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον συνήγαγεν. εἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον Ἰωάννην ἐν Διόλκῳ πατέρα μοναστηρίων καὶ αὐτὸν πολλὴν χάριν ἔχοντα, τό τε Ἀβραμιαῖον σχῆμα, καὶ τὸν πώγωνα Ἀαρών, δυνάμεις τε κ. τ. λ **(Meurs. p. 536). Capitis LXXIV Meursii finem: _θεραπεύσαντα_ (l. l.) in codice excipiunt haec verba: _εἴδομεν καὶ ἄλλους πολλοὺς μοναχοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον πολλὰ σημεῖα καὶ δυνάμεις ἐπιτελοῦντας· ὧν τὸ πλῆθος οὐκ ἐμνημονεύσαμεν, ἀλλὰ ὀλίγα ἀντὶ πολλῶν διηγησάμεθα. τί γὰρ ἄν τις εἴποι περὶ τῆς ἄνω Θηβαΐδος τῆς κατὰ Συήνην[1]· ἐν ᾗ θαυμαστώτεροι ἄνδρες τυγχάνουσι καὶ πλῆθος μοναχῶν ἄπειρον κ. τ. λ._, quae Meursii capite CLII medio (p. 633 sq.) extant. Huius autem capitis, quod ultimum est operis Palladii, finis hic est: _ἡμεῖς δὲ μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐκραυγάσαμεν· Χριστὲ βοήθει. οἱ δὲ θῆρες ὡς ὑπὸ ἀγγέλων ἀποστραφέντες ἑαυτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ ἠκόντισαν καὶ ἡμεῖς δρόμῳ ἐπὶ τὰς Νητρίας[2]) ἀπεληλύθαμεν εὐχαριστοῦντες τῷ κυρίῳ τῷ ἐκ τοσούτων κινδύνων ῥυσαμένῳ καὶ μεγάλας θεωρίας ἡμῖν ἐπιδείξαντι_ (p. 636)· _ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. τέλος τῆς Παλλαδίου πρὸς Λαῦσον ἐπιστολῆς._**

1) Cod. *συΐνην.* — 2) Sic cod.

IX.

Additamenta critica.

1. Rosweidianae VV. PP. collectionis librum secundum antea graece scriptum fuisse quum supra p. 31 coniicerem, id codicum fide probari nesciveram. Nuper vero *Montefalconii Bibliothecam Coislinianam* (Paris. 1715 fol.) evolvens p. 138 indicem offendi libri graeci, qui codice LXXXIII seculi circiter X continetur, inscripti: *Ἱερωνύμου ἡ κατ' Αἴγυπτον τῶν μοναχῶν ἱστορία*, cuius capita cum libro secundo omnino ita concinunt, ut omnis dubitatio tollatur. Id quod ei, qui rem accuratius examinaverit, plane apparebit. Hieronymo hunc librum falso attribui, non est quod pluribus dicam.

2. Libro iam typis descripto quum nuper Bruxellis versarer, in *bibliothecae Burgundicae* codice chartaceo Sec. XV in fol., Nr. 15011, fol. 68, 1 literas Macarii supposititias inveni a nobis p. 196 sqq. editas, cuius lectiones variantes hic adiicere a re non alienum puto. Praemittitur fol. 67, 2, Nro. 15010 epistola Macarii ab Holstenio T. I p. 21 edita, in codice sic inscripta: „*Incipit epistola beati macharii data ad monachos.* Lignorum copia ingentem excitat flammam“ etc., finitur: „quid prodest quod orat et vigilat? Sicut mercenarius nudus malus evadit, quia scriptum est: Melius est dare quam accipere. Qui legis intellige in domino semper. *Explicit epistola beati macharii abbatis data ad monachos*“. Tum literae istae sequuntur hoc titulo: „*Incipit alia epistola eiusdem macharii abbatis, que tamen in multis magnam conuenientiam habet cum predicta epistola.* In primis quidem si ceperit“ etc., finiuntur: „ignescit in saturitate escarum. *Explicit epistola macharii abbatis data ad monachos*“. Quarum lectiones variantes cum nostra editione comparatae hae sunt: **p. 196** l. 13 *seipsum* cod. Bruxellensis *semetipsum*, l. 14 *tunc sciet penitere* cod. *et penitere*, l. 18 *oracionum instanciam et contemptum* cod. *oracionum instantia et contemptu*, l. 19 *iniurias* cod. *contumelias*, l. 20 *et odio habeat* cod. *ideo habet*, *diligat* cod. *diligit*, l. 22 *humilitatem* cod. *humiliationem*, l. 24 *peccatum* cod. *delictum*, l. 27 *describat* cod. *describit*, **p. 197** l. 1 *dei* cod. *domini*, l. 4 *multarum navis* cod. *cum multa*

portans navis, l. 6 *expeditior* cod. *expeditus*, l. 10 *domini* cod. *dei*, l. 12 *thesaurizat* cod. *thesaurisat*, l. 13 *domino* cod. *deo*, l. 15 *desiderat presentis vite possidere* cod. *presentis vite desiderat*, l. 20 *multiloquii* cod. *non multiloquium*, l. 23 *lampas* cod. *lampada*, **p. 198** l. 2 *animam* cod. *in anima*, *colloquia* cod. *colloquium*, l. 4 *muliere* cod. *mulieribus*, l. 5. *cottidianum* cod. *cotidianum*, l. 6 *lucratus est orationes et ieiunia sua* cod. *lucratur*, l. 7 *ab alio acceperit* cod. *acceperit ab alio*, l. 8 *durus et malus* cod. *malus et durus*, l. 9 *quoque* om. cod., l. 13 *somnum* cod. *sompnum*, l. 15 *martyrum* cod. *martirum*, *perhorrescit* cod. *horrescit*, l. 16 *bella* cod. *bellum*, l. 17 *predicare* cod. *predicantem*, l. 19 *et subito libido* cod. *et sopita libido*.

3. Huc addere iuvat lectiones variantes memoratu non indignas, quas enotavi ex eiusdem bibliothecae Bruxellensis codice 8780—8792 membr, saec. IX ineuntis 8. ad regulam Macarii ab Holstenio T. I p. 19 sqq. editam. Quae legitur Nro. 8782, vel codicis p. 19, 1, sic inscripta: „*Incipit Regula beatissimi macharii abbati* (sic). *qui habuit sub ordenatione* (sic) *sua quinque. milia monachorum.* Milites ergo Christi“ etc., finitur: „Illud eciam addendum fuit, ut intra monasterium arteficium non faciat ullus nisi illi cui fides probata fuerit. quia ad utilitatem et necessitatem monasterii faciat quod potuerit facere.“ Lectiones autem variantes, antiqua codicis orthographia servata, hae sunt: Holsten. l. l. **p. 19, 1** l. 1 *taliter* cod. *tales*, l. 2 *componere* cod. *conponere*, *charitatem* cod. *caretatem*, l. 3 *in se* cod. *inter se*, l. 4 *continentes* cod. *tenentes*, *Deum* cod. *Dominum*, l. 5. *et ex toto corde* cod. *et ex tota mente et ex toto corde suo*, l. 7 *mites* cod. *mitis*, l. 8 *iniuriosi* cod. *inuidiosi*, l. 9 *irrisores* cod. *inrisores*, l. 10 *presumptuosi* cod. *presumciosi*, l. 11 *sed Deo* cod. *sed ei*, l. 12 *blasphemiam* cod. *blasfemia*, l. 13 *nec dicentes quidquam praeter quod bonum est* cod. *nec dedicere quemquam*, l. 16 *in obedientia* cod. *obediencia*, l. 17 *hilares* cod. *helares*, **p. 19, 2** l. 1 *se alio* cod. *ab alio se*, l. 2 *omnibus* cod. *ab omnibus*, l. 3 *contemnat* cod. *reddat*, l. 6 *senioris* cod. *seniores*, l. 7 *murmurando* cod. *murmorandum*, l. 11 *operam fecisse* cod. *fecisse operam*, *in acquirendo* cod. *ad inquirendum*, l. 12 *congaudeas aut* cod. *congaudias nec*, l. 13. *contristeris* cod. *contristes*, l. 14 *secularis* cod. *ad seculum*, l. 15 *delectatio tua* cod. *dilectio vestra*, *cellula* cod. *cellola*, **p. 20. 1** l. 1 *fratres tuos*

spirituales cod. *fratres tuus spiritales*, l. 2 *habere* om. cod., l. 4 *dominum* cod. *deum*, l. 5 *omnes* cod. *et omnes*, l. 6 *confidis* cod. *confides*, l. 7 *gloriam* cod. *in gloriam*, l. 9 *otium* cod. *ocio*, *sectatus fueris* cod. *secteris*, l. 10 *affectus*, *ambulans* cod. *inaffatus amboles*, l. 12 *tuum* om. cod., *et* om. cod., l. 18 *Matutinoque dicto* cod. *Matotinumque dictum*, *meditationem* cod. *meditem*, l. 19 *horam* cod. *oram*[1]), l. 20 *extiterit* cod. *exteterit*, l. 21 *praetermissa meditatione* cod. *pretermisso meditem*, l. 22 *commune* cod. *communem*, l. 25 *ut quidquid* cod. *uel quid*, l. 26 *murmuratione* cod. *murmoracione*, l. 27 *dicit* cod. *docet*, l. 28 *murmuraverit* cod. *murmorauerit*, l. 29 *contentiosus extiterit* cod. *contenciosus exteterit*, *referens* cod. *resedens*, l. 32 *senioris* cod. *seniores*, *tamdiu abstineat quamdiu vel culpae* om. cod., l. 34 *poenitendo* cod. *penitendo*, l. 35 *correptus non audeat usquam* cod. *correptus frater non audierit usquem* (sic), l. 37 *Si quis frater* cod. *Si qui uero de fratribus*, l. 39 *quicumque* om. cod., *errori consenserit* cod. *errore consinserit*, l. 43 *paratus fuerit* cod. *qua nihil horationi preponendum est*, *foras* cod. *foris*, l. 44 *quia nihil oracioni preponendum est* om. cod., l. 47 *tempore* cod. *ut tempore*, *in vigiliis observandis fiunt* cod. *fiunt in uigiliis obseruandum est*, l. 49 *ne deficiant* om. cod., *gravatur* cod. *grauator*, l. 50 *foras* cod. *foris*, *fabulis occupat* cod. *fabolis occupit*, l. 52 *quo* cod. *quod*, l. 53 *legitur* cod. *elegitur*, *aures* cod. *aurem*, l. 54 *habeant* cod. *habeat*, *observent* cod. *obseruet*, l. 56 *Hoc etiam attendendum* cod. *Omnes eciam addendum*, l. 57 *qui* om. cod., l. 59 *arguenti* cod. *arguentem*, l. 61 *dicentis* cod. *dicentes*, l. 62 *Et* om. cod. **p. 20, 2** l. 1 *saepius corripitur et non* cod. *sepius correptus non*, l. 2 *emendaverit* cod. *emendat*, l. 4 *se* om. cod., l. 5 cod. *ethinnicus et publicanus*, l. 11 *exaltet* cod. *exaltit*, *per* om. cod., l. 14 *oculum*, *aut inanem dimittas* cod. *oculos inanem relinquas*, l. 15 *hospite* cod. *hospitem*, l. 16 *paupere* cod. *pauperem*, l. 17 *contemnaris* cod. *condemneris*, l. 18 *omnibus hilarem te* cod. *omnebus te helarem*, l. 23 *specialiter* cod. *semper*, l. 24 *aestimes ullos* cod. *ullus estimes esse*, l. 25 *in cellula* cod. *tui in cellula*, l. 27 *requirenda e monasterio* cod. *querenda in cellola*, l. 29 *tales fiant, quibus creditur, qui timorem in se habere videntur, non qui verbositatem aut gulam spectantur* cod. *et ita illi quibus credendum est non qui uerbositatem aut gula* (sic) *sectantur*, l. 32 *quis de seculo ad monaste-*

1) Vox in codice varie scripta; nam p. 20, 1 l. 23 ac saepius *horam*, l. 41 *oram*, p. 20, 2 l. 43 *hora* legitur.

rium cod. *de seculo quis in monasterio,* l. 34 *introeunti* cod. *introeunte,* l. 35 *patefiant. Qui si* cod. *patifiat. Quod si,* l. 36 *sustinuerit* cod. *susceperit, suscipiatur in monasterio* cod. *in cellola suscipiatur,* l. 38 *aliquam in cellula* cod. *aliqua,* l. 41 *continet. Qui si susceptus* cod. *continit. Qui si apte susceptus,* l. 42 *quam intulit* cod. *que intullit* [1]), l. 43 *nec de se ipso* cod. *de seipsum,* l. 44 *Nam* om. cod., l. 45 *in cellulam* cod. *in cellola,* l. 47 *habeat in sua potestate* cod. *in sua habeat potestatem,* l. 48 *Et si* cod. *Quodsi,* l. 50 *penitus accipiat, nisi in veste qua venit* cod. *penitus nisi ueste in qua uenit, accipiat,* l. 51 *Quod si casu* cod. *aut casu,* l. 52 *haeredium* cod. *heredum, adire debeat* cod. *audere debit,* l. 53 cod. *inpulsare,* l. 55 *fuerat recitata* cod. *fuerit recetatum,* l. 61 *postulaverit* cod. *petierit,* l. 63 *nequitia et superbia* cod. *nequitiam et superbiam,* **p. 21, 1** l. 1 *voluerit Dominus* cod. *mihi placuerit,* l. 2 *quisquis* cod. *quis, eum hoc dixisse prius* cod. *hoc eum loquentem,* l. 3 *praeposito* cod. *prepositum,* l. 4 *et* om. cod., l. 5 *fratribus resideat, et* cod. *resedeat fratribus,* l. 6 *exhiberi iubeat et virgis purgetur et oratio fiat* cod. *exhibere praecipiat uirgis. emendatum oracio fiat,* l. 8 *Ut si quis sane* cod. *Quia si quis sanum,* l. 9 *purgetur* cod. *purgentur,* l. 10 *de monasterio exire* cod. *de cella de qualibet causa scandali exire,* l. 11 *penitus accipiat, nisi in notatissimo vestimento* cod. *penitus nisi nugalissimum induatur uestimentum,* l. 14 *quieti* cod. *quiiti,* l. 15 *et filii computantur* cod. *et ut fili compotabuntur,* **p. 21, 2** l. 1 *et pretiosas splendidasque accipient* cod. *Aut preciosas spectandas accipiunt,* l. 2 *in exteriora ibunt tormenta* cod. *in exterioras tenebras ibunt,* l. 3 *requiescam* cod. *respiciam,* l. 5 *sermones meos* cod. *uerba mea,* l. 6 *Quarta et sexta* cod. *Ita et hoc obseruandum est quod IIII*[ta] *et sexta, infringunt* cod. *infrangunt,* l. 7 *Judae aestimantur participes qui Christum tradidit* cod. *grauem sibi penam adquerunt,* l. 9 *attendendum* cod. *addendum,* l. 10 cod. *arteficium,* l. 11 *ille cuius* cod. *illi, cui,* l. 13 *poterit* cod. *potuerit.*

Eadem Macarii regula in eiusdem bibliothecae codice chartaceo recenti manu exarato Nro. 8126 invenitur, ubi praemittitur: „*Regula Serapionis Macarii Paphnutii et alterius Macarii abbatis et aliorum XXXIIII.* Sedentibus nobis in unum consilio saluberrimo“ etc., cuius finis est: „et eritis irreprehensibiles in populo Dei *Explicit regula Patrum abbatum* XXXVIII“ (sic pro XXXIIII). Cf. Holst. I, 11—14, 1.

1) Sic codex semper *intullit.*

4. In codice Nro. 11831 Bibliothecae Burgundicae Bruxellensis Sec. XVII, 4. etiam invenimus *Διηγήματα περὶ τοῦ βίου τῶν ἁγίων πατέρων*, in quorum fine haec verba leguntur: „*Ex ms. Bibliothecae Augustanae ταύτας τὰς διηγήσεις descripsit fide qua debuit danils davidis ex fratre nepos Hoeschelius Anno S. N. 1604 mense Januario*". Is, qui codicem descripsit, in schedulae fronti adglutinatae pag. 1 notavit haec verba: *Τοῦ μακαρ. καὶ ἁγιωτάτου Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἑλενουπόλεως πρὸς Λαῦσον πραιπόσιτον διηγήματα περὶ τοῦ βίου τῶν ἁγίων πατέρων. Ex codice membranaceo Bibliothecae Augustanae. Quod in margine saepiuscule huius apographi compendiose legitur exaratum ση^{μ}, nihil aliud est quam σημείωσαι i. e. nota, observa*" etc., pag. 2 indicem capitum latine apposuit. Capita autem graeca illius libri ita se excipiunt: I. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐν Λυκῷ. Ἐθεασάμην οὖν ἐν τοῖς ὁρίοις Λυκῶ τῆς Θηβαΐδος τὸν μέγαν καὶ μακάριον Ἰωάννην ἄνδρα ἅγιον. ἀληθῶς ἐστι δὲ πόλις Θηβαΐδος κ. τ. λ.* (in cod. p. 1 sqq.). II. *Περὶ Ἥρωνος τοῦ ἀκριβοῦς καὶ ἐναρέτου τὸν βίον καὶ ξενοδόξου .... γειτνιῶν μοι Ἀλεξανδρέως κ. τ. λ.* (p. 30 sqq.), finitur *μετ' ὀλίγας ἡμέρας.* III. *Περὶ τῶν Ταβεννησιωτῶν καὶ τὰ περὶ τὸν ἅγιον Παχώμιον. Ταβέννησίς ἐστι τόπος ἐν τῇ Θηβαΐδι κ. τ. λ.* (p. 33 sqq.), finis: *ἀκοινωνήτους ποιήσας.* IV. *Περὶ τῆς ὑποκρινομένης μωρίαν παρθένου. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν κ. τ. λ.* (p. 40 sqq.), finis: *καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων μυσαττομένη.* V. *Περὶ Πιτηρούμ*[1]). *Περὶ ταύτης τῆς ὁσίας τῷ ἁγίῳ Πιτηρουμ*[2]) *παρέστη ἄγγελος κ. τ. λ.* (p. 42 sqq.), finitur: *περὶ τῆς γενναίας ταύτης μακαρίας.* VI. *Περὶ Διδύμου ἀπὸ ὀμμάτων καὶ ἑρμηνέως τῶν θείων γραφῶν κ. τ. λ.* (p. 45 sqq.), finitur: *καὶ τὴν ἑβδομάδα, καὶ εὕρηται οὕτως.* VII *Περὶ Παφνουτίου. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου κ. τ. λ.* (p. 47 sqq.), finitur: *τοὺς ἀλλοφύλους εἰς τὸ ὄρος τοῦ δουκᾶ.* VIII. *Περὶ τοῦ ἄλλου Παφνουτίου. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ τὸν τόπον Παφνουτίου κ. τ. λ.* (p. 56 sqq.), finis est: *καὶ ἀγγελῶν ἀναλαμβανόμενον ὑμνούντων τὸν θεόν.* IX. *Περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις καὶ μεγάλου πατρὸς Ἀπολλῶ. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἅγιον κ. τ. λ.* (p. 63 sqq.), finitur *Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν.* X. *Περὶ τοῦ ἐν*

---

1) Finis huius nominis in codice lectu difficilis est.
2) Nomen lectu difficile est.

ἁγίαις Κόρῃ, ἐν οἷς καὶ περὶ τοῦ μεγάλου πατρὸς Πατερμουθίου. Ἦν δέ τις πρεσβύτερος ἔχων πλησίον ἐκεῖ κ. τ. λ. (p. 85 sqq.), finis: τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνάπαυσιν. XI. *Περὶ τῆς ἀειμνήστου καὶ μακαρίας Μελάνης.* Ἡ τρὶς μακαρία Μελάνη Σπάνη ἦν κ.τ.λ. (p. 98 sqq.), finitur: ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔχουσα συνοδίαν παρθένων. XII. *Ἔτι περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας Μελάνης λόγος ἕτερος τοῦ αὐτοῦ.* Περὶ τῆς θαυμασίας καὶ ἁγίας ἐν γυναιξὶ Μελάνης κ. τ. λ. (p. 100 sq.), finitur ἄπρακτα μετανοούντων ὀψὲ τοῦ καιροῦ. XIII. *Περὶ Μελάνης τῆς νεωτέρας.* Ἐπεὶ δὲ προυπεσχόμην ἀνωτέρω διηγήσασθαι περὶ τοῦ παιδίου Μελάνης κ.τ.λ. (p. 105 sqq.), finis: καὶ παρθένων καὶ δουλίδων. XIV. *Περὶ Πιννιανοῦ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.* Ὁμοίως καὶ Πιννιανοῦ ὅ ποτε ἀνὴρ αὐτῆς, νῦν δὲ τῆς ἀρετῆς σύνεργος κ. τ. λ. (p. 109.), finis: ἔργοις τῆς ἀρίστης πολιτείας. XV. *Περὶ τῆς ὑποδεξαμένης παρθένου τὸν μακάριον Ἀθανάσιον.* Παρθένον οἶδα τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣν ἄλλῳ βιβλιδαρίῳ[1]) ἐπιγεγραμμένῳ Ἱππολύτου κ. τ. λ. (p. 112 sqq.), finis: μακαρίων στεφάνων παρὰ τῆς τούτου φιλανθρωπίας ἠξιώθη. Itaque hoc opus non tam libro collectionis Rosweidianae secundo cognatum, quam e singulis capitibus Historiae Lausiacae compositum esse intelligitur.

5. Denique quum de appendicibus ad Apophthegmata a Cotelerio edita in bibliotheca Caesarea Vindobonensi asservatis in libro nostro saepius monuerimus, brevem hoc loco notitiam rerum, quae in altera, membranacei codicis, appendice (cf. supra p. 36) continentur, communicabimus. Ubi fol. 141, 2 — fol. 158 narrationes septem leguntur ita inscriptae: I. *Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ.* Ἦν τις γέρων ἐν τῇ Σκήτῃ ὀνόματι Δανιὴλ καὶ εἶχε μαθητήν. συνῴκησαν δὲ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ κ. τ. λ. II. *Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἀπὸ ὀμμάτων.* III. *Περὶ τῆς ἁγίας καὶ σώφρονος κόρης.* IV. *Περὶ τῆς πατρικείας μετονομασθείσης εὐνοῦχος.* V. *Περὶ ἀργυροπράτου*[2]) *καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ.* Ἦν τις ἀργυροπράτης ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ νεώτερος ὀνόματι Ἀνδρόνικος κ.τ.λ. VI. *Περὶ τῆς προσποιουμένης μεθύειν.* VII. *Περὶ τοῦ Λατόμου.* His igitur capitibus codex terminatur. Recentior manus in fine adscripsit: *τέλος τῶν ἀποφθεγμάτων καὶ πράξεων τῶν*

---

1) Cod. βιβλιοδαρίῳ.
2) Sic cod.

ἁγίων πατέρων, quae respicere videntur ad vocabula ab eadem manu in folio chartaceo fronti codicis adglutinato scripta: βίβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἁγίων πατέρων συναθροισθεῖσα ὑπὸ διαφόρων ἁγίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν. Apophthegmata autem, quae codicis fol. 1,1—141,2 leguntur, hoc titulo antiqua manu scripto: βίβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἁγίων πατέρων insignita sunt.

Index rerum.

I.

T.

U.

V.

Z.

...th. Palatinae Vindob. theol. graec.
(...ol. 76.) fol. 60 a.

ῦ, ἁγίου μακαρίου :–
η μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅτι ὁ γὰρ
θὸν ἐμοῦ πόμα σον· ἁμαρτίας μ
μνηρὸν· καὶ ἀξίωσον με ἀ–
τως ἀμοιγὰν τὸ σῶμα μου δι
καὶ ἀνυμνεῖν σε τὸν πατέρα ὁμο–
τέρα καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγ
ωρησθῆμοι κε τῶν ἀπὸ τῶν
...αμαρτίας μου ...

MACARII AEGYPTII

EPISTOLAE, HOMILIARUM LOCI, PRECES

AD FIDEM

VATICANI, VINDOBONENSIUM, BEROLINENSIS, ALIORUM

CODICUM

PRIMUS EDIDIT

HENRICUS IOSEPHUS FLOSS

SS. THEOL. ET PHIL. DR., IN CONVICTORIO THEOLOGORUM CATHOLICORUM REPETENS, SS. THEOL. IN UNIVERSITATE FRIDERICIA GUILELMIA RHENANA PRIVATIM DOCENS.

I·M·H·Col.n